nicolae lupu

COCOȘUL DE TABLĂ

NICOLAE LUPU/COCOȘUL DE TABLĂ

NICOLAE LUPU

COCOŞUL DE TABLĂ

— roman —

CARTEA ROMÂNEASCĂ
1989

Coperta de *Al. Szatmary*

I.S.B.N. 973-23-0143-0

Partea întîi

NUMELE AMINTIRILOR

Aveam să aflu mai tîrziu, dincolo de vîrsta copilăriei, că nu am fost un copil dorit. Părinții îți spun asta cînd sînt siguri că înțelegi, ei încercînd astfel să-și ușureze sufletul. Dacă m-ar fi otrăvit cu zemuri de buruieni rele cînd eram în pîntece, care ar fi fost viața părinților mei, și în special a mamei ? Nu cumva le-am influențat destinul ? Poate că dacă nu aș fi fost eu... Cine știe ? Mereu ne întrebăm : De ce ? Pentru ce ? Sau : Cine sîntem ? Ce vrem ? Iar cu mine ce s-ar fi întîmplat ? Aș fi murit și, odată mort, se spune... Și dacă, totuși, cum aud deseori în momente de exasperare : morții i-ar judeca pe vii ?

Un medic ginecolog îmi spunea că încă de la o lună, două mîna aceea de carne, dacă se poate spune așa, are instinctul apărării, se retrage, „fuge", dă să scape cînd simte vreo primejdie. Aflam aceasta și de la o „mamă" oarecum înspăimîntată ; mi se mărturisea printre lacrimi că simțea cum fătul încerca să se ascundă spre gît... Nu i-am crezut nici pe medic nici pe aceea, sau îmi propuneam, ferindu-mă de a trăi o durere.

Mama nu a mers la vreun medic, nici nu a înghițit cine știe ce buruieni, dar îmi blestema venirea, se ruga să nu mă facă, aștepta să se întîmple o „minune" în acest sens. Iar eu, încă din pîntece o înțelesesem probabil pe mama și, ca s-o scap de necazuri... .

M-am născut pe jumătate mort. Nu am țipat, cum îi șade bine oricărui nou născut. Au numărat pînă la zece, m-au ciupit, însă nu dădeam semne că sînt viu.

Exasperată, mama a aprins singură o cîrpă și mi-a trecut-o pe sub nas. Atunci am țipat ; strigam viața, ceream dreptul meu la viață, eu însumi zbătîndu-mă să ies din tenebre. Și iată că bucuria țipătului meu a alinat durerile mamei, dîndu-i forță să rostească tare, luminoase cuvinte : „Să trăiască și să aibă noroc în viață !“

Nu mai regreta că m-a născut. Însă le-am dat de furcă, ei și bunicii pînă a-mi recăpăta întreaga putere de a supraviețui, întrucît haosul părea a fi mai ademenitor decît lumina. Bunica mi-a fiert buricul, l-a tăiat în treisprezece „ca să învingă răul“, și mi-a dat cîte-o bucățică s-o sug. Am mai întîlnit asta la un scriitor cubanez, însă n-am reușit să fac legătura între obiceiul de la noi și același tocmai din Cuba. Mă împac cu ideea că este un obicei de pe acest pămînt. Dar mă întreb : Dacă nu-mi dădea buricul să mi-l sug, aș fi murit ? ori „neotrăvindu-mă“ cu o parte din ființa mea, cine poate să-mi spună ce viață aș fi dus mai departe ? Cît ești „dincolo“ se pare că e dispusă a renunța și mama la tine, dar cînd te vestești luminii, viața, freamătul ființei tale încarcă de bucurie inima care nu te dorea. Și nu numai atît. Din clipa aceea, mama nu m-a mai urît și toată viața și-a reproșat că mă blestemase.

O cred, o surprind mereu la miez de noapte, cînd bănuiește că dorm, cum intră în camera mea, îngenunchează lîngă pat și-mi sărută picioarele. Pentru că vin ca un musafir pe-acasă ; însă mă întreb : dacă aș fi trăit zi de zi în aceeași casă, mi-ar fi sărutat picioarele în fiecare noapte ? Sau mîna, cînd la masă fiind, mă trezesc că mi-o fură și o duce lîngă buzele sale să mi-o sărute ? Mă întristez, nu mă împac cu ideea ca o bătrînă la șaptezecișiopt de ani să-mi sărute mîna și picioarele... Cu părul nins, rar, cu ochii albicioși și mereu plutind în apă, mică, ea care iubește mai mult ca oricine pe lumea aceasta roadele pămîntului și codrul despre care-mi spune că „s-a încheiat și este ca un rai“, cum să nu iubească omul ?

•

Am venit pe lume cînd încă nu pierise mirosul de hoit ars al celui de al doilea război mondial. Deși trecu-

seră doi ani, acel miros trebuia să dezlipească și crusta afumată de pe inimi și frunți.

Nimerisem în starea de buimăceală a unor oameni ce, săraci pomenindu-se în lume, se simțeau și mai săraci. Cu toate acestea, abia venit de pe front, tatălui meu îi era dor de viață și vroia să dea viață cuiva.

Semnul cert al liniștii exista : Eliberarea, însă aveam să prind și eu două luni și ceva din atmosfera de „Domnie", pînă ce, la sfîrșitul anului meu de naștere, trebuia să simt pe lîngă nările plăpînde tăișul de fugă exasperată a unui rege. Nu am văzut cum arată un rege, dar pot spune că m-am născut odată cu plecarea lui definitivă. Viața mea trebuia să se împlinească sub un destin ales de istorie. Iar acest mare destin, implicit le influențează pe ale oamenilor.

Nu știu dacă destinul meu, în altă epocă, ar fi fost la fel cu cel de azi. Cum ar fi fost oare ?

Am nimerit deci într-o nouă lume care o lua de la început. Și orice început întîmpină greutăți ; este silit de împrejurări, cu timpul, să riște mai mult sau mai puțin. Dar temelia, talpa, erau pămîntul și neamul. Pe acest pămînt se născuseră Eminescu, Brâncuși, Enescu...

*

Tatăl meu, Grigore, venea din alt sat. Se însurase, așadar, la femeie în casă. I-am cunoscut prea puțin părinții, eram mic.

Îmi aduc aminte vag despre bunica dinspre tată : o bătrînă cocoșată și oarbă care mă pipăia cu degetele să-și dea seama dacă sînt un copil slab sau gras. Nu știu de ce se punea pe plîns. Nimeni nu mi-a spus cînd a murit ; înțeleg că nu voiau să aflu ce înseamnă a muri.

Bunicului îi țin minte numai pantalonii negri, scorțoși, din dimie trebuie să fi fost, ce îmi zgîriau fața și miroseau urît. Văd și acum un deal sterp, nisipos, veșnic însorit, unde exista un nuc vrăjit pe care bătrînul îl păzea să nu-l scuture vreun vecin. Cred că și noaptea dormea sub el, mai puțin interesîndu-l vița-de-vie ale cărei rădăcini, refuzate de pămînt, ca niște gheare, mă luau de glezne și mă trînteau. Bunicul îmi dădea cîte o

nucă, două cînd se întîmpla să mă ducă mama sau tata pe-acolo, la cîțiva kilometri, iar eu visam în fiecare noapte întîlnirea cu el. Odată, m-a ajutat să mă cațăr pînă la jumătatea trunchiului și, cînd am privit în vale, întîi m-a luat ameteala, apoi am realizat, în felul meu, cît de mici se vedeau copiii cu vitele. Pentru o clipă m-am crezut stăpîn peste tot, și mi se părea că de-acolo, ca pe o mașină teribilă, pot conduce dealurile, văile și satul tatălui așezat în lanț, pe deal, la fel cu satul meu. Dar acest sat mi se părea locuit, de la un capăt la altul de un spirit misterios, și mi-era frică să intru în el cînd mă ducea tata pe la ai lui.

Nici de bunic nu mi-aduc aminte cînd a murit. Și el și bunica mi-au rămas în memorie ca două frunze uscate, ce se strîngeau grabnic, troznind ușor sub soarele nemilos, și își găseau salvarea în pămînt, căznindu-se să intre singure dacă lutul nu se îndura să le devore de bună-voie. Mereu cînd treceam prin pădure sau pe lîngă ea, frunzele căzute jos, uscate, îmi aduceau aminte de bătrînii de pe-acolo.

Cei doi s-au săvîrșit cînd pentru mine miracolul văilor și dealurilor aprinse de soare, ori întunecate ca un perete negru, era mai covîrșitor decît durerea dispariției unor figuri bătrîne, albe, din cotidianul meu. Dar pe atunci trăiam într-o legendă ; omul mi se părea mai obișnuit decît iarba ce troznea sub botul vacii și a doua zi creștea la loc proaspătă, zemoasă. Oi mai fi întrebat vreodată unde e ființa aceea oarbă și frîntă de mijloc, unde este piuitul de om confundat cu cîte un bulgăre de pămînt mai mare ? Desigur, zic, de vreme ce dulceața nucilor o simt și acum în gură, iar uscăciunile acelea învelite în pînză albă, ca niște tufe citite de popi, ori ca niște duhuri acherontice, împietrite la contactul cu aerul, în loc să se sfarme, iau proporții uluitoare acum, privind dincolo de ce-mi stă în față. Insistența lor de a mi se așeza în fața memoriei, este mai vie decît făpturile întîlnite acum un minut.

Despre casa unde s-a născut tata, casa bătrînească, rămasă prin tradiție fiului cel mic, păstrez o unică amintire, de o mare tristețe : imaginea unei femei ce trăgea

să moară în pat — soția acelui frate mic. O femeie tînără, frumoasă, subțire și bună ce îmi dăduse să mănînc cea mai gustoasă mîncare de cartofi. Asistam astfel la prima moarte. Nu știu cine fusese atît de crud și-mi spusese că va fi băgată în pămînt și că, acolo, vor trage viermii din ea. Privind-o, după ce auzisem astea, îi vedeam mai întîi mîinile cum se scurg în cărămida ce servea ca pardoseală camerei, și toate luminările așezate la capul său senin, obișnuit cu gîndul plecării mi se păreau adunate să-i amîne moartea pentru altă dată, să nu moară cînd sînt eu acolo. Iar eu aș fi rămas mereu în fața-i să nu se stingă vreodată.

Deci, tata venea din casa aceea, se rupsese de ea definitiv, mai ales după săvîrșirea unui suflet atît de tînăr înăuntru-i, și nu-i mai venea s-o viziteze, să mai doarmă acolo, cum nici eu nu pot să dorm într-o casă în care știu că a murit cineva.

O auzeam deseori pe mama, la supărare, strigîndu-i tatei că a venit în casa ei. În casa noastră nu murise nimeni ; de ce îl învinuia că a plecat dintr-una în care se aprinseseră lumînări și tămîie ? De ce îl trimitea înapoi acolo ? Aflam mai tîrziu că și la noi se stinsese tatăl mamei, dar eu nu-l prinsesem în viață, de un mort pe care nu l-ai cunoscut, de ce să te temi ? El te-ar cunoaște pe tine ? mă întrebam. Pe urmă mi-am dat seama că certurile acestea erau obișnuite în sat, fără o răutate anume ; așa își descărcau oamenii supărarea. Era același lucru ca în momentul cînd își drăcuiau capra și îi ziceau să moară, că a rupt crengile salcîmului urcîndu-se pe cotețul păsărilor. Însă dacă ar fi murit capra, sau ar fi plecat acel venetic din casă, era jale.

*

Mai aveam un frate, Ștefan, și o soră, Lina, mai mari. Însă imaginea lor, cum îi văzusem, rămîne în urmă. Cîțiva ani de zile ei au ținut de domeniul visului ; nu credeam că un frate și o soră există cu adevărat.

Mi-aduc aminte soarele mare, cînd răsărea și eu eram cu vitele pe deal, cu picioarele goale, stropite de roua rece care ustura cînd îmi acoperea rănile făcute de paiele

grîului secerat ori de iarba măruntă și uscată. De asemenea, soarele mare cînd apunea și eu mă întorceam acasă, mulțumit că vitele sînt sătule și au băut apă. Un plămîn ciudat sufla din rădăcina dealului și acoperea drumul cu scîntei. Nu pot să uit nopțile cu lună ca ziua, cînd mama ne lua la muncă și pe mine mă culca lîngă un snop de grîu ,ori lîngă iarba înaltă, învelindu-mă cu grijă, sfătuindu-mă a nu știu cîta oară să țin gura închisă ca să nu intre șerpii în ea.. Miroseam cu toții a lapte : lapte dulce, lapte covăsit, brînză, lapte, lapte... Și îmi tremură încă în auz trilurile din frunză, cînd mama o punea între buze să cînte, iar satul credea că-i un clarinet ; ori cîntecele din gură cînd ea se lua la întrecere cu păsările dimineții. Par frumoase acestea, acum — însă cît de triste și de nesuferite erau atunci ! Întîmplările trăite demult și din greu, capătă, peste timp, o aură luminoasă, deși te-au obosit atît.

Pînă într-o anumită iarnă impresiile acelea mă covîrșiseră și mulțumită lor am reușit să visez, dacă nu să cred că, totuși, există părinți, frați, soare și lună, rouă care ustură... Și cît de fericit aș fi fost să usture din nou !

Ca alți săteni, tata lua și el drumul marelui oraș să facă de bani .Nu știu cît umblase el cu coșurile prin București, cît cîștigase, cu ce se alesese, dacă făcuse treaba asta ca alții sau nu. Abia acum îmi place să cred că plecările lui, din timpul cînd îl țin astfel minte, erau un fel de prelungire, de nostalgie a trecutelor „vremuri" cu coșurile. Un obicei mai degrabă moștenit de el și de alții de la olteniii care nu s-au îmbogățit de pe urma unor asemenea negustorii. Tata este un exemplu clar.

Bani nu trimitea nici un sătean femeii lăsată cu toate treburile pe cap. Cred că era sărăcie mare, de vreme ce ai noștri expediau prin poștă colete cu pîine și rar cîte un pachet cu halva. Halvaua era ceva de nedescris, dar ocupă spațiu și nu puteai să bagi o pîine în plus. Iar pîinea, pîinea făcea și două săptămîni pe drum, încît nimeni nu se putea lipi de ea. Numai că o lună de zile trăiau fără grijă. O stropeau cu apă, o înmuiau și nu-i păsa nimănui că e sfoiegită.

Cei care veneau pe-acasă erau încărcați de pachete date de cunoscuți. Abia se tîrau, însă erau veseli că

aveau ce aduce, și-i auzeam noaptea, de la cîțiva kilometri hăulind, chiuind să sperie lupii ; mai ales, să dea de știre că intră un „bucureștean" în sat. Autobuzul îi lăsa departe, peste două sate, prin noroaie, pe zăpadă sau ploaie. Chiuiturile lor semănau a nuntă și trezeau satul, îl înviorau, îl făceau să creadă că acum, se va scutura cu desăvîrșire de toate necazurile.

Pe atunci, într-o iarnă nu știu de ce a plecat și mama la București. Tîrziu am aflat că avea de făcut cîteva operații. Mă lăsase în grija bunicii și a fraților. Despre ei nu mai păstrez nici o amintire din perioada aceea.

Ieșeam în fiecare zi la poartă, desculț, prin zăpadă. Bunica era bătrînă și prinsesem de veste că nu vede bine. Mă furișam dezbrăcat prin zăpada ce mi se părea fierbinte și rămîneam ceasuri întregi afară să văd cînd vin părinții. Cine m-a găsit înghețat și m-a dus în casă nu știu, însă cîteva zile și nopți mi s-au ținut lumînările. Un alt frate de-al tatălui meu mă trăgea cu spirt. El m-a readus la viață. Toată lumea se aștepta să mor. Cîteva luni de zile n-am mai simțit nimic din brîu în jos. Picioarele mele erau amorțite și se credea că niciodată n-o să mă mai pot folosi de ele. Singur acel om a trudit pe lîngă mine, neluînd în seamă descîntecele și buruienile bunicii mele.

Începusem să judec, cînd au sosit părinții mei speriați. Imobilizat pe locul meu de lîngă sobă, înțelegeam din vorbele lor grele că se întîmplase ceva rău și trist : murise cineva mare, și din cîte realizam cu mintea mea, din frigul vorbelor și al mișcării aerului, deduceam că n-o să mai mîncăm pîine. Auzeam că nu știu care cucoană și boier au murit pe loc cînd au auzit vestea, că lumea s-a îmbrăcat în negru, că întreg pămîntul plînge. Iar eu nu puteam să ies din casă ! Aveam să-mi dau seama peste un timp că nici mama, nici tata habar nu aveau ce era cu acel om mare, însă cînd îi vezi pe atîția că suferă, împrumuți fără să vrei o mare parte din durere. Dar pentru mine era prima dramă care se întîmpla în marele oraș din care, speriați, fugiseră ai mei spre casă. Un nume care intra în capul meu greu de febră și care nume avea să nu mă intereseze niciodată.

Învățam să merg ca un copil mic. Mi se frîngeau genunchii și cădeam. Mă rugam de picioare să mă ajute, măcar o dată să mai ajung la nucul de pe dealul rotund, cu nisip arzător. Însă picioarele nu mă ajutau. Erau subțiri și, nu știu de ce, aveam senzația că trupul mi-e așezat pe două lumînări. Ajungeam, tîrîndu-mă lîngă niște lemne scorojite, singurul loc unde mă simțeam bine și zăceam sub soarele toropitor. Oasele picioarelor parcă se făceau baltă și lemnul uscat o sugea. De lemnele acelea mă rezemam ; mă întindeam pe burtă și le luam în brațe lipindu-mi obrazul de ele. Conștient că ar putea fi ceva, îmi lăsam pantalonii jos, să mi le pripească soarele. Șiroiau furnicile pe ele, mușțele nu le simțeam. Strigam tare la mama să vină să mă apere de un berbec care împungea. Alerga în fugă spre mine, privind în altă parte să nu-i văd lacrimile. Știam că plînge, dar cu ce erau vinovate picioarele mele că nu se pot mișca ? Nu mi le uram ; mă străduiam să le aduc lîngă gură și-mi sărutam genunchii. Nu-mi venea să cred că am fugit vreodată prin curte. Ghetele rămăseseră sub pat, într-un colț... Încet, încet, mi-am recăpătat puterile.

De la un timp îndrăgisem cutia goală în care tatăl meu ținea briciul de bărbierit. Mi-o dădea, fericit, că scăpasem de boală. O arunca de sus, iar eu trebuia s-o prind. Într-o noapte, a repetat de cîteva ori figura asta, în ciuda mamei care-i da mereu zor să stingă lampa și să ne culcăm.

— Mă băiete ! l-am auzit și parcă mi-a despicat creștetul capului cu briciul. De ce-o prinzi numai cu mîna stîngă ?

El observase ceva, însă nu știa ce să creadă.

— 'Ia prinde-o cu dreapta !

Dar eu, instinctiv, îmi mutasem mîna dreaptă cu stînga, la spate.

— Mă, ce înseamnă asta ?

Și a dat să mă strîngă de mînă ; numai la atingerea ei am început să țip. Mă durea cînd o pipăiam, dar nu și cînd înfigea degetul în carne să simt tăria osului. Nici eu nu știam ce mi se întîmplă, însă înaintea voinței mele,

mîna stîngă mi-o muta dintr-un loc în altul, unde era nevoie. O ajuta ; ori dreapta îi mărturisise numai ei o anume taină ? Tata m-a privit lung în ochi. N-a mai zis nimic, și a dat lampa mică, nu a stins-o. Tîrziu din noapte l-am simțit că vrea să-mi pipăie mîna și am țipat înainte de a o atinge. Dar nu puteam s-o retrag din locul unde o pusese stînga.

Dimineață l-am auzit cum îi vorbea mamei plin de neliniște :

— Mă duc cu el la Răscruci, la Florea.

— Păi ce să cauți la Florea ? Cine e Florea ăsta ?

— Mîna ! și a zvîrlit pe ușă pentru a nu mai spune cine știe ce.

Apoi s-a reîntors cu pas calculat si i-a spus că am mîna scrîntită ; omul ăla, ce, n-a auzit de el ? pune mîinile și picioarele la loc.

— Treaba ta ! a zis mama neîncrezătoare. Și-o fi scrîntit-o cînd încerca să meargă. Duceți-vă, da ai grijă de el, să-l ții mai mult în cîrcă !

Adică îi dădea de înțeles că picioarele mele încă nu sînt sănătoase pentru un drum lung.

Nu-mi făceam nici o problemă. Eram vesel că ieșisem din casă. Pentrtu noi, copiii, plecarea în alt sat însemna intrarea într-o lume de basm. Un alt sat devenea un fel de oraș, deși nu știam cum arăta acesta. Mama îmi adusese un tramvai de lemn și avea și un număr. Toți îl vedeau, eu nu ; nu știam că acolo se pune numărul. Mă uitam la tramvai, îl întoarceam pe toate părțile, dar cum să mi-l imaginez luminat feeric plin de lume, iar el mergînd pe niște șine, ca trenul, si agățat de undeva, sus, pe sîrme prin care circula curentul electric ? Curent electric ? Eu știam de lampă — cînd lumina bine cînd rău, de sticla ei magică, subțire, cu o formă ciudată, sticlă de o importanță nemărginită, întrucît tnumai mama și sorămea aveau voie s-o atingă cu mîna, s-o șteargă.

Căscam gura la lumea pe lîngă care treceam ; mi se părea de pe alt pămînt. Casele diferite de ale noastre ! și cîinii lătrau într-un anumit fel. Cînd treceam pe lîngă

copii, mă simțeam neînchipuit de mîndru : eram cu tata. Însă mă copleșea o frică : dacă aștia, eu știu ? mai bine hrăniți, mai „grozavi", se iau de mine și mă bat ? Dacă vreun om sare la tata să-l bată așa, din senin ? Văzusem și oameni în satul meu care se băteau fără nici un motiv. Așteptam să zăresc pe-acolo vreun tramvai „viu", dar nu mi se întîmpla asta, iar acasă după ce mi-l privisem pe-al meu, mi se părea o născocire anume să-i mintă pe copii.

Ajunsesem la poarta acelui om și simțeam că mă taie burta. Doisprezece kilometri călătorisem, urcînd dealuri, coborînd în văi și trecînd prin alt sat parcă nesfîrșit, însă nu simțisem că mă trec asemenea răcori de moarte. Aici, după ce ajunsesem în fața porții, a trebuit să mă dau după un colț, de cîteva ori. Tata m-a înțeles, nu rîdea de mine.

Omul ne-a deschis poarta. L-a ascultat pe tata întristîndu-se. Mi-a dezvelit mîna ușor, ca o mamă. Îi simțeam degetele și deși mă abțineam să par a nu suferi, el a ghicit după încruntarea chipului. Și l-am auzit pe salvatorul meu spunîndu-i tatii :

— Eu nu pot să fac nimic ! Nimic !

Tata s-a prefăcut a nu-l înțelege. Apoi domnul Florea, întorcîndu-se cu spatele la mine, i-a spus încet, dar șoaptele acelea îmi răsună și acum în urechi :

— Du-te repede cu el la doctor ! Băiatul tău are mîna paralizată !

Nu înțelegeam acest cuvînt, dar doctor știam ce înseamnă. Auzeam că dacă ești rău, vine și te înțeapă cu seringa. Și îl văzusem eu pe unul cum făcea injecții la găini. Găinile erau rele, de foame săreau să-ți înghită ochii. Să le facă injecție pentru asta, da ! Însă auzeam că le salvează de la moarte. Deci la doctorul acela mă ducea să nu mor, concluzionam eu pe drum fără a-i spune o vorbă tatii care fuma țigară de la țigară. O injecție mi se făcuse și mie de către moașa satului, însă știam că făcuse tuturor copiilor și am suportat eroic.

Numai că, ajunși în sat, după cîteva ore de odihnă pentru mine, cînd nu știu ce-or fi vorbit tata cu mama, m-am pomenit cu moașa aceea că a intrat în curte, m-a

luat în brațe ; mă săruta și nu se mai oprea din plîns. Apoi am văzut-o căzînd în genunchi în fața părinților, blestemîndu-se de una singură și cerîndu-le iertare. Nu înțelegeam ce i se întîmplă acelei „doamne" care oricum nu semăna cu o femeie ca mama. Dar nu putea să vorbească încet și auzeam răspicat ce spune :

— A mea este vina, a mea, i-am făcut injecție cu acul folosit la băiatul Gheorghiței, nu l-am mai spălat, și băiatul ăla e paralizat !

A doua zi luam drumul la Nisipași. Și eram vesel că voi vedea un oraș, lumea așa îi zicea. Am mers mulți kilometri și am întîlnit văi și munți adînci. Oricît mi se păreau de primejdioase — auzisem că de multe ori ieșiseră hoții din ele — nu mă temeam : de data aceasta nu eram numai cu tata, ci și cu mama.

Pietroaiele străzii și clădirea imensă în care am intrat m-au uluit. Din nou l-am rugat pe tata să mă ducă undeva, aici nefiind bălării după care să mă ascund.

Ne-a primit o doamnă grasă, îmbrăcată în alb și, după ce m-a examinat în fugă, astea i-au fost cuvintele :

— Lăsați-l aici, dar nu mai e nici o scăpare. Rămîi dumneata cu el ,i-a zis mamei privind-o insistent.

Îmi părea bine că rămîne mama. Pe tata îl știam mai arțăgos și mi-era teamă că mă ia prea repede acasă. Am stat trei zile.

Într-o seară, doamna aceea i-a propus mamei :

— Te văd femeie sănătoasă, tînără și zici că mai ai doi copii. E păcat să te chinuiești cu ăsta. Îi fac o injecție și scăpați de el. Paralizia asta o să-i mănînce și capul, n-o să mai judece.

— Nu se poate ! a țipat mama. E băiatul meu, dacă îl omorîți pe el, omorîți-mă și pe mine !

— Te înțeleg ! a oftat doctorița, dar uită-te și dumneata : e spitalul plin de cazuri de-astea. N-avem unde să-i mai ținem și ce să le mai facem !

Cînd s-a întunecat afară, am simțit-o pe mama că mă ia în brațe și se furișează cu mine pe ușă. Pîndea la fiecare colț, ca o pisică, să nu ne surprindă cineva. Fugea cu mine în halatul de spital, de teamă că au să mă omoare pe furiș.

Am călătorit toată noaptea, noroc că era lună, iar mama cunoștea drumul. M-a ținut numai în brațe și nu s-a împiedicat măcar o dată. După ce am dormit cîteva ceasuri, m-a luat la Apadiva.

Vedeam cu adevărat un oraș. Ajunsesem în el cu mașina poștei. Tot drumul fusese un vis. Casele și pomii fugeau pe lîngă mine ; rîdeam de ciinii care vreau să fugă mai tare ca mașina, iar cînd vedeam copiii cu ghiozdanele, în drum spre școală, mă țineam mare.

Acolo m-a primit un medic înalt, tînăr și vorbăreț, nu țiînos ca băieții din sat. M-a ținut în brațe, mi-a arătat o mulțime de tablouri puse pe pereți și mi-a spus că sînt făcute de el. L-am întrebat cum le face și m-a dus într-o cameră să-mi arate culorile. A amestecat cîteva și a făcut o casă, niște pomi și un cer luminos. Îmi spunea că răsare soarele.

Mama înghețase pe un scaun. Aștepta să i se spună ceva și nu i se spunea nimic. O doamnă l-a chemat pe medic la telefon ; cînd s-a îndreptat spre ușă, mi-am dat seama că el șchioapătă de un picior.

— Nu e vorba de nici o paralizie progresivă, i-a spus mamei bătînd-o pe umăr, ba mai mult decît atît nu i-au făcut nici măcar vaccinul contra poliomielitei. Însă cred că au folosit un ac...

Mama s-a repezit la picioarele lui și i-a apucat mîinile să i le sărute.

— Și eu am probleme cu piciorul stîng, i-a spus, și uite că sînt medic.

Ce a vrut să spună ? — că ai șanse să ajungi mare și dacă ești infirm, ori că și un medic poate avea un necaz ?

— E bine că nu s-a manifestat „în cruce", a continuat. Adică la unii, dacă li se ia mîna dreaptă, li se ia și piciorul stîng. Dar la tine nu e cazul ,măi băiete, ai noroc.

— Noroc ? a izbucnit mama într-un plîns disperat. Tocmai mîna dreaptă, mîna cea mai sfîntă !

— Nu-i nimic, mamă dragă, nu-i nimic ! Dacă o avea mai mult noroc... dar nu a continuat, și s-a întors cu spatele să-și șteargă ochii cu batista. Am să vă țin cîteva zile să-i fac un control mai atent. Pe urmă vă trimit la o cunoștință de-a mea, la București.

Lucru care s-a și întîmplat. Însă atît de greu mi-a fost să mă despart de acel om care mă luase și la el acasă, la masă. Nici nu mai puteam să respir cînd am plecat de-acolo.

— Lasă, că o să vin pe la tine, mi-a spus el. De unde ești ? și mă întreba numai pe mine ca să mă facă să vorbesc. O să fim cei mai buni prieteni, toată viața !

Știam, din poveștile spuse de tata că bunii prieteni pot deveni frați de cruce. Vroiam să-i propun să stea la noi, însă nu am mai putut să vorbesc. Aflase de la mama că avem de mers patruzeci de kilometri pe picioare și ne-a făcut rost de-o mașină care aducea gaz chiar la noi în sat ! Nu știu cum găsise tocmai omul care mergea în satul nostru.

Din cabina șoferului, de sus, cînd totul mi se așternea în față, cum îmi aduceam aminte despre nucul bunicului, din nou aveam impresia că sînt stăpîn peste ceea ce văd. De cîteva ori am încercat să imit din gură motorul mașinii.

Doctorul Banu, prietenul meu de la Apadiva, cum îmi plăcea să-l numesc, o încurajase pe mama :

— Șanse s-ar putea să mai fie.

Mama făcuse ochii mici, vroia să i se explice mai mult.

— Adică, a reluat el, unii își revin. Eu cunosc cîteva cazuri de copii care au fost atinși odată cu mine. Erau, e adevărat, într-o formă ușoară, dar totdeauna e bine să speri. Deocamdată, singurul spital specializat, e acesta unde vă trimit eu. Aveți aici o scrisoare din partea mea către un prieten de-acolo, Viziru, doctor foarte bun. Mergeți direct la el.

Care prieten, după un drum plin de visuri făcut de mine și de tata, nu prea a vrut să mă vadă. Peste măsură de ocupat, doar și-a fugărit ochii peste bilețel fără a-l citi. Nu-i nimic, n-am renunțat și a doua zi ne-am proptit în fața ușii. Totdeauna crezi că mîine se va întîmpla un miracol.

— E vorba de mîna băiatului meu, domnul doctor! Poate aveți și dumneavoastră copil. Mîna a dreaptă!

— Am! i-au tremurat lui obrajii, și nu văd de ce al meu ar fi mai norocos. La el mîna stîngă e afectată. Uite, ți-l trimit la Sibiu, se vor împrieteni amîndoi. Asta-i situația! a apăsat el pe cuvinte aprinzîndu-și o țigară de la a tatii.

Deci cît era acest spital de specializat, luam drumul Sibiului.

— Acolo, a mai zis doctorul, fac gimnastică specială, sînt duși la băi... Aici colcăie ca șobolanii, a fost o epidemie...

Eu devenisem mai curajos ca tata. Însă nu aveam cum să știu că după acest drum lung, o imensă trăire a copilăriei mele departe mă determina să-i uit chipul și să mi se pară că am visat dacă era să mă împac cu ideea că m-am născut într-o casă.

Mama a rămas cîteva zile cu mine, apoi surorile i-au spus să plece. Nu știu cum m-am despărțit de ea dacă această femeie simplă visase vreodată că o să facă interminabile și disperate drumuri prin locuri unde lumea vorbea altfel. Nu mai aveau bani să vină. Pentru cele două găini aduse de ea, o soră îi promisese că o ține la curent, prin scrisori, cum mă simt. Într-adevăr, într-o carte poștală, îi scria astfel de unde fuseserăm trimiși:

„Doamnă Pietreanu, am primit scrisoarea de la dumneavoastră și m-am bucurat că a ajuns la destinație și a mea, căci o mare parte din scrisori le primesc retur deoarece adresele pe foile de observație sînt puse greșit. Vă fac din nou cunoscut că copilul este sănătos pînă în prezent și continuă să facă tratament. Deci nu fiți îngrijorați, căci nu mai este prea mult timp și veți fi din nou împreună. Închei și vă transmit din partea lui Alexandru sărutări, iar eu vă doresc sănătate și numai bine. Sora șefă. Sanatoriul de copii 1 Mai, regiunea Oradea". Însă nu după mult timp am fost retrimiși din nou la Sibiu, unde trăiam închiși. Din cînd în cînd sora șefă, altă soră șefă! mă lua în brațe și mă ducea le fereastră. Vedeam ceva ce nu mai ținea de viața mea. Lume, lume liberă, copii care mîncau înghețată, alviță, și erau ținuți de mînă

de părinți ori de frați. Viața o priveam de după o sticlă — un geam mare cu zăbrele. Nu mai știam cum pripește soarele meu sub care îmi plăcea să stau, pînă cînd vedeam negru înaintea ochilor. De-aici nici nu zăream cerul, dar îmi dădeam seama că el există după umbrele pomilor și ale trecătorilor. Iar luna aceea care scălda satul în lumină unde era ea oare ? Și totuși nu-mi venea să cred că nu văzusem toate acestea cîndva, că o auzisem pe mama cîntînd printre porumbi, sau prin grîu, noaptea, iar eu ațipeam fără să știu cînd, deși nu vream, cu gura închisă să nu-mi intre vreun șarpe. Pe tata și mama îi văzusem mai des cu drumurile noastre, stătusem mai mult lîngă ei, însă fratele și sora ? Ei mi se păreau ai visului.

Aveam fiecare cîte un pătuț cu gratii în părți și deasupra, un fel de cuști cu saltea. Mă obișnuisem, credeam că așa trebuie să trăiască și să se facă mari toți copiii. Eram ținuți astfel pentru a nu ne duce unul peste celălalt, pentru a nu cădea, pentru a nu ne omorî între noi ; eram cîteva sute, iar alții aveau acea paralizie în cruce și nu s-ar fi putut apăra. Ne dădeau voie să ne jucăm, supravegheați cu strictețe și am învățat cîteva poezii. Abia așteptam să le spun mamei și tatei. Dar mi se părea că ei nu vor mai veni niciodată, nu li se va da voie să mă mai vadă. Aici va fi casa mea, îmi spuneam, iar aceștia toți — prietenii sau frații mei.

Pînă ce, într-o zi, sora șefă mi-a spus că a venit taică-meu să mă ia. Mi l-a arătat pe geam cum aștepta lipit de-un burlan și am încremenit. Se părea că îl uitasem. Niciodată nu văzusem un om atît de frumos. Era înalt, îmi zîmbea, avea o flanelă de lînă cu flori pe piept. Îmi făcea semne să fiu liniștit că vine la intrare și că mă așteaptă. Lăsîndu-mă sora șefă din brațe, am luat-o la fugă pe scări în jos, în halatul prea lung. M-am împiedicat și am simțit lemnul a două trepte sfîșiindu-mi fruntea, obrajii, dar ridicîndu-mă, am continuat să cobor în fugă. Jos, tata mi-a șters cu mîneca flanelului sîngele de pe față și m-a sărutat mult. Cînd m-am uitat la el, avea sînge pe chip și am început să rîdem amîndoi, lăsînd lacrimile în voia lor. Îmi adusese o pungă cu bomboane și mere...

Mi-era dor de casă. Abia aşteptam să ajung acolo de unde mi se părea alungat pentru totdeauna. Ea exista cu adevărat ? ori tata mă ducea în altă parte ? iar eu avusesem doar un vis cu bunici, cu un nuc, cu o femeie ce trăgea să moară, cu o călătorie spre un om ce a rostit încet, dar distinct că nu mă poate ajuta... Făcusem prima călătorie, mă simţeam fericit, dar la capătul ei un om străin, nici măcar bunica sau cineva din satul meu, îmi spusese că sînt bolnav.

Grăbindu-mă să ajung mai repede, pentru a mă convinge că nu-i un vis în momentul cînd voi trece pragul porţii, iar dudul din curte îmi va ţine calea cu frunzele lui mari, prietenoase, mă înăbuşea şi o reţinere, o teamă, un fel de inexplicabilă ruşine. Eu devenisem străin, nu numai pentru mine, ci şi pentru copiii de-acolo, şi pentru fraţi. Mi-era ruşine să intru în satul meu. Îmi imaginam odăile casei, le rînduiam după plac, acolo era şi o odaie plină de bunătăţi şi de lucruri frumoase pregătite pentru mine. Şi mă întrebam : cum să intru în camera aceea ? O timiditate uriaşă mă strivea din toate părţile pe măsură ce tata scădea cîte un kilometru din numărul mare. Mai aveam şapte. Şapte ? m-am întrebat dintr-o dată scuturîndu-mi capul, şi fără a realiza cît însemnau ei, îmi ziceam că e foarte bine. În ăst timp, o să-mi treacă. Cînd l-am auzit pe tata că mai avem trei kilometri, cred că am prins curajul celui ce simte că e pierdut, dacă nu intră curajos în foc. Mă înălţam pe vîrful picioarelor să văd prima casă şi nu mai aveam răbdare să urc cîte un deal. Toată starea aceea pierise, eu căpătînd o putere necunoscută pînă atunci. Nu mai eram obosit. Voiam să zbor. Îl surprindeam neplăcut pe tata, smulgîndu-l din gînduri, cînd îi spuneam că se vede prima casă şi că nu are cum să mi se pară. Era a nu ştiu cîta oară cînd îi ciripeam asta, dar şi pentru a-l încerca. El din nou, ştiind ce spune, îmi reteza cu : „Nu-i aia, dar lasă c-o să se arate acuş !“ Apoi din nou se întindea cîte un loc şes, ce mi se părea fără sfîrşit, gîndindu-mă că şi pe acesta trebuie să-l stră-

bat... Tata îmi spunea că doar atît mai avem şi intrăm în sat. Încă un biet lăstăriş acolo.

Eu nu văzusem că cerul se tîra peste noi ca un enorm animal ce urla şi urletul devenea sinistru. Se întunecase deodată şi, auzind freamătul acela de pomi fabuloşi, m-am uitat în toate părţile să văd ce motoare se apropie de noi. Nu se vedea nimic pe pămînt, numai sus se îngrămădiseră norii, se muşcau între ei, se ciocneau. Cerul se făcuse negru ; fulgerele ne orbeau iar tunetele se frîngeau scurt prin aer — bice nesfîrşit de lungi şi din care pocneau energic uriaşe mîini. Dîrele lăsate de pocnete se aprindeau singure în aer. Se lăsau vertiginos în jos şi apoi — snop de şerpi ce se bat — rotocoale de lumini mai orbitoare ca soarele, se rostogoleau prin faţa picioarelor mele. Cineva le-a împins pe cîmp, încolo, cînd a văzut că sînt gata să calc pe ele şi începuseră tălpile să mi se aprindă. Am simţit că peste mine se scutură de fructe un pom a cărui coroană acoperea cîmpul. Loviturile dure şi reci mă îngropau în pămînt. Nu-l mai vedeam pe tata ; am rămas pe loc, ferindu-mi capul cu mîna stîngă şi cocoşîndu-mă ; mîna dreaptă îmi atîrna spre pămînt, ciocănită mărunt de piatră. Încercam să mă obişnuiesc ; văzduhul se prăbuşea peste noi cu piatră cît oul de cioară. Atunci am auzit un ţipăt de femeie. Ţipătul mi s-a părut a fi al mamei — şi atît de aproape ! apoi, sfîşiat şi gîtuit, departe. O clipă l-am crezut a fi al cîmpiei, al pămîntului...

L-am strigat pe tata, dar abia mi-am auzit glasul. Însă l-am simţit că se apleacă peste mine, să mă acopere. Îşi ţinea mîinile în lături, ca nişte aripi. Nu aveam unde să ne ascundem. Nici un pom nu era în apropiere, nici un dîmb sub care să ne adăpostim. Nimerisem pe loc deschis, tocmai cînd fusesem mai bucuros că nu mai avem dealuri de urcat.

Nici să înaintăm nu reuşeam. Pămîntul se făcuse alb. Bilele acelea reci de ghiaţă nu mă mai înspăimîntau ; le dădeam la o parte cu degetele picioarelor, inconştient, mă jucam, în pofida dezlănţuirii norilor. Iar tata era în stare să-şi desfacă trupul pentru a primi în el cerul, numai să mă ocrotească pe mine.

Am început să înaintez. El vorbea tare, dar cuvintele treceau pe lîngă mine ca un vîjîit. Cînd piatra a încetat să cadă, și nu ne mai învăluia decît fumul ploii, i-am zis că ar fi bine să ne dezbrăcăm, și-așa îmbrăcămintea era leoarcă și ni se lipea, nesuferită, de piele. Atunci l-am văzut că rîde. Mă ducea în brațe, aplecat peste mine. Eu vream să prind cu urechea dacă țipătul acela se mai aude. Și mi se părea că trupul tatălui meu nu-mi dă voie să-l desprind din valurile de fum. Reușeam să intuiesc un oftat greu, cînd l-am auzit limpede pe tata :

— Mai avem puțin, de n-ai răci !

— Nu mi-e frig, i-am răspuns.

Într-adevăr, mi-era cald ; reușisem să zăresc prima casă. Apropiindu-ne, am constatat cu uimire că pămîntul nostru era doar stropit, așa cum stropea mama prin casă, cu apa luată în gură, înainte de a da cu mătura. Hărmălaia de nori rămăsese în urmă. Parcă nu fusese nimic. Cerul de deasupra satului se lumina. Rămăsese ceva, ca un strat subțire de lînă scărmănată sus, și deodată s-a arătat soarele mare, limpede, în capătul satului, în asfințit, cînd îl poți privi fără să-ți pui mîna la ochi.

Lumea era la poartă, ca după o bură de ploaie, însă de rușine nu auzeam ce-l întreba pe tata și ce răspuns dădea. Nu știu de ce aș fi vrut să creadă că nu sînt al lui...

Intrați pe poartă, după o noapte și-o zi de drum, n-am găsit-o pe mama. Am mers amîndoi la o vară de-a ei ,să vedem dacă e acolo, însă acesteia i se țineau lumînările : murise. Oricît a încercat lumea să-mi spună că mamei nu i s-a întîmplat nimic, nu credeam. Eram sigur că murise și ea, ca tușa Ana.

Mama avea să vină dimineață. Tata plecase să mă ia fără să-i spună, ea fiind la muncă. Cînd i s-a citit biletul lăsat de el, a prins următorul tren, însă de la Sanatoriu i s-a spus că plecaserăm. Cred că avea timp să ne găsească la tren cît mai stătuserăm pe-acolo dar, în loc să se înapoieze cu cel care avea drum drept și în care ne urcaserăm noi, ea a venit cu altul care ocolea. Călătoream

spre aceeași țintă, fără a ne întîlni cu toții, și fără nici o rezolvare. Fuseseră chemați să mă ia acasă. Sosise timpul pentru școală. Trebuia să învăț totuși, carte...

*

Mi-am dat seama că sora mea Lina era mare. Semăna cu un fel de mamă tînără. Vorbea cu băieții. Mă uitam la ea și simțeam că ar putea să mă iubească într-un fel asemănător cu al mamei. Fetele veneau în fiecare seară pe la ea, să toarcă. Mă puneau să le spun poezii și întrucîtva mă bucuram, însă mi-era greu să le privesc cît aș fi vrut ; singurul loc unde mă simțeam bine în acele ceasuri era sub pat, prefăcîndu-mă că sînt șobolan. Spre hazul tuturor — nici eu nu știam bine ce fac —, le ciupeam de picioare, neînțelegînd privirea urîtă a fratelui, supărat că sînt mai iubit, deși nu stătusem cu ele atîta timp cît el ; îmi striga pînă la urmă că fac pe coconul, că știu poezii, că mă grozăvesc... El nu știa nici o poezie, deși era la școală. Fetele își dădeau seama de ceea ce i se întîmplă și îi făceau în ciudă, punîndu-mă din nou să spun aceleași versuri. Nu puteam să mă lipesc de el cu una, cu două. Nu vroia să se joace cu mine, mă cunoscuse prea puțin ; mă uitase, eram un străin abia venit și, culmea ! mai răsfățat decît el. Îmi lua caii și cățelușii de cîrpă umplută cu paie și-i tăia să vadă dacă au sînge. Toate jucăriile mi le ciopîrțea. Nu mă pricepeam să-i intru în voie. Privirile mele o cercetau dintr-o curiozitate bizară pe bunică-mea dinspre mamă. Descopeream că în casă, așezată într-un fel chinuit pe colțul patului, torcea o enormă pisică albă, mă rugam în sine-mi să nu-și dea prea repede duhul și să cadă cumva în cap. Era de o mare blîndețe ,nu supăra pe nimeni și aștepta să i se dea orice de mîncat ; nu era nemulțumită că-i puțin sau că nu-i place mîncarea aceea. Iar din ce i se dădea doar gusta ; cînd era întrebată de ce nu mănîncă spunea că „lasă e mai bine să mănînce copilul". Copilul acela eram eu. Fratele meu se simțea nefericit. Atunci, a început să-și exprime pretențiile : dacă e să plece cu vitele la păscut, să i se aleagă bucățile de carne slabă din borcanul cu untură, iar mama îi căuta bucățile, după voie, să-i umple lui

traista. Însă după ce punea mîna pe traistă, ori pe „batista" cu mîncare, nu-l mai găsea nimeni și trebuia să plec eu cu vaca și cele două capre.

Îi aflasem ascunzișul, într-un păr cu coroana stufoasă, ori în iarba înaltă de lîngă răzorul ce despărțea grădina noastră de a vecinului. Nu eu l-am pîrît, ci o femeie, însă el pe mine mă învinovățea. Dacă o prindea pe bunica aducînd volbură de printre porumbi, pentru purcel, o punea s-o ducă înapoi.

Țin minte de parcă s-ar fi întîmplat ieri. În curtea noastră veneau mulți copii. Nici unul nu se juca cu mine, dar nu asta mă durea, ci faptul că nu mă lăsau să mă apropii măcar de scaunul fermecat al leagănului. Fratele meu legase de o creangă groasă a dudului două lanțuri, iar jos între ele, pusese o scîndură lată. Cu scîndura aceea zburai dintr-o parte în alta a curții. Îți luai avînt singur și chiuiai cînd atingeai cu vîrful picioarelor frunzele de sus. Vream să mă dau și eu în „dălnăuș", iar frate-meu se uita cum copiii străini mă îmbrîncesc în colo și nu le zicea nimic. Într-o zi, însă, am pus mîna pe lanț și am zis că e rîndul meu. Unul dintre copiii mari a tras de scaun și m-a ridicat cu lanț cu tot ; eu nu-i dădeam drumul din mînă. Mă zbăteam în aer ca un spînzurat, fără a plînge că uite cum se poartă altul cu mine. Cînd am atins cu călcîiele de pămînt, frate-meu m-a strîns de după ceafă. Mi s-a făcut rău ; am căutat-o pe mama împleticindu-mă, pe lîngă vie, unde săpa. Am apucat să-i spun ceva și am căzut din picioare, ca mort. Din nou mi s-au ținut lumînările cîteva zile și cel care m-a salvat a fost același frate al tatălui meu ; el mi-a suflat pe gură, el mi-a pus țuică la nas, el m-a tras.

Nu eram supărat pe Ștefan. O rugam pe mama, cînd el pleca de-acasă, să-mi dea jos lanțurile, — el le spînzura pe sus, să nu ajung la ele, și eram ca o pasăre pe sub uriașa coroană a dudului. Ca să pună capăt certurilor, tata a tăiat creanga aceea, pretextînd că se usucă dudul ; zalele lanțului roseseră adînc lemnul și apoi gălăgia din curte, bătăile încinse între copii îl scoseseră din sărite.

Mie îmi rămînea ceva : o casă din tot felul de lucruri pe care mi-o construiam, sigur că nimeni nu mă va accepta vreodată la joacă ; aveam unde să trăiesc.

Frate-meu s-a dat pe lîngă mine. L-am primit și, chiar în momentul cînd eram mai fericit că se joacă și cu mine, mi-a fărîmat-o. Nu-i nimic, mi-am zis, dacă plec mai departe, n-are dreptul să-mi facă vreun rău — e dincolo de curtea lui. Pe malul bălții văzusem niște țigani care făceau cărămidă. Mă îndîrjeam să scot pămînt bun din valea adîncă și-mi vedeam de pereții unei case pe care nimeni n-ar fi putut s-o dărîme. De ce voiam să mă rup de lume cînd știam bine că tata și mama mă iubesc ? și sora — deși îngrijorată cu munca și îndrăgostită ; și bunica, aeriană, ca orice suflet mai puțin al țărînii și mai mult al norilor ? Cunoșteam dragostea părintească, dar aveam nevoie de a copiilor de seama mea și mai ales de a fratelui. Începeam să regret că tata mă luase de-acolo, unde cel puțin ne strigam pe nume, ne împrumutam bomboane, construiam castele din cuburi de lemn. Îmi dădeam seama că înapoi nu voi mai ajunge, văzîndu-l pe tata peste măsură de abătut. Îi spunea mamei la masă, într-o zi :

— Dacă și America scrie că nu se poate, asta e treaba !

— Of, of, of ! a oftat mama privindu-mă lung. Cum și-o cîștiga el pîinea ?

Frate-meu mă privea peste coada lingurii, furat de gînduri care se învîrteau în jurul meu. A deșertat zeama în strachină, și a ieșit din casă plîngînd. M-am dus după el să văd ce i se întîmplă. N-a zis nimic, nimic, decît m-a luat de gît, și-a lăsat fruntea pe un umăr al meu și plînsul nu-i dădea voie să vorbească. Îi simțeam inima bătînd într-a mea și strîngeam la piept, cu o singură mînă, cel mai puternic și mai fierbinte stîlp. Nu-mi mai era frică de nimeni. Chiar dacă el nu plîngea pentru mine, mă luase de gît și mă lăsase să-l strîng în brațe.

Ce era cu acel verdict dat de America, verdict ce descurajase definitiv pe tata și mama, iar pe frate-meu îl impresionase atît de tare ? Cînd am intrat în casă și sora era tristă, se ferea să mă privească. Simțeam că ea mereu avea să-mi spună ceva, însă ocolea momentul.

Pe tata îl informase preotul din sat că a auzit de la cineva din Apadiva despre existența unui medic român din America. Preotul făcuse rost de adresă și concepuse și scrisoarea la care tata a primit răspuns că, deocamdată, medicina este neputincioasă în rezolvarea unor asemenea cazuri ,dar îmi recomandă să fac exerciții cu mîna, să duc greutăți în ea, să strîng cîte ceva, ca să nu rămînă ca o gheară.

Asemenea exerciții făcusem pe unde umblasem, dar trebuia să continui, deci..Nu mă deranja. Îmi mutam mîna cu stînga dintr-un loc în altul, pe masă, cu o dexteritate grozavă. Mi-o ridicam cînd trebuia să mă îmbrac, mi-o țineam la soare. Tata, probabil, îi explicase fratelui meu și o făcuse dîndu-i de înțeles că trebuie să mă și ocrotească. Cît reținuse el din treaba aceasta nu se știe, dar aveam să aflu peste un timp că-i era rușine cu mine, îi era rușine că e al lui Grigore Pietreanu, „ăla de are băiatul cu mîna..."

— Bine, îi striga mamei cînd se supăra, trece el timpul, plec eu în lume, adică la București, să scap de casa asta !

Tata începuse să călătorească des spre marele oraș, cu securea lui, să spargă lemne pe la cîte cineva, să le facă piața, să spele... Venea acasă jerpelit și împuținat la trup, fără prea mulți bani și cu niște pîine în cîte-o sacoșă. Descopeream pe sub pat un fel de cerc bizar, cu ceva ieșit în afară și am înțeles de la frate-meu că tata e „surpat" jos, iar cercul acela îi ține „traista" mai sus. Era timpul cînd pămîntul nu vroia să dea nimic și începusem să simțim foamea. Pentru o lingură de untură și o strachină de mălai mergeam la Dițoiu să curățăm porumbi toată noaptea. Mamei și soră-mi li se umflau palmele și sîngerau. Încercam și eu să le ajut ținînd porumbul între genunchi, pînă îmi sîngera palma. Priveam cu spaimă casa aceea imensă, cu etaj, cu ziduri groase, parcă era făcută numai din piatră și auzisem că sus de tot, dacă urcai pe scările acelea fără număr, într-o odaie friguroasă, zăcea de ani de zile Oița, soția lui, blestemată

să se chinuie și să nu poată muri. Nu ieșeam singur afară, mi-era că se ia după mine cotoroanța aia, ce mi-o închipuiam a mirosi ca nămolul cu care îmi spoiam mîna la Techirghiol. Și mai tîrziu, cînd era să învăț acolo primele clase, aceeași spaimă o duceam cu mine pe scări.

Într-o seară, a mers și tata cu noi. Tușea și își ținea mîna la gură. Mi se părea că n-o să mai poată trage aer în piept și va muri sufocat. Nu știu de ce s-a certat cu Dițoiu, dar m-am pomenit cu mama că țipa afară și striga că se omoară amîndoi. Se încăieraseră prin curte ; apoi tata ne-a luat de-acolo. Plecam cu mîinile goale.

— Păi sigur, îi striga mama pe drum, de-aia ai venit, să pui capac la toate ! Acum ce-o să ne facem ?

El scrîșnea din dinți. O vorbă n-a scos. O înțelegeam pe mama, dar îl uram pe omul acela. Cum îndrăznise cineva să-l lovească pe tatăl meu ? Ce făcuse el ? Îl întrebam de ce nu l-a făcut praf pe ăla ?

*

Dimineață nu am mai plecat cu vitele ; se îmbolnăvise vaca, iar mama se dădea de ceasul morții c-o pierdem. Nici nu răsărise soarele și plutea în aer o moleșeală ce prevestea ceasuri incendiare. Frunzele pomilor se lăsaseră în jos, pălite ; găinile rîcîiau țărîna să se răcorească ; noi ne treziserăm plini de apă iar cămășile ni se lipeau de piele. Un zumzet monoton de muște plutea peste curte ; mirosea a lemn uscat și a paie gata să se aprindă singure.

Am ieșit în grădină și am văzut cum peste gardurile oamenilor joacă un fel de abur parcă cenușiu ; mama mi-a spus că aceea este căldura. Surcelele trozneau neatinse pe bătătură, le frîngeau între dinți ființe nevăzute.

Ne învîrteam fără nici o putere în jurul vacii s-o apărăm de muștele mari, vijelioase — se înfigeau în rănile sîngerînde de pe spinarea vacii ce se lungise pe pămînt ca o femeie bolnavă. Își întinsese picioarele, scrîșelaseră pămîntul albicios, iar burta umflată, ca o imensă tobă, mi se părea că o să plesnească din moment în moment Vaca sufla greu, gemea ; sub botul ei se spulberase țărîna și pămîntul umezit îi lipea nările.

Mama, socotindu-se mai îndemînatică, i-a crestat o ureche apoi a înțepat cu vîrful cuțitului o venă de la tîmplă. Sîngele negru închegat, picura pe pămînt ; roiul de muște se înfigea în el.

Soră-mea Lina striga că nu-l găsește pe medicul veterinar. Am încercat să tîrîm vaca la umbră, însă nu am reușit. Atunci tata a început să taie crengile dudului pentru a-i face umbrar. Dar frunzele o înăbușeau. Cîinele începuse să latre la poartă. Cînd ne-am aruncat ochii să vedem cine este, mamei i s-a făcut rău : numai la perceptor nu se gîndise ! El a reușit să deschidă poarta ; speriase cîinele și se îndrepta spre noi, cu o geantă mare. S-a prefăcut că-i e milă de vacă. Mama, pentru a amîna discuția cu el, a început să drăcuiască fără oprire caprele ce începuseră să zbiere de foame. Cu gîturile întinse, numai pe picioarele dindărăt, parcă vroiau să zboare în dud să mănînce frunză. Însă discuția cu perceptorul Călugăru era inevitabilă. A chemat-o pe mama, mai puțină importanță dîndu-i tatii, știindu-l mereu plecat de-acasă. Nu rezolvase cu el treburile pînă acum.

— Am venit, zice, să-mi plătiți datoriile ălea vechi. V-am înțeles, sînt și eu om, dar cît să vă amîn ?

— Mai lasă-mă o zi, două, l-a rugat mama și oi vedea eu ce fac ! Uite, abia acum am adus și noi copilul ăsta, am cheltuit cu drumurile...

Era prima oară cînd vedeam un om care miroase a geantă de piele și care venea să ceară datorii. Trebuiau bani și înțelegeam că dacă ai mei nu ar fi cheltuit pentru mine i-i dădeau liniștiți și ne vedeam de biata vacă.

— Nu se poate ! s-a supărat perceptorul. Împrumutați-vă la cineva. Și nu vă cred : Grigore a venit de la București, nu s-a dus acolo să facă bani ?

Tata l-a tras deoparte să-i explice ceva, dar asta l-a înfuriat și mai tare. El cu mama discuta, ea era „omul" de încredere pentru el. Și a hotărît astfel :

— Bine, atunci îți iau din casă !

S-a îndreptat spre ușă.

— Ba de ce să mă faci de rîs, dom' Călugăru ? începuse mama să plîngă, dîndu-se în fața ușii.

Perceptorul a stat o clipă pe gînduri.

— Mă duc, zice, la vale, să mai încasez de la alții. Dar cînd mă întorc, să fii pregătită cu banii. De nu, Constandino...

Înțelegeam : o să ia ceva din casă. Răgaz pentru mama — avea timp, cît întîrzie el la vale, să ascundă lucrurile bune. Cînd se apropie o mare nenorocire, cum îi spunea mama, și cîteva secunde sînt salvatoare dacă chibzuiești cum trebuie. S-a dus prin grădină, la vecinul Damian și l-a rugat să ascundă la el zestrea soră-mi, hainele ei bune...

Descopeream atunci că dincolo de gard există cineva bun care te ajută la nevoie. Nu privisem cu atenție încă printre rosturile ulucii să văd ce este dincolo de noi. Nici nu avusesem timp.

Mama și soră-mea cărau lucrurile, iar tata, găleata cu untură ; topită, i se vărsase pe pantaloni. Eu mă rugam de vacă să nu moară, că vine mama acum. O mîngîiam pe gît și pe bot ; ca s-o conving, să vadă cît țin la ea, în speranța că-i alin durerile, i-am spus că uite, o roagă și mîna mea să aibă puțin răbdare. Mi-am așezat-o pe botul ei și-l mîngîiam cu degetele, cît reușeam să le mișc. Mi s-a părut că mă privește lung și i se umezesc ochii de lacrimi. „Bine, i-am zis, cu tine o să mă înțeleg de-acum încolo și o să stăm de vorbă pe cîmp, sau pe vale, cînd o să te duc la iarbă.“ Și-a întins gîtul pe pămînt, tremurînd. Murea. Mi-am adus aminte de femeia aceea, soția fratelui mic al tatălui, care și-aștepta sfîrșitul. Am fugit în casă, am aprins o lumînare dintre cele păstrate pentru moartea bunicăi, și i-am pus-o la cap.

Tata s-a oprit din fugă lîngă mine. Mi-a stins-o, să nu dau foc la ceva. Adusese un cuțit mare să taie vaca pînă nu se răcește. L-am văzut că încalecă pe gîtul gros, apoi mi s-a părut că-și face loc să intre înăuntrul ei. Vaca a zvîcnit ușor. Sîngele, bolborosind, a șerpuit în nenumărate direcții pe bătătură. Pulberea se umfla peste el. Am avut impresia că tot satul a murit atunci. Nu se auzea nimic, nici o mișcare, nici un cocoș, nici un cîine lătrînd... Mama căzuse din picioare iar soră-mea îi punea oțet la inimă. Ieșise și bunica. Frate-meu fusese după lemne, la pădure. Intra pe poartă, galben la față. Și-a acoperit ochii

să nu mai vadă șiroaiele acelea și m-a tras încolo — eu încremenisem, nu știam ce să cred, mi se părea că vaca acoperă toată curtea. Din neagră, cum fusese înainte, era roșie iar din ea porniseră zeci de picioare mărăcinoase. O clipă am avut impresia că din pămînt văd acestea, iar vaca paște deasupra mea, pe o nesfîrșită cîmpie. Soarele duduia între coarnele ei ca focul înspăimîntător văzut de mine la centrala termică de la Sibiu, iar casa noastră atîrna de gîtul vacii și devenise un clopot de zeci de ori mai mare decît al bisericii. Acoperea cerul și pămîntul cu dangătele lui.

Am tresărit cînd cîinele, lătrînd nefiresc de subțire, cu botul plin de sînge, s-a repezit spre poartă. Percepto-rul venise ; se apăra cu geanta, dar cîinele nu simțea loviturile, se temea ca nu cumva acesta să-i ia partea. Neștiind despre ce este vorba, s-a dus frate-meu să-l lege. Cîinele l-a mușcat. Nu-mi amintesc ce s-a întîmplat în cîteva secunde, dar l-am văzut pe tata că se ridică, imens. Trecea de casă în sus, cu mîinile pline de sînge pînă la umeri. Le-a desfăcut larg, voia să elibereze pămîntul din brațe cu tot ce se găsea pe el. Avea cămașa, genunchii, picioarele roșii. O buluceală de vorbe răcnite cădeau pe capul meu, ca niște pietroaie. M-am împiedicat de-un picior al vacii și am căzut. Mergeam la întîmplare prin curte, apoi am ajuns lîngă ușa casei unde am văzut că perceptorul îl lovea pe tata cu pumnul peste față, iar tata îi prinsese cu ușa un picior și i-l strîngea, îndurînd loviturile. Nu se ferea, le primea în plin, dar nu renunța la ușă.

Nu știu cît timp trecuse pînă a apărut alt om — ve-cinul, am înțeles, care intrase între noi și țipa la tata că a văzut el bine cum s-a luat de perceptor să-l bată în curtea noastră.

— Haide, îi spunea perceptorului, nu ți-am făcut semn să vii la mine ? Și-au adus țoalele în casa mea.

Mama a început să-l blesteme, iar tata, desfigurat, se îndrepta spre vacă să-și continue treaba.

Era liniște. Parcă asurzisem. Înțelegeam că duhul rău-tății era acolo, prezent, peste curtea noastră, gata să bu-

buie. Acum îl vedeam pe tata mic și slab, pe un munte negru, căznindu-se în zadar să-l sfîșie.

N-a venit nimeni să cumpere carne de la noi. Noroc că au trecut spre seară niște țigani cu corturile și le-am dat-o pe toată, pe o căldare de aramă. Liniștiți că am scăpat de ea să nu se împută pe bătătură, am început să ne spălăm și să ricîim bătătura cu sapele, să astupăm urmele sîngelui. Soră-mea și fratele au scos caprele să le pască pînă nu se lasă seara. După orice nenorocire, istovit, omul tace, nu mai scoate un cuvînt; golit de toate, parcă nu mai vede și nu aude nimic, ori îi e teamă să umble printre amintiri.

Căldura înăbușitoare se retrăsese. Un vînt stîrnit din senin umfla acoperișurile caselor și îndoia pomii pînă la pămînt. În casa noastră izbeau bice de foc. Fulgera; fulgerele, cînd se lasă seara, sînt orbitoare. Caprele intrau speriate pe poartă; burțile goale, albe, se legănau într-o parte și alta.

— Bine că nu i-a prins prăpădul pe-acolo! a apucat să zică mama și furtuna i-a despletit părul, iar gogloaiele de piatră căzută din cer săreau în sus de pe picioarele ei desculțe. Părul o bătea peste față; ea și-l dădea pe spate să vadă mai bine unde împlinta securea pentru a curma potopul. A ieșit tata și a dat el cu securea din răsputeri, în mijlocul bătăturii. Bunica a început să cînte. Nu semăna a rugăciune ce îngîna ea monoton, nici a bocet. Era un cîntec ce se pierduse și îl cînta pentru locul unde îl găsise, nu pentru cel de pe pat de unde-i moțăia capul peste genunchi. Mă așteptam să-i zică cineva ceva, însă nimeni nu-și lua ochii de la fereastră. În casă pătrunsese răcoarea. M-am apropiat de bunică, lăsîndu-mă, în genunchi, să-i văd fața Nu mă vedea, privea în pămînt, cine știe pe cine vedea acolo. Am visat-o toată noaptea .Ea pusese stăpînire pe mine, deși stătea nemișcată pe pat — stătea, ori așa mi se părea mie? Nu de puține ori, prin curte, tresărisem la senzația că sînt urmărit de cineva. Iar misterioșii ochi ce mă urmăreau nu puteau să fie decît ai bunicii. Visasem că mergeam amîndoi să scuturăm nucul — despre care în realitate aflasem că-l tăiase fratele cel mic al tatei și bunica ținea mîinile

întinse, despica aerul, iar bratele erau pline de pui de găină care piuiau de luau poteca în sus. Cînd am ajuns acolo, din nuc curgea sînge ; șuvoaiele ieșeau prin nu știu cîte țevi, iar bunica îl aduna în căldări mari, negre și-l fierbea. Puii de găină zburau peste aburul ridicat din căldări ; aripile străluceau ca oglinzile în bătaia soarelui. O namilă de ciine a țîșnit din foc ; își freca spinarea scînteietoare de fundul căldării. S-a scuturat de flăcări cînd s-a pus pe picioare și a sărit la bunică s-o facă praf. I-am vîrît mîinile pînă la cot pe gît. Le aveam întregi pe amîndouă și am încercat să-i rup beregata. Era primul meu vis cu amîndouă mîinile pline de putere. I-am povestit întîmplarea care pentru mine rămînea adevărată și, bunica, scuturîndu-se de ceea ce privea permanent dincolo de noi, și-a arătat o față de femeie tînără, pe care însă cineva desenase cu vîrful acului fel de fel de drumuri. Fața aceea a început să crească — mi se părea că întreg capul bunicii era cît pămîntul și mă rătăceam pe întortocheate poteci.

M-a mîngîiat pe păr. Mi-l pieptăna cu degetele ei fără număr, reci, subțiri țurțuri de gheață.

— Niciodată să nu suferi de asta, mi-a spus. Mîna aia este mai sănătoasă decît a altora.

Vorbele acestea avea să mi le spună și tata mai tîrziu, dar altfel. Din noaptea aceea, bunica nu înceta să mă întovărășească peste tot. O salvasem, îmi era recunoscătoare și atunci mi-a spus că mîna mi-e sănătoasă. Nu avea ce să-mi ofere în schimb decît această încurajare, să mă amăgesc cu ea toată viața.

Încă mă plimbam prin acel vis cînd tata începuse să se bărbierească ; m-a rugat să-i țin oglinda. Rîdeam de el cum își plimba limba pe sub obraz sau cum și-o proptea sub buza inferioară pentru a trage cu briciul. Rîdea și el în ciuda mamei care își adusese aminte de vacă și plîngea. Îi găsise urmele sub șopron și i le sărutase. Se smiorcăia și frate-meu ; privindu-l, încurajat de tata, îl imitam, prostindu-mă de rîs în timp ce el, făcînd ciudate semne cu pumnii, îmi arăta cum o să mă fărîme cu ei și de cîte ori o să mă lovească. Tata mi se părea că semăna cu un trandafir alb. Mirosea adînc, ca el, și toate lucru-

rile din casă îl priveau cu drag. A ieşit în curte, cu mers legănat ; a prins o găină şi a tăiat-o.

— Nu-i nimic, ce dacă nu e duminică ? i-a spus mamei văzînd-o că e gata să-l certe. Mai bine du-te şi ia o litră de ţuică de la vecinul Damian.

— De la ăsta ? a strigat mama.

— De la el, să vedem, ne dă ? Fă-te că nu s-a întîmplat nimic ieri. Na, ia banii ăştia şi dă-i !

— Bani ? Ai... ai avut ?

— Bani, uite, bani, ce te uiţi ca lelea-n tîrg ?

Cum să se ducă mama ?

— Mă duc eu, a cîntat cuvintele tata, şi a ieşit pe poartă fluierînd.

— Doamne, îşi ţinea mîna la gură, mama, ăsta a dat în alte alea !

Eu cu frate-meu săream pe lîngă casă de bucurie. M-am oprit lîngă soră-mea, uluit de părul ei negru şi lung pe care şi-l unsese cu gaz. Îl pieptăna. Nu credeam că poate să aibă un păr aşa de frumos. I l-am ridicat şi i-am descoperit faţa plină de lacrimi. Pe mîna mea căzuseră lacrimi de-ale ei. Vroiam să mă întorc cu spatele şi să le miros, să le gust cu vîrful limbii.

— Lasă-mă ! a zis ea şi rostirea aceasta m-a speriat.

Plînsul îi curăţise faţa, i-o spălase, o limpezise, îi dăduse o frumuseţe de mireasă.

Tata s-a întors fluierînd. De fapt nimeni nu credea că se duce la vecin. Mama a considerat că nu e cazul să-l întrebe ce-a făcut. Dar el, prin casă, făcînd nişte scamatorii care m-au amuzat, a scos din buzunarul hainei litra cu ţuică, a mirosit-o un timp, s-a prefăcut c-o gustă, şi nu ştiu ce-a fost în capul său ! a ieşit din casă şi a început să stropească bătătura cu ţuica aceea, apoi a întors sticla cu gura în jos într-o nuia, în gardul dinspre vecin, continuînd să fluiere. Ca la o comandă vecinul a început să se bată cu nevastă-sa.

La masă, mama mi-a dat ficatul găinii şi pipota, spre disperarea fratelui meu. Cine îmi mai dăduse să mănînc aşa ceva ? Cînd am ieşit în curte, după masă, fumul ce plutea pe sus ieşea din focul încă nestins pe vatra noastră.

Avea miros de ficat și pipotă fripte pe jar. Eram sigur că se întinsese peste tot satul...

*

La umbra dudului, soră-mea îmi vorbea ca unui om mare și nu știam cum s-o asigur că-i sînt recunoscător. Stăteam pe-o pătură, iar ea îmi mîngîia mîna, abia atingînd cămașa, să nu pricep.

— Vezi mă Alexandre, cum e omul făcut ? Dițoiu l-a pus pe frate-său să ne ia lucrurile din casă. I-o fi frate vitreg, dar...

Deci perceptorul era frate cu Dițoiu. Limpede răzbunarea, dar de ce se purtase așa vecinul ? doar mama se dusese la el ca la un om de încredere !

— Păi ăsta, a zis soră-mea, ăsta cu ochi de gîscan niciodată nu ne-a văzut cu suflet bun. Mereu să ne ia din mejdină ! Mută țărușii și-i e necaz că nu l-a luat mama. 'Ce că el se pregătise, făcuse mîncare, chemase lume, da mamii nu știu ce i-a venit și a fugit la una, Bărzălia, în alt sat. L-a făcut de rîs. Și-și bate joc de noi acum. Fiu-său e funcționar aici. S-a legat de mine, prin porumbi, încolo. I-am cîrpit una de-a văzut stele verzi. Da e mare ; a uitat că e de-aici, stă cu nasul pe sus. Și cu ai lui se poartă rău.

— Păi cum s-a legat de tine ? am întrebat-o nedumerit.

— Ei, fir-ar să fie ! a rîs ea, a vrut să-și bată joc de mine !

Nici asta nu mi-era clar, dar ea a continuat astfel :

— Adică ar fi vrut să fiu ca omul cu nevasta lui, dar nu pentru toată viața.

— Acum ai fi fost nevastă de funcționar și nu aveam necazuri, nu-și bătea nimeni joc de noi...

— Păi cum ! și-a strîmbat ea buzele. S-a însurat cu alta, bogată. Așa a răzbit.

Deci, dacă o lua pe soră-mea, ar fi rămas un amărît.

— Nu chiar așa, că și tată-său are ceva...

— Păi atunci...

— El nu mă vrea să-i fac mîncare, nu înțelegi ? Și să-ți mai spun una : casier, necasier, e albicios rău la

față. Are ochii spălăciți, genele albe, ca ăle de porc. Doar părul ăla galben cînd lucește în soare...

Începeam să înțeleg ; oricum, n-aș fi avut niciodată soră nevastă de funcționar. Și totuși, cum ar fi fost ?

Soră-mea povestea despre ei și aș fi vrut să nu mai termine, dar s-a apropiat de noi bunica. Nu era nimic că venea, însă a călcat într-un ciob și ciobul i-a intrat în picior. Au dus-o pe brațe în casă. Nu mai văzusem o bătrînă plîngînd. Mă miram cum pot ieși atîtea lacrimi din ochii aceia mici ! Mi se părea că odată cu ea plîng toți bătrînii din lume.

Nu a reușit nimeni să-i scoată ciobul. Ea insista să i-l lăsăm că o să coacă rana și o să iasă el singur. Își punea singură buruieni, untură, apă descîntată cu niște smicele de cimbru uscat. Apoi am văzut că nu mai poate să calce pe talpă, iar din rană se scurge gălbenuș de ou moale. Soră-mea o păzea — ceilalți erau la muncă. Dar și ea trebuia să meargă la Dițoiu, să împrăștie niște paie unde își făcuseră culcuș dihorii. Și m-a lăsat pe mine cu bunica. Stăteam pe un scăunel, așteptam să mă întrebe ceva. Nu mă mișcam de teamă că n-o să aud ce mă întreabă. A deschis ochii alungînd cu mîna aburii ce-i împăienjeneau fața ; s-a văitat că ai casei au lăsat-o singură și au plecat. Îmi părea rău, îmi venea să plîng. Ridicîndu-se pe coate a surîs, schimbîndu-se la față, și mi-a spus că dacă am rămas eu e mai bine, n-are ce să i se întîmple — dacă e cu mine nu poate să moară. Dar nu înțelegeam : cum să pleci la muncă și să lași pe cineva pe patul de moarte ? La o adică, îi lași pe bătrîni să se ducă, să tragă cu deznădejde din puținul rest de viață, și îți continui treburile, cît încă nu ai ajuns la vîrsta lor ? Pe urmă vine și rîndul tău.

Dar mama plecase după agentul sanitar și eu nu știam asta. Agentul a dezinfectat rana și am înțeles că reușise să scoată ciobul care începuse să umble prin carne. Mă uitam la piciorul bunicii înfășurat în bandaj și am îndrăznit să-l întreb pe omul acela cînd se face ea bine. N-am înțeles ce-a zis, era un bîlbîit, însă cineva străin umblase la rană, făcuse ceva.

Seara, a intrat soră-mea speriată în casă. Ținea ceva într-un ziar. Mi-am dat seama că e un obiect periculos după cum umbla cu el. Mama și tata au încremenit. Vorbeau încet, să nu declanșeze urgia.

— E un revolver! a zis tata. Dacă se descărca? E încărcat! Se vede treaba că atunci cînd au venit să le ia armele, Dițoiu l-a ascuns în paie. Uite cum aș putea să-i fac un rău!

Tata l-a luat cu atenție, să i-l ducă. Ne-am liniștit cînd a trecut de pragul porții, însă dacă i se întîmpla ceva pe drum? Cînd a venit, a încetat și tremurul picioarelor noastre.

— Am știut eu ce să-i zic, rîdea tata. Se îngălbenise la față! Ai văzut cum se împacă oamenii? A vrut să-mi dea ceva, da i-am zis să-și vadă de treabă. Se ținea după mine cu mîna întinsă și mă ruga să nu spun la nimeni...

— Lasă, i-am retezat-o, credeai că n-o să vii și la mîna mea? Acum s-a întîmplat să fie asta, dar peste un timp cine știe ce-o să mai fie. A mers cu mine să arunc revolverul ăla în baltă. Și știi de ce? — să mă aibă ca martor. Cînd urcam dealul și ne despărțeam, ce i-am zis? Lasă, știu că mai ai unul acasă. S-a făcut ca varul la față. A zis să mă opresc din mers, dar mi-am văzut de drum. Va să zică mai are revolver sau pușcă. Acum știe că pot să i-o coc.

Rîdeam; încercase și bunica să chicotească. Dar aiura, avea altfel de rîs și am început să ne îngrijorăm.

*

Încă nu mă împrietenisem cu alți copii, mi-era teamă să ies pe poartă, și apoi nu eram în relații bune nici cu frate-meu. Cîțiva ani trăiți prin lume, departe de casă, însemnaseră mult, ei fuseseră adevăratul meu început de copilărie. Mă învîrteam pe lîngă bunică — singura ființă văzută cît era ziua. Ceilalți plecau și, ocrotindu-mă într-un fel, mama încă mă lăsa acasă „că prea ai fost plecat".

Într-o zi, deznădăjduit că visul meu de a-mi face o casă pe malul apei, era mereu dărîmat de frate-meu, am început să cercetez ascunzișurile de pe lîngă gardul ce ne despărțea de vecin, și să-mi caut acolo un loc tainic, nu-

mai al meu. În fața casei era poiană și-acolo mi-ar fi văzut-o oricine. Adunam sticle, sape stricate — jucăriile copiilor de la țară. A apărut lîngă mine o fată de seama mea. Era blondă și cuminte, mai văzusem asemenea fete la Sanatoriu. Nu m-am mirat. Fără să spună ceva, a început să aranjeze și ea lucrurile — de parcă ne înțeleseserăm demult pentru treaba aceasta.

O primisem în mica mea împărăție, însă eram curios să aflu cum este curtea ei.

— Tata mi-a spus să nu primesc pe nimeni, mi-a zis ea amărîtă. Și nici să mi-aduc jucăriile aici. A zis că mă bate cu o curea mare. Să nu spui la nimeni că ne întîlnim!

Întîlnirea noastră trebuia să rămînă un secret. Știam cum să păstrez un secret de cînd furam cîte o felie de pîine, cu un băiat, de pe cîte-o masă, la Sibiu. Noi am fi mîncat multă pîine, numai pîine, nu-mi plăcea untul acela, nici carnea de oaie.

— Da' poți să ici cîte una și o duci la loc, i-am spus.

— Nu pot! Dacă vine mai devreme? Nici nu știi cînd vine tata. Și cum vine, mi le numără.

— Păi dacă vine acum și nu te găsește?

— Trebuie să vorbim încet. Și uite, fug pe-aici, mi-am făcut loc printre scîndurile astea.

Într-adevăr, era un loc pe unde putea să se strecoare ușor. Ne atingeam mîinile fără să ne dăm seama. Se obișnuise cu mine că-mi mut mîna dintr-un loc într-altul; de multe ori mă trezeam că mi-o mută ea. Apoi zicea să i-o mut și eu pe-a ei.

— Nu trebuie să faci și tu așa, i-am spus. Mîna ta se mișcă singură...

— Nu se mișcă! a apăsat pe cuvinte.

Mințea. Am întrebat-o de ce.

— Ca să nu mă mai pună mama să mătur pe bătătură, și tata să-i dau cu cremă pe încălțăminte.

Ce sfaturi era să-i dau? Mă temeam că o pierd, deși tare aș fi vrut să mă pună cineva să-i fac ghetele, ori să dau cu mătura. Mama mă obliga să duc în mînă greutăți, cîte un urcior cu apă, o oală... Mereu să am ceva în mînă. Dar cu mătura nu aveam cum să mă descurc, să-mi

plimb mîna în colo și-n colo. Prindeam orice cu degetele, ăsta era interesul.

Am rugat-o să-mi spună cum o cheamă și mi-a spus : Veronica — dar să n-o strig. Mai bine, mă caută ea, cînd o să poată.

— Păi să ne schimbăm numele, i-am propus, dar mi-am dat seama că și dacă strig alt nume, părintele — tata sau mama aude că strig pe cineva și vrea să vadă cine-i acela.

— Vreau, se înveselise ea, că mie nu-mi place Veronica ! Bunică-mea, cînd se supără zice că e nume de capră.

— Eu, am liniștit-o, am aflat că e nume de zînă, mi-a spus bunica o poveste și așa o chema pe zîna aia. Bunica zice că a crescut-o pe zînă, da' zîna, pentru că a mințit-o, s-a făcut mică, s-a rătăcit pe drum și au luat-o vecinii.

Cînd am spus asta, am făcut ochii mari : nu cumva Veronica era zîna aceea ? Frumoasă este, curată este, îmi ziceam... iar bunica o fi văzut-o și i-a plăcut mult.

— Păi eu sînt ! a chicotit fata. Cînd eram mică și ai mei plecau, mă lăsau cu bunica ta. A mea nu vroia să aibe grijă de mine, zicea că ei m-au făcut, ei să mă crească, destul s-a chinuit cu ei.

Cînd, deodată, ridicîndu-ne ochii pe niște picioare lungi, ne-a luat cu frig. În fața noastră fuma un bărbat tînăr. Nici o îndoială că era tatăl fetii.

— Ce ți-am spus ? a întrebat-o îngustîndu-și ochii.

Ochii ei înspăimîntați se umpluseră deodată de lacrimi și zicînd : „Nu ! Nu !", implorîndu-l să n-o bată, se vîra în mine. Tăceam, mie n-avea ce să-mi facă, eram lipit de casa mea, nu o chemasem. Nu o chemasem ? și mi-a venit ideea să-l rog s-o ierte că eu am dorit să vină și că ea n-a vrut. M-a privit pieziș și mi s-a părut că a ridicat-o de păr. Nu mă înșelasem : de păr o ridicase și de o mînă. O ducea pe sus ca pe o păpușă iar ea, chircită, nu urla de plîns cum văzusem alți copii, ci aștepta lovitura. Am strigat la el s-o lase. S-a oprit. Se uita la mine și nu-i venea să creadă, apoi, prefăcîndu-se că se întoarce, mi-a zis :

— Mă, poate te spînzur de streașina casei !

— Ba poate te spînzură pe tine tata ! am strigat fără a mă clinti din loc.

Răutatea de care nu mă credeam în stare îmi dădea curajul de a rămîne pe loc. Ca să par și mai indiferent, mi-am luat ochii de la el și mi-am continuat jocul. Nu ce-mi zisese mă supăra, ci cum o ridicase pe fată dintre jucăriile mele.

După puțin timp m-am trezit cu el alături, stînd pe vine, cu trei bomboane întinse spre gura mea. Le-am luat, mai degrabă i le-am furat din mînă, dar le-am aruncat în curte, ca tata, cînd cu sticla de țuică.

A scos din buzunar alte bomboane și s-a uitat în ochii mei într-un fel care m-a biruit.

— Spune-mi că mă ierți, ca să am liniște, am multă treabă !

— Da ! am zis și m-a podidit plînsul.

Era primul om care mă ruga să-l iert. Jucați-vă, mă, a zis. Vă las, da să nu vă tăiați în cioburi sau să dați foc la casă .Tu ești mai umblat, știi să te joci așa-i ?

— Știu, am răspuns și mi-am dat seama că-mi pusese această întrebare ca să mă facă a înțelege cîtă încredere are în mine.

De-acum așteptam să se facă ziuă mai repede. Lui îi aflaserăm seama : avea toane.

— Știu unde sînt lucrurile pe care mama ta le-a adus la bunicu' să nu le ia perceptorul. Perceptorul vine poimîine să le care la Primărie, da știu eu ce fac.

Nu am întrebat-o ce. Era un copil, iar un copil nu are cum să rezolve problemele celor mari. A fugit de lîngă mine și a început să care cîte-o cămașă. Velințele grele, le tîra pe rînd printre bulgări, iar eu le duceam în casă.

Terminasem cu acestea ,dar rămînea untura, garnița grea, imposibil de urnit din loc. I-a venit o idee : eu să aștept cu un vas acolo, iar ea să aducă untura cu lingura. Erau nori pe cer, nu se topea pe drum. Bunică-mea nu pricepea ce fac eu de trîntesc vasele. Striga că vine la mine, dar aveam timp, pînă se căznea să calce pe piciorul bolnav, să ascund oalele și să dau vina pe pisic. Nu

am spus la nimeni din casă ce făcuserăm. Lucrurile, învelite bine, le ascunsesem sub pat. A doua zi am continuat să cărăm untura cu o cană, cît a putut să aducă. Zicea că nu mai ajunge cu mîna. I-am dat de înțeles că reușim să luăm pe sus vasul și l-am ascuns într-o glugă de coceni, în grădină. Apoi, cum văzusem că au făcut ai mei după ce tăiaseră vaca, am răzuit cu sapa dîrele de untură de prin curte.

Cînd a venit perceptorul să ia lucrurile — mama nu reușise să facă rost de bani — uimire! Cine le furase din casă? Ai mei nu. Tata plecase la București să vadă cum să scăpăm de datorii, mama și soră-mea munciseră cîteva zile la popa — le văzuse toată lumea, fratele mersese cu vitele împreună cu bunicul Veronicăi, bunică-mea abia se dădea jos din pat. Iar seara, fiind cu toții acasă, cum ar fi reușit mama sau soră-mea să intre peste ei în casă să fure? Perceptorul îi bănuia că ni le-au dat. Nouă, copiilor, nu ne punea nimeni vreo întrebare. Am fi reușit să luăm lucrurile, dar garnița cu untură?

Mama începuse să facă scandal. Ea nu credea că perceptorul și vecinul Damian sînt străini de treaba aceasta. Le vînduseră? Ce făcuseră? Blestema, știa că nu are nici o putere să-i dea în judecată.

— Vă plătim datoriile, zicea vecinul.

Dar lucrurile acelea, scopul cu care fuseseră făcute, dragostea, migala, costau mai mult; pentru mama nu era nici o alinare, niciodată. Oricît i-ar fi dat pe ele, nu le-ar fi uitat.

Încă nu mă gîndisem cînd să-i spun că sînt la noi. Pricepeam însă că atunci nu era momentul. Mama, furioasă, nu știu cum ar fi procedat. Am tresărit la un gînd: furate, furate, dar cum de numai ale noastre? Păi hoțul acela avea ceva anume doar cu noi? de unde știa el că alea sînt lucrurile noastre? Bănuiala că ai mei ar fi singurii hoți lua uimitoare proporții sub ochii mei. I-am spus Veronicăi astea și am hotărît să ia din casă și lucruri de-ale lor — tot cămăși cusute și velințe, iar în loc de untură, altceva. Dar să le ascundem la ei, undeva în paie, nu la mine, am rîs amîndoi luminați de-o asemenea înțelepciune. O zi întreagă Veronica s-a ocupat de aces-

tea. Însă nu bănuiam că de lucrurile lor nu se va mai alege nimic ; le tocau șoarecii lăsînd numai mărgelele și paietele. Era clar că hoții intraseră în casa lor și nu reușiseră să ia odată toate lucrurile. Le ascunseseră acolo, apoi s-au temut să vină să le ia. Acum și perceptorul credea, însă cum rămînea cu noi ? Cu ce eram noi vinovați ? Să dăm și bani și să rămînem și fără țoale ? — vecinul nu mai era dispus să ne plătească datoria. I se furase și lui.

— Păi nu eu le-am dus acolo, s-a spălat pe mîini perceptorul: Dumneata le-ai dus, i-a zis mamei.

— Dar el mi le-a primit. De ce mi le-a primit, și pe urmă de ce m-a pîrît ? Abia aștepta să le duc la el, hoțomanul !

Mamei i-am spus după o lună de zile ; tata trimisese bani și ne achitasem de datorie. Speriată, privind în toate părțile și ținîndu-și mîinile pe cap, m-a sfătuit să nu afle fratele. Sora trebuia, era zestrea ei, mai devreme sau mai tîrziu o să afle adevărul. Nici tata să nu afle, că el și așa nu e curios să umble prin lucrurile femeilor. Numai garnița, ce ne facem cu ea ? — doar el o dusese în brațe. Și a găsit de cuviință s-o vopsească.

Cald. Zilele întreţineau un foc continuu. Cîinii se tîrau după umbră, cu limbile scoase, pline de țărînă. Berbecii noștri, patru, sforăiau asurzitor sub dud, cu nările încărcate și mamei îi era teamă să nu se aprindă și ei de căldură. Îi tundea singură și avea degetele pline de răni, de la foarfece. Nu știu de ce ținea numai berbeci — cred că pentru lînă, deși ar fi dat și oile lînă, și lapte. Ai mei nu voiau să audă de laptele oii. Dar de mieii care ar fi ajuns berbeci ? Mama moștenise asta de la părinți și ne împrumutase și nouă sila ei pentru laptele și carnea de oaie. Ne duceam cu berbecii să-i scăldăm, ne chinuiam cu ei pînă a-i sili să sară în apă și mi-era frică să-i privesc cum încercau să ajungă la mal, cu boturile pe sus, gîfîind. Mama spăla lîna, galbenă, de usuc, în jgheabul fîntînii — o fîntînă în vale, la doi kilometri de casă, de unde aducea apă cu găleata pe cap, fără a o ține

cu vreo mînă, soră-mea, iar eu cu veșnicul urcior destul de greu la urcat dealul.

Dar zilele cînd spăla lîna ori băga cînepa în baltă țiuiau prin mine ca niște fluiere. Apa era rece, limpede, îți dădea viață, iar mama cînta împreună cu alte femei. Sălciile aplecate peste apă visau.

Dormeam afară, pe pămînt, în bătătură. Așterneam cîte o pătură și priveam stelele, puzderia uluitoare, Calea Robilor... Ascultam foșnetul frunzelor din dud pînă mă încerca somnul. În casă erau purici mulți și ne sufocam ; cînd pielea se atingea de pătură, lua foc. Unii băieți plecau prin sat și vărsau cîte-o găleată de apă peste cei adormiți. O dată ni s-a întîmplat și nouă — asta pentru că aveam fată de măritat. Fugeam prin curte speriați, uzi, apoi ne puneam pe rîs. Tata era plecat. Cineva ținea vie casa : bunica. Îi era mereu frig, ar fi înghețat pe pămînt. Băieții cîntau din gură pe drum. Soră-mea îi cunoștea. „Asta e al lui... cutare" zicea și punea tăcere. Alții, puțini, cîntau din fluier. Gine, un nume pe care l-am luat cu mine peste tot, cînta din gît ; cînta fluierul, iar el îl îngîna din gît. „Deștepta morții din mormînt", cum zicea mama. Adică și ei se sculau să-l asculte. Altul, Aurică al lui Goață, se spunea că și la radio cîntă. Avea un fluier subțire, licărea printre stele. Dar pe acest Aurică nu-l vedea lumea des. Era ca un fel de pasăre, care se arată la cîțiva ani și doar cît să amîne moartea satului.

Mă ridicam tîrziu, pe furiș, și mă uitam peste poartă, pe drum. Prin lumina lunii vedeam cîinii cum trec drumul, ori pisicile cu ochii lor mari, fosforescenți. Iarba de pe marginea șanțurilor unde stătuse lumea de vorbă, pulberea cînd argintie, cînd aurie, legănau miracolul vorbelor rămas acolo. Lungi și subțiri spirite, asemănătoare cu umbra trunchiurilor de copaci, le păzeau cu sulițe al căror vîrf era ascuțit ca penița tocului. Pe unii îi auzeam că le-au ieșit dracii înainte. Și eu, o dată, cu gîndul la ei, cînd am ieșit afară prin întuneric, am auzit o capră zbierînd lîngă mine. Nimeni nu mi-a spus c-o mai auzise. Iar dracul, spunea bunica, de cele mai multe ori e țap...

Mă uitam în cer : cîtă lume o fi pe-acolo ? Cîte o stea îl croia, afundîndu-se în pădure. Începeam să tremur de frică : dacă se întîmplă să cadă una peste noi ? Ne vede aici și deodată se despică pămîntul și ne înghite. Atunci nu mai închideam ochii. Pîndeam cerul, stelele, eram pregătit să mă ridic și să-i chem pe-ai mei în casă. Casa cu bunică-mea cu tot n-avea cum să se scufunde în pămînt. Dar dacă tocmai sub noi pămîntul este mai moale, mai subțire ? Poa' să se lase pe-o creangă a dudului un sfînt și ce mă fac ? Noaptea devenea mai ciudată. Cîte-o broască sărea pe lîngă noi și înghețam. Cînd auzeam cocoșii, la miezul nopții cîntînd, mă linișteam. Ei împrăștiau duhurile rele — dracii fugeau, nu ne mai pocea nici unul...

Ridicam mîna prin lumina lunii, iar degetele negre, profilate pe cer, îl acopereau. Cealaltă rămînea pe pămînt. „Cu o mînă, îmi ziceam, prind cerul iar cu cealaltă pămîntul". Așa adormeam, pînă simțeam comprese calde pe față, ca la Sanatoriu. Deschideam ochii mort de rușine că n-am auzit-o pe sora șefă apropiindu-se. Dar nu era ea, ci razele soarelui, în răsărit. Erau lungi pe bătătură, printre lemne și printre crengile gutuiului de la poarta grădinii. Se tîrîseră cît putuseră, să-mi încălzească fața. Berbecii se scuturau pe lîngă mine, cîinele mă lingea pe frunte, găinile voiau să-mi ciugulească unghiile de la picioare. Ai mei plecaseră și mă lăsaseră să mai dorm.

Unde e fratele de n-a dat drumul la vite ? Era rîndul meu și mă bucuram. Îl luaseră la muncă. Bunica trebuia să-mi spună pe unde să le pasc. Ea mă privea de pe prispă, îmbrăcată în cămașă lungă de cînepă, cu basma albă pe cap... Deasupra ei, pe casă, cocoșul de tablă, care mă ferise de duhurile nopții, cînta încet, subțire.

•

Peste tot mirosea a pai dulce, abia tăiat. Pămîntul, dezvelit după atîta timp, respira în liniște. Adia a bulgăre umed și a grîu uscat. Soarele împăturea velințele de rouă. Imens și roșu cînd am deschis ochii, acum frige cămașa de pe spinare și te silește să bei apă pe nemîncate. Mama toacă ceapă în oțet. Ne răcorim. Prinde cu o

mînă paiele gata să se frîngă sub greutatea spicelor. Le prinde cu atenție, să nu se scuture boabele pe-o căldură ca asta, iar cu cealaltă mînă, ținînd secera într-un anume fel, le taie. Nemulțumită de frate-meu și de soră-mea, le face mereu observație și țipă la ei să nu-și ia degetele. Ea niciodată nu a avut încredere în mîna altcuiva decît într-a ei. Îl întrerupea pe tata sau pe soră-mea la jumătatea lucrului, să continuie ea ca lumea. Dacă se întîmpla să greșească, greșea ea, nu altcineva.

Punea într-o parte mînura de grîu, adică acel mic snop nelegat cît prinde mîna și, cu o dexteritate uimitoare, degetele ei pluteau peste alt smoc. De cînd era copilă își încheiase ucenicia. Pentru orice e nevoie de ucenicie, îmi spusese. Pentru plîns, după ce știi deja să plîngi ; pentru mers, după ce te-ai chinuit atîta timp să muți piciorul și să-ți echilibrezi corpul ; pentru puterea de a apuca ce vrei să apuci ; pentru văz după ce poți să vezi ; pentru auz după ce urechile s-au deprins bine a auzi. Nu există nimic care să nu se învețe. Și rîsul, și disperarea, și iubirea, și ura se învață. Pentru ea nu mai era nici o problemă. Însă pentru mine, îmi dădeam seama, problemele nu aveau sfîrșit ; niciodată n-aș fi reușit să secer.

Îmbrăcămintea ei, carnea ei miroseau a lan de grîu și a iarbă verde căreia acum i-a dat coltul. Ochii ei știau cîte boabe sînt într-un spic și cîte grăuncioare de țărînă erau în rădăcina paiului. În urma ei se dezvelea pămîntul tuns, cu o perie de tecșele pe el, ca obrazul tatii chiar și după ce se bărbierea. Obrajii lui miroseau a pămînt însorit. Cînd adia vîntul, grîul făcea o plecăciune pămîntului. Soarele, deasupra, făcea parte din ființa lor. Era la secere în zilele acelea.

Căutam o umbră să mîncăm laptele de capră, acru „de zbiară". Se încălzise. Dar, după prima lingură, laptele mirosea și avea gust de grîu. Zeama de știr nu avea gustul celei din alte zile, ci al secerișului. Era ca un fel de învelire a bradului, înainte de nuntă. Erau pregătirile de naștere a pîinii noi, din miezul căreia ieșeau ca niște țipete de ied fiorii naturii, dăruită izvorului de viață, din bobul de grîu.

Oricît încingea soarele, nimeni nu se văita. Dacă ar fi fost frig, lumea nu ar fi crezut că seceră. Nimeni nu pleca de pe cîmp înainte de asfinţit. Ce treabă ar fi fost aceea dacă nu te apuca noaptea acolo ? dacă nu înfăţişai imensei vetre de jar mînurile aşezate de mîna ta simetric, în rînd drept pe pămîntul cel bun ? Umbrele noastre lungi, ca prăjinile culcate, vibrau printre tecşele. Minunea fusese despuiată. Dealurile — uriaşe animale sătule, mulţumite, rumegau în crepuscul. Pogorau, într-un nesfîrşit descîntec, spre văi lăsîndu-şi pădurile să-şi verse găleţile de beteală galbenă peste pămîntul gol.

A doua zi se legau snopii. Mînurile multe, aşezate una peste alta, presate de genunchiul mamei, erau adunate într-un snop uriaş. Legătura era făcută tot din grîu. Pămîntul se dezbrăca şi mai mult. Snopii rînduiţi de la un capăt la celălalt al lotului, păreau veşminte împachetate pentru o lungă plecare. Mi se părea că, încet, cineva plînge din pămînt. Apoi snopii, aşezaţi unul peste altul, în forme ciudate dar bine gîndite, un fel de cruci butucănoase, închipuiau mici case ce trăiau laolaltă, fără garduri. Acestea erau cîrstăţile, după care mă ascundeam de năvalnice armate, şi la umbra cărora, speriat de greieri, îmi fugea somnul. Apoi cîrstăţile desfăcute pe-ncetul snop cu snop, se amestecau în carul mare, pînă la aric unde, în stoguri, ca nişte magazii mai mult înalte decît lungi, păzite de oameni ce fumau toată noaptea şi puneau scrumul în podul palmei, aşteptau maşina de treierat. Snopul să fie vîrît într-o gură de stup, boabele să se aleagă de paie. Fulgerate, curgeau în saci, iar paiele, scuturate de praf, adunate cu furcile dindărătul enormei batoze, se prefăceau în şire prelungi.

Ca să fie curat şi luminat, după ce era ales de neghină, mama ducea grîul la izvor, să-l spele. Îl spăla în cîteva ape apoi îl întindea pe pături curate, la soare. Uscat îl deşerta într-o ladă mare de lemn. O rugam să mă lase să intru în lada aceea. „Intră, zicea, că eşti curat". Simţeam boabele printre degetele picioarelor, pe spinare, vii, umblătoare. Mi-l puneam pe umeri şi mă speriam o clipă, apoi chiuiam de bucurie ; grîul curgea pe spinare, mărunt, zornăind peste cel ce-mi ajungea pînă la coaste.

Mîna bolnavă mi-o țineam la suprafață. Aș fi vrut s-o afund în grîu, să-i simt răcoarea binefăcătoare, însă nu aș fi făcut un păcat ? Frate-meu mă speria că mă mănîncă șobolanii. Se mira ce plăcere o fi aia să intri în grîu. Bunica se învîrtea ca o mare pasăre albă pe lîngă ladă. Cu ea nu-mi era frică. Privea, cernea grîul în palme, cu fața spre soare. Ar fi mestecat cîteva boabe în gură, dar nu avea dinți.

Mama nu a lăsat-o să facă, a doua zi, colivă pentru răposați :

— Tragi a rău ! Ești femeie bătrînă. Păi întîi colivă să facem ? Așa îl începem ?

Greșise, nu-și dăduse seama. Dar „ălora" nu li se mai împărțise grîu de nu se mai știe cînd.

*

Frumusețea pierise. Pe unde fusese grîu, rămăsese pămîntul gol. Pășteau vitele. Unii copii culegeau spice pentru găini, alții pentru școală. Însă fiecare pe locul lui. Te înțepau paiele retezate, înalte de un lat de palmă, trebuia să ai pielea tare pe tălpi, pe fluierul piciorului. Rămăsese porumbul înalt, ori mic, negru sau galben. Foile lui foșneau, marginile tăiau. Dacă intra o vacă sau o oaie în porumbii cuiva și frîngea un lăstar, nu era bine. Omul acela nu numai că te spurca înjurîndu-te, dar te alerga, trebuia să fii ager de picior... Însă pînă la culesul porumbului mai era.

Deocamdată, micile tarlale țineau încă viu pămîntul. Urît ți-era să privești miriștea. Oamenii dăduseră foc paielor uscate știind că cenușa e bună și că îngrașă. Vitele n-aveau ce să mai pască. Dar trăiam încă sub vraja pîinii din grîu nou. Dimineața visam că mănînc coji de pîine cu brînză și că strig la vite, iar soarele scutura scaieții de rouă și împrăștia întunericul sălbatec de printre salcîmii deși. Intram în vîlceaua adîncă ce trecea prin spatele grădinii ; era împădurită, cu ascunzișuri spăimoase. Descopeream pămîntul satului, valea ce începea din apropierea casei ; să mergi singur cu vitele pe-acolo, era un mare curaj. Copiii nu vroiau să-și împreune vitele cu ale mele. Ei erau prieteni de mult, își cunoșteau bine jocu-

rile, știau cine cu cine să joace pentru a-i învinge pe ceilalți. De departe, neavînd voie să mă apropii, îi pismuiam. Ascultam cum berbecii rup iarba și fluieram, așezîndu-mă jos, la umbră. Zilele deveniseră la fel.

Ajunsesem și eu în pădurea mare, să beau apă de la fîntîna de-acolo — o apă rece de-ți înghețau dinții. Mi-era greu : trebuia să mă las în genunchi, fîntîna era la suprafața pămîntului. Însă nu puteam să evit acoperișul din scînduri și era nevoie să mă sprijin cu o mînă de pămînt iar cu cealaltă să beau apă ca dintr-un căuș. Mîna dreaptă nu rezista să țină greutatea de la brîu în sus. Am simțit că o mulțime de vietăți mă pîndesc. Totdeauna mi-a fost teamă să mă apropii singur de vreo fîntînă. Un diavol, un balaur, un duh rău mi se părea că locuiește în adîncul apei. Tăcerea apăsătoare, monotonul zumzet al insectelor subțiri, ca o interminabilă slujbă rostită încet, pe nas, sporeau presimțirea de apropiere a unei primejdii.

Am privit balta noroioasă în care se scăldau porcii. Nu era nimic. Copacii înalți, cu vîrfurile în cer, nepăsători ,nu te apără de nimeni. Odinioară, văzuseră lupte pe viață și pe moarte, ascunseseră haiduci, însă atît ; dacă aceștia erau prinși, ei nu au lovit cu o creangă în capul dușmanului. Dar și pe dușman îl ascundeau.

Mă aflam în miezul pădurii, nu știam încotro s-o apuc. Înainte, ori înapoi, simțeam că sînt împrejmuit. Vitele nu aveau cum să mă salveze deși le rugam în gînd, convins că mă aud și mă înțeleg. Între mine și ele trebuia să existe un consemn, o comunicare. Le pășteam, le duceam în locuri bune, trebuia să știe ce e în sufletul meu. Am privit piezîș printre copaci să văd cine pricinuiește foșnetul dinapoia lor. Nu vedeam nimic, însă o fierbere de frunze uscate și iarbă înaltă se simțea pe jos, nu în coroanele copacilor. Deodată, deasupra mea, printre crengile ce susțineau cerul, s-au luat la bătaie două păsări. Se ciuguleau ,se perpeleau în aer și fulgerător, legate una de alta se prindeau de crengile subțiri și se smotoceau sus. Nu puteam să țin ochii deschiși, mă orbea soarele fărîmițat. Apoi s-au liniștit și au început să cînte. Dar cîntecul lor nu avea nici o legătură cu ciudățeniile de pe pă-

mînt. Iar în pădure, spaima te cuprinde din toate părțile. „Hei, băiete ! a strigat la mine o pasăre. Ferește-te, ia-o la fugă !“ Unde ? m-am întrebat pe mine însumi și ochii căutau un răspuns din partea berbecilor. „Oriunde !“ mi-a ghicit o altă pasăre spaima. „Îngroapă-te în pămînt !“ m-a sfătuit o alta. Berbecii își ciuliseră urechile, unde se găseau, departe unul de altul. „Vino la noi !“ a strigat o pasăre. „Zboară într-un copac și te vom apăra aici. Noi nu avem dreptul să coborîm decît să bem apă. Dar acum nu vrem să fim ucise !“ Să zbor într-un copac. Mi-am ridicat mîna și am bătut în pămînt cu picioarele, însă pămîntul nu mă ajuta să mă înalț. Să mă cațăr într-un copac. Dar copacii erau prea groși, drepți, nu reușeam să ating nici o creangă cu mîna. „Fugi !“ au strigat păsările, zburînd pe lîngă urechile mele. Berbecii s-au speriat și au țîșnit pe lîngă fîntînă. Singura salvare o găseam în ei ; am vrut să mă apropii dar n-am mai avut timp.

O mulțime de copii, urlînd, au ieșit din lăstăriș și m-au înconjurat. Nu-mi adresau nici un cuvînt, mă loveau doar cu picioarele și cu pumnii. M-au doborît pe podul fîntînii și au început să mă calce în picioare. Mă băteau pe tăcute. Cum de se adunaseră atîția și ce aveau cu mine ? Ce le făcusem eu ? Nu puteam să țip .Unul își pusese palma peste gura mea, era cel mai mare. Deodată am auzit glas de om strigînd la ei. Am văzut printre atîtea mîini un bătrîn cu păr alb, lung și cu barba mare. „E Dumnezeu, mi-am zis, și a venit să mă scape.“ Unul a rămas să mă tragă de picioare și îi ghicisem intenția : vroia să mă arunce în balta pentru porci, iar ceilalți au început să-l bată pe bătrîn cu ciomegele. Bătrînul încerca să se apere, însă ei îl loveau ca orbii.

Mi-am strigat într-o doară un berbec, cel mai puternic și care împungea. Am vrut de fapt să-l scap, unul dintre băieți vroia să-l lovească pe la spate ; se hotărîseră să bată și vitele. Berbecul s-a întors spre el și, lovindu-l în burtă, cu coarnele, l-a doborît apoi a început să-l mototolească acolo jos. „Omoară-l !“ am strigat și numai atunci ceilalți și-au dat seama ce se întîmplă cu prietenul lor. S-au dus să-l scape, lăsîndu-l pe bătrîn lungit

jos. Berbecul i-a luat la rînd. Fugeau ca diavolii chiuind. Atunci a apărut și cîinele bătrînului, în fugă. Îl ajunsese pe un băiat și își înfipsese dinții în manșeta pantalonilor. Dar ceilalți s-au înapoiat și, prinzînd cîinele la mijloc, au lovit în el cu ciomegele. Cîinele a fugit, a sărit peste ei chelălăind, dar cineva a aruncat un ciomag și l-a lovit în cap. A căzut, nu se mai tîra, iar ei, după ce s-au săturat, înjurîndu-ne și amenințîndu-ne, s-au afundat în pădure. Omul mi-a spus că erau din alt sat și plăcerea lor era să-i bată pe ăi bătrîni. Dar cu mine ce avuseseră? Bătrînul s-a apropiat de cîine, închipuindu-și că n-a murit. Cîinele murise. Era a doua oară cînd vedeam un bătrîn plîngînd. A tîrît animalul spre un hududoi și l-a aruncat acolo, zvîrlind peste el frunză și iarbă mare.

— Aș fi vrut să-i fac o groapă, a zis, dar nu am cu ce! Cîinele ăsta mi-era tovarăș pe timp de noapte. Acum s-a dus!

Bătrînul avea trei capre; nepăsătoare, rumegau pe sub coroana imensă a unui stejar. Mi-era sete, mi se uscase gura, dar înainte de a bea apă, trebuia să mă spăl de sînge. Bătrînul aștepta, să se spele și el. Nu a priceput de ce iau apa numai cu o mînă și mi-a zis să mă folosesc de amîndouă, ca să mă spăl bine.

— Nu pot! am strigat.

Bătrînul s-a apropiat de mine; și-a scos din sîn amnarul cu iască, și-a răsucit o țigară și a scăpărat. Mi-a spus pe scurt ce era cu iasca aceea fiartă de el, cum poate să ia foc tot satul de la o bucățică. Apoi, sigur că sînt prea mic să înțeleg aceasta, m-a dus la fîntînă să mă spele pe mîna stîngă. M-a întrebat al cui sînt.

— O, păi sîntem vecini. Acum știu, am auzit de tine. Dar nu te văzusem niciodată...

— Am fost plecat, m-au dus mama și tata să mă facă bine...

— Eu nu prea am casă, a început să povestească, schimbînd vorba. Asta e casa mea: pădurea. Dorm aici pînă se lasă iarna. Cînd e frig, plec, dar pentru că ai mei n-au loc de mine înăuntru, mă culc pe prispă. Ninge peste mine.

Cum o să ningă peste el ? Nu-l credeam, dar îl invidiam că el poate să facă ceea ce nu reușisem eu cînd visam să am o casă a mea departe de lume. Acum el m-ar fi ajutat. Am îndrăznit a-l ruga să mă țină cu el.

— Oho, băiete ! a rîs el pîclind din țigara groasă. Tu ești copil, trebuie să trăiești. Numai noi bătrînii sîntem lepădați, că nu mai are nimeni nevoie de noi.

Se înserase și trebuia să duc vitele acasă.

— Te petrec eu, a zis, să nu-ți mai țină calea cineva. Și merg să mulg caprele, că pentru asta sînt bun — să le pasc ca să aibă lapte.

Pe drum — niște oameni, care strigau la noi de ce călcăm pe pămîntul lor. Într-adevăr, treceam pe lîngă porumbi ; bătrînul mi-a explicat că așa e omul făcut, nici pe pămînt nu te lasă să calci, zice că e al lui, i-l bătătorești, „i-l mănînci" !

— Nu trebuie să vii singur pe-aici. Ești prea mic, sînt „lupi", ies la tine să te mănînce.

Avusesem, spunea el, curaj. Era pentru întîia oară cînd plecasem departe de salcîmii din vîlcea. Berbecii mă duseseră, și, fără să-mi dau seama de drumul lung ori de vreo primejdie, uluit de pădurea înșirată pe dealuri, de-o parte și de alta a vîlcelei, de potecile albe, înguste, de flori, mersesem înainte să văd cît ține raiul. Dar nu-mi închipuisem că din el năvălesc ființe atît de rele. Mama plîngea că m-au bătut, dar mă și certa de ce am ajuns tocmai acolo.

— Puteai să te rătăcești, ești mic, nici la școală nu te-a luat !

Eu mă simțeam mare, bătrîn chiar și nu vedeam nimic rău în faptul că mersesem atît. Vedeam răul numai în pornirea acelor copii cărora nu le făcuse nimeni nimic. Și-apoi, pădurea nu era a lor. Dar ei n-or să mai vină de frica berbecului. Avea cine să mă apere. Cîteva nopți l-am visat numai pe bătrînul acela. Să fi fost Dumnezeu ! Și am început să cred că el fusese. Numai ideea că poate fi bătut de copii mă speria. Atunci cui să te rogi ? Copiilor, să-l ierte pe Dumnezeu ?

Grîul se uscase. Spălat, limpezit, aștepta în hambar să se prefacă în pîine. Dar pentru asta trebuia să-l duci

la moară, să-l macini. Moara era departe, în alt sat, spre Răscruci. Mama și soră-mea au pus cîte un sac pe cap și au plecat să macine. Acum aveam grîu. Cît ? deocamdată nu conta. Ți se pare mult, nu-ți vine a crede că se va termina vreodată. Înainte de seceriș, Dițoiu, deși tata spunea că-l are la mînă, nu vrusese să ne mai dea nici o strachină de mălai. Mai avea mama un pumn, cît gătise într-o oală, și bunica, bătrînă cum era, a adus coajă de ceran din pădure. A zdrobit-o în piuă cu maiul și astfel rîjnită a amesteat praful acela cu mălaiul și a făcut o turtiță. Am mîncat-o cu o zeamă acră de prune și cu ceapă coaptă în spuză, dată prin oțet. Mîncasem de multe ori astfel — dar acum n-avea rost să ne amintim de mesele acelea, acum mama și soră-mea plecau să macine grîu.

Au venit a doua zi, spre seară. Spuneau că a fost gloată mare. Erau obosite, albe de făină pe față și pe îmbrăcăminte, dar vesele. Lina rîdea la mine și-mi spunea că o să-mi rupă colțul cel mai bun. Nu au mai avut răbdare să facă pîine dospită — nici drojdie nu aveau, și au frămîntat pentru azimă. Au rîcîit vatra și au învelit pîinea cu spuză. Întrebam din minut în minut cînd e gata și începusem s-o obosesc pe mama, supărată că nu mai găsește o găină — ori noaptea o luase vulpea, ori a nimerit la gardul vecinului și ăsta a prins-o.

Pîinea s-a copt. Mama nu a avut încredere în soră-mea s-o rîcîie de cenușă. Cu o custură i-a luat marginile arse ; o bătea cu latul palmei pe o parte și alta. A suflat peste ea ,a șters-o cu palma și a învelit-o într-un prosop, nu a rupt-o imediat. Ca să nu se „încrudeze". Frate-meu rămăsese cu ochii pierduți într-acolo. Acum îl redescopeream. Parcă nu-l mai văzusem de luni de zile. Unde trăise el pînă acum ? Știam că mă ocolește, de aceea nu mă mai gîndisem la el. Și nici nu stătea pe-acasă. M-am apropiat de el fericit, dar el mi-a strigat că ho ! n-o să fie a mea toată pîinea. Nici nu-mi imaginasem asta. Îmi tăiase pofta și eram hotărît să nici n-o gust. Am început să plîng. Mama m-a luat la ceartă și deodată a prins să plîngă și frate-meu, lipit de mine. Am încercat să-l împac și l-am luat de gît cu mîna. Pentru a doua oară își punea capul pe umărul meu și sughița printre lacrimi. Cînd am des-

chis ochii, soră-mea ne întindea cîte o bucată de pîine. Am luat-o rușinat, ca pe un dar la care nu mă mai așteptam. Prima înghițitură s-a dus pe gît nemestecată și am simțit ceva ca vîrful unui cuțit în piept.

Mă uitam la luna mare, mîngîiată de frunzele dudului și i-am arătat bucata de pîine. Din visul ce începea să se lege precum un miracol sub coroana cît cerul, cînd eu încercam să înfirip un dialog mut cu ea, ca între doi copii ce se privesc înainte de a-și vorbi, m-a smuls un glas subțire, disperat, venit dinspre poarta noastră. Cînta o femeie în drum ? Frate-meu a zbughit-o într-acolo, cu pîinea în mînă. Aș fi vrut să mă duc și eu, dar luna încă mă ținea locului. Mi-era și frică să mă mișc, mai ales că mama și soră-mea se puseseră pe plîns. Auzisem băieți îndrăgostiți și bărbați beți cîntînd pe drum, dar o femeie nu ! Mi se părea că moare satul, ori că au înviat morții și că femeile cîntă un fel de plîns la vederea lor.

Glasul acela era ales pentru lumina lunii. Femeia cînta și bănuiam că merge încet, nu stă pe loc. În același timp, aveam impresia că la noi va veni, în curtea noastră o să cînte în continuare. Cuvintele tremurau, iar frunzele dudului atîrnau spre pămînt, nu le mai țineau codițele. Luna mare, cu luceafărul lîngă ea, mi-o vedeam ca pe o casă goală, luminată de lumînări, din care ori abia a ieșit mortul, ori așteaptă să intre în ea lumea cu cineva spintecat de cuțit, ori strivit de vreun mal, cum auzisem că au murit o femeie cu bărbatul ei cînd s-au dus să sape după nisip. Nu era glas de fată, ci de mamă : „Foaie verde trei măsline, / Bucură-te mănăstire / Ce garoafe intră-n tine / Nu intră să-mbobocească / Și-mi intră să putrezească ! Dacă nu-mi credeți cuvîntul, / Aideți să vedeți mormîntul ! / Dați țărîna la o parte / Să vedeți oase-nșirate / Trupșoare fără păcate ! / Cobori, Doamne pe pămînt / Să vezi moartea ce-a făcut, / Țărîna s-o sufli-n vînt !"

Mama a ieșit în drum cînd femeia a ajuns în dreptul nostru. A tras de ea s-o bage în curte. Trăgea de o femeie țeapănă, îmbrăcată în negru, ce mergea cu capul înainte, cu gîtul întins după aerul ce nu-i ajungea. În brațe ținea o pîine spoită cu zeamă de pătlăgele, cu flori făcute

din vîrful furculiței. Nu știu dacă vedea ceva. S-a așezat pe pămînt, sub dudul nostru și ținea pîinea întinsă, s-o dăruiască întreagă cuiva. Mama și soră-mea o încurajau, îi spuneau că e tînără, așa o fi fost să fie... îi vorbeau întruna, plîngînd și ele. Femeia s-a ridicat, fără a le privi și, continuînd să țină pîinea întinsă, cu fruntea aplecată peste ea, a ieșit pe poartă, cu același mers.

În drum, un bărbat a înfipt în pîine două lumînări și le-a aprins. Nu l-am văzut încotro a luat-o, dar ea a mers înainte, prin sat.

Mama mi-a povestit că femeia aceea avusese doi copii gemeni — băiat și fată. Plecaseră cu vitele și culeseseră niște flori. Cînd au trecut pe lîngă grădina unui om, s-au dus să ia un pepene. Dar tocmai atunci i-a văzut omul, pîndea să nu-l sărăcească cineva și s-a luat după copii să-i bată. De frică, ei au sărit în apă, să treacă mai repede dincolo, ținîndu-se de mînă. Omul și-a dat seama că îi speriase și a sărit după ei să-i salveze, dar nu a fost chip să-i mai găsească. A strigat după ajutor; au venit cîțiva oameni, însă căutarea a fost zadarnică. Două zile și două nopți, cu felinarele pe baltă i-au căutat, pipăind fundul apei cu prăjini lungi, căutîndu-i pe sub sălcii, pe sub maluri... Abia a treia zi copiii au ieșit la suprafață umflați. Pluteau pe apă și țineau în mîini florile culese.

— Omul ăla nu și-a pierdut mințile, mi-a vorbit mama, uite că i-a dat în gînd să înfigă două lumînări în pîine și să le aprindă!

Nu mi-am terminat bucata de pîine. N-am putut s-o mai mănînc. L-am rugat pe frate-meu să doarmă cu mine și apoi m-a copleșit somnul într-o clipă. Obosisem. De pe casă, mișcat de vînt în partea dinspre care bătea, cocoșul de tablă cînta numai pentru mine; sunetul lui semăna cu al cornului de pădure.

*

De cîteva săptămîni, curtea noastră și a vecinului Damian mi se păreau moarte. Nu întrebasem pe nimeni, nimic. Dădeam ocol casei, urmărit de ochii duri ai bunicii. Căpătaseră o sticlire ciudată, rece, ușor tremurată; mi se

păreau că se uită peste tot. Mi-era greu să cred asta, după ce fusesem convins că are un suflet bun. Nu-mi zicea nimic, însă, așezată într-un colț al casei, mă urmărea fără sfială. Îi era teamă că mă pierd prin curtea noastră ? că în orice clipă mi-ar sări ceva în cap ? că ar ieși vreun șarpe din pămînt ? Mi-era ciudă și, sigur c-o enervez, mă prefăceam că nu mă interesează prezența ei. Nu aflasem că omul își presimte apropierea sfîrșitului și că privește cu nesaț la ce-i e drag, să se satură, să-i țină și pe lumea cealaltă. O bîntuiau asemenea presimțiri, am auzit-o pe mama că nu-i venea să mai stea în casă. Altfel aș fi judecat-o dacă aș fi înțeles toate acestea. Nu aș mai fi dat ocol casei înfuriat, ci mi-aș fi pus capul pe genunchii ei și aș fi plîns, asigurînd-o că n-o s-o las să moară niciodată. Mi-ar fi fost cu neputință să cred că ne va părăsi.

Mă întrebam unde este fata vecinului, Veronica. Abia începusem să ne cunoaștem, îmi salvase părinții de la necaz, și, parcă a spulberat-o vîntul ! ori cineva i-a interzis cu desăvîrșire să mai vadă curtea ? Pîndisem zile și seri la rînd s-o văd ; închideam ochii să mi-i imaginez pe-ai ei și, pe măsură ce timpul trecea, credeam că trăisem un vis. Mă întrebam : eu numai de vise am parte ? Ceea ce mi se dă numai pentru puțin trebuie să fie ? Bucuria că am cu cine mă juca ,fusese mare. Cineva străin se temuse că mă supără, îmi vorbise frumos... De-ai ei mă temeam să mă vadă, ceva îmi spunea că nu-i bine, și am îndrăznit s-o întreb pe mama, știind că noi tăinuim ceva.

— Nu-i acasă, muică, mi-a spus ea încet, de parcă nici lucrurile nu trebuia să afle adevărul.

— Păi unde este ? și am început să zbier ca după un dar al meu ce-mi fusese înstrăinat. Unde ? și băteam din picior a amenințare, spre mama.

Nu mă așteptasem să aud că e plecată, iar plecările știam ce înseamnă.

— Mă, tu ești nebun ? mi-a vorbit mamă pe măsura gestului meu, lăsînd rufele nestoarse pe buza ligheanului. După ce că...

— Ce după ce că ? am mieunat eu apăsat, deşi eram conştient că mama nu are nici o vină.

— După ce că... dracu, aia este !

Mama drăcuia ! Nu o auzisem niciodată pînă atunci. Ea zicea : „fir-ai a sfîntului !“ cînd trăia vaca, ori „fir-ai al naibii de berbec !“ sau „fir-ai a morţii de capră !“ iar cînd fratele zicea „dracu“ ,îl certa pînă ameţeam noi şi ne ridicam de la masă nemîncaţi. Mai crescusem, mă obişnuisem cu locurile, aveam un drept asupra lor şi se pare că mă şi obrăznicisem întrucîtva, împrumutînd de la fratele meu cîte-o expresie.

Nu a vrut să-mi spună ; eram sigur că ştie, se vedea aceasta, dar cum era s-o oblig — vorba lui frate-meu. „Ce mă, crezi că mă obligi tu să... ?“ şi îşi exprima împotrivirea în zeci de feluri.

Între timp, mă împrietenisem cu un băiat, Mircea, mai mare decît mine, însă mereu dus de părinţii lui la Bucureşti. Un băiat bolnav — oricine îşi dădea seama, sufla greu, obosea stînd de vorbă cu tine şi i se învineţeau unghiile. Părinţii nădăjduiau încă să-l vindece vreun medic prin Bucureşti. Pe Mircea îl duceau din cînd în cînd la aer. Îl iubeam şi-i simţeam lipsa cînd pleca. Hainele lui miroseau a biscuiţi, a oraş. Aveam oroare de oraş, dar mirosul acru al hainelor noastre, sub soarele fierbinte, îmi devenise nesuferit.

— Tot e mai bine de mine, i-am spus mamei, îmbătrînit de gînduri ce nu erau la fel cu ale altora.

— Păi tu n-ai nimic, măi băiete ! încerca şi mama să mă încurajeze. Minte să ai, muică. Poţi să ai zece mîini şi noroc cu carul, însă dacă-ţi lipseşte mintea.. nu ştii ce să faci nici cu mîinile, nici cu norocul.

Minte ! dar cine poate să-şi dea seama, cînd este mic, dacă o are sau nu, cît îl va ajuta ea să-şi facă un viitor frumos ? Auzisem despre al lui cutare că fusese un prost de bubuia, se distra frate-meu, „dar acum e mai deştept ca oricare“.

Mama a dat din cap, căindu-l pe acel Mircea. Nu o podidea plînsul, nu poţi plînge pentru oricine, dar îi părea rău de el. Dacă acel Mircea ar fi trăit mai mult în sat, ar fi fost altceva.

— Nu mai are, a dat ea din cap strîngîndu-și buzele și a mirare și a tristețe, nici un an de zile și se curăță!

— Moare? am întrebat, înspăimîntîndu-mă de cuvîntul ce-l rosteam.

— Da! Așa le-a spus doctorul. Ăsta nu mai trăiește! L-au adus pentru ultima oară să mai vadă și el satul.

Nu-mi venea să cred că a plecat să moară. Dar absența lui era mai ușoară decît a Veronicăi. Ea mi se păruse a fi un înger cînd am văzut-o prima oară. Nu mă așteptam să vină cineva lîngă mine atunci, și cu un suflet atît de curat.

— Păi unde e Veronica? o certam pe mama întrebînd-o.

Se vedea că e ceva rău. Uitase de rufele din lighean și începuse să mă măsoare cu priviri absente, ca omul care se gîndește la ceva trist, iar el zice da, da, ca să ai impresia că te aude.

— Mamă! am strigat. Unde este fata asta? De ce nu vine să ne mai jucăm?

— Ehe, cine știe cînd o să mai vină, mi-a zis ea grăbită să scape de mine. Pleacă de-aici! și s-a apucat să strige la caprele ce se înălțaseră pe picioarele dindărăt să ajungă la frunza dudului. Și le țineau pe cele din față îndoite la piept, într-o relaxare nestingherită, în timp ce picioarele dinapoi dîrdîiau, încordate sub greutatea corpului. Mama îmi zicea să plec și drăcuia! Speriat dar și îndîrjit, am zis caprei să mănînce tot dudul, ca să mă scape de el, de parcă acel dud mare, cum nimeni din sat nu avea, ar fi fost o povară pentru mine.

Mama nu-mi lua în seamă spusele, dar continua să strige la capre, gonindu-le pe bătătură cu un tîrș. Caprele săreau ca niște copii, iar din fugă aruncau de sub coadă gogoloaie mici și negre.

— Huo! fir-ați ale dracului să fiți cu aburul cărnii! Huo, beli-v-ar lupii, fir-ați ale dracului cu mațele voastre!

Auzisem bărbați și femei drăcuind în fel și chip vitele, ori blestemîndu-le. Era o descărcare a sufletului. Și poate pentru asta, că erau atît de nevinovate, oamenii le blestemau cum le venea la gură. Pentru că nu le făceau

nici un rău ; dimpotrivă... Sunau burțile boilor, lovite cu biciul sau cu ciomagul, blestemați să-i mănînce ciinii, ori ciorile ; cîinii zburau peste garduri chelălăind cu ochi plînși ; cîte-o oaie își tîra piciorul frînt cu ciomagul și behăia cumplit ; porcii grohăiau cu disperare, gata-să-și spargă capetele de coteț sau de casă ; găinile cotcodăceau fără oprire. Și toate acestea se întîmplau seara, cînd, prin aerul curat, vorbele se limpezeau între pămînt și cer. Se oprea și vîntul. Iar vitele, flămînde, îmbulzindu-se, fugind de frică, îi făceau omului și mai în necaz. Odată, pentru că un purcel intrase în via unui om, l-am lovit cu un arac deasupra cozii. Răutatea omului cu via s-a transformat în milă, uluitor de repede, și s-a dus să mă pîrască la mama că am „deselat" purcelul. De frica aceluia îl loviseм, dar iată că în loc să-mi spună că nu trebuia să dau în el fără milă, s-a dus direct la mama și, după ce i-a spus că purcelul i-a prăpădit o viță, m-a învinuit și pe mine că l-am deselat. Purcelul acela nu s-a mai făcut bine, dar am avut îndrăzneala să-i zic mamei :

— Acum ce vrei, să mă omori ?

— Te omor ! a țipat la mine, că m-ai lăsat săracă !

Mama se schimbase. Avea mișcări grăbite și nu-i mai intra nimeni în voie. Tata nu venea pe-acasă și nu mai trimitea colete. De ce nu se întoarce în sat dacă nu poate să facă rost de bani pentru pîine ? s-o ajute ! Eu îi vorbeam în fiecare zi purcelului și îi dădeam din mîncarea mea. Îi mîngîiam picioarele oloage și fața mi se umplea de lacrimi. Mi se părea că se uită în ochii mei și îmi zice : „Lasă, nu mai e nimic de făcut ! Și pentru că nu mai e nimic de făcut, n-are rost să plîngi ca părinții tăi pentru tine !" Și eu sînt cam la fel, îi spuneam ,dar pe mine nu m-a lovit nimeni, asta este ! Pe tine te-am lovit eu, adică ți-am făcut-o cu mîna mea !

Purcelul nu plîngea ; era mai tare ca mine. El îndura fără să-mi reproșeze. Rupe-mi și tu un picior ! îl rugam, să ne împăcăm. El mă împingea cu botul și se întindea pe-o parte, să-i scarpin pe sub burtă. Așa m-a surprins mama într-o zi și mi-a spus că nu-i nimic, nu trebuie să tot plîng. Aceasta era soarta animalelor : să fie blestemate și bătute.

Apoi am inceput s-o înțeleg pe mama : îi era greu singură. Bunică-mea, speriată că nu mai are mult de trăit, se hotărîse să stea un timp și pe la altă fiică — Lisaveta —, al cărei bărbat murise pe front.

— S-o mai văd și pe ea, zisese. Că prea mult am stat la tine și ți-am mîncat din bucate...

Mama nu vroia s-o lase, îi spunea că și dacă n-o ajută cu nimic, barim o vede-n casă. Însă bunica, fără a asculta și de rugăminţile mele ,și-a luat o legătură și a ieșit pe poartă. Nu puteam s-o ținem cu de-a sila, dar ne era urît să ne mai culcăm în casă — iar afară ploua de cîteva zile.

Apoi măritișul soră-mi. De două, trei ori pe zi aducea vorba că se mărită cu un băiat din altă comună. Nu mai mînca, privea departe de noi, căzută pe gînduri. Ea avea un obicei care o supăra pe mama și-l amuza pe frate-meu : strîngea toate firimiturile de pe masă și, cu ce mai rupea din mămăligă, le frămînta între degete și în podul palmei pînă făcea un fel de cocoloș tare, ca o pătlăgea verde. Mama îi dădea peste gură și iar îi vedea degetele, vîrful lor umflat: soră-mea își rodea unghiile pe sub ascuns, pînă ajungea la carne vie. Și le toca mărunt între dinți, iar ochii mari, negri, sticleau, învăluiți de o pînză subțire, țesută din lacrimi. Am întrebat-o ce i se întîmplă și mi-a răspuns tare, atrăgînd asupra mea toată vina, că mama n-o lasă, îi e că va cere ăla berbecii, nu vrea s-o mărite, are de gînd s-o țină toată viața pe lîngă casă, ca pe o slugă...

Mama s-a prefăcut că n-o aude, dar mi-a poruncit să mut găleata cu apă în casă, că intră vreun șoarece în ea, la noapte. Asta trebuia s-o fac obligatoriu cu mîna dreaptă. Nu ridicasem pînă atunci atîta greutate ; în momentul acela mi s-a părut că mîna mi se întinde ca un elastic. N-am reușit s-o mut, simțeam c-o să cad peste ea, dar mama a strigat să fac ce-mi spusese.

— Nu pot ! Nu pot ! am început să plîng și să mă ajut de vîrful piciorului, împingînd-o, iar apa se vărsa sub ochii tuturor.

— Ba poți, trebuie ! îmi vorbea tare și plîngea.

Frate-meu i-a zis, ca un om puternic, de care depindea totul, să mă lase în pace, e oarbă ? nu vede că nu pot ?

Nu știu ce s-a întîmplat cu mama, însă nu am avut timp să clipesc și am văzut-o cu mîinile înfipte în părul lui. Îl tîra din casă, iar el flutura din mîini, închipuindu-și că o lovește pe ea. Apoi l-a lovit cu capul de ușă și a țipat la el să iasă în bătătură. Mama avea o putere nemaipomenită. Încremenisem, împreună cu soră-mea și nu aveam curajul să scoatem o vorbă. Liniștită ea însăși, fără a vorbi, s-a apucat să mătură și, culmea! să cînte încet, ruptă parcă de tot de viața pămîntească.

Tocmai atunci a strigat-o cineva la poartă. Eu cu sorămea am auzit cîinele și o voce de bărbat. Frate-meu scîncea după lemne. În momentele acelea el ar fi vrut să ardă și casa — nu i-ar fi părut rău, așa că nici gînd să se oștenească pentru a vedea cine o strigă pe mama la poartă. Am așteptat să mai strige, și am ieșit eu. Un om ce mi se părea cunoscut mi-a zis s-o chem „pe a bătrînă". I-am spus că bunica a plecat.

— Pe mamă-ta, mă, zice, pe Constandina.

Mi l-am amintit. Nu aș fi vrut să-l servesc, dar nu am avut încotro, o chema pe mama, nu pe mine.

— Du-te, i-am zis trăgînd-o de mînecă, altfel nu m-ar fi auzit, că te cheamă Dițoiu la poartă. Să nu-l ajuți cu nimic! am sfătuit-o. Lasă, c-a venit la mîna noastră! învățasem aste vorbe de la tata și-mi plăcea să-l imit.

— Să fie el al dracu! a zis mama, apăsînd cu mătura pe cărămida udă. Dițoiu, ai? a tresărit. Păi de ce nu spui mă așa?

M-am dus la poartă, să aflu și eu despre ce este vorba.

— Hai fă, repede de-o scaldă pe-aia, că moare! a zis el.

Cine-o fi aia? mă întrebam.

— Aha, nevastă-ta aia, care zace acolo sus? am intrat în vorbă ca un om mare. Strigoaica? Mi-am ascuțit urmerii sub ochii lui. Oița?

— Ba io nu! s-a ferit mama. Scald-o 'mneata, că tot ai vrut să-i pui crucea mai repede. N-ai bătut-o cu lanțul pînă acum, ziua și noaptea în pat? Ea zăcea, n-avea cum să se miște și 'mneata cărai cu lanțul în ea! vor-

bea mama pasiv parcă povestindu-i altcuiva chinurile acelei femei.

Diţoiu o privea mirat. Nu-şi imaginase că tocmai mama o să-i vorbească astfel.

— Nu vrea nimeni, şi-a coborît el glasul parcă în iarbă, nici o femeie nu vrea ! O scald singur, vorba ta, a zis prostit, fără mîndrie, tîrşindu-şi sandalele prin troscot, spre podişcă. O scald, ce să-i fac ? Aşa e, am bătut-o pînă a înnebunit ! Da de ce am bătut-o, nu ştie nimeni, aia e. Nimeni.

— Stai aşa ! a zis mama, cu aerul că-şi aminteşte ceva, o scald, că a fost femeie bună, nu era ca 'mneata. Mie-mi pare rău că s-a curăţat, da şi să fi trăit în amărala aia... a dat din cap, strîngîndu-şi buzele ca de obicei, cînd era vorba despre ceva trist.

Nici mama, nici el nu observaseră că mă ţineam la doi paşi după ei.

Am urcat scările cu sufletul la gură, să văd strigoiul de care mă temusem cîndva. Şi ce am văzut pe patul îngust, de fier ? O femeie neagră la faţă, al cărei cap se ascuţise ca un cuţit. Şi capul femeii era acoperit cu un păr alb şi murdar, ca lîna nespălată, împrăştiat pe frunte şi pernă ; gura deschisă răcnea parcă la cineva, poate la vijîitul lanţului despre care o auzisem pe mama vorbind.

Femeia era culcată pe-o parte, chircită. Nici nu ar fi putut să stea pe spate : de la mijloc era îndoită, frîntă în unghi drept. Capul rămăsese pe pernă, iar picioarele atîrnau de-a latul patului, peste scîndura de pe jos. O lumînare galbenă sfîrîia la cap, gata să se răstoarne peste buza cănii scunde. Flacăra pocnea, din miezul ei săreau scîntei ce se stingeau repede în aer. Mirosea a ceară caldă şi a privată.

Mama a început să plîngă, că uite cum a ajuns. Moarta o asculta. Avea ochii larg deschişi, holbaţi. O fixaseră în ei şi nu vroiau să-i dea drumul. M-am retras spre uşă, cu mîna încleştată pe a mamei, să ieşim. Apoi buzele ei mi s-au părut că mişcă şi încearcă să-şi soarbă saliva, grăbite, cum se întîmplă deseori cînd vrei să vorbeşti. Şi degetele, împăturind ceva în aer se lungeau spre mine

ca niște nuiele lungi, verzi. Trăgeam de mama și ea mi-a dat peste mînă, descoperindu-mă abia atunci.

— Acum nu te mai gonesc, mi-a zis, că mi-e urît și mie să rămîn singură. Ești mic, a vorbit ca pentru sine, n-ai ce să ții minte.

— Ochii ! m-am bîlbîit, nu vezi că a înviat, că nu e moartă ?

— Aoleo, ochii ! a zis ea în șoaptă cu evlavie. Am uitat să i-i închid !

Apoi, ca de departe, mi-a zis să-i închid eu, adică să-i las pleoapele în jos, cu mîna, pînă aduce ea albia și apă s-o spele. Și a ieșit fără să-mi dau seama cînd. Rămas singur, nu îndrăzneam nici să ies — moartea parcă mă înconjura pe dinăuntru acolo. Auzeam numai scîrțîitul scărilor cînd cobora mama, dar acel scîrțîit pentru mine era al celei de la ușă, ce se lăsa cînd pe un picior, cînd pe altul, atentă, privind prin gaura cheii să vadă : o ascult pe mama să fac ce-mi spusese, sau nu ? Cineva mă împingea să mă apropii, un vînt puternic, ori niște mîini late, nevăzute. Nu picioarele mele pășeau singure. În momentul cînd întindeam degetele spre ochii rotunzi, umflați, gata să se rostogolească pe jos, ușa s-a deschis ! Mi s-a părut că-mi iese foc pe gît și am încremenit, așteptînd să primesc lovitura. Era Dițoiu. Abia cînd i-am auzit glasul că : „Rămăseși singur, mă ?", picioarele au căpătat putere să mă țină.

— Închide-i ochii, i-am zis, că a rămas cu ei deschiși.

— Ochii, ai ? ! s-a mirat omul retrăgîndu-se înapoia mea.

Am înțeles că-i e frică sau silă, dar acum aveam eu curaj, nu eram singur. Și i-am lăsat pleoapele încet, iar ele s-au împreunat fără împotrivire. Degetele însă îmi înghețaseră.

Mama a deșertat apa fierbinte în albie ; după ce a dres-o cu apă rece, s-a apucat să dezbrace femeia aceea de hainele în care murise. Se lupta singură cu un corp frînt de la mijloc, țeapăn, iar mîinile întinse piezișe, cu degete răschirate, se loveau de pereți ca niște lemne. Am încercat s-o ajut pe mama. Mi se părea că moarta e grea ca fierul. Din cînd în cînd mama îmi zicea să privesc în

altă parte. Nu aveai ce să mai vezi la femeia aceea. Ce ai putea să vezi la o arătare rămasă cu gura căscată, numai cu vine goale pe oase ?

După ce a terminat cu spălatul, mama a îmbrăcat-o și i-a așternut cele de trebuință, cumpărate de femeie dinainte. Va să zică uite ce-a ajuns dintr-o femeie bogată, care a mîncat purcei fripți, pui de găină, curcani și mai știu eu ce bunătăți. Păi, mă gîndeam, dacă asta arată așa, care a fost ce-a fost, bunică-mea cum o să arate ? Mama vroia să mă trimită acasă, cu o vecină de-a lui Dițoiu. Dar cum era să plec cînd se aduna lumea ? Vorbele erau așezate, femeile se mișcau încet, cu o anumită importanță în gesturi și aveam impresia că oricînd este nevoie și de mine acolo.

Învelită în alb, cu lumînări aprinse pe lîngă ea, răposata nu mai inspira teamă. Mă așteptam ca din clipă în clipă să fie recunoscătoare, să mulțumească tuturor și să spună vorbe mîngîioase, liniștite, ca după o lungă primejdie din care a ieșit cu bine.

Am plecat de-acolo cînd soarele răsărise și, fericit întrucîtva că fratele se dusese cu vitele, iar eu mai puteam trage o fugă pe-acolo, nu m-am culcat, n-aș fi putut să dorm. Mai ales că, pe sub prînz, am văzut-o pe soră-mea înveselindu-se și sărind într-un picior prin curte. Trecuseră lăutarii la deal, pentru horă. „Morții cu morții și viii cu viii !“ am auzit-o pe mama, după ce o luase la rost pe soră-mea că nu are de gînd să gătească nimic. Ne întorsesem de la Dițoiu cu mălai, cartofi și fasole, plus un pui de găină, cam jigărit, dar aveam carne, ceva de tăiat — și era duminică.

Am văzut lăutarii. Se așezaseră la umbră, la vecin, sub un corcoduș. Era un bărbat slab și înalt, ce părea că rîde mereu — buzele lui nu reușeau să se apropie una de alta. El avea un contrabas uriaș negru ; mi se părea că și pielea lăutarului era din același material ; iar femeia mică, albicioasă, purta o chitară după gît. Nu se grăbeau ; lumea trebuia să mănînce de prînz, după aceea pleca să se distreze. I-am urmărit printre rosturile ulucii pînă s-au ridicat. Era prima horă pe care o vedeam. Bucuria mi-a fost și mai mare cînd l-am văzut pe tata că

intră pe poartă. Mama era fericită. Picioarele ei desculțe, stropite de sîngele puiului cînd l-a jumulit, fulgerau printre bulgării din bătătură. Tata m-a luat în brațe și mi-a întins cîteva eugenii. Am mîncat o eugenie, apoi m-am întors la strachina mea. Împerecherea dintre ficatul puiului și eugenii, mi se părea a nu-mi prinde bine în acel moment — simțeam mai aproape de inimă boabele de fasole bine fierte. Mă uitam la tata ca la un străin. Mi-era rușine de el, dar în momentul cînd l-am văzut cum se bărbierește, l-am simțit al meu — el nu plecase niciodată de-acasă și abia așteptam să mă fălesc cu el pe drum. L-am întrebat de zeci de ori dacă e gata ; nu mă interesa cînd pleacă soră-mea, ea spusese că merge cu fetele, nu cu părinții, că doar nu e viței să fie dusă dindărăt. A venit și frate-meu gîlgîind de nerăbdare și se vedea că fugărise vitele să ajungă repede acasă. Vitele erau flămînde și însetate, dar mama nu i-a zis nimic. Era horă și asta ierta totul.

Pe drum, încercam să merg ca tata, ochii-mi erau numai la picioarele lui. Îmi țineam mîna dreaptă sub curea și călcam pe vîrful picioarelor să par mai înalt. Mi-era frică de niște gîște care nu se dădeau la o parte din mijlocul drumului și sîsîiau cu gîturile întinse, să mă prindă de picior.

În fața cooperativei, lume luminată, cum a zis mama. Bărbații și femeile stăteau pe margine și vorbeau pe grupuri, fiecare cu prietenii sau cu ale lui rude, împreună cu fetele ce nu trebuia să intre în viul horei. Ele așteptau să le cheme băieții, iar aceștia deocamdată se certau între ei, sufocîndu-i pe lăutari, care să ia hora înainte. La contrabasist și chitaristă, se adăugase un clanarist de-al nostru ; și încă doi cu vioara și țambalul, veniți din satul tatălui meu.

Tata a intrat cu niște oameni în cîrciumă să bea cîte-o țuică, iar eu cu mama și cu soră-mea am rămas într-un loc ; frate-meu fugise cu alții, să ia corcodușe de la vecini.

Pînă la urmă, lanțul horei s-a lărgit. Băieții învîrteau deasupra capului pompele de bicicletă și chiuiau, iar pă-

rul lor năclăit cu ulei de nucă, pieptănat cu grijă, făcea ape în soare.

Femeia cu chitară cînta din gură. Nu se auzea de departe și ne-am apropiat să înțelegem ce cîntă. Omul cu contrabasul — făcea mișcări ciudate înainte și înapoi, trăgînd cu arcușul lung cît un ciomag. Zîmbetul lui pluteа peste mulțime, iar dinții albi, păreau boabe de fasole înșirate pe două ațe. Într-un țambal mic, legat de gît, purtat pe burtă, consăteanul lui tata lovea cu două ciocănele și mi se părea că sar furnici de pe sîrmele acelea. Clanaristul sufla puternic, roșu la față, cu obrajii umflați, cum și-i ținea tata cînd se bărbierea. Aveam impresia că aud o gîscă uriașă care cîntă ; iar vioara, subțire, se strecura printre ele. M-am vîrît și eu pe sub mîinile celor ce jucau și am intrat în mijlocul horei, unde țopăiau copiii. Pînă ce am auzit-o pe mama strigînd cît putea la mine să vin repede, că începuseră unii să se bată. Își dădeau cu pompele de bicicletă în cap, plini de sînge și hora s-a spart. Lăutarii s-au strîns într-un loc, obișnuiți cu asemenea întîmplări, dar un băiat a început să care în ei cu pumnii. De ce nu i-au cîntat lui ? Inima sărea prin mine. Soră-mea, roșie în obraji, cu părul ondulat, făcut cu fierul înroșit în foc, era tristă că tocmai prietenul ei se făcuse de rîs.

Ne-am retras spre drum, să nu ne lovească cineva, și acolo am descoperit altă îngrămădeală în jurul unui car cu două bidoane de lapte, din care o femeie grasă, cu mîini groase și scurte, mînjite de lapte, abia prididea să scoată înghețată.

— Să nu mă pui să-ți cumpăr de-aia, mi-a zis mama, că e făcută cu lapte de oaie !

Am început să schiaun și am plecat după tata, în cîrciumă, să-mi cumpere el. Tata se clătina pe picioare, era vesel și i-a spus unuia să mai comande cîte un rînd. I-a dat pe toți la o parte, să-și facă loc, dacă a văzut că nu se stă la rînd cum trebuie.

— Așa e în viață ? așa să fie dar ! striga împrăștiindu-i ca pe niște paie, iar eu îi admiram forța brațelor.

Însă, ca picat din cer, am văzut un băț negru cum îl izbește în cap și tata a căzut peste un bidon. Al de lo-

vise, rîdea și își mesteca țigara între dinți. Tata și-a revenit. L-a fulgerat cu privirea, ca un uliu, dar nu a zis nimic. Femeia l-a servit. A luat înghețata și mi-a întins-o încet, netulburat. Ne-am dus la umbră, să nu mi se topească de soare. Plîngeam ; am lăsat-o să-mi curgă printre degete. Atunci a apărut prietenul soră-mi, croit să se ia la bătaie cu milițianul.

— Lasă-l, că e băut ! a strigat soră-mea, nu vezi ?

Lăutarii cîntau, își vedeau de-ale lor.

— Bine, zicea tata pe drum, da-i vine lui rîndul !

Mama, sceptică, știa ce știe. Dar tata a completat :

— Păi ce n-a făcut înainte ?

— Înainte cînd ? Și ce ? a întrebat ea supărată.

— He ! He ! a rîs tata, cufundîndu-se în tusea lui adîncă. Are multe bube-n cap. Crede c-o să-i meargă mereu ? Orice cal ajunge gloabă, fa. Am auzit eu ce se vorbea despre el. Vine altul, asta e. Pe cîți a omorît el înainte !

Eram obosiți, nu aveam chef să dezgropăm morții. Mama, deja cu gîndul acasă drăcuia ceasul în care s-a hotărît să meargă la horă.

— Stau caprele alea nemîncate, purcelul o fi fărîmat cotețul...

— Ho ! a zis tata, apoi l-a luat tusea. Fuserăm la horă, ca toată lumea.

Nici nu știu cînd am trecut prin dreptul moartei. În urma noastră mergeau soră-mea cu prietenul ei. Bănuiam de ce venise tata : îl chemase mama să vadă ce-i de făcut cu măritișul soră-mi.

*

În ziua cînd așteptam să vină prietenul soră-mi cu părinții lui, eram cu toții sub dud, la umbră și băteam cu ciomege scurte păstăile de fasole, să se desfacă și să sară boabele din ele. Mama terminase cu gătitul. Tata tăiase un ied, îl jupuise și tocmai se spăla pe mîini de sînge. Zadarnic țipasem și eu și frate-meu să nu-l taie. Mama era hotărîtă : se mărită fata, iar soră-mea striga în gura mare că din cauza noastră, a fraților, își strica viitorul. Văzînd că nu există nici o scăpare, ne încuia-

serăm în cameră — apoi ne-am înfundat urechile cu cîrpă să nu auzim cum se vaită iedul. Așteptam, lipit de frate-meu, ca tata să se îndure. Cînd am fost siguri că e gata și ne-am uitat pe geam, iedul tocmai atunci țipa, părea un copil conștient că omul care l-a prins și-l ține strîns e pornit să-l ucidă. Dar cum o fi cînd vezi cuțitul înaintea ochilor ? Ne-am bîlbîit și am rămas așa cu ochii mari și gura căscată. Iedul îl ruga să nu-l taie, apoi cînd a văzut cuțitul că se apropie de gît, dintr-o zvîcnitură i-a sărit tatei cu picioarele-n piept. În loc să se îndure și el să zică „nu-l mai tai, fie ce-o fi", tata s-a lăsat peste el, strivindu-l sub greutatea corpului, să nu-i scape și, cu un picior pus pe cap iar cu celălalt pe burtă, i-a tăiat beregata cu o încordare nemăsurată. Iedul continua să se vaite și după asta. Apoi i-am văzut limba scoasă, atîrnînd într-o parte, parcă retezată de dinți. Mă privea, cu niște ochi îngroziți, larg deschiși ca la jumătatea unui blestem.

Acum tata se spăla de sînge, satisfăcut că-și împlinise o datorie, iar mama băgase iedul la cuptor, cu orez. Pînă a se coace, era destulă vreme să bată fasolea împreună cu noi. Deodată s-a ridicat de jos ; am simțit inima în gît.

— Șarpele ! a strigat ea.

Am privit speriați prin curte, dar nu zăream nimic. Tata, cu zoaiele pe mîini, într-o poziție gata de atac, aștepta să înfrunte primejdia. Dar, speriat și el, a început s-o măsoare pe mama cu privirea, convins că șarpele a și mușcat-o.

— Șarpele ! a strigat ea încă o dată. E șarpele pe care l-am visat, în fiecare noapte. Numai pe tîmplă mi se punea ! Uite-l ! și a arătat spre casă.

Nu mai văzusem un șarpe. Tata s-a repezit la o sapă așezată lîngă poartă și cu pași de pisică, mergea spre casă, numărînd parcă bulgării din curte.

— De sub casă a ieșit ! vorbea abia stăpînindu-și bătăile inimii.

Vroiam să fug, dar încotro ? Dacă tocmai spre el mă duc ? Frate-meu, și mai fricos, se dădea înapoie-mi, lăsîndu-mă pe mine pradă. L-am văzut pe tata că izbește

cu toată puterea în pămînt, cu muchia sapei, dar nimic zvîrcolindu-se sub lovituri ! Și dacă tot dădea în ceva, m-am apropiat, lăsînd însă o distanță apreciabilă între mine și el. Pînă la urmă am deslușit ceva negricios, foșnind prin țărînă spre colțul casei.

— Nu-l omorî ! am auzit-o apoi pe mama cu disperare în glas. E șarpele casei, și nu-i bine !

Dar dincolo de gard, nu mai avea scăpare. Vecinul cel tînăr, Siteavu, cu o bîtă în mînă, aștepta, sigur că într-acolo o să fugă. Lovind din răsputeri, mătrășind buruienile. Ajunsesem foarte aproape și vedeam lovitura cum împrăștie oase mici, subțiri. Capul zdrobit, retezat, îl acoperea țărîna. Omul încă lovea, fragmentîndu-i trupul, ciopîrțindu-l. Coada scurtă, subțire, rămăsese la noi în curte. Se zbătea lîngă casă. După mult timp, vecinul l-a ridicat de jos, pe ciomag, să-l azvîrle la noi — de unde venise.

— Nu pe sus ! a strigat mama, că n-o să se mai potolească vîntul !

Dar omul părea că nu o aude. L-a zvîrlit peste gard, cît mai departe, apoi mulțumit, cu fața plină de rîs, s-a îndreptat din șale, și-a scuturat mîinile și s-a dus spre poartă. I-am ținut calea în drum să-l întreb unde este Veronica. Nu mi-a răspuns. M-a privit ca pe un alt șarpe și, ținîndu-și capul în piept, mi-a strigat pieziș :

— La morgă !

Aș fi vrut să mă iau după el, dar nu mă țineau picioarele. Știam ce înseamnă morgă, auzisem, nu văzusem, însă aflasem de la Sanatoriu că acolo sînt duși copiii morți să-i taie pe burtă. Amețit, am intrat pe poartă și am căzut sub dud. Mama mi-a pus apă rece pe frunte, oțet pe la nas și pe piept. Nu mai aveam nimic, dar nemișcat, de jos, cu fața în sus, ascultam văicărelile ei că nu trebuia să omoare șarpele casei noastre, ce dacă se speriase ? Bine că nu l-a omorît el, tata ! L-a pus să-l îngroape lîngă talpa casei, ceea ce tata, ca un om vinovat pe jumătate, a și făcut. De sub dud, priveam norii de deasupra casei și descopeream felurite chipuri de moșnegi. Printre ei l-am văzut și pe bunicul Veronicăi cu caprele, punîndu-i pe copiii care-l bătuseră să stea în genunchi în fața lui și să-i sărute mîinile negre. Deodată,

din nori, s-a smuls un șarpe, ca un fum negru. Se rostogolea pe sus asemenea unui cerc, apoi se învolbura ca o panglică. Cu gura deschisă și capul îndreptat spre acoperișul casei noastre, scotea niște limbi scînteietoare. Lingeau și înțepau hornul casei, pocneau peste tablă, iar oasele sărite din el se adunau la loc și-i intrau în trup. Mama și tata, pe cer, frîngînd o pîine, au aruncat-o în patru colțuri, cîte bucăți rupseseră, iar șarpele alb — lumînare de nuntă ieșită din hornul casei, aprinsă la capătul de jos — se înălța printre bătrînii ce-și rezemaseră, pe jumătate adormiți, fruntea de ea. Bunicul Veronicăi încerca s-o țină în brațe ; mîinile-i lunecau pe ea, pe solzii reci, cu miros de usturoi, ai șarpelui.

Cînd am privit din nou în sus, printre crengile dudului, deasupra mea se legănau căpățîni străine. M-am pomenit luat pe brațe și întins pe pat. Erau oameni străini — cei ce veniseră s-o ceară pe soră-mea.

Nu m-am atins de carnea iedului, nici de orez, dar îi simțeam mirosul îmbietor prin aer. Oaspeții trăgeau cu foame din bucăți și își lingeau degetele, iar de la colțurile gurii, pînă la urechi, scînteiau boabe de orez. Îmi aduseseră o gorniță, și eu am ieșit în drum să mă iau la întrecere cu copiii ce suflau în lujere de dovleac înțepate la vîrf și care sunau și ele subțire. Numai că a mea avea și clape, trei, și dădeam din degete.

— Păi cîntă și cu mîna aia ! a strigat unul îndreptînd spre mine o pușcă făcută dintr-un băț de floarea-soarelui. Îi scosese măduva și, vîrînd în ea cocoloașe din cîlți de cînepă udă, îi scotea dintr-o mișcare, cu un băț.

M-am retras după casă, simțeam nevoia să rămîn singur, să mă joc frumos. Nu înțelegeam prea bine ce-i cu măritișul soră-mi, dar abia seara cînd n-am mai văzut-o în casă, am înțeles că n-o să mai doarmă cu noi și am început să plîng. Eu după soră, mama și fratele după berbeci. Tata nu zicea nimic. Se uita prin casă și-i venea s-o dărîme.

— Nu are lărgimea de la oraș ! striga mama.

•

Grădinile oamenilor se umpluseră de spînzurători pentru cîini — un fel de capcane care-i prindeau de gît și-i

ridicau deasupra pomilor. Ciinii, spuneau oamenii, începuseră să le mănînce strugurii, nu numai puii de găină. Îi auzeam chelălăind jalnic, mai ales prin amurg ; cîte-o femeie blestema, apoi certuri între bărbați, amenințări... Eu miroseam lucrurile soră-mi rămase prin casă și începeam să i le sărut și să plîng. Casa era pustie. Bunică-mea nu mai venea, nu-i dădeau drumul de-acolo să plece, iar soră-mea ne părăsise pentru totdeauna, mi-a spus mama îndesat, să-mi iau gîndul și să n-o mai bat la cap. Berbecii părăsiseră și ei bătătura. Ne rămăseseră caprele, dar astea erau rele, mă țineau numai prin mărăcini, cînd plecam cu ele, și fugeau tare, nu reușeam să le prind. Însă erau curate. Ele nu păștеau iarbă de oriunde și beau numai apă limpede, din găleată. Cînd le prindeam prin curte, le luam de bot și îmi plăcea să-l simt pe obraz.

Tata a plecat să mai facă rost de ceva bani. Ca și alții, nu reușea să se dezbare de acest obicei. El pe-acasă era trecător, ca o ploaie. Te rugai să plouă mult, să se facă bucatele, dar ploua puțin și te îngrozea gîndul secetei și al lipsurilor.

Spînzurătorile se legănau trist peste spicul porumbilor. Erau negre, ca niște cumpene de fîntîini părăsite. În aer se simțea ceva nou, un vînt adînc, răcoritor. Cucul nu mai cînta ; miriștile se araseră și se vedeau negre dincolo de porumbii ce începuseră să se usuce. Mirosea a foi uscate, a mătase din care unii copii își făceau țigări. Și mai ales, mirosea a struguri. Ciinii scăpați, rupeau lanțurile și se tăvăleau pe jos, înrăiți de purici și de năvala muștelor.

Într-o zi, mama mi-a spus că trebuie să mergem la cooperativă să cumpărăm cărți, caiete, hîrtie albastră și creion. Traistă aveam — una făcută din păr de capră. Nu știu ce a vîndut ca să facă rost de bani. Cu un fior străin în suflet, am plecat spre magazin, luînd seama la copiii ce își întorceau pe toate fețele ghiozdanele noi și frumoase ,uimiți de ceea ce țineau în mînă. Am răsfoit cărțile, le-am mirosit — nu mă săturam de mirosul neobișnuit ; inima bătea în mine cu bucurie, dar și cu neliniște. Știam că pentru asta fusesem adus din peregrinările mele. Viața începea din acest moment ; simțeam și mă bucuram că va trebui să învăț altceva, nou. Frate-meu

mormăia sub dud, lega cuvinte uimitoare, cu alte înțelesuri. Mă întrebam cum poate să descifreze el lumea aceea atît de îndepărtată de înțelegerea mea.

Cu o zi înainte de plecarea la școală, după ce mama ne frecase pînă la sînge picioarele cu cărămidă să se ia „jepul", și ne spălase pe cap, în grădină, lîngă paie, mi s-a părut că o văd pe Veronica prin curte. Nu mă înșelasem ; am pîndit clipa cînd pot s-o strig. A venit ; parcă mă uitase, nu mă privea cum o făcuse cîndva.

— Unde ai fost ? am întrebat-o, cu mîna întinsă să-i iau un pai din păr.

— La spital, ca tine, mi-a răspuns ea pocnind din buze de parcă n-ar fi fost nici o scofală cu plecarea acolo.

— Păi ce-ai căutat la spital ? am fremătat de nerăbdare, prefăcîndu-mă că nu o cred.

— M-am dus să-mi vindece ochiul.

— Ochiul ? Mi s-a părut că-și bate joc de mine și mă întrebam, de ce ? doar ne înțeleseserăm să fim prieteni și să nu ne mințim.

— Da, ochiul, că pe-ăl de-l aveam mi l-a luat Sfîntul.

— Nu înțeleg, am zis, și dacă e pe-așa, să știi că plec !

— Nu pleca ! m-a rugat.

Cîștigasem teren și m-am așezat din nou alături.

— Eram la masă... a început să-mi povestească, și înțelegeam că e un secret ce-mi spune.

— O, păi dacă e vorba de secret, i-am spus, știi că noi îl păstrăm.

— Secret, că nu trebuie să le spui la ai tăi. Mîncam și a venit vorba despre țoalele alea, despre untură... Eu nu vream să mănînc dovleac fiert și tata s-a supărat. Eu i-am spus că ăla e pentru porci și el m-a obligat să mănînc. Vă înjura cu lucrurile voastre și cu pocitu' vostru. Am zis că el nu e pocit ? că nu are un deget de la picior tăiat ? Și nu am mai putut. Nu i-am spus totul dar a înțeles că știu multe despre lucruri. Nu-mi amintesc ce i-am mai zis, și a aruncat cu un surcel în mine. Surcelul m-a lovit în ochi. Pe urmă nu mai țin minte ce s-a întîmplat. Acum văd bine doar cu ăsta. Nici nu se observă, așa e ? și a început să rîdă, scuturîndu-și rochița de furnici.

M-am ridicat. Nu mai puteam să vorbesc. Mergeam de-a-ndăratelea, privind-o cum rămîne mirată că plec.

•

M-am dus cu frate-meu la școală. Mama avea treabă, la ce bun să stai gură-cască pe lîngă copil, cînd acasă nu-ți vezi capul din treburi !

— Să nu te bați cu ăia pe-acolo, mi-a zis (ăia fiind alți copii), și să-ți cauți un loc mai în față. Să stai cu al lui Tătiță, m-a sfătuit, m-am înțeles cu el.

Acestea erau marile mele griji, în rest școala decurgea de la sine. Ne-a întîmpinat un bărbat zdravăn și ne-a dus pe rînd, în clasă, cercetîndu-ne atent de parcă ar fi vrut să ne numere și dinții. Clasele fuseseră instalate în casa lui Dițoiu, la etaj, jos rămînîndu-i camerele încă, deși auzisem că nu-i vor lăsa decît una. Cunoșteam bine casa și treceam speriat prin fața ușii încuiată de la camera în care mama scăldase moarta. Atîrna un lacăt mare, cu două belciuge ; prin gaura de lîngă clanță simțeam puternic miros de moarte. Mi-am amintit din fir-a-păr fiecare clipă de-atunci, dar bărbatul înalt și cu mîini albe, pline de păr roșcat, m-a împins de la spate și eram să intru cu nasul în ușa aceea. Atunci am simțit curentul rece, tăios năvălind dinăuntru, plesnindu-mă peste față. Vîntul acela răsucit de sevele uscate ale morții, îmi răcea ochii și mă sufoca.

În clasă era o adevărată bătaie pentru locuri. Am așteptat să se potolească ; rămăsesm cu ochii la doi frați gemeni, pe care nu-i interesa nici o bancă ; ei doborîseră o fată frumoasă și o smotoceau într-un colț.

Prima zi de școală a trecut prea repede ca să-mi dau seama despre ce este vorba. Ne-am întors acasă jucîndu-ne pe drum ; săream și eu de unul singur în urma lor. Pe frate-meu nu-l mai văzusem de cum am ajuns la școală. A doua zi, cînd a fost s-o iau din loc, nu-mi venea să mă mai duc — o inexplicabilă frică îmi paralizase mișcările și ieșeam mereu afară din pricina durerilor de burtă, deși nu mîncasem nimic. A trebuit să plec. Cu capul în pămînt, îl urmam pe frate-meu care, ținînd traista de sfoară, dădea cu picioarele în ea ca într-o minge. El fusese mutat

mai la deal, într-o căsuță veche, unde înjghebaseră cîndva primăria. Era o cameră cu două ferestre mici, și o buturugă în loc de scară. Rîdeam de școala lui și-i arătam acoperișul casei lui Dițoiu, ce se vedea de departe.

În fața porții mi s-a făcut rău. Băncile scoase în curte, aliniate, vopsite atunci în roșu îmi sporeau sentimentul ruperii definitive de casă și de pierdere a libertății. Mă vedeam al altora, care aveau dreptul de a mă bate și de a mă opri la arest, cum auzisem, nemîncat, să mă hărtănească șobolanii pe-acolo, să vină moartea peste mine... Cîinii cercetau cu mirare băncile noi ; se speriau, o luau la fugă, lătrau de departe spre ele, cu vitejie. Mi-era frică să mă apropii — sosisem primul deși mă frichinisem atîta pe-acasă, cum mă repezise mama. Numai curcilor nu le era teamă. Le priveau piezișe, cu gîturile întinse ca niște praștii, cîrîiau de se scuturau pomii, încercau să ciugulească roșul acela, iar curcanii nu atingeau pămîntul. Apoi își scuturau capetele, se desfoiau și visau mai departe răzoarele de roșii ale lui Dițoiu.

Cînd am văzut că se apropie copiii, am vrut să fug acasă dar era prea tîrziu ; omul acela mi-a ghicit intenția, parcă pe mine anume mă urmărea.. M-a luat de păr, de la ceafă și m-a împins în curte.

Clasa mea învăța în curte, nu pentru că se făcea curat sus, ci pentru că nu mai era loc : veniseră copii din alte sate „la centru". Iar învățătorul s-a gîndit că fiind afară, e bine să vopsească băncile, le ia aerul repede.

Teroarea a început jos, pe pămînt — băncile nu se uscaseră, sub un frasin. Țipa la noi, ne înghiontea să stăm într-o anumită poziție, de parcă am fi fost în bănci... Nu îl uram, rămăsesem cu gura căscată la el, dar mi se părea o nerozie să faci bastoane, cîrlige cînd văzusem că frate-meu nu avea așa ceva în cărțile lui. Domnului învățător îi lipsea răbdarea și aflam în curînd de ce : se încurcase cu fiica gazdelor lui și oamenii atît au așteptat să pună mîna pe el. Cine n-ar fi vrut să-și mărite fata cu un învățător ? Noi eram copiii oamenilor din acel sat în gura căruia intrase. Ne-a dat cîte cinci nuiele la o palmă. Eu am primit zece la stînga.

Apoi am auzit că a fost prins în pădure, cu un mic aparat — și lumea spunea că ar fi vorbit cu americanii și de-aia l-au dus „unde merita". În locul lui a venit o doamnă bătrînicioasă, cu buze subțiri și ochi mici, pierduți în fundul capului. Mi se părea că vorbește din pămînt. Noi, copiii, rîdeam pe înfundate cînd ne vorbea de soțul ei Robert. Numele ăsta ne făcea să ne tăvălim pe jos de rîs.

Stătea pe scaun iar picioarele ei albe ca brînza, pline de păr, nu atingeau pămîntul. Se legănau într-un răsfăț străvechi, înăbușite de căldură, și mereu le apăra cineva de muște, un copil pe care-l prefera, el fiind cel mai curat dintre noi — copilul gestionarului care mirosea a bomboane. Înainte nu avusesem timp s-o privesc pe Veronica. Acum, bucuroși că a venit o doamnă, stăteam lipiți unul de altul, iar eu trăgeam în piept cu nesaț mirosul pielii ei de mi-l amintea pe al boabelor de grîu.

*

Albinele și viespile zumzăiau pe lîngă urechi, cînd le deranjai, tăind cu foarfeca sau cu cuțitul cîrciul strugurelui. Erau amenințătoare, cu toate că fără prezența lor mireasma de must ar fi fost prea mută.

Mama ne punea să umplem copaia de pîine, cu struguri. Ușor, să nu se scuture boabele pe pămînt ! Dacă se scuturau, trebuia să le aduni, iar strugurele își pierdea frumusețea, nu mai era întreg.

— Sînt cît purceii de mari, vorbea mama, pe la jumătatea cîte unui cîntec.

Unul lîngă altul, atîrnînd spre pămînt ! întram în miezul cuvintelor mamei să-i privesc din ele și așa mi se păreau : purcei grași, rotunzi. Cît îi dorisem să se coacă mai repede, acum văzînd prea mulți, de plezneau boabele, nu prea eram ispitiți să-i gustăm. Dar îi răsturnam cu grijă în putină, după ce-i alegeam pe cei frumoși pentru mîncat ori pentru a fi păstrați în pod, legați de căpriorii casei... Mama a tăiat cîteva joarde, care i s-au părut frumoase și bogate ; le-a pus la grindă, în casă.

Eram cu ochii în patru. Cercetam a nu știu cîta oară vițele culese, să nu rămînă vreun strugure. Dar cîtă bu-

curie trăiam mai tîrziu, în toamnă, cînd, păscînd caprele, și căutînd prin via cîte unui om, găseam un mic ciorchine cu boabele stafidite, dulci ca mierea ! Școala era aproape de casă, în fiecare pauză fugeam să beau must. Ieșeam unul după altul din clasă. Mustul începea să te amețească. Fierbea, înțepa la limbă. Doamna Dudușa știa ce ni se întîmplă. Acum, zăpăciți de lichidul ce devenise „sînge viu", săream prin curtea școlii care să calce mai întîi umbra celuilalt, pe cap. Umbrele se lungiseră, aerul galben, aurit, devenise sonor. Prin el foșneau foile de borumb bun pentru cules. Mireasma lor tainică și profundă și plină de nostalgie ca un sfîrșit de vis...

Deocamdată nu era prea greu la școală ; puteam s-o ajut și eu pe mama la culesul porumbului. Rupeam dintr-o zvîcnire știuleții și îi zvîrleam la cîțiva metri, să se facă mare grămada. Mama cînta — era vorba de avuție, de o muncă făcută cu rost, căreia îi culegeai roadele. Prin amurgurile mirosind a gutui și a foi albe în care era învelit porumbul, scîrțîiau carele pe deal, ori pe drumul satului. Boii trăgeau cuminți, conștienți parcă de miracolul pe care îl duceau între loitrele carului. Mama muncise două zile la Damian să ne ajute cu boii și carul. Ei acum se certau, acum se împăcau, dar fiecare nu uita ce s-a întîmplat și la cea mai mică nemulțumire își strigau de la obraz toate relele. Porumbii deșertați în bătătură, pentru că omul se grăbea, urmau a fi puși pe prispă, să nu-i mănînce caprele, ori găinile. Și nu numai pentru asta : unde mai puneai foile și porumbul depănușat ? Așa că desfăceai porumbul, îl lăsai pe prispă și aruncai foile pe bătătură, într-un loc. Ne ajutam unii pe alții — noi la ei, ei la noi. Foile moi, umede, cu miros dulce de porumb fiert, păreau nămeți de zăpadă sub luna rămasă în dud. Săream pe ele, mă tăvăleam cu frate-meu, dar mama nu ne lăsa să dormim acolo de teamă că ne trag și c-o să ne îmbolnăvim de plămîni. Erau mari sărbători ale pămîntului, la care, cu ochii larg deschiși, participam datorită tatălui că mă adusese de departe.

Înainte fusese secerișul ; acum culesul de toamnă al strugurilor și al porumbilor. Vraja copilăriei pentru mine se încheia aici. Marele spectacol dat de pămîntul roditor

era pe sfîrșite, odată cu așezarea drugilor puse la uscat și cu alegerea porumbului pentru sămînță, ce, desfăcut de foi, dar legat încă de ele, atîrna de streașina casei, împodobind-o în așteptarea timpului pentru însămînțări.

Natura se schimbase odată cu tăierea cocenilor de pe cîmp, așezarea în snopi lungi și orînduirea în glugi ce fosneau trist prin vîntul cu ploaie, glugi în care mă adăposteam de frig să urmăresc de-acolo caprele cum pasc ultimele fire de costreie.

Nu mai învățam în curte ; ni se găsise o clasă, fusesem înghesuiți în camera unde murise soția lui Dițoiu. Cîteodată, amintindu-mi, îi simțeam suflarea rece peste umerii mei.

Focul se făcea într-un godin pe care ne uscam ciorapii înnoroiați și coceam pe furiș boabe de porumb.

Soră-mea ne vizita des în ultimul timp, dar o găseam plîngînd. Apoi, mai în fiecare zi venea acasă, „s-o mai ajute pe mama". Un fel de a spune, deoarece din lacrimile lor înțelegeam că nu e de bine. Bărbatul ei striga și o amenința, de ce vine mereu la mama ? Ori cu el, ori cu ea ! Apoi am aflat că-i vînduse berbecii și acum urmărea să se despartă de ea. O plîngeam prin casă că nu a avut noroc.

— Ți-am spus să nu te măriți cu el ! striga mama. ți-am spus că e mai mic ca tine, și-i un fluștiuratec ! Ete că ne vîndu și berbecii ,iar ție-ți dete cu piciorul !

Soră-mea tăcea.

Nu înțelegeam mai nimic. Mama mă lua la goană de-acolo, să-mi văd de cartea mea, iar eu mă apropiam de carte cu teamă, gîndindu-mă la ziua următoare. Mi-era frică să merg la școală unde știam că din nou voi fi bătut. Învățătoarea Dudușa mă lovea numai cu lemnul de la sobă. Îmi spunea că nu-i pasă că sînt stîngaci. Și să fac literele la fel de frumoase cum le fac dreptacii.

După ce clasa noastră s-a mutat la deal, pe frate-meu îl întîlneam în fiecare recreație pe terenul de joacă. Însă el nu bătea pe nimeni dintre cei care mă porecleau ; dimpotrivă, tocmai cu aceia se juca. Doamna Dudușa ne-a spus că pleacă, dar n-a uitat să mă bată și în ultima zi, spre hazul tuturor. Ar fi trebuit să mă bucur că scap de

ea ; în loc de asta, eram singurul care plîngeam. Apoi s-a oprit în fața mea și m-a mîngîiat pe păr, spunîndu-mi că a vrut să-mi facă un bine pînă atunci. N-am înțeles despre ce fel de bine era vorba.

A venit o fată tînără și frumoasă. Pînă la vacanță, va să zică, trei învățători. O sorbeam din priviri și eram fericit că avem o învățătoare ca o zînă. S-a arătat, însă, chiar din prima zi supărată. Să fi fost nemulțumită de noroaiele ce-i ajungeau pînă la genunchi ? Grăbindu-se să ne cunoască mai bine, ori să-i luăm frica, s-a oprit lîngă fiecare, și fiecăruia ne-a găsit cîte o greșeală. Mi-a dat o palmă de m-a ametit. Nici nu mi-a venit să cred că m-a lovit, atît de frumoasă era — iar pocnitura mi s-a părut că vine din senin. Îmi țiuia urechea, ochii mi se umpluseră de lacrimi. M-a certat de ce scriu cu mîna stîngă. N-am avut timp să mă ridic în picioare, am primit și a doua palmă. Sigur că nu mai am nici o scăpare, a trebuit să-mi țip cuvintele, să am timp măcar a-i spune de ce nu pot să scriu cu mîna dreaptă. I-am spus repede, „pînă nu mor", că nu pot... că... Am văzut-o că se retrage cu un pas.

*

Vraja copilăriei pierea. Locul ei era luat de vraja școlii — o vrajă severă, ca un tăiș de cuțit. Strecura în mine un fior nou. Mirosea a hîrtie coaptă de soare și a cretă. Ploile nu conteneau iar școala, fiind departe, ajungeam acolo cu opincile din piele de porc în mînă. Mergeam descult prin lapoviță ,nu era chip să ajung încălțat — mi le smulgea noroiul clisos. Nu știu cum învățam. Învățătoarea îmi spunea mereu că sîntem prieteni buni, și de tot atîtea ori mă întreba că așa-i, sînt convins ? Dădeam din cap, dar știam eu ce știam.

Într-o zi, un învățător înalt căruia-i știau și oamenii din sat de frică, afîndu-se prin curtea școlii, a asistat cum își bat joc de mine copiii. A strigat la ei atît de puternic încît s-a făcut o liniște de mormînt. I-a adunat la un loc și le-a spus :

— Dacă vă mai prind că-i ziceți ceva, vă snopesc. Ciung înseamnă să ai mîna retezată. El nu are mîna retezată.

El poate să facă orice cu mîna lui, doar că nu reușește s-o ridice. Poate să strîngă cu ea, are putere, sînge, poate să ducă un lucru, să-l care...

M-a pus să ridic un ghiozdan și să merg cu el prin curte.

— Ei, ați văzut ? Băiete ! și glasul era poruncitor înadins, să ia bine aminte copiii, să-mi spui mie numele ăluia care îți va mai zice așa, și o să vadă el.

În loc să mă simt puternic, că avea cine să mă apere, mă simțeam mic, neînsemnat...

Mă întorceam acasă cu Veronica, ne țineam de mînă, să nu cadă vreunul dintre noi în nămol. O întrebam ce mai face străbunicu-său, nu-l mai văzusem de cînd fuseserăm bătuți în pădure. Mi-a spus că e bine, doarme pe prispă.

— Păi o să răcească acolo, o să-l găsiți întoiegit.

— N-are nimic, mi-a spus că niciodată n-a fost balnav.

— Dar ai tăi ? ei ce fac ?

— Nu știu ce au ! mi-a zis cu tristețe în glas. Se iau la ceartă din nimic. Chiar și la masă se ceartă. Ieri seară tata s-a bătut cu bunicul. Dădeau cu pumnii unul în altul.

Auzisem și eu gălăgia, priveam de după lemne, dar nu-mi venea să cred că se bate fiul cu tatăl.

— Bunicul e supărat rău pe tata, zice că de ce să se facă așa cu pămîntul ?

— Păi ce să facă ? vream să aflu de la ea, pentru că din ce vorbea mama cu teamă prin casă, nu pricepeam mare lucru.

— Nu știu bine ! 'Ce că se amestecă pămînturile...

Despre această amestecare auzisem, dar cum să cred așa ceva ? Adică eu să mă împreun cu ei ? Pămîntul nostru, zicea mama, e cel mai bun, cel mai îngrășat. În fiecare zi duceam o copaie cu bălegar și-l îngrășam pe el...

— Încă una ! zicea mama bucuroasă că în locul unde puneam bălegile or să crească porumbii sau grîul ca în vis.

Dar zvonurile acestea ocupau vremea lumii cea mai mare parte din zi. Nu era glumă. Oamenii, seara, pe la poartă, în ploaie sau prin casă, veniți unul pe la altul, vorbeau cu înfrigurare despre o întovărășire, dar unii lu-

minați de o speranță, ziceau că or să aibă noroc cu americanii.

— Vin ăia și ne scapă! N-o să aibă nimeni spor să ne amestece.

Nu a venit nici un american, și nimeni altcineva, de ce să fi venit? Treptat, au dispărut mejdinile care despărțeau locul unui om de al altuia. Cît se bătuseră înainte pentru mejdina din care unuia îi se părea că a ciuntit cu sapa vecinul, ca să intre peste el, să pună un rînd de porumbi! Linia aceea lată de două palme, cu iarbă mare pe ea, era ca un contur al fericirii fiecăruia, al liniștii și avuției sale. Intra cîte-o sapă în ea, din stînga, intra și din dreapta, pînă se ajungea la o soluție ceva mai sigură: se înfigeau țăruși în lemn. Însă aceștia erau scoși noaptea și mutați mai la stînga sau mai la dreapta. Atunci se îngropau pietre ,de parcă ele nu puteau fi scoase.

Certurile străvechi luau sfîrșit. Nu crezuse nimeni că mejdinile vor dispărea vreodată, dar iată, ele dispăruseau și nu mai aveai cum să le pui la loc. O cîmpie fără capăt. Nu înțelegeam ce însemnătate au toate acestea, dar o neliniște aspră mă risipea ca un curent viu peste pămîntul acoperit acum de prima zăpadă.

Tata a venit repede cu bani. Cîștigase, ori se împrumutase, nu știu, dar la sfatul mamei au cumpărat doi junci. Intenția lor era să-i crească ,să-i facă boi, apoi să-i vîndă și să cumpere „o fată de linie", adică un loc viran între case unde, însăilînd niște bîrne, de ochii lumii, să se creadă că faci casă pentru fată, poți să pui în liniște grîu sau porumb și nimeni n-o să-ți ia pămîntul acela. Locul era frumos. Nu a fost nevoie să crească mari juncanii — schimbul s-a făcut rapid. Mergeam la școală și priveam cu mîndrie spre cei cîțiva pari bătuți în pămînt. Mama plănuia să ducă bălegarul din curte, ca să îngrașe pămîntul cumpărat. Însă, trebuia să avem răbdare.

Se așternea o ninsoare deasă, liniștită. Nu erau semne că o să înceteze în curînd. O dată cu marea cădere, intram și eu în vacanța de iarnă.

Se spunea că ai tot atîta pămînt ca și înainte, numai că îl muncești în comun, și asta pentru că al altora nu era rodnic. Nu pricepeam mare lucru, în sufletul meu era o confuzie deasă și nimeni nu avea chef să-mi spună ce se întîmplă cu adevărat. Pămîntul. Părăsit pe timp de iarnă, încă ți-era imposibil să crezi că nu mai există mejdini între lotul tău și al altuia. Toată întinderea era albă. Așteptam să se lumineze timpul, să se topească zăpada și, atunci, cu ochii bine deschiși, să te lămurești care este adevărul : ai visat sau nu ?

Iarna aceea ne luase pe nepregătite .Auzeam lumea văitîndu-se că nu prea mai are ce să dea la vite. Căutau paie. Gingiile bovinelor, umflate, sîngerau. Găinile înghețaseră în cotețe ; apoi, o boală căreia mama îi zicea „ciuie", le dobora pe cele rămase. Li se vîra pe cioc usturoi pisat și untdelemn, însă nu avea cum să le salveze, chiar și în ciuda injecțiilor pe care le făcea un așa-zis veterinar, om din sat. Fumul ieșea negru pe coșurile caselor ; se împrăștia sub cerul greu, devenea irespirabil. În fine, lumea se pregătea pentru Crăciun.

Ai mei nu se lăsaseră vreodată fără porc, oricît or fi fost el de mic. Purcelul deșelat de mine fusese vîndut, să cumpărăm „lemne pentru casă" — cîteva prăjini ce înghețaseră sub zăpadă. Alt purcel nu cumpăraserăm. Ne uitam pe fereastră în speranța că o să ne aducă cineva o zburătură de carne, sau de mațe fiert. Nu a venit nimeni, însă eu cu frate-meu ieșeam din casă și nu ne mai săturam trăgînd în piept mirosul de carne prăjită ce înnebunise satul. Priveam la vecin. Vedeam pielea porcului întinsă pe nuiele, să se usuce afară, pentru opinci, și calculam cît fusese porcul de mare.

Mereu țipau femeile la cîini și la pisici, și de le vedeau și de nu, să nu găurească cu colții pielea. Atunci ne-au otrăvit cîinele că — zicea nevasta vecinului Damian — l-a prins cînd trăgea cu colții de piele.

— Să vă chinuiți și voi cum s-a chinuit el ! a strigat mama. Așa să muriți : cu spumă la gură ! Auzi tu, Veto ?

Nevasta vecinului s-a apropiat de gard și a început să răcnească. Pe Tudorița de peste drum nu o întrebase nimeni nimic, dar a ieșit și ea la poartă — și, fără a ști prea bine despre ce este vorba, i-a luat apărare Vetii. A început s-o blesteme pe maică-mea. Au apărut și alte femei la poartă. S-au apropiat de mijlocul drumului ; strigătele se înnădeau. Lanțul se desfăcea, se complica.

— Să fii tu a dracului cu aburul cărnii ! că ai dat cu bulgări în găina mea !

— Ba tu, cu mormîntul tău, că te-am văzut cu poala de prune cum ieșeai din grădina mea.

— Fă, mînca-te-ar viermii de vie ! Să tragă din tine ca din cîine, ce-ai fă, cu mine de nu vrei să mă vezi ?

— Păi ai uitat, fă, cînd îi țineai calea lu' bărbatu-mio și-i băgai cîte helea în cap ?

— Huo, lua-v-ar din Rusalii pe-amîndoi, că v-am muncit astă-vară și nu mi-ați dat un frîncuț ! Să vă-ngropați cu el !

Atunci sărea cîte un bărbat și-i zicea să facă așa și pe dincolo în pîinea care-o mănîncă.

— Mă, pîrlitule ,să-i faci pămîntului pe care nu-l mai ai ! Bine v-a făcut că vi l-a luat !

Peste femei ningea.

Parcă ar vrea să le îngroape, zicea soră-mea.

Apoi se făcea liniște. Scîrțiia cîte-o ușă, cînta un cocoș. Erau dese asemenea certuri, între vecine, între bărbat și nevastă, ori între tată și fiu... Pînă la urmă, femeile și bărbații se împăcau. Vorbeau fără nici o răutate în glas și se chemau să facă pîrtie, să se ajute între ei. Deznădăjduiți, bărbații mergeau peste garduri, să dea zăpada jos de pe acoperișurile caselor. Bunică-mea venise de la sora mamei și se aolea că nu mai văzuse niciodată așa mînie dumnezeiască. Nu mai gîndeam la carnea de porc. Trebuia să biruim zăpada, ceea ce mi se părea imposibil. Cîinii parcă săreau prin valuri imense de lapte înghețat ; pisicile miorlăiau de-ți luai cîmpii, găinile nu mai ieșeau din nămeți. Neputincios, priveam din casă cum ne acoperă zăpada și, de frică, mi se părea că nu mai avem aer.

Într-o duminică, după ce drumul se mai descurcase, cîțiva oameni aduceau pe-o loitră de car, împodobită cu crengi de brad, un tînăr care murise undeva, pe drumul dintre satul nostru și al tatălui meu. Îl căutaseră o săptămînă de zile părinții și cîțiva oameni de curaj. Înghețat, nici acum nu-l lăsa zăpada : ningea în neștire peste el. Pus cu fața în sus, îl acoperise ca o pînză albă împăturită de cîteva ori.

Nu mai aveam lemne. Avuseserăm salcîmi, pe locul nostru, în vîlcea. Pădurarul avea pușcă și trei cîini răi. Înalt, cel mai înalt din părțile noastre, oriîncotro îți aruncai ochii, îl vedeai pe el, proptit în spatele grădinilor, cu brațele desfăcute și avînd între ele toate dealurile împădurite și văile. Furam lemne noaptea, făcîndu-ne loc pe sub zăpadă, iar altul în urmă — fratele, astupa urmele să nu fim prinși. Într-o zi a venit pădurarul beat și a căutat lemnele pînă și pe sub pat, în casă. Trăgea de mama și de soră-mea iar eu cu frate-meu îl imploram pe vecin să le scape. A venit Damian, dar pădurarul a îndreptat pușca spre el. Atunci am văzut-o pe bunică-mea zvîrlindu-i în față un vas cu apă. Pînă la urmă a ieșit ; ne-am încuiat în casă cu cele cinci zăvoare puse la ușă de pe vremea cînd hoții intrau peste om în casă.

— Ba unii săpau pe sub casă și te pomeneai cu ei în mijlocul odăii ! povestea bunica.

Școala se închisese ; așteptam să se ia zăpada, însă geruită, încremenise așa. Anul nedumeririlor mele multe se încheiase.

— Să vedem ce-o aduce ăsta ! zicea mama, făcîndu-și curaj.

Pînă a ne dezmetici bine și a ne scutura de frigurile iernii, ne-am pomenit cu pețitori la soră-mea. O cerea un băiat din capătul satului. Și, ca să uităm cît mai repede necazul pe care-l avusese, mama a dat-o. Acum, din nou nu știam cum să-mi explic venirea ei, de la o vreme, în fiecare zi acasă. Mi-era teamă să nu se întîmple ce se mai întîmplase. Mama o chema ? ori ei i se făcea dor și nu putea să trăiască fără noi ? O găseam plîngînd pe lîngă foc, ne privea lung, iar această privire semăna cu a fe-

meii ce, după îndelungă suferință, obișnuită cu gîndul morții, își ia avînt pentru a sări în groapă cît mai adînc.

Înțelesesem, deși greu, că bărbatul ăsta nou, o bătea în fiecare zi și-i scotea ochii că n-are zestre — și că, uite-așa, a pus mîna el pe pămîntul cumpărat de pe urma juncilor.

— Eu n-am noroc în viață ! mi-a spus soră-mea într-o zi.

Lumea a ieșit la muncă. Unii spuneau că pămîntul o să fie dat înapoi. Cu un zîmbet lat de satisfacție, perceptorul bătea în poartă amintindu-ne că banii nu s-au desființat încă.

Își desfăcea geanta, mai mult să ne sperie, și o închidea la loc, inundat de o fericire fără margini. De la un timp, era numai zîmbet.

— Păi nu vedeți ? zicea soră-mea, face cîțiva pași și scoate litra din geantă.

Nu se înșela. Uite că după o iarnă atît de grea, întîlneam o lume nebănuit de veselă. Ce se auzea era îmbucurător. Acum se punea problema : ce pămînt nimerești ? Mai bun ca al tău sau mai prost ? Cei care avuseseră pămînt rău, pietros, de coastă, se bucurau. Dar ce se făcea mama fără pămîntul ei gras ca untul ?

— Om trăi și om vedea ! o auzeam oftînd.

Primăvara se apropia. Și omul se simțea altfel. Pămîntul are un țipăt al lui, de bucurie. Îl auzi numai cu inima. Pădurea înverzise, puhoaiele de apă trecuseră, umflaseră văile, rostogoliseră bîrnele podurilor, vite moarte, oameni — milițianul numărase toți sătenii și, cînd fericit, cînd obosit de-atîta muncă, susținea cu satisfacție că lui nu-i lipsește nimeni. Se umflase și vîlceaua ce trecea prin dreptul locului nostru care ținea de grădină și care nu se luase. Apoi rădăcinile tufelor s-au scuturat de mîlul uscat. Iarba se ridica de sub crusta plesnită. Omul e făcut să uite. Cît tremurasem de frig și de spaimă că n-o să mai văd soare, acum mi se părea că n-am îndurat nimic. Bunică-mea stătea lîngă casă, și cînta cîtă-i ziua, ca niciodată. Străbunica Veronicăi îi ținea de urît un timp ; descînta pentru copiii deocheați, pentru fetele ce nu scăpau de dureri de cap și, pînă readucea cîte un mu-

ribund la viață, se lăuda în gura mare. Vestită pentru descîntece, nu prea avea timp de ședere. Dar nu-l vedeam pe bătrînul ei ; despre el nimeni nu vorbea nimic. Nici Veronica nu mai știa ce să-mi spună. Cu ea mergeam la școală și ne văitam că e greu. Iar școala ne silea să facem același lucru. Asta era viața și pentru noi !

Timpul prea se încălzise ; căldura vestea secetă mare. Lumea, îngrijorată, aștepta ploaia și ura pămîntul uscat ce înfierbîntase sevele. Grîul și porumbul abia se vedeau. Pămîntul crăpase și ți-era teamă să nu scapi în jos printre crăpăturile lui. Mergeam să ne scăldăm la gîrlă. Îi priveam pe copiii curajoși cum sar în cap, cum merg pe sub apă, cum înoată pe spate. Pînă ce locul mai adînc, cu apă limpede, ne-a fost interzis. Oamenii tulburaseră pe-acolo apa, să prindă pește, și descoperiseră arme îngropate în noroi. Cînd a venit ordin să fie predase armele, cei ce avuseseră așa ceva, de teamă c-or s-o pățească, le aruncaseră unde numai ei credeau că e bine. Și se întîmplase să le arunce toți în același loc, în apa mai adîncă. Iar copiii înotaseră liniștiți deasupra lor. Pistolul lui Dițoiu a fost recunoscut de mama, cînd, din curiozitate, bărbați și femei, nu avea nimeni cum să-i oprească, s-au dus să vadă ce scot orășenii ăia de-acolo. Înșirate la soare, pe iarbă, unele încărcate, altele ruginite, te înspăimîntau. Cum era să uite mama pistolul care ajunsese și prin casa noastră ? Îi venise s-o strige pe soră-mea, dar Dițoiu i-a făcut semn să-și înghită vorbele.

— Dacă spui ceva, e rău de mine, dar și de tine !

Nimeni nu voia să recunoască adevărul. Au fost chemați la post, frecați acolo, însă fiecare a ieșit basma curată. Pe tata nu l-a întrebat nimeni,-cine l-ar fi bănuit tocmai pe el ? Venise pe-acasă și-i era ciudă că nu a fost de față cînd Dițoiu i-a făcut semne mamei să tacă.

— Ce facem ? a întrebat-o el pe mama, ne mutăm acolo ?

— Adică unde să ne mutăm ? s-a prefăcut ea a nu înțelege. La cimitir ?

Tata şi-a lovit palmele, a supărare. S-a dat mai încolo să-şi pună cercul acela sub brîu, apoi s-a aşezat pe un scăunel, reluînd ceea ce-l neliniştise ani de zile.

— Păi bine ,fă, stau acolo să-i „sîrvesc" pe oamenii ăia, ei ţin la noi, ştii bine ce-ţi spuneau cînd ai fost la Bucureşti, şi acum dai îndărăt ? Cocoana a murit... a apăsat el pe cuvinte, începînd să numere degetele de la o mînă. Fie-sa s-a măritat la casă... A rămas el singur, ăl bătrîn. „Rămîi ,mă, Grigore, cu mine, zice, rămîi mă, că fii-mea nu mai dă pe-aici. Vino cu muierea, vă dau o cameră, mă, vă fac bucureşteni ! Mă îngrijiţi şi pe mine, atît vă cer. Ce dracu' faci la ţară ? Numai tu nu vrei ! o învinuia pe mama, de fapt insista văzînd-o că ea cade pe gînduri. Ăsta ţine la noi, a văzut că sînt om curat. Cînd a murit cocoana, nici dracu nu-şi aducea aminte de ceasul de aur şi de cruciuliţele alea. Le-am găsit sub nişte prosoape şi i le-am dat lui să nu le ia cineva. „Mă Grigore mă, ce băiat bun eşti. Şi uitasem de ele ! Altul nu mi le dădea..."

— Ca un prost ce eşti ! a zis mama. Ţi-era că te îmbogăţeşti cu ăl ceas şi cu alea, cruciuliţele alea... Ete, boierule, ce-am găsit ! îl imita mama, ete, na ! Ia-le, că mă vede Dumnezeu dacă le dosăsc ! Altul tot aşa ar fi făcut, mă prostule ? Ei, păi tu eşti curat !

— Ssst ! a făcut tata cu degetul la buze, şi ar fi vrut să spună ceva, probabil s-o facă a pricepe că auzim noi... dar ea l-a întrerupt :

— Să faci la alea sssst, ce-mi faci mie aşa, ca la stricatele tale ? Crucea de piatră ? ha ? ai uitat ? Şi m-ai lăsat pe mine cu toate hangaralele pe cap şi să mă mănînce munca pămîntului !

— Pămîntul ! ha-ha ! rîdea răutăcios tata: „Nu rămîn la Bucureşti, îmi strigai, cine munceşte pămîntul ?" Şi ce pămînt, fa ? Patru amărîte de pogoane. Ăsta era pămînt ?

— Mă, patru, nepatru, era averea mea, de la mama, că tu, veneticule, ai venit în casă cu maţele lipite, nici izmene nu aveai pe tine. Fără un petecel de pămînt.

— N-am avut, ai ? Dar ăla de pe Cîmpul lui Vasile ? Mănos al tău ! mormăia tata făcîndu-i în necaz.

— Mănos, da. Ăla care e !

— Păi mai e ?

Atunci el prindea forță ; reușise s-o învingă și vorbea detașat de pămînt și de lumea satului.

— Fă, proasto, acum e timpul. Uite ăștia, și înșira cîteva nume din satul lui, și-au făcut biroul populației la București și au pus mîna pe case. Numai tu nu vrei. Am vorbit cu un milițian. Omul așteaptă bani, atît.

— Mă ! striga mama ca la o vecină în toiul certei, mă amărîtule, ce București, mă ? Nu vezi, mă, că pică păduchii de pe tine ? Ce-am io cu ăia și cu proastele lor. Aici vreau să mă îngrop ! De-aici să mă ia cu carul să mă ducă la cimitir, din casa asta a mamei !

— Din casa asta a mamei ! o îngîna tata. Casa asta ! Păi uită-te cum arată !

— Fă-o ! Fă-o ca lumea, dacă ți-e urît în ea.

— Io ? Cu ce ? se încurca tata.

— Păi atunci ce cați la București ? Nu te duci să faci de bani ? Ori ți-a rămas obiceiul așa...

— Ce bani fă, tîmpito ! Sparg lemne și fac piața pe la ăia, pe la ăia... Tu crezi că banii se fac așa, ai ?

— Atunci de ce nu rămîi aici ?

Aia era. Ce să caute el aici, ce să facă ? îi pricepeam răspunsul înainte de a apuca să-l dea. El se obișnuise, ca mulți, cu drumurile. Unii la Constanța, cei mai mulți la București. Și nimeni la Apidava, că li se părea prea aproape și acest aproape nu însemna nimic ,nici un cîștig, era ca prin curtea casei. Mi-era frică de asemenea certuri dar nu aveam cum să mă mișc de-acolo. Soră-mea întinsese un ziar pe pat, mă silea să-mi aplec capul peste el, să-mi dea prin păr cu un pieptene lat, de os, cumpărat de la o țigancă. Cu partea deasă, parcă-mi trăgea pielea de pe cap ! Cum cădea un păduche, îl omora imediat, cu unghia. Ascultam pocnetul acela și mi se tăia respirația, gîndindu-mă că puteau foarte bine să mă prindă la școală, deși nu era copil care să nu aibă așa ceva. În fiecare zi corvoada pieptănatului. Ziarul întins, capul bîțîind pe umeri, gîtul încordat, beregata apăsînd în cerul gurii, de nu mai puteam să înghit. Apoi gazul unsuros...

Mama nu se oprea :

— Mi-ai trimis numai fierotenii ! Ce dracu să fac cu ele aici, nu știu !

— Dar cu foncierea, cu juncii, cu... cu... număra iarăși tata pe degete.

— Mă ! încheia mama după ce se sătura de ceartă, să stai aici ! Să muncești ca toți oamenii, că uite : ăștia, vecenii ăștia, știindu-mă singură, rîd de mine. Or să intre străinii peste mine în casă. Ai văzut mă, gardul ăla ? l-ai văzut ? Cine să-l mai pună pe picioare ? Dacă erai aici, vorbeai cu ăia, ca omul, de. Poate că n-o lăsa ăla sau ăla pe biata fată. Dar noi, două inse... Așa că stai aici !

Tata ieșea din casă înjurînd, deși știa bine că mama are dreptate. Lua un clește și, ca dovadă că mama știa ce spune, se oprea lîngă gard. Nu se hotăra de unde să înceapă, toate scîndurile erau căzute, unele rupte, altele putrede. Le mai lega cu sîrmă, veșnica sîrmă ce rezolva orice — totul fiind făcut din cîrpituri. Răsucea sîrma cu cleștele ; colo punea un mărăcine, dincolo petrecea cîte-o joardă lungă pe după scîndurile rezistente. Acum se îndrepta spre ușa casei care se lăsase și abia puteai s-o deschizi. Prin casă, aplecat, cu mîinile în șold, se mira întruna. Bătrînă de peste o sută de ani, pomenită de bunică-mea și primită de zestre, casa era făcută din bîrne de lemn. Acum intra în pămînt. Tavanul se lăsase. Cît plouase și se topise zăpada, apa intrase peste noi. Puneam oale prin cameră, se umpleau repede. Le goleam mereu și treaba asta, nouă, lui frate-meu și mie, ni se părea că se face în orice casă. Dormeam cu toții într-o cameră cu două paturi mici, fără saltea, pe scînduri late, care-ți fărîmau oasele. Pe vatră nu se putea — acolo erau de toate, tot felul de lucruri sparte pe care însă nu le arunca nimeni, cine știe cînd aveam vreo nevoie de ele... Șoarecii erau liberi ca purecii. Te pomeneai cu ei pe pernă, pe sub pătură. Singura noastră teamă era să nu ne roadă urechile. Într-o asemenea curte cu gardul rupt, cu banițe sparte, cu sape vechi și plină de gropi, aricii și dihorii se plimbau fără păs. Își făceau cuib sub lemne ; șobolanii se încăierau cu cîinii, omorau pisicle ; viespile își făceau cuiburi la streașina casei, nevăstuicile săreau prin crengile gutuiului, iar

mirosul de usturoi al șerpilor se făcea simțit prin locurile umbrite. Rîmele lungi și umflate ieșeau din pămînt, se tîrau printre găinile apatice, cu priviri proaste, iar șirurile de omizi cît degetul mic de la mînă cutreierau de la un capăt la altul curtea, părăsind pomii uscați.

Mă uitam la casa noastră : îmi venea să intru în pămînt de rușine cînd trecea cîte cineva pe drum și o privea. Continua să se lase pe spate, pe temelia ei roasă de ploi ; ferestrele îmbătrîniseră, se jupuiau ca șerpii, ușa scîrțiia. Să facem casa ? Nici gînd. Cu ce s-o facem ? Tata îi zicea mamei să-l lase „să aranjeze cu Bucureștiul". Singur nu trecea la treabă. Îl ascultam speriați, eu cu frate-meu. Nu înțelegeam. Numai soră-mea sorbea cuvintele tatii cu încîntare. În felul acesta ,spunea tata ,s-ar spăla și „rușinea cu fata".

Pe drum i-am spus Veronicăi. Abia atunci, cînd am văzut-o că mă privește cu invidie și că e fermecată la gîndul că s-ar putea s-o luăm și pe ea, s-o furăm, adică dacă n-o lasă ai ei, am început să pricep că ar fi o treabă bună să plecăm la București. Însemna să ne mutăm într-un oraș mare, să învăț la altă școală, frumoasă Dar să părăsim casa asta ! S-o părăsim ? Nu ! Aici rămînem, unde s-au adunat liniștea lumii ,aurul pămîntului ,fericirea, cum spunea mama în ceasurile de bucurie, duminica, sorbind din strachina cu ciorbă de pui. Pentru tata însă, hotărîrea mamei însemna o mare decepție. Tata era singurul care-și dădea seama ce înseamnă să pleci la oraș. Vedea el viitorul nostru sau nu ? Care ne-ar fi fost destinul dacă ne-am fi mutat ? Accepta cu mare tristețe porunca mamei de a rămîne să muncească la cot cu alții. Renunța astfel la ambiția de a fi în rînd cu cei plecați, pe care îi cunoștea bine.

Iar rămînerea lui era însoțită de o veste în care mulți nu crezuseră din primele zile.

— Pentru asta am rămas, fă ? Am înțeles eu acum pentru ce m-ai oprit aici : ca să mă înscriu la colectiv.

•

Bunică-mea nu-și pierduse mințile cîtuși de puțin, cum cred îndeobște cei tineri despre bătrîni. Eu nu văzusem

încă nici un bătrîn smintit, nici căruia i se luase gura ori nu-l interesa ce se întîmpla prin sat. La vîrsta ei vroia să se apuce de croitorie, ca să ne ajute, să n-o ținem de pomană pe mîncare și dormit. Un animal îți dă ceva în schimbul ostenelii : lapte ori lînă, dar ea ce să ne dea ? — se întreba singură, la masă, și în același timp ne cerea părerea.

. — Fă, fată, îi spunea ea străbunicii Veronicăi. Ne pregătim pentru nunta aia, sau ce facem ? și-și fereau amîndouă picioarele, de muște.

— Io nu mi-am făcut furmele, zicea vecina, nu sînt gata. Așa i-am spus și lui popa. Dar ete ce vreau : să trăiesc să văd ce-o să se întîmple cu ăștia — și arăta spre mine care, stîrcit lîngă ele, că mîncasem prea multe dude, vream s-o rog să-mi descînte.

— Ții, fa, minte cînd ne-am luat de păr pentru ăla al lui Beșleagă ?

— E ,săracu ! Cred că nici țărînă nu mai e din el ! Și pe-aia a luat-o vîntul. Îi plăcea să-mi frec obrajii și mîinile cu busuioc. Aveam o cămașă cusută de cînd eram în vorbă cu el. Am auzit că mi-au tocat-o șoarecii. Cu ea vream să mă îngrop, Mitrino.

— Șoarecii, ai ? s-a speriat bunică-mea. Păi de-aia nu te-o mai lua moartea, Varvaro, că nu ai cămașa aia, în care vreai să te îngropi. Eu o am pe-a mea. Mi-o luase percitoru ; am cîștigat-o și sînt liniștită. Da acum un ceas am tras o fricã : auzi tu, fată, o sută de porumbei năvălirã pe ladă ! Se lăsară de sus, fîl ! fîl ! pe lîngă umerii mei, parcă mă luaseră în zbor, îmi puseră aripi, pe urmă să-mi ciugulească mărgelele de pe ea, nu alta, după ce ridicaseră capacul ! Muriră ăia înecați cu mărgelele înșirate pe ață, că li se puseră în gît. Îl chemai pe bărbatu-tău Florea să-i taie cînd văzui că mor, să-i dau la copiii ăștia să-i mănînce. Veniră alții, peste-o sută ! Și lada cu grîu e plină de porumbei morți ! Ce să mă fac cu ei, cînd să-i mănînc pe toți ?

Varvara o asculta cu luare aminte ; mi se părea că-i vede în locul grăuncioarelor de țărînă.

— La mine a venit unul singur, a hîrîit ea, scuturîndu-și capul, iar pieile gîtului, lăsate ca gușa găinii, au

plescăit umede, lovindu-se între ele. S-a lăsat din zbor uite-așa și a despicat aerul de sus în jos, cu muchea palmei, și gogîlț i-a înghițit ochiul fetii aleia mici. Stătea, săraca pe prispă, și se uita la un nor. I-a înghițit ochiul! Of, of, Mitrino!

Aș fi vrut să fiu orice în acel moment — bulgăre de pămînt, numai ființă să nu fiu. Bunică-mea îmi arătase cu un deget s-o iau spre poartă. Dacă m-aș fi împotrivit, bătrîna ar fi uitat ce avea de gînd să spună, sau, ferindu-se de mine ar fi tăcut, și-atunci mi-am zis că e bine să mă ascund în spatele porții. M-am furișat cu mers de pisică, și temîndu-mă să nu mi se audă răsuflarea.

— Auzi? zicea bunică-mea, mă uit la tine că ești femeie bătrînă și tot ca un copil gîndești, păi cum, fa, să-l înghită porumbelul cînd am auzit că nepotu-tău a lovit-o cu un surcel? și am aflat și de ce.

— N-a lovit-o cu nici un surcel! A venit o pasăre, eram de față. Dar pot să i-l fac cum a fost.

— Păcatele tale! Ce, parcă eu nu descînt? nu știu ce sînt alea descîntece?

— Bine, uite, ai să vezi... am io niște presimțiri, și așa simt că-mi ia carnea foc pe oase.

Bunică-mea nu contenea să-i dea înainte despre acel surcel și că știe care a fost pricina. Începuseră să se ia la ceartă, că pentru noi i s-a întîmplat fetii. Au uitat ce vorbeau cînd a trecut un om străin pe drum, iar ele și-au pus mîna la ochi să-l vadă bine — nu cumva e vreun bucureștean de-al nostru? Acela avea o geantă, nu arăta de pe la noi; le-a dat bună-ziua și a cerut o cană de apă. Bunică-mea i-a adus urciorul, apoi s-au apucat amîndouă să-l întrebe pe cine caută. Pînă au aflat că a venit de la regiune, în privința pămîntului.

— Aha, aha! Ce credeam eu, l-a întrerupt bunica. 'Mneavoastră ni-l deterăți, 'mneavoastră ni-l luați îndărăt?

Nu-l lăsau să continue. El știa că și-a răcit degeaba gura cu două bătrîne, însă bunică-mea, cînd străinul își ștergea chelia cu o batistă și își făcea vînt cu pălăria, pregătindu-se să plece, i-a spus astfel:

— Țăranul este blestemat să fie al pămîntului, dar să nu aibă parte de el ! Fată, și-a subțiat ea glasul, noi ne-am trăit traiul, ne-am mîncat mălaiul. Rău nu cred c-o să fie nici de ei.

— Rău ? de cine vorbiți ? le-a întrebat vecinul Siteavu. Părea că ascultase discuția, de după colțul gardului. Tăceți dracului din gură ! Fericire o să fie cît n-o să cuprindă pămîntul. N-o să mai știe omul ce să facă cu ea, asta este. Voi le aveți pe-ale voastre, cum v-ați pomenit. Trăncăniți, că tot n-aveți ce face.

Bătrînele s-au prefăcut că nu-l aud, dar el mă descoperise pe mine și mă privea ca un cîine înspăimîntător de mare, hotărît să sară gardul și să mă facă bucăți.

— Ia vino, mă ! mi-a zis, arătîndu-mi să ies în drum și să intru pe poarta lui.

Nu m-aș fi dus, dar bunică-mea zicea :

— Du-te, muică, du-te, te cheamă casieru'.

Căpătam putere, nu mi-era frică, auzise și ea, deși puteam foarte bine s-o iau la fugă prin curtea mea. Nu pricepeam ce se întîmplă cu el, cum de trecea atît de repede de la o stare la alta. Îmi dădea bomboane.

— Uite aici bomboane ! Și stăi cu fii-mea sub fereastră, să auziți aparatul de radio.

Aveau un aparat mare de radio, cu multe baterii pătrate, înșiruite pe masă. În fiecare seară stăteam cu mama lîngă gard să audă muzică populară. Iar el, Siteavu, de fiecare dată cînd pleca de-acasă, striga la cine rămînea prin curte, să aibă grijă, dacă se înnourează cerul, să tragă firul ăla de la baterii, ca să nu-l trăznească.

Ne-a lăsat acolo și a ieșit pe poartă. Cînd mi-am aruncat ochii după colțul casei, am tresărit : străbunicul Veronicăi, întins cu fața-n sus între buruieni, părea mort. Șiruri de furnici mergeau pe fruntea lui, ieșeau din barbă și se pierdeau în părul alb. Broaștele săreau pe lîngă el. Nu simțea nimic. Iar florile parcă bătute de vînt ,se legănau într-o parte și alta peste trupul său.

— E mort ! am strigat, dar Veronica a început să rîdă.

— Nu ! N-are cum să fie mort, taica Florea n-o să moară niciodată. Azi a rămas acasă, s-a dus tata mare cu

caprele, nu știu de ce nu l-a mai lăsat. Vino să facem ceva ! mi-a propus, clipind din ochiul viu, vino aici, lîngă casă ! Stai să aduc o sfoară din casă !

Am așteptat-o, fără a mă mișca din loc. Mi-era frică să mă uit la bătrîn.

— Uite, a zis ea obosită de fugă. Hai să ne legăm picioarele.

M-a tras spre ea și m-am mirat cîtă putere are. Ca să nu ne desfacem, ea a petrecut o sfoară peste mine și pe sub ea, apoi a legat-o. Nu ne spuneam nimic. Ne-am pomenit că strigă la noi bătrînul :

— Mă, afurisiților ! Ce faceți, mă, aici ? Vouă nu vă e rușine ? La anii ăștia, mă ? Doamne, cum s-a schimbat lumea !

Se mișca încet spre noi, parcă ducea tot pămîntul în spinare. Am rupt-o la fugă prin grădină, simțindu-mă vinovat. Ne-am ascuns după o viță de vie și am început să ne jucăm de-a doctorul și bolnava. Trebuia s-o operez. În momentul acela am văzut-o pe mama stînd în picioare lîngă noi. Luase niște porumb verde și dăduse de noi ! Ne-a luat la goană, cu bulgări, amenințîndu-ne că ne dă pe mîna lui popa, să ne taie limba.

Atenția mea se îndreptase spre duzii în care începusem să mă urc cu o repeziciune uimitoare față de alți copii. Și cum nu ajungeam la dudele din vîrf, scuturam creanga și coboram repede, să nu le mănînce cîinii ce pîndeau de departe. Duceam o luptă disperată împotriva lor. Mulțumit că azi am mîncat mai multe decît în alte zile, îl rugam pe frate-meu să ne jucăm cu mingi făcute din cîrpe vîrîte într-un ciorap, ori din păr de bou. Băteam asemenea mingi luate cu forța de frate-meu de la alți copii, pînă se lăsa noaptea și, supărată, mama începea să ne dea gură și să ne amenințe că nu ne mai primește acasă. Oarecum uitasem de școală : începusem să lipsesc de frica nuielelor ce ni se dădeau la palmă.

Eram fermecat de mașinile mari care făceau satul să urle. Veneau cîte zece-cincisprezece pe zi și treceau goale spre deal, iar copiii fugeau după ele să se agațe de oblonul din spate. Mă prindeam cu o mînă de oblon și, cu picioarele ridicate în aer, fără a reuși să mi le sprijin de

ceva, eram fericit că mă plimb cu mașina. Cîțiva căzuseră ,aveau coatele rupte, dar nimeni nu renunța, îi înjuram pe șoferii care opreau încet mașina și se luau după noi să ne bată. Ca să ne răzbunăm, puneam de-a latul drumului lemne pline de cuie, pietroaie, tinichele și, de după porți, așteptam cu nerăbdare să se întoarcă mașinile de la deal. Rîdeam cînd șoferii coborau din cabină să împrăștie lemnele ; le întorceam înjurăturile rupînd-o la fugă prin grădină, de teama că vin după noi. Nu realizam că mașinile acelea, încărcate cu lemne lungi, drepte, ne doborau copacii, și-i duceau departe de satul nostru. Ni se părea că nu se cunoaște, oricît ar lua. Numai bunica și vecina ei, de sub corcoduș, se uitau lung după mașini și bombăneau. Ne luam la ceartă cu ele, le strigam că nu mor mai repede, ele cu toată răutatea lor.

•

Mergeam la horă desculț. Frate-meu, care fuma ca și alți băieți de seama lui, mă punea să adun chiștoacele, lui fiindu-i rușine de lume. Apucam restul de țigară între degetele de la picior, îl ridicam pe la spate, îndoindu-l din genunche, prindeam cu mîna chiștocul și, vesel, îi dădeam drumul într-o pungă. Apoi mă duceam unde îmi arătase că se aruncă gunoiul din cooperativă, să caut chiștoace. Unii mai domnoși, fumau țigara pînă la jumătate ; alții își pîrleau degetele cu ea, nu aruncau decît scrumul din care nu puteau să mai tragă ! După ce măsuram drumul ,în speranța că mai găsesc ceva, acasă ne ascundeam în vie ; răsuceam tutunul în hîrtie de ziar și fumam amîndoi — cum să fumeze doar el ? eu pentru ce mă chinuiam atît ? Cînd nu aveam tutun, luam mătase de porumb uscată, sau frunze din floarea-soarelui. Mi se îngălbeniseră degetele, iar mamei și lui tata le era cu neputință să creadă că aș fuma. Descoperirea a făcut-o învățătorul cel înalt, cînd mi-a luat mîna să se uite nițel la ea și mi-a mirosit degetele. Ridicîndu-mă de perciuni pînă la înălțimea ochilor lui, cu o palmă m-a înșurubat în aer.

— Aha, de-aia lipseau ouăle din cuibar ! țipa mama la noi. Și eu credeam că le bea vreo găină ! Nu vă mai dau să mîncați, dracilor ! Să plecați din casa mea și să mă lăsați singură !

Scînceam un pic, apoi o luam de la început, siguri că n-o să ne mai prindă nimeni. Fugeam pe baltă ,mirosind aerul, fericiți că s-au copt pepenii. Oamenii aveau grădini spre baltă, iar apa din dreptul grădinii fiecăruia era proprietatea lui, precum și locul ce trecea dincolo de malul celălalt. Pe acel mal se răsfățau pepenii galbeni și mai ales lubenițele. Iar eu trebuia să execut, fără a crîcni, ordinul dat de frate-meu :

— Bă, uite cum fac : Na prăjina asta, sari cu ea în baltă, uite, o ții așa, da cînd ajungi în mijlocul apei îți iei forță în ea și îți faci vînt spre mal. Ajungi la lubenițe, ai înțeles ? Vezi care e mai mare, o înțepi cu ascuțișul ăsta de la prăjină și, dacă iese zeamă roșie din ea, înseamnă că e coaptă. O ții în brațe, sari în baltă și din mijlocul ei îți faci iar vînt și împingi lubenița cu capul. Să n-o scapi, ai înțeles ? că e vai de tine !

Apa era adîncă și lată. Aș fi putut oricînd să mă înec. Nu știam să înot. Dar nu la asta mă gîndeam. Trebuia să aduc lubenița, așa că, îndîrjit, săream în mijlocul prăpădului, și cînd atingeam pămîntul cu vîrful picioarelor, sprijinindu-mă în ele și în prăjină treceam dincolo, pe sub apă. Un pîndar, căruia deocamdată nimeni nu-i vedea rostul, m-a zărit și a strigat la mine. I-a spus lui tata cum sar în apă, cum aduc lubenița cu o mînă. Tata nu a crezut și s-a ascuns după o salcie să vadă cu ochii lui. De teamă că mă sperie și mă înec, nu a strigat la mine ; m-a urmărit de-acolo. Dar mi-a spus seara, la masă ce mi s-ar putea întîmpla.

— Păi nenea mă pune ! am behăit eu ca o capră lovită cu nuiaua peste șolduri.

— Cum mă, te pune el ? Adică te pune el să sari în apă ?

— Da, și i-am explicat ce metodă foloseam.

Frate-meu nega și îmi făcea semne că mă distruge cu pumnii. Pe tata nu-l știu să ne fi bătut pe unul dintre noi, de data asta însă, cu o furie peste fire, l-a doborît pe

frate-meu și, de parcă ar fi vrut să-l omoare, l-a jucat cu picioarele.

— Păi tu vrei să-l îneci, mă ? Am cheltuit cu el, m-au mîncat necazurile și pe mine și pe mă-ta, și cînd să zicem doamne ajută că a scăpat, că e bine, trăiește și el, tu îl pui să moară, ai ? După ce că o să murim de foame cu atîta secetă, mai faci și tu drăcii, mă ?

Și îl bătea din nou, vărsîndu-și pe el și acest foc.

— Tu, mă ? Tu ?

Frate-meu s-a prefăcut că moare, iar mama a început să țipe.

— Mori, tămîia mă-tii ! Să nu te prind că-l ridici de-acolo ! i-a poruncit mamei.

Nu credeam că se poate înrăi în așa fel. Schimbarea lui mă înfricoșase cu totul.

•

Tata a cumpărat o traistă de eugenii — tot ce se găsise de mîncat la cooperativă. Se părea că pîinea se terminase pentru totdeauna pe pămînt. Eu cu frate-meu, fericiți, ne rugam să nu se mai găsească niciodată, ca să mîncăm numai eugenii. Dar atunci venise de la București, mai avea bani ; acum cu ce să cumpere ? și nici eugenii nu se găseau. Paparudele, țigănci dezbrăcate cu bozii în față, să-și ascundă cît de cît goliciunea, umpluseră drumul, iar femeile udau cu apă și se rugau cerului să plouă. Pămîntul, vîrful pădurilor, fumegau. Cînd ieșeai din casă, intrai cu capul în foc. Apa țîșnea din piele, din rădăcina părului.

Mergeam la școală, iar pe drum simțeam că leșin.

Mai aveam puțin și terminam cu ea, așa cum terminaseră toți copiii dinaintea mea. După cele patru clase, nu aveai unde să te duci. Știai să te iscălești, să faci o scrisoare, foarte bine, asta era cartea ! Cine să vadă de vite și să ajute la munca pămîntului ? Prea puțini își dădeau seama că, de s-ar duce mai departe la școală, viața le-ar fi mai bună. Pentru că nimeni nu știa cum ar fi viața aia bună. Binele și răul se opriseră aici, în sat ; trăiau împreună în aceeași casă, se înțelegeau, făceau cu schimbul ziua și noaptea.

Cu ce mă alesesem eu pînă atunci ? Avusesem un învățător și două învățătoare în patru ani și nu izbutisem să țin la nimeni. Mîncasem bătaie pe rupte, deși învățam bine. Pe de o parte, bătaia, cum se spune, „e ruptă din rai", ne făcea să învățăm. Nimeni în afara cîtorva născuți fără minte, doi sau trei, nimeni nu îndrăznea să intre în clasă fără să-și fi învățat lecția, fără să fi scris... fără să știe să cînte, în fața clasei, cu glas dulce, mutîndu-se de pe un picior pe altul, în ritmul cîntecului, tabla înmulțirii.

Primisem coroniță de flori la serbare, chiar dacă pe drum mi-o rupea cel ce pusese în ea cele mai frumoase flori în speranța că le va lua el acasă. Rîdeam : degeaba o rupi, mie mi-a dat-o, nu ție.

Tata mă lua deoparte :

— Mă băiete, tu să știi una : Åștia care fac așa n-au minte, mă. Tu o ai. E mai rău de ăl care nu are cap. Nu trebuie să te pui cu ei, că nu meritä. Ei știu să lovească, atît. Aci sînt tari. Tu vezi-ți de treaba ta.

Era prima oară cînd îmi vorbea astfel ? Înțelegeam ce-mi spune. El vroia să mă încurajeze, să mă facă a crede că nu sînt chiar de lepădat. Nu reușeam să uit vorbele doctoriței care îi spusese mamei că e tînără, are timp să facă alți copii, ar fi bine să-și schimbe soarta cu o injecție. Mă gîndeam la Mircea — băiatul cu buze și unghii vinete, care obosea din nimic. Mama nu greșise în ceea ce-l privea pe acel băiat. A murit ! Unii spun că pe masa de operație, alții că atît a putut să-l țină inima. Lui îi plăcea să cînte o frîntură dintr-un cîntec, o șuiera de nenumărate ori pe zi cînd era adus pe-acasă, la aer. Parcă îi aud și acum acel șuierat, gîtuit de oboseală — a rămas printre paiele uscate. Nu l-au adus la țară, să-l petrec și eu pînă la mormînt. Oscioarele lui n-au avut parte nici măcar de pămîntul unde s-a născut. Făceam ultimele drumuri spre școală și mergeam cu imaginea făpturii lui în ochi. În timpul examenului de absolvire, am izbucnit în plîns. L-am văzut pe el în locul unui învățător care mă examina. Fusesem lăsat pentru la urmă, că aveam probleme, deși învățam mai bine ca alții. Cum a terminat cu mine, învățătorul acela a fugit pe ușă, să

fie cu ceilalți, care se grăbiseră să iasă mai repede și, deci, renunța să-și piardă o parte din timp cu mine.

În curtea școlii după gardul ce dădea spre o vîlcea, așteptau învățătoarele și învățătorii, înghesuiți de copii, speriați. Din rumoarea aceea și explicațiile haotice care și le dădeau unii altora, am reușit să aflu, că o tînără de vreo șaptesprezece ani, cu cozi mari și galbene — astea rămăseseră în amintirea lumii —, se dusese să sape la porumbi. O femeie care vorbise cu ea mai de vreme susținea că fata i se plînsese : „Acum aduc urciorul plin cu apă din vale, acum mi-l varsă pe furiș cineva". Cineva deșerta apa nume „s-o prindă în vîlcea", spunea femeie. Rău este că femeia aceea n-a crezut, n-a luat-o acasă cînd a plecat. Fata se văitase, îi fusese frică, dar vecina a lăsat-o acolo singură. A fost găsită moartă, cu o batistă vîrîtă în gură, să nu se audă țipînd, și cu beregata tăiată. Alături de cap, o sapă cu tăișul în sus, să se creadă că fata, împiedicîndu-se... Dar pe lîngă ea, urme de cal și porumbii frînți ! Din brîu în jos, era plină de sînge. Femeia aceea spune că-l văzuse pe pădurar, de dimineață, învîrtindu-se pe-acolo. Nu exista nici o îndoială : el se luptase cu fata și pentru că-l amenințase că-l pîrăște, a tăiat-o cu sapa.

— Nici n-au unde s-o ducă ! zicea mama. Nu mai avea nici tată, nici mamă. Casa...

Înseamnă că e mai urîtă ca a noastră, mi-am zis eu.

Pe fată au adus-o peste două zile, de la Apadiva ; femeile i-au făcut cele trebuincioase. În ziua înmormîntării, era și o nuntă în sat. Nunta fusese fixată de mult, lăutarii tocmiți, oamenii cheltuiseră bani, murmura lumea. Nici înmormîntarea nu putea fi amînată pe-o așa căldură ; mirosea a hoit peste tot. Era sîmbătă, nu duminică. Cele două slujbe s-au ținut pe rînd ; unii plîngeau moarta în timp ce lăutarii cîntau pe drum. Nuntașii au fost nevoiți să aștepte în curtea unui om, necăjiți că nu vorbiseră cu preotul să se facă mai întîi cununia.

•

Pierdusem un an de zile pe lîngă vite și la munca pămîntului. Nici măcar în visul meu nu credeam că voi

mai merge la școală ; toți copiii dinaintea mea se opriseră aici. Numai cei plecați cu părinții la București — aceia da, mergeau la școală.

•

Se zvonea că se înființează clasa a V-a la școală, dar nu credea nimeni. Asemenea zvonuri adiaseră și în alți ani. Numai că, acum, școala veche fiind neîncăpătoare, era lucru sigur că trebuie să se construiască o școală nouă. Priveam uimiți cum se ridică zidurile. Credeam că acolo se înalță un palat. Să vezi atîția pereți, varnițe, grămezi de pietre, cărămidă... Unii începuseră să mulțumească timpurilor bune, spre surprinderea celor ce spuneau că poa' să se construiască zece școli, nu-și dau ei copiii, că nu-i vor plecați prin lume, rupți de casă și de avere.

Școala a fost repede înălțată. Constructorii de-aici parcă se luaseră la întrecere cu cei de la biserică. Meșterii, după ce zidiseră și tencuiseră, bombănind că pămîntul nostru de deal nu e bun și de-aia se crapă, lăsaseră pictorii să și le facă pe-alc lor. Iar biserica se afla la cîteva case mai încolo. Fugeam cînd la școală să văd cît mai au de lucru, cînd la biserică unde rămîneam mut, cu ochii la acei oameni ce stînd pe niște scînduri așezate bizar, cîntînd și trăgînd din țigări, zugrăveau pe pereți sfinți ce păreau vii. Credeam că visez, dar, ăsta-i adevărul, vorbeam singur învîrtindu-mă prin pulberea drumului.

Într-o dimineață, au venit la noi directorul școlii și taica Iacob pentru a-l convinge pe frate-meu să urmeze cele șapte clase, el pierduse cîțiva ani buni. Frate-meu, în picioare, se legăna pe colțul sobei.

— Nu merg ! zicea. Să arăt ca măgarul între oi ?

— Or să fie mulți de seama ta, măi băiatule, a încercat să-l convingă directorul Dinu. Uite, ne-am zbătut să înființăm această clasă, merge și fratele tău... și mi-a zîmbit.

— Păi el îmi zice nene. Să fim amîndoi într-o clasă ? Și curcile or să rîdă de mine.

Și-au dat seama că pe moment nu se pot înțelege cu el și au început s-o dăscălească pe mama. Tata nu era

acasă. Mama, de acord, deși părea cam sceptică și îngrijorată că-i va fi greu fără ajutorul nostru, îl zorea pe frate-meu să zică da. El, însă îi dădea înainte că e mare și că vrea să plece la București să facă rost de bani, să se îmbrace, iar mama, cînd a auzit, a început să-l drăcuie uitînd de preotul Iacob.

— Numai la asta nu mă așteptam !

— Plec, să vezi că plec ! Că nu sînt prostul vostru să număr căcărezele caprelor și să fac bătăi la mînă de la sapa voastră !

„A voastră". Deci el știa bine că nu-i făcut pentru asta.

— Atîția băieți au plecat; a vorbit el cu ochii dilatați și de ură dar și de perspectiva pe care o întrezărea. Mă duc la Malaxa, unde au ajuns toți.

Într-adevăr plecaseră mulți, majoritatea fără consimțămîntul părinților, și se angajaseră acolo.

Preotul și directorul n-au insistat. Știau că nu-i bine într-o singură zi... Au venit în fiecare seară, timp de o lună și fără nici un rezultat. Și chiar de fratele meu atîrna înființarea cestei clase : mai era nevoie de un elev. I s-a explicat, i s-a vorbit despre ceilalți copii care vor să învețe dar nu au această posibilitate datorită încăpățînării lui... Silit de tata și mama, frate-meu a mers cîteva săptămîni la școală, apoi a fugit și el la București, cum fugiseră alții, cînd au văzut că părinții le stau „în calea norocului". Dar eu nu știam un lucru : după ce terminase cele patru clase, fratele meu îi rugase în genunchi, pe tata și pe mama, să-l dea mai departe. Însă „mai departe" însemna la Răscruci — drum lung pînă acolo și bani de cheltuială pentru a-l întreține la internat, ori la gazdă. Tata s-a hotărît să-l dea acolo, dar în scurt timp n-au mai reușit să facă față cheltuielilor pentru gazdă — internatul se desființase curînd... Am auzit apoi că învăța bine, că era cel mai bun din clasă. Tata îmi povestea, după ce fratele plecase la București cum făcea cale de doisprezece kilometri, pîrtie prin zăpada de un metru, să-l poată duce la școală. Mai erau doi copii din sat. Și aceia și-au luat adio de la școală, oricît au insistat .profesorii să-i lase acolo. Dar eu unde fusesem cînd se întîmplaseră toate

acestea ? Am impresia că unele evenimente, poate cele mai semnificative, au trecut pe lîngă mine, fără să văd și să aud. Eu îl crezusem pe-acasă, prin curte. Iar alor mei tocmai despre școală nu le ardea să trăncănească. Ăla era un moft care-i costa. Cine se gîndea că pe el, pe fratemeu, o să-l coste dacă nu termină școala ?

Frate-meu pleca. Mi se părea dus pentru totdeauna dintre noi. Mult timp nu ne-a scris, doar trimitea vorbă prin cîte cineva că-i e bine.

— Bine la dracu, bombănea tata, n-auzi că fumează ?

— Păi n-are cui să semene ? Hă-hă ! să vezi cînd o lua-o pe urma ta de-o să-i mănînce femeile banii...

În fiecare seară, la masă, despre el se vorbea. Pe soră-mea n-o mai băga nimeni în seamă. Retrasă lîngă bunică, își luase gîndul de la noroc ; poate de aceea se simțea mai bine în apropierea unei bătrîne, șterse de pe suprafața pămîntului. Iar ai mei se împăcaseră cu starea asta.

•

Pentru mine școala nu mai însemna ceva nou. Trebuia să învăț ca să nu mănînc degeaba. Veneam de la școală și simțeam mîncarea caldă în cuptorul sobei. Iar singura satisfacție era să le spun că am luat notă mare.

— Ei, ce mai ziceți ? îi întrebam.

— Păi să vedem dac-o ții așa, că am auzit despre ăștia... iar ăștia erau băiatul perceptorului și fata milițianului.

Puteam să învăț, răspundeam la toate întrebările. Însă, la fel ca în anii trecuți, bătaia era aceeași. Atît doar că nu înțelegeam de ce mă pun să-i bat, să le dau la palmă cu nuiaua celor ce nu învățau. De ce n-o făceau ei, profesorii ? Mă alegeam cu înjurături și cu amenințări, mă priveau urît și mă porecleau cu glas tare... Atunci sufeream ; nu-mi făceam din asta motiv să-i bat cu ură. Însă dacă refuzam, primeam eu bătaie.

Școala era departe, noroaiele mari. Ca și altădată, ajungeam cu opincile în mînă, ultimul, și vedeam cît de greu este să nu te poți folosi de amîndouă mîinile. Prindeam însă din urmă, pe drum, un băiat șchiop. Șchiopăta

atît de tare încît, văzut de departe, ți se părea că pămîntul nu-l lasă să cadă cînd pe partea dreapt, cînd pe partea stîngă. Își ținea cu mîna genunchiul, să nu i se frîngă piciorul subțire ca un băț. Ne-am împrietenit. Mama lui era femeie de serviciu la școală. Mi-am dat seama că nu se poate să-i învîng pe ceilalți numai cu cartea. Mi-am propus să mă apăr și cu dinții cînd este vorba de bătaie. Ei, întîi se luau la luptă și fiecare vroia să-l trîntească pe celălalt, iar de la luptă, ajungîndu-se la ură, treceau ușor la bătaie. Bătaia dintre copii mi s-a părut mai feroce decît aceea dintre bărbați. Oamenii au o teamă : să nu-l schilodească pe adversar, și să n-ajungă, așa, la mîna legii dar copiii își dau în ochi, peste urechi, în moalele capului, fără nici o teamă. Trebuia să mă apăr apoi și cu picioarele cînd am văzut că te pot lovi în boașe, și în cele din urmă cu capul, cum îi văzusem pe unii. Nici nu bănuiam că pot avea atîta putere în mînă și că sînt mai puternic decît mulți.

Am crescut ca din apă, dar numai pînă în clasa șaptea. De aici încolo centimetrii s-au adăugat încet și nu prea mulți.

Îi doboram în jurul meu, îi frîngeam pe spate cînd vroiau să ne luptăm. Trebuia să mă apăr, să-mi păstrez îmbrăcămintea curată să nu-i las să mă desfigureze. Iar cu o clasă întreagă nu poți să te lupți, n-ai cum să birui cu mîna goală. Îmi sărea în ajutorul prietenul șchiop, care se repezea la picioare și-i trîntea pînă sunau capetele pe dușumea ca nucile. Lui îi prinseseră frica poate mai mult decît mie. Se arunca orbește pe burtă, fără a-i păsa că se poate lovi, îi mușca de gleznă, iar celui prins nu-i dădea drumul pînă nu-l schingiuia acolo jos, pe săturate. Numai așa reușiserăm să ne impunem, să ne ia frica. Părinții erau bucuroși că învățam carte. Profesorii nu ne iertau. Nu aveam timp să stăm la poartă. Cînd îi vedea de departe, zburam prin curte și ne opream în mijlocul viei, speriați — nu cumva s-or fi luat după noi ? Iar frica aceasta era accentuată și de respectul cu care bătrînii și părinții îi întîmpinau, ridicîndu-se în picioare, înclinînd capul pînă la pămînt, fericiți că li se răspundea la salut.

Odată însă n-am știut ce să cred cînd un profesor de fizică și-a urcat scaunul pe catedră și, așezîndu-se pe el, acolo sus, a început să plîngă. Auzisem despre un învățător, Silviu Pomană, că adormea la catedră și că, într-o zi, un elev i-a lipit genele cu cocă — dar asta mi se părea că e o poveste de adormit copiii. Cel ce se urcase pe scaun ne ținea numai în doi și trei ; nu el ne bătea pînă cînd începeam să cîntăm de durere și nu el ne pisa la cap pînă cînd plecam cu lecția învățată din clasă ? Și apoi avea o soție frumoasă, profesoara noastră de istorie, care privea mereu peste case, iar la ora ei deși vorbea pitigăiat, parcă vedeam turcii ori nemții invadîndu-ne satul, în timp ce părinții noștri își vărsau sîngele pentru pămîntul neamului nostru, brav și cinstit. Păi astea n-aveau cum să ni le spună părinții care miroseau a acru și se căzneau un ceas să prindă un purice.

Rolul cel mare, în afara școlii, că asta nu se comenta, oricît de mult ai fi avut de învățat, era să pasc vitele. Să le duc pe islaz, ori pe vîlcea, unde era iarba mai bună, cu ghiozdanul după mine. Nu-mi plăcea la islaz, acolo erau prea mulți copii adunați și din alt sat, acolo, odată, fusese cît pe-aci să mă înec cînd venise apa mare. Aflasem că în altă vîlcea, dincolo de a noastră, este iarbă mare.

Dar mai ales, pe-acolo, sîmbăta, trecea taica Iacob, de la biserica din satul tatălui meu. Îmi dăduse o dată doi colaci și colivă. De-atunci așteptam cu nerăbdare sîmbăta sau duminica. Mă întreba al cui sînt, prefăcîndu-se că nu mă mai ține minte, după ce îi strigam de departe un sonor „Sărut mîna !“ și coboram spre el fără rușine. Dacă nu eram pe-acolo, cînd mă întîlnea prin sat mă întreba de ce am lipsit. Păi, păi... și mă bîlbîiam tot, nu-i spuneam că mama m-a trimis în altă parte.

— Ei ! Ha, ha, ha ! Lasă că mă minți și-o să-ți tai limba. N-ai vrut să vii. Mi s-au acrit colacii și coliva. Eu nu dau nimănui, decît ție.

Începuse să mi se facă rușine iar directorul, fie că auzise, fie că văzuse ce se întîmplă cu noi — pînă la coada vîlcelei se înșirau destui ca mine — a început să mă amenințe că, dacă mai aude așa ceva, mă dă afară din școală.

Îl bîzîisem zile întregi pe tata să-mi ia creioane colorate. Mai întîi începusem să fac feţe pentru stea — chipuri pe hîrtia ce se lipea cu grijă peste un ciur mare sau o sită care nu mai era bună. În cercul acela, cei pricepuţi înfigeau un fel de colţuri cărora le ziceam coarnele stelei, iar din coarnele stelei porneau smocuri lungi de hîrtie creponată de diferite culori. Cu cît o stea avea mai multe coarne — zece, douăsprezece, douăzecişipatru — şi hîrtie mai multă, cu atît era mai frumoasă. Însă, dacă faţa nu-i era frumos pictată tot degeaba ! Iar ca să tai poza din calendar şi s-o lipeşti, nu era cine ştie ce — asta putea să facă oricine. Unii se ambiţionau şi desenau nişte monştri. O dată steaua pictată frumos şi împodobită ca o mireasă, se alegeau patru băieţi cu darul cîntării şi cîntau doi cîte doi, distihuri dintr-un cîntec de stea, iar cîntecele erau în număr de peste cincizeci, unele lungi, altele mai scurte. Cel mai lung cîntec era Ceasul — avea peste treizeci de strofe şi era vorba despre sfîrşitul Omului, despre venirea ceasului cînd el îşi jeleşte viaţa şi sfîrşitul, cu teamă de cele ce va trebui să întîmpine. Nu ştiai acest cîntec, nu erai un bun stelar. Dar cine-i punea să-l cînte, însemna că nu e om bun. Interesul era să cînţi puţin, să iei bani mulţi şi el să nu uite că a primit steaua într-un an o dată. Trebuia să învîrţi steaua atît de tare încît să-i stingi lampa. N-o stingeai, aia nu mai era stea bogată. Icoana o făceam eu pentru steaua noastră. Ne înarmam cu ciomege mari, groase, cu un fel de lance la capăt, să ne apărăm de cîini şi plecam de seara, din Ajun, bătînd pe la porţi, pînă a doua zi pe sub prînz. Unii stelari mai puternici îi luau la bătaie pe cei mici şi le spărgeau steaua — loveau cu ciomagul în icoană. Părinţii spuneau că de ei n-o să fie bine în viaţă. Şi nouă, mai întîi ne-a aruncat cerneală pe ea, apoi ne-a spart-o un băiat mai mare, Sfîntu. A ieşit din curte, ne-a spart-o şi-a plecat fluierînd de lîngă noi, fericit. Nu puteam să ne batem cu el. Spargerea stelei ne luase totul.

Începusem să colorez pentru a-mi face steaua frumoasă. Apoi, cîte cineva, din auzite, bătea în poartă şi mă ruga să-i pictez o iconiţă cu nu ştiu care sfînt, s-o

aibă în casă. Preotul auzise de asta, și vroia să mă cîștige cu colaci, cu colivă. Iar pozna a pornit de la director — el i-a ținut calea și l-a luat la rost de ce îmi bagă în cap religie. Preotul (o auzeam pe soră-mea) predase religia, și-i cam pocnea pe copii, dar eu nu-l prinsesem, neligia nu se mai făcea de mult și nici nu mă întrebase pînă atunci dacă eu cred sau nu în sfinți. La școală, după ce făcusem o copie după portretul unui scriitor și pusesem desenul pe perete, în clasă — profesorii s-au arătat încîntați. În altă zi am lipit alături o planșă cu Cristos.

— Păi bine, măi băiete, tu pui lîngă figura marelui scriitor figura lui Cristos ?

— Don' director, am piuit eu asurzitor, eu nu l-am văzut nici pe scriitor, nici pe Cristos.

Directorul, ca să evite o discuție în care cine știe ce aș fi debitat, mi-a luat maculatorul să vadă ce am în el. Era plin de sfinți ! — case, copaci, oameni nu mă pusese nimeni să desenez. I-a arătat maculatorul nevinovatului preot, care se supărase foc pe director și-i tăiase rația de țuică — directorul Dinu fiind din alt sat, cînd pregeta să ia noroiul în piciorul, adăsta la părintel.

— Uite, taică Iacob, nu mă credeai !

Astfel taica Iacob, după ce mi-a dat trei colaci și colivă cu zahăr, m-a întrebat, cum se obișnuiește la țară :

— Mă... mă... ia stai mă ! și mă ciupea cînd de nas, cînd de obraz. Tu ai fost mă, vreodată cu steaua ? Știi ce e aia ?

— Știu ! Păi ce e steaua să nu știu ?

— Da ăștia, băieții ăștia, n-au stele frumoase. Tu le-ai văzut ? Ai ? Te pomeni că ți-au plăcut !

Am strîmbat din nas. Totdeauna îți place numai ce faci tu. Singurii care ar fi făcut ceva „extra" ar fi fost pictorii de la biserică, dar aceia nu-i luau pe copii în seamă, nu le dădeau voie să se apropie de vopsele — pentru că mulți furaseră cîte un borcan să zugrăvească pe-acasă. Despre pictori se dusese vorba că sînt un fel de draci — fumau în biserică, înjurau, cîntau și mîncaseră toți puii Vetii lui Bițan — vecina de peste drum.

Taica Iacob m-a dus pe la ei. Le-a spus că am înclinații. I-a rugat să-mi arate cîte ceva, mai ales cum să folosesc vopselele acelea. N-au apucat să-mi explice mare lucru : unul dintre pictori a răposat pe neașteptate — a căzut de pe schelă, iar ceilalți doi, un pictor și ajutorul său, după o vreme, s-au grăbit să termine și au plecat la altă lucrare. Văzusem multe pungi cu prafuri colorate, existau și la Cooperativă. Oamenii noștri din sat făceau, fiecare pe pereți niște flori cît palma, urîte, cu un contur mustăcios, și parcă mînjite. Priveam însă holbat fețele sfinților, cutele veșmintelor și oricît îi vorbise lumea de rău, pictorii mi se păreau supraoameni — despre cel ce murise îmi spuneam că fusese luat în cer să picteze vreo biserică pe-acolo.

Nu-mi dădeam seama dacă desenam bine. O femeie de la oraș, căsătorită cu unul de-al nostru (ce-o fi văzut la el ? și mă întrebam cum poate cineva să pună atîta frumusețe pe un chip, iar pe altul numai urîțenie și prostie) auzind că pictez, mi-a adus cîteva acuarele — trei nasturi : alb, verde și galben, probabil le luase și ea de la vreun elev. Nici nu știam cum să le folosesc. Apăsam cu ele pe hîrtie dar nu lăsau nici o urmă. Nu bănuiam că se amestecă în apă și că pentru asta îmi trebuie neapărat o pensulă. Eu eram obișnuit cu creioane colorate — umezeam hîrtia cu scuipat și descopeream miraculoase cerneluri. Dar acuarelele acelea, primul meu contact cu ele, darul ce-mi deschisese ochii și inima ca un alt răsărit de soare, nou și nebănuit, mi-a rămas toată viața în amintire.

Am început să renunț la sfinți, lăsîndu-mă fermecat de chipul scriitorilor găsiți prin cărți. Încercam să-i măresc, pînă am descoperit tablourile mari, aduse de director să le pună pe pereți. Furam cîte o fotografie de proporții uluitoare și, înțepînd contururile cu acul, încercam să fac eu alt tablou, colorat. În cîteva săptămîni umplusem pereții cu asemenea picturi. Eram lăudat, veneau copiii de la alte clase să vadă ce-am fost în stare să fac. Cu toate acestea, directorul, care preda desenul, nu mi-a dat niciodată nota zece.

Într-o zi, cînd de la o oră de limba română lipsea profesorul, a intrat în clasă o fată. Dintr-un obicei neînțeles, cînd venea cineva străin, colegii mei izbucneau în rîs. Rîdeau și nu știau de ce. Fata aceea care venise să-l suplinească pe profesor, nu avea nici o putere să-i stăpînească. Îi amenința cu palma, cu bățul, striga la ei, însă fără nici un rezultat. Ne-a spus că e învățătoare, repartizată de curînd la noi în sat și că o să avem de furcă dacă nu ne învățăm minte : ne va spune la cancelarie... Dar noi ne vedeam de treabă : coceam boabe de porumb printre obielele și ciorapii uzi de pe godin, rîdeam cu gura pînă la urechi, apoi vorbeam într-o cană de tablă și glasul părea a fi ieșit dintr-un aparat de radio.

A întrebat cine vrea să citească poezia „Împărat și proletar". Doar eu am ridicat mîna. I-a plăcut cum am citit și ce răspunsuri am dat întrebărilor ei. M-a lăudat. În clasă se făcuse liniște. Invidia că eu intrasem în vorbă cu ea și dădeam răspunsuri ce o încîntau, îi făcuse să înceteze din rîs, dar să-și dea și coate. Apoi, cînd au priceput că întrebările se complică — și glasul ei era fermecător — cred că s-au bucurat : îi scoteam din impas și acum roșiseră la față și-mi făceau semne să ridic în continuare mîna. A întrebat cine a făcut desenele de pe pereți ; clasa, în cor, a spus că eu. Apoi, Cosmin, băiatul perceptorului, care începuse să vină des pe la Veronica, părinții împrietenindu-se mult, a vorbit cu glas pițigăiat, vesel, că scriu și poezii, am un caiet acasă.

— Ei ! Și poezii ? Ia să mi le arăți, că și eu scriu.

Nici gînd să i le arăt. Ce aveam eu acolo, era de groază — scrisesem toate porcăriile auzite de pe la bătrîni, ei aveau marea plăcere de a-i învăța pe copii versuri din astea. Iar dacă încercasem să compun și eu cîte ceva, erau numai despre pădure și izvor, întrucît frumusețea și limpezimea versurilor lui Eminescu circulau prin mine ca sîngele. Și cîteva poezii despre iubire — deși, în afară de Veronica, nu îndrăznisem să ridic ochii spre altă fată. Venise o fată de la București pe la o familie, săracă, băieții nu-și explicau ce fel de rudă o fi cu familia aceea, și cînd o vedeam după oi, prin miriște, o pri-

veam pînă cînd o pierdeam din ochi — nemișcat, închipuindu-mi că dacă m-ar lăsa să stau cu ea de vorbă la poartă, și apoi s-o sărut, cum vedeam în filmele aduse de caravana cinematografică, m-aș fi transformat în stîlp de aur. Mă visam Făt-Frumos care vine pe un cal alb si o fură, omorînd atîția zmei, balauri și tot felul de duhuri rele... Dar ea a plecat repede. Frumusețea ei mă orbise ; trăsăturile i se topiseră parcă în miezul unei flăcări ce vorbea, suspina, cînta...

Veronica îmi devenise necesară — era și frumoasă și bună pentru mine, dar o știam mereu aici.

Acum îmi era imposibil să cred că mă voi apropia mai mult de această învățătoare ce întrecea în frumusețe pe bucureșteanca pe care-o văzusem păscînd capre. De aceea mi se înmuiau picioarele cînd răspundeam la întrebări. Era vorba nu numai despre o ființă nouă, cu alt glas și alte mișcări, ci de altceva.

Nou pentru mine era și Cotolici — un băiat născut la noi dar înfiat de cineva de la București. Venea din cînd în cînd pe la țară și muream cu ochii pe el, de deștept ce mi se părea. Îmbrăcat curat, cu pielea albă, rotofei, cu sprîncene groase și mînă ca puful, nu ca le noastre pline de bătături și de nuci verzi, băiatul ăsta mă amețea. Deși cam de vîrsta mea, știa ce să spună profesorilor. Cînd era vorba de pregătirea vreunei serbări, recita interminabile poezii. Boala recitării m-a prins și pe mine. Știam *Moartea lui Gelu*, *Scrisoarea a III-a*... Învățasem și *Luceafărul*, dar directorul nu mă lăsa să-l spun pe tot. Mă încăpățînam, nu vroiam să cobor de pe scenă, știam că pentru oamenii din sală, cine spunea o poezie mai lungă, acela era mai dat dracu. De la acel băiat am citit cărți care m-au făcut să uit mult timp de necazul meu. Erau acolo, în ele, cocoșați, orbi, cinungi în stare să facă adevărate minuni. De la el l-am citit și pe Labiș. Eminescu și Sadoveanu erau pentru oameni simpli din sat, necesari ca pîinea și apa. Unul de la noi știa nu numai *Luceafărul*, ci și întreg *Baltagul*, rînd după rînd, pe de rost — și cînd te gîndești că avea peste șaptezeci de ani !

Îmi dădeam seama că de la această învățătoare pot învăța lucruri mari, dar frumusețea ei mă ținea departe.

Eu, însă, știam că acolo, în sat, există ea, respiră aer de-al meu și eram fericit. Cineva, eram convins ca orice copil, se gîndește numai la mine, eu care i-am răspuns la întrebări, mi-a pus un zece, a crezut că desenez și acum vrea să-mi citească versurile ; nu, nu, asta nu ! dar bine că vrea să știe cum scriu, că o interesează ce fac eu.

Într-o zi a venit pe la mine băiatul perceptorului. Venise la Veronica să învețe împreună — „dar uite că te bagă și pe tine în seamă !“ se bucura mama. Între noi nu existau relații bune, însă i-aș fi dorit prietenie. Nu îl înjurasem ; știam de ce mă înjură el. Asta era altceva. Dar mi-era rușine că aveam casa mică, nedescurcată. Și cum a intrat, a văzut un șoarice ! Mama a făcut repede niște gogoși — din cocă pusă în ulei. Făcea o dată la un an, cînd era fericită. Îmi ardeau cerul gurii, nu aveam răbdare să se răcească ; iar el toca încet, între dinții din față o fărîmă. Veronica era neliniștită. Prinsesem cîteva semne ; nu înțelegeam ce taină ascund. Nu bănuiam că el o pusese să-mi fure caietul, pentru că ea știa unde-l ține.

Cînd am ajuns la școală, în clasă era o liniște neobișnuită. Învățătoarea citea la catedră, iar copiii m-au privit cu prefăcută indiferență. Apoi, unul, cînd m-am așezat în bancă, mi-a șoptit că pe catedră e caietul meu cu poezii. Nu am mai cerut nici o explicație, m-am repezit peste o bancă și doborîndu-l pe Cosmin, am început să-l înjur cum îmi venea la gură, uitînd unde mă aflu — că o bătaie fără înjurături nu se putea, e ca toba fără ciocănele, zicea frate-meu.

După ce a reușit să mă tempereze, învățătoarea a spus că ea îl rugase, el nu are nici o vină. Am ieșit din clasă, roșu de mînie, dar și de rușine știind ce scrisesem acolo, și am plecat spre casă.

Nu mi-a vorbit nimic despre caiet. Abia a treia zi mi l-a dat. Acasă, întîi, l-am mirosit. Mi se părea că miros mîinile ei. Am înmărmurit cînd am văzut un alt scris, frumos, la sfîrșitul caietului. Era scrisul ei ! O poezie, un răspuns la un vers al meu în care spuneam că gîndurile-s trecătoare. O, păi dacă e pe-așa, îi răspund și eu, mai ales că-mi propunea să-i dau tot ce compun. După ce am rupt

poeziile rușinoase ,caietul era cînd la ea, cînd la mine. Versurile ei erau frumoase, cu îndemn la viață ; în ele găseam, ori așa mi se părea mie, mici fiori ai dragostei. Am început să răspund în versuri ceva mai „curajoase".

Era mai mare cu cinci ani ca mine ; terminase liceul și venise aici. Convins că niciodată n-o să plece, mă gîndeam ce rău o să fie cînd oi pleca eu — îl auzisem pe director sfătuind-o pe mama să mă dea la liceu, unde voi primi și bursă. Nu știu cît aș fi continuat s-o iubesc dacă nu mi-ar fi scris așa de frumos despre dragoste. Iar ea mă asigura că se gîndește mereu la mine. Mă încuraja, îmi trimisese versuri pe la reviste literare, de acolo primisem răspunsuri bune, cu sfaturi însă de a mă scutura de reminiscențele eminesciene. Nu mai știu dacă într-adevăr odată m-a sărutat, ori am avut un vis ? Numai să nu afle unde locuiesc ,care mi-e casa, nu doream. Trecuse de multe ori pe drum, dar eu fugisem prin curte să nu mă vadă. Lumea era ocupată cu treiratul grîului. Dițoiu își instalase motorul care mergea cu paie, și batoza al cărei zgomot, de departe, îmi crea impresia că se scufundă pămîntul — iar dealurile și văile chiar oftau în răstimpuri, dispărînd. Mă duceam pe arie s-o văd, eram sigur, că o găsesc acolo, împreună cu ceilalți învățători și profesori. O priveam printre firele de paie ,ascuns să nu fiu văzut. Dițoiu mă lua la goană, să nu dau foc la ceva pe-acolo, dar eu nu-mi auzeam decît bătăile inimii repezi.

Fericirea mea a fost zguduită după cîteva săptămîni cînd am văzut-o că se plimbă pe drum cu un bărbat tînăr, despre care auzeam că e venit de la regiune. Păi ce căuta tocmai pe-aici, de ce nu stă la el acolo ? Înseamnă că pentru ea a venit, și uite cum mă minte ! Iar cînd e să vină răul, veștile rele urmează una după alta cu o fantastică repeziciune .

Ea mi-a spus că pleacă. Cum ? Așa dintr-odată ? Tocmai acum ? Și n-am mai văzut-o vreo lună de zile. Aflam de la preot că tatăl ei e tot om al bisericii. Însemna că el știe multe despre ea. Dar cum și ce să-l întreb ? Reîntîlnirea a fost năruitoare pentru mine : mă aflam cu tata și cu mama în poartă, înnoroiți, făceam șănțulețe prin

care să se scurgă apa din curte în drum. M-am trezit cu ea în fața noastră, întrebîndu-mă :

— Aici stai ?

Venise să-și ia ultimele lucruri.

Mi-a promis că-mi va scrie, că vom purta o trainică și frumoasă corespondență.

Nu mai puteam să învăț. Mă sufocam, nu aveam aer, pereții casei cădeau peste mine ,copiii îmi făceau în necaz. O singură mîngîiere aveam : bărbatul care o căutase mereu, rămăsese în sat, îl vedeam în fiecare zi, avea o cameră lîngă școală. De el începuse să se teamă toată lumea.

— Măi băiete, ia vino ! mi-a zis într-o zi.

M-am apropiat ,tremurînd, sigur că o să-mi reproșeze ceva. Mi-a întins mîna și mi-a strîns-o prietenește.

— Am auzit-o pe tovarășa învățătoare vorbindu-i despre tine preotului. Și la mine te-a lăudat. Bravo, măi !

Bravo ce ? mă întrebam.

Omul pe care-l văzusem plimbîndu-se prin sat cu învățătoarea mea, acum străbătea comuna de două-trei ori pe zi, de la un capăt la celălalt. Intra în case, dar nimeni nu spunea nimic. Primul despre care se vorbea că fusese vizitat a fost Dițoiu, numai că acesta nu avea de gînd să-l tragă pe cutare de-o parte și să-i ceară vreo părere

Auzeam că se fac propuneri pentru înscrierea la colectiv. Directorul școlii, împreună cu primarul și perceptorul începuseră să ia casele la rînd, iar Marcu, era șeful lor, trimis de sus, cu o misiune precisă. Pentru întovărășire lumea fusese lămurită, cu excepția lui Dițoiu și a încă trei inși avuți. Ei puteau să dea cote oricît, se părea că nu-i sperie nimic. În afară de asta, mulți erau mulțumiți. Înainte de împroprietărire, nu avuseseră pămînt, primiseră cîte patru pogoane, mai întîi invalizii de război, apoi tinerii căsătoriți și la urmă ceilalți.

Colectivizare, însă, nu crezuse nimeni c-o să se facă. Se auzea, dar cîte nu se aud ? Acum erau în fața unui fapt ce se cerea împlinit cu ajutorul lor. „Păi nu se spusese că noi avem multe brațe de muncă și pămînt puțin ? că nu sîntem ca ăia care au pămînt mult și brațe de muncă puține ?" încerca să se apere cîte unul.

„Întovărășirea asta, măi băieți, ce rost a avut?" întreba cîte un sceptic. Și își răspundea singur cum îi convenea.

Au venit și la tata de cîteva ori, să facă el cererea, ca fiind cap de familie.

Nu mă scriu, că sînt bolnav și nu pot să muncesc! zicea el fudul neștiind că și alții rostiseră aceleași cuvinte și-nchipuindu-și că e stăpîn pe cine știe ce avere.

Satul întreg vorbea de acel Marcu. Parcă uitaseră toți că pămîntul de-ăl bun era puțin și pămîntul nostru era numai văi și spărturi și dealuri împădurite. Dar oamenii nu se întrebau dacă pămîntul era bun sau rău, ei nu înțelegeau rostul acestui amestec.

Abia acum spunea tata că el auzise vorbindu-se prin București despre colectivizare și că tocmai de-aceea venise acasă s-o convingă pe mama să se mute.

— Păi tu ai zis să plecăm cînd ai văzut că ai pierdut căruța, și că nu se mai poate face nimic, că e prea tîrziu.

Ea, „ca o femeie cu mintea întreagă", știa ce se întîmplă — și repezea.

În felul acesta, ei i se părea că a găsit scuză rămînerii aici, în sat, deși în sufletul ei poate că-i părea rău. Tata mustăcea. Își dădea seama de starea prin care trecea mama, și, ca să-i facă un „favor", dădea din cap, gest însă care în loc s-o liniștească, o scotea din sărite cumplit. Pînă la urmă, tata și mama au pus degetul zicînd că, dacă așa trebuie să se facă, așa fac și ei.

— Păi io m-am înscris primul, măi țață, a zis primarul, mulțumit că are încă o cerere.

— E, e, aproba mama, dar 'mneata ai făcut-o să rămîi ce-ai fost, și asta-i altă treabă. La' că l-am auzit eu pe tată-tău făcîndu-te ca pe-o albie de porci.

Primarul nu s-a supărat. Trecerile astea de la sfiiciune la semnele unui respect cam grosolan erau frecvente în întîlnirile de zi cu zi ale oamenilor. Mama a ieșit pe ușă „rînjindu-și fasolele", cum îi spunea tata, apăsînd pe cuvinte, supărat că acceptase cu atîta ușurință, ca vrăjit. Soră-mea plîngea după zestrea ei de pămînt, în timp ce bu-

nica, ținîndu-și capul pe genunchi și făcînd un fel de ciudate plecăciuni, jelea pămîntul, îi spunea o istorie ciudată ,lungă, numai de ea știută, apărată.

— Ho ! mai tăceți dracu o dată ! a țipat mama deodată ajunsă la marginile răbdării. Ho ! că n-o să murim, doar n-o să piară toată lumea ! L-a luat, să și-l pună pe el ! mai spuse, și gîndul ei era la primar, din punctul ei de vedere el fiind născocitorul întregei daraveri.

Oamenii au fost convinși cu încetul, după vorba directorului. Nu s-au bătut, n-au fugit de-acasă, nu și-au făcut de cap numai să nu se înscrie.

— În Dobrogea, spunea tot directorul, oamenii s-au îmbogățit de pe urma colectivizării. Li se dau și bani pe zi.

Astea erau cuvintele care-i făceau să tacă. Nu știau cum va fi.

— O fi și așa. De, dacă nu știu...

De-acum, lumea era curioasă să înceapă odată, dacă tot nu mai au pămîntul lor. Singurul care nu vroia să se înscrie cu nici un chip, era tot Dițoiu, iar perceptorul, care-i era frate vitreg, avea supărări din pricina lui, că nu izbutește să-l convingă, nu vrea, nu-și depune tot interesul, nu pune suflet. Pînă la urmă, însă, s-a înscris și el de gura lumii.

Tata rîdea. Îl iertase pentru toate necazurile pe care i le făcuse. „Așa trebuie să fie omul", își zicea — dar luam seama că Dițoiu nu mai era într-ale lui, se cam țicnise, ori așa fusese dintotdeauna și numai noi nu văzuserăm ?

Lumea se obișnuia încet, încet. Trebuia să faci șaptezeci de zile pe an .Nu era greu, mai ales că tractoarele veniseră de-acum doi ani, din timpul întovărășirii. Părea chiar liniștită, își revenise, însă mereu se întreba cum va fi din momentul acela înainte.

— Că la început e bine !

•

La vîrsta aceea nu înțelegeam ce se petrece în sufletul oamenilor, nici întîmplări deosebite nu țin minte. Mă gîndeam la viitorul meu, cum să-mi fac un rost, neliniștit că în sat nu voi rămîne toată viața.

— Nu se știe ! zicea mama. Eu profesor vreau să te faci și să fii aici, în satul tău, că uite ce bine o duc Doceanu, Dințan, Pipică și alții ca ei. Și-am auzit că nici unul nu e calificat. Păi cînd o să vii tu...

O ascultam, dar a ajunge profesor era un vis prea mare. Pentru mine — profesionala, acolo o școală de meserii...

— Nu se poate, mă trezea la realitate directorul, cam dur. Ție îți trebuie ceva mai ușor.

Pînă atunci, însă aveam două examene de susținut : cel de absolvire a șapte clase și cel de admitere, pe care, dacă îl luam, bine, dacă nu — la colectiv.

Trist că învățătoarea plecase, trist că termin cu copilăria și va trebui să mă despart de ai mei, îmi căutam un loc unde să mă pot concentra asupra cărții și nu-l găseam nici în grădină, nici în casă. Citeam cu glas tare, să mă aud, parcă-mi porunceam să fiu atent, însă gîndurile-mi zburau. Îmi venea să plîng din senin, și priveam ca pentru ultima oară locurile dragi de care abia reușisem să-mi ating inima și, pe care, iată, trebuia din nou să le părăsesc. Primeam scrisori de la frate-meu — nu venise pe-acasă — se lăuda că s-a îmbrăcat, dar, pînă la urmă, spunea că muncește din greu și regretă plecarea ; mai bine asculta de sfatul directorului.

Speriat de frigul neprevăzutului, priveam îndelung lucrurile din curtea casei, mă sculam devreme să văd răsăritul soarelui, mă lăsam în genunchi și, ferindu-mă să nu mă vadă cineva, mă închinam spre el. Apoi, mă apropiam de bunică, speriat la gîndul că n-o s-o mai găsesc în viață și o mîngîiam. Nu-i spuneam ce mă neliniștea. Atît le trebuia bătrînilor. Îi auzeam pe unii dorindu-și moartea, gîfîind pe drum ; nu se mai interesa nimeni de ei, îi părăsiseră copiii, însă nu știu cine ar vrea cu adevărat să moară. Bunică-mea abia pășea prin curte, se luau toate surcelele după ea, îngîna cîntece străvechi prin lumina grea, tîrînd după ea veșnicul miros de ierburi uscate. Dar ochii mi se păreau că i se albiseră prea mult ; lăcrimau întruna și, nu știu de ce, făceam o împăcare ciudată între ea și soră-mea, simțeam, poate că între su-

fletul ei și al bătrînei se statorniciseră legături ciudate. Mă cutremuram și, ascuns după paie, izbucneam în plîns. Apoi dădeam totul pe seama neliniștii mele.

Mama și tata munceau. Furați de gînduri ce mă priveau, făceau complicate socoteli. Dar așa e cînd te iau grijile pentru copii, îmi ziceam, e firesc să fie așa, iar acest firesc ține de o obligație — poate, nu poate, părintele trebuie să facă totul. Trecuseră de vremea lui ce-o fi, o fi cu colectivizarea ; acum își vedeau de norme, de procente, ca toată lumea. Soră-mea continua să meargă la G.A.S., unde, zicea, se cîștigă bani. Ne rămăsese lotul personal, pămîntul nostru de ani și ani, ce pornea din capătul grădinii, al viei, pînă la vîlcea. Aveam pe ce să deschidem ochii. Continuam să cărăm bălegar cu aceeași copaie și să-l împrăștiem acolo iar mama cînta de se auzea în tot satul, printre porumbii ce treceau de om în sus.

Se apropia examenul de absolvire. În mine se strecurase totuși un fior străin. Perceptorul venise la noi, nu pentru datorii — lucru care ne-a uimit și ne-a făcut să-l iubim ,uitînd necazurile din urmă —, ci doar ca să-i mai arăt băiatului său cîte ceva la gramatică și matematică, unde nu se descurca. Nu aveam cum să-l refuz — oricum, m-ar fi silit ai mei. În aceeași zi a venit milițianul să-i arăt și fetii lui. Veneau la mine și, în spatele casei unde mă jucam cu Veronica, și unde venea și ea să învățăm împreună, făceam exerciții, probleme, ne pregăteam toată ziua. Milițianul a insistat să mă duc și la el acasă. Mă duceam cînd nu venea băiatul perceptorului, duminica, dar aia nu mai era zi liniștită pentru mine. Mă puneau la masă, mi-era rușine. Nu mîncasem, nu-mi plăcea ciorba acrită cu oțet, noi acasă o acream altfel, și o înghițeam cu noduri. Asta însă nu ar fi fost nimic, dar ei, el și nevastă-sa, găseau prilejul de a se certa tocmai la masă. Își strigau unul altuia cîte și mai cîte despre aia sau despre ăla, geloși unul pe altul, și nu știam : să mă ridic de la masă ori să rămîn ? Aș fi vrut să mă fac nevăzut, să dispar fără să simtă nimeni — în vreme ce, printre drăcuituri mă îndemnau să mănînc. Îmi dădeam seama că aia nu-i înțelegere într-o casă. Și-mi propuneam să nu mă însor niciodată. Se mai certau și ai meu, însă din pricina necazu-

rilor ,a lipsurilor... Mama îi iertase multe lui tata —, ce rost avea să repete aceeași poveste toată viața ? Fusese și el, zice-se un fel de crai, dar acum e acasă, nu pleacă prin sat. Poate că nici pe-acolo, pe la București nu făcuse cine știe ce, dar mama fiind o femeie aprigă, căreia-i plăcea să pună piciorul în prag nu suferea să-l știe plecat pentru multă vreme. Aștia, mă gîndeam eu cum or putea să mănînce cînd se ceartă ? La noi, dacă unul era certat, ăla se ridica de la masă, dădea cu lingura de pămînt și ieșea prin curte, vînăt la față. Putea să tragă și tunul spre el și tot nu se mai întorcea să mănînce. Aștia se săturau, își scuturau palmele de firimituri și, lîngă vasele pe care se închega mîncarea, pline de muște, continuau să se împungă. Mă duceam cu fata într-un loc mai ferit să învățăm, dar se auzeau și de-acolo. Apoi el se îmbăta și începea să joace de unul singur în mijlocul bătăturii, cu pantalonii pe vine. Fata își închidea ochii, strivind lacrimi între gene. Era frumoasă, dar cam zăpăcită, nu se uita cum îi stă rochița pe genunchi, și nu purta nimic pe dedesubt. Văzusem multe femei pe marginea șanțului.

Eu îmi băteam capul să-i explic cum e cu verbul, cu ecuațiile, și ea rămînea cu ochii pierduți într-ai mei și izbucnea deodată în rîs, ori alerga după fluturi.

Examenul de absolvire nu a fost ușor ; venise o comisie din altă parte, însă l-am luat toți, spre fala directorului care-i lăuda pînă și pe cei proști, și mai ales spre fala părinților că de-aia ne dăduseră la școală și lăsaseră vitele să zbiere de foame. Eram fericit, în zilele acelea primisem două scrisori, una după alta de la învățătoare, care-mi scrie de bine, încheind cu : „aștept răspuns urgent". Urgent i-l dădeam, și pe cîte zece pagini, toată noaptea scriam, la lumina lămpii.

Terminasem cu prepararea altora și, gîndind bătrînește, îmi făceam cu Veronica felurite planuri. Tată-său era ocupat, uitase de noi, numai străbunică-sa ne supraveghea cu ochii ei pierduți în fundul capului, amețiți de vrăjitorii. Pe străbunic nu-l mai văzusem, dar știam că-l pot găsi oricînd în mijlocul pădurii — și-mi propuneam să-l caut în ziua următoare — dar ziua asta se tot amîna,

întrucît trebuia să mă pregătesc pentru examenul de admitere. Mi se părea că nu am timp. Totuși, într-o zi l-am căutat prin pădure .Nu era lîngă cișmea. I-am găsit caprele. Sigur că el trebuie să fie pe-aproape m-am dat după cîte un copac să-l privesc pe furiș. Era întins pe spate, așa cum îl văzusem, în grădină, ca un mort, plin de furnici și de frunze scuturate. Nu avea chef de vorbă ; îl tulburasem din dialogul lui mut cu pădurea. M-am îndepărtat de-a-ndăratelea să-l privesc cît mai mult.

•

Primul drum la Răscruci, drum plin de spaimă pentru tata, îl făcusem cînd am aflat ce-i cu mine.

Mult timp am urît acel drum, mult timp mi-a fost frică de el, l-am simțit deschizător de toate necazurile mele. Iată-mă a doua oară, de data aceasta pentru examen. După ce am depus dosarul ,am lăsat-o pe mama cu alți părinți din satul nostru ,i-am spus că mă duc să văd și eu unde se ține tîrgul săptămînal. Știam că o dor picioarele și că nu s-ar fi luat după mine.

— Vezi, să nu te rătăcești pe-aici ! mi-a zis.

— Ei, mă rătăcesc ! i-am răspuns cu oarecare ciudă în glas, și pentru că o voce lăuntrică mă grăbea să ajung repede unde-mi propusesem.

Nu mi-a fost greu să găsesc casa lui domn Florea. A ieșit o femeie printr-o droaie de cîini, amenințîndu-i cu un tîrș. I-am spus pe cine caut. M-a luat în casă și am așteptat să vină el din grădină.

— Aha, aha ! mi-a zis, dînd din cap, îmi amintesc de tine. Ce faci, mă băiete ? Ia să-ți văd mîna !

I-am demonstrat că pot s-o ridic, ajutîndu-mă de cealaltă, că reușesc să duc ceva în ea ; l-am strîns de cot și i-am spus că încerc să scriu cu ea.

— Au venit mulți la mine, unii rău atinși... Dar, de ! asta-i situația.

— Asta-i situația ! am repetat și eu, cu privirea în pămînt, ca un om mare.

M-a cercetat cu multă atenție, de parcă ar mai fi fost ceva de făcut. M-a mîngîiat.

— Îmi cer iertare că v-am urît un timp !

— Înțeleg de ce : am fost primul care...

— Da ! nu știu de ce aș fi vrut să nu fiți dumneavoastră acela.

Lacrimile i se prelingeau pe obrajii nebărbieriți.

— Și acum, ce faci ?

— Am venit să dau examen aici, la liceu.

— E bine, e bine. Se vede că ai tăi au grijă să ajungi om mare.

I-am povestit pe unde am fost, pe unde m-au dus, cum îi ceruse bătrîna doctoriță mamei s-o lase, cu o injecție... Nu zicea nimic — doar se mira și ofta.

— Îmi pare rău, am zis, chinuit de plînsul înăbușit, că n-am avut cum să ajung la Apadiva, să-l văd pe doctorul cel tînăr, Banu, care mi-a fost mai bun ca un frate.

— Nu se știe, dacă mergi bine cu cartea, poate ajungi la Apadiva și-l vezi.

— Dacă nu-l mai găsesc ? am întrebat cu disperare.

— Asta nu se știe. Dar se întîlnește el deal cu deal...

— Da ! am zis în șoaptă, epuizat și gol pe dinăuntru, părăsit pe dată de cuvinte.

— Și zici că dai examen aici, ai ?

— Da !

— Păi uite ce este, și i s-a luminat chipul, să vorbești cu ai tăi, spune-i lu tac-to să te dea la mine în gazdă. Nimic, nimic nu-ți iau. Îi spui ?

— Îi spun.

— Să faci treaba asta, că dacă nu, tot dau de tine și nu te las la internat.

Cînd am ieșit din casă, priveam ca un aiurit prin curte, mă răsuceam pe călcîie. La poartă ne-am îmbrățișat.

— Mai vin, i-am zis. Deocamdată am adus dosarul pentru înscriere. Trebuie să fac vizita medicală, pe urmă dau examen...

— Bine. Așa rămîne.

Am dat din cap. Mergeam pe drum amețit, așa cum se întîmplase cîndva, cînd un băiat mi-a dat țuică de la cazan, caldă încă ,cu zahăr.

Le-am spus alor mei de propunerea domnului Florea — nu știau ce să creadă.

— La internat iei bursă, vorbea mama numai cu mine, la masă. Dar la omul ăla trebuie să duci cîte un ciur de mălai, un cartof, o pasăre, că de, oameni sîntem... Pînă la urmă, orice om se satură să aibă pe cineva în casa lui.

Tata nu-i dădea dreptate. Dar eu am curmat discuțiile :

— Stați să vedeți cum e cu examenul ăla. Oi fi eu pregătit, dar e vorba de un număr de locuri și or fi alții mai buni.

Cu asta am ridicat și masa. Știam ce sînt pregătiți să-mi spună ai mei : dacă-l iau, îl iau pentru mine, dacă nu...

— Satul te mănîncă. Barim s-ajungi socotitor aici, încheia mama.

Ora plină de spaimă a sosit. Am intrat în curtea liceului ; eram pierdut, deși vroiam să mă țin tare. Profesorii de la oraș, cu ceas la mînă, cu cravată la gît, fumau țigări ce miroseau frumos și treceau gînditori printre noi.

Am dat scrisul, mi-am recitit de cîteva ori lucrarea. La oral cum să nu știu „Domnul Goe" ? Am răspuns și la gramatică. Cînd am ieșit, mama s-a mirat că sînt prea galben la față, însă eu eram uimit de obrajii ei albi ca varul.

— Mumă, auzii că picași ! Îu, doamne ia-mă !

— Păi cum picai ? Cine spune ? De unde știi mata ?

— Mă, fata asta care zice că e a unui Gălău, am auzit eu că e om mare aici în Răscruci, ascultă pe la geam și zisă să răspunsăși bine. Da uite, băiatu percitorului, uite-l pe Cosmin pi colo, îmi spusă că nu știuși nimic și te mai tînură profesorii să te frece ,poate or scoate ceva de la tine. Ce-i spunem noi lui tac-to, ce ?

Am lăsat-o să se vaite. L-am strigat pe-al percep-torului, pe urmă am pus-o pe mamă-sa să-l cheme ; n-a ajuns bine lîngă noi, și i-am zis :

— Tu vorbești, mă, așa ? Tu care nu știuși nimic, nimic ? Cum era el să știe că am picat dacă a ieșit din clasă înaintea mea ?

Gîfîiam și l-aș fi plesnit cu palma, el nici n-ar fi apucat să se apere.

Am rîs apoi. Tremuram și rîdeam.

Mama nu m-a lăsat să dorm la domnul Florea.

— Mergem acasă, a zis.

Trebuia să fac același drum, de doisprezece kilometri pe picioare, în fiecare zi, pînă terminam cu examenul. Ei i se părea atît de simplu... Cum adică, să nu mergi să dormi acasă ? N-are nimic că iar trebuie să iei văile și dealurile în picioare...

•

Am reușit la examenul de admitere. Locuri fuseseră puține, iar la copiii mulți din orășel, se adăugau și cei veneți din alte comune. Băiatul perceptorului și Daniela, fata milițianului nu luaseră. Eu și Veronica nu mai știam pe unde călcăm, de bucurie. Numai că ai mei, în loc să se bucure, puseseră tăcere .Nu mi-ar fi vrut răul, dar, mai știi, obosiți de emoție, se simțeau epuizați — și, în afară de asta, cînd îți vezi un vis împlinit, cazi într-un fel de moleșeală, ți se pare firesc să se fi întîmplat așa și nu altminteri. Dar la tăcerea aceea se adăuga și frămîntarea : cît de greu le va fi să mă țină pe-acolo ?

Îmi simțeam viitorul limpezit : aveam impresia că știu exact ce se va întîmpla, ce voi ajunge.

— Te văd poate chiar casier aici, zicea mama, care numai la facultate nu se gîndea. Să ieși mai repede pe bani, să trăiești și tu bine. Și noi pe lîngă tine !

Vedeam de vite ; trăiam fiecare clipă a verii cu nesaț. Uitasem să mai desenez, nu avusesem timp, nici culori — iar de scris, nici vorbă. Eram fericit să-i scriu învățătoarei că am reușit la liceu. Eh, o diferență, acolo, de patru, cinci ani ca vîrstă... Mă făceam mic de rușine cînd gîndurile o luau razna.

Nu mă uitaseră nici perceptorul și nici milițianul, care erau siguri că ai lor vor reuși în a doua sesiune. Plecam cu vitele împreună, să le mai arăt cîte ceva ; iar sub roiul de muște zăpăcite de căldură și uscăciune, mirosind bălegile vitelor, repetam cu ei ceea ce făcusem de nenumărate ori, mulțumit într-un fel că nu uit nimic și că astfel voi face impresie bună la liceu.

Cînd tragi de cîte-o lună, cînd știi că mai ai atît, tocmai atunci zilele trec mai repede ca oricînd. Nu știu cînd a sosit timpul așa deodată ca ei să se înscrie din nou la examen.

În zilele acelea au venit la poarta noastră taica Iacob și un fiu de-al său, Nicolae, profesor chiar la liceul din Răscruci. Auzisem despre el, dar nu-l mai văzusem, nu locuia cu părinții în comună. Bine făcut, cu ochi negri și păr bogat, dat pe spate, m-a ciupit de obraz și m-a pus să-i arăt desenele. Nu mai aveam multe — mama, neștiind ce înseamnă ele, le rupsese din maculator să împacheteze cîte ceva ori să steargă sticla lămpii.

— Să mergem la școală, a propus profesorul. Tata zice că ai multe lucrări acolo. Vrei să vii cu noi ?

Cum să nu ? Să te plimbi cu taica Iacob și cu băiatul său profesor pe drum, e mare lucru. M-am îmbrăcat cu ce aveam mai bun, numai tenișii sparți, în care intra țărîna, mă supărau. Profesorul a luat cheia școlii, a descuiat, și, nici una, nici alta, a strîns lucrările de pe pereți.

— Le iau, a zis, să le arăt cuiva și ți le aduc înapoi.

Înțelegeam că taica Iacob îi vorbise despre mine, dar cui să le arate, și cu ce scop ? Apoi, mi se păreau nereușite. Simțeam că în acel moment le-aș fi făcut de-o mie de ori mai bine. În afară de asta, nu vream să se știe că înțepasem cu acul contururile. Dar acum, nu mai era nici o scăpare. Și cum le ținuse profesorul pe sus și vedeam prin găuri lumina, se zburlea pielea pe mine.

— Măi băiete, mi-a spus la poarta școlii, văd că ai talent ! Vrei să te faci pictor ? Uite, la Apadiva e o școală, m-am interesat eu. Rămîne să aflu părerea celor de-acolo.

N-am știut ce să-i răspund ; mi-era teamă să zic : da. Eram luat pe neașteptate. La așa ceva nu mă gîndisem niciodată. Acasă, foc și pară ! Să las locul meu altuia ? Iar cînd mama zicea *altuia*, se gîndea la băiatul preceptorului.

— De-aici ieși om mare, de la Răscruci, nu de la Apadiva.

Totdeauna ți se pare că dincolo de gardul tău e fericirea, nu la cine știe cîte poște.

— Dar nu am zis nimic !. încercam să opresc incendiul, eu însumi sigur că n-o să ajung acolo. Așa mi-a vorbit ! Ce era să fac ? Nu trebuia să ascult ? Și am zis să-i întreb pe-ai mei. Dar fiți fără grijă, ho !

— Și pe urmă, zicea mama, nu-i vezi pe-ăștia care trec cu carele cu coviltir ? Le au pline de icoane și tablouri ! Le ia, mă, cineva ? Cumpără așa, cîte-o femeie. Dar cumpără tot satul ? ia să te-aud. Ăștia mor de foame.

— Dar nu știu de ce te sperii așa. Ce ? mă văzuși plecat acolo ?

— Păi dacă i-a intrat ăstuia în cap... Ia uite ce cocea, auzi ? Vezi ?— se întorcea spre tata care trăgea cu geamul pe-o coadă de secure, s-o lustruiască.

— Bine, fă, da ăia de-au pictat biserica ? Ăia s-au umplut de bani, fatălică !

— Măiculiță — doamne ! țipa mama, exasperată că e înconjurată numai de proști. Păi azi aici, mîine-n Focșani ?

Focșani era locul cel mai îndepărtat.

— Să plece așa... adică să nu știe ce-i aia casă, aia nevastă ? Și, și, și... plesnea puternic din palme, privind în sus. Cum să stea el pe-acolo pe sus, mă ?

Am ieșit din casă ametit. Se părea că asta venise cu iuțeala unui fulger. Însă de ce te temi, nu scapi, încheia de cele mai multe ori, mama.

Tocmai eram cu cei ce nu luaseră la prima sesiune. Mersesem cu ei la Răscruci, să aflu cum mai stau lucrurile pe-acolo. Nu apucasem bine să mă dumiresc că, într-adevăr, sînt în curtea liceului și m-a prins de mînă Nicolae, profesorul care-mi luase desenele.

— Măi băiete, nu mai sta pe-aici ! Du-te repede acasă, că mîine trebuie să fii la Apadiva, să dai probele practice. Am fost acolo, am depus cererea de înscriere și te prezinți la examen. Îți spun ei ce trebuie. Ai înțeles ? Întrebi de doamna directoare Săvoiu și-i spui că ești trimis de mine. Mîine dimineață să fii acolo ! Dacă nu te duci, eu nu te primesc aici, să-ți intre bine în cap !

Speriat, am rămas fără cuvinte. Am făcut cîțiva pași chinuiți.

— Stai ! Stai așa ! a strigat. Vino la secretariat să-ți dăm o adeverință, că ai reușit aici la teorie, ca să nu mai dai din nou examen la matematică, română și istorie. Rămîne doar la pictură, să te încerce.

Mi-au dat adeverința și mi-am văzut de drum. Uitasem să mai trec pe la domnul Florea. Îmi venea să fluier

și să zbor ; mi se părea că merg pe loc și că nu ajung mai repede acasă. Ce era să-mi facă ai mei ? Voiau, nu voiau, pînă la urmă trebuia să accepte.

Acasă l-am găsit pe tatăl profesorului. A rîs la mine, satisfăcut că i-a convins pe-ai mei, deși aceștia tăceau. A plecat repede, zicea că are o treabă pe la un om, prin apropiere. Nu vroia să asiste la discuțiile noastre. Mi-a spus doar să fiu tare, să nu cedez.

— Păi ce mai stai ? i-am fluierat mamei. Taie mai repede un pui, că asta e, trebuie să plec !

— Mă, cum faci tu pe voia vrăjmașilor ! Ăștia — adică taica Iacob și profesorul — s-au înțeles cu perceptorul să-i dea lu' fiu-său locul tău. Asta este, și pe tine să te trimită la fundul pămîntului. Ăștia îți vor răul, mă !

Îi era teamă, dar în același timp nu-mi interzicea categoric să nu plec. Dimineață mi-a dat un pui fript, mic cît o cioară, că nu avuseseră timp să crească, și un borcan cu magiun de prune.

— Na, ete, du-te la rată, în vale și fă-ți de cap ! Du-te singur, că noi nu putem să mergem cu tine, nu ne mai vedem capul din treburi. Ai grijă să nu te calce vreo mașină !

•

La Apadiva mai fusesem o dată, dar eram prea mic să țin minte vreo stradă. Și apoi, plecasem cu mașina poștei, iar la înapoiere cu una de gaz ; nu avusesem cum să iau seama la drumuri.

De la autogară, ochii au început să rătăcească pe imensele clădiri, pașii mi se împleticeau pe străzile pline de lumo grăbită și de mașini. Borcanul mi se vărsase în geantă, curgea pe la colțuri, iar puiul era plin de magiun. În tenișii mei sparți, îmbrăcat într-o cămașă verde, 'din mină, cu părul zburlit, oricît încercasem să-l dau pe spate, să-l fac să lucească și să se lipească între ele firele ; am întrebat în stînga și în dreapta unde este școala de pictură, dar nu știa nimeni.

Mergeam la întîmplare, pînă am ajuns într-un loc aerisit, cu impunătoare clădiri. Nu știam că e centrul orașului. Mă holbam la un ceas mare, sus, și nu reușeam

să-l citesc ca lumea. Nu bănuiam că de o oră mă învîrtesc prin fața școlii. Văzusem o firmă pe care scria „Școala medie de muzică și arte plastice", dar ce aveam eu cu muzica ? Apoi ce însemnau alea „arte plastice" ? Eu știam de pictură. Ceva, totuși, mă îndemna să merg acolo, să întreb măcar. Și m-am luat după o fată care intra pe-o ușă mare, de fier, cu o vioară în mînă.

— Aici, zic eu, se și pictează ?

— Aici, aici, mi-a răspuns ea ca la mine acasă, în sat. Da de ce mă întrebi ?

— Păi trebuie să dau un examen.

— Ehe, a stat ea în loc mirîndu-se, a început examenul ! Unde crezi că te trezești ?

N-am mai zis nimic. Am urcat o scară lungă și mi se părea așa de întuneric... pînă ce m-am pomenit întrebat de-o doamnă pe cine caut.

— Sînt de la Piatra, zic, m-a trimis don' Nicolae, băiatul lui taica Iacob la examen. O caut pe doamna directoare Săvoiu.

— A, tu ești ? Hai mai repede, măi băiete, c-am început de-un sfert de oră examenul. Norocul tău că m-ai găsit aici. Hai, că se dă scrisul la română.

— Păi eu am venit să dau la pictură, zic.

— Cum așa ?

— Am dat la alt liceu și am reușit. Uitați, am o adeverință.

A citit-o și, grăbită, mi-a zis :

— Noi nu credem în hîrtia asta. Asta poate să ți-o dea oricine. Dai din nou examen, băiete. Hai înăuntru !

Înăuntru, toate băncile erau pline, iar copiii scriau. Nu aveam nici loc, nici cerneală, nici hîrtie. M-au așezat undeva, lîngă ușă și mi-au adus o măsuță. Cei din bănci mă priveau mirați.

Am terminat printre primii — n-are rost să mai stau în clasă, mi-am zis, și am ieșit. Trebuia să văd ce fac cu geanta mea înămolită din care gemul curgea mereu. Nici gînd s-o arunc, mai ales că examenul dura vreo cinci zile, aflasem. Unde era să dorm ? Iar acasă nu aveam timp să ajung și să mă întorc. Nici nu mi-a trecut prin minte să

întreb dacă se poate dormi în școală. Nu știam că există un internat la etaj. Așa că m-am dus la autogară, unde mă simțeam mai bine, lîngă oameni de-ai mei, dar, cum autogara se închisese, a trebuit să aștern niște ziare pe marmura scărilor de la Consiliul popular. Aici peste drum, mi-am zis că n-are cine să-mi facă vreun rău. Spre dimineață a venit un milițian. Mi-a cerut buletinul și m-a întrebat ce-i cu mine. Mi-a zis să mă dau mai încolo, barim să nu mă vadă toată lumea de pe stradă. Cele patru nopți le-am dormit în același loc. Strîngeam ziarele, le băgam în geantă. Purtam așternutul cu mine.

Terminasem puiul, să nu se strice. Acum economiseam din gemul rămas, să nu-l isprăvesc prea repede ; bani nu aveam decît pentru rată. Probele practice se dăduseră înainte. Cînd mi s-a spus să rămîn pentru astea, că uite, directoarea a acceptat, este o femeie bună, eu nu am mai priceput nimic. Cum de s-au dat înainte cînd mie, do'n Nicolae mi-a spus că pe ziua „de" încep ?

— Norocul tău e că ai luat note bune, mi-a spus directoarea, altfel nu-i mai deranjam pe profesorii de specialitate să se adune pentru tine pe-aici.

— Păi numai eu dau examen ?

— Numai tu dai examen, dar nu-i nimic, ei sînt la școală. Am obținut o aprobare specială, să știi, mi-a spus în încheiere, apoi m-a dat pe mîna unui profesor care m-a trimis în piață să cumpăr niște fructe și legume.

— Știi unde e piața ? m-a întrebat.

— Știu ! am răspuns prompt, deși habar n-aveam.

Numai în școală, la coborîre, m-am rătăcit, nimerind mereu alte uși, încuiate, dar s-o iau spre piață ? Afară am întrebat o doamnă în etate, care avea o sacoșă. Spunîndu-mi că într-acolo merge și ea, m-am ținut în urmă-i, gîlgîind de fericire. Profesorul le-a aranjat pentru cîteva secunde, apoi mereu le schimba locul, privindu-le printre gene, cu ochii pe jumătate închiși, apropiindu-se și depărtîndu-se de mere și de castraveți. Mă uitam la el, om în vîrstă și mă întrebam de ce se prostește în halul acela. Le-a mutat pe un scăunel, pînă la urmă, și a pus în spatele lor o pînză.

— Alege-ți unghiul ! zice.

N-am înțeles ce este cu acel unghi. M-am așezat însă prea aproape, să le conving a mă ajuta, să comunic cu ele, dar profesorul m-a împins cu degetul în piept, cîțiva pași, să stau mai departe.

Fluiera tot timpul și cînta minunat din gură, ca la radioul lui Siteavu, cîntec lung, cînd urcat, cînd coborît, care însă nu se mai termina. Nimic cu foaie verde — altele ălea ! Și desena un cap de om. Mi s-a părut că desenul lui e mai reușit decît o fotografie și rămăsesem cu ochii la el. Venea destul de des în spatele meu, da' nici o clipă n-a pus mîna pe creion să mi-arate.

— Se vede că nu ai mai lucrat după model, mi-a zis. Ești cizmă ! Fii atent la proporții !

Apoi s-a minunat că desenez cu stînga. Nu i-am spus nimic. O cînta el, îmi ziceam, și o desena frumos, dar e om rău ! Am preferat să tac, de ce să par că mă plîng lui și în felul acesta să-i cerșesc milă ?

Mi-a luat planșa și m-a trecut la alt profesor, înalt, blond, cu ochelari boierești. Modelaj nu făcusem niciodată. Îmi spusese să întind pămîntul pe-o planșetă, îmi arătase o lucrare — probabil a unui concurent și, după ce mi-a lăsat o frunză de stejar, din ghips, și mi-a spus s-o fac la fel, din pămînt, a ieșit să fluiere pe hol. Așa mă simțeam mai bine, nu avea cum să vadă că mă chinui. A mai apărut un profesor, care vorbea rar și apăsat, cu părul numai inele și mustăcioară subțire, ca o sfoară deasupra buzei ; cîteșitrei m-au pus să fac o compoziție cu țărani la muncă. I-am făcut la treierat. Unii vîrau snopii în batoza lui Dițoiu, alții ridicau sacii în car, iar deoparte profesorii, cum știam că trebuie să fie prezenți acolo ; printre ei, o fată, care era învățătoare.

— Ehe ! și o fată ! s-a amuzat cel cu ochelari și lulea.

— Păi da, zic, e tovarășa învățătoare Corbu.

Au rîs. Eram aproape gata, cînd au intrat în atelier trei băieți mai mari ca mine.

— Uite, a zis cel cu ochelari, e un concurent de-al vostru. Voi ați luat probele practice, nu mai aveți emoții... M-a bătut pe umăr : Hai, mergi cu ei să vă plimbați, ai

terminat. Vă aștept la atelier, la mine, mai tîrziu, s-a adresat unuia, rostind un nume ciudat.

Am ieșit în stradă cu cei trei băieți, dar ce să le spun lor ? Și mai ales cînd i-am auzit că vorbesc în altă limbă...

— Nu mergi cu noi ? Mi-a zis cel mai scund. Hai în curtea muzeului !

Am mers, îmi părea bine că am cu cine să stau de vorbă, să nu mă rătăcesc.

În curtea imensului muzeu, în care deocamdată nu știam ce se află, mi-am dat seama că doi dintre ei se feresc de mine. Voiau să fumeze și se temeau că-i spun.

— Dacă fumați, am zis, vreau să trag și eu un fum, că n-am bani să cumpăr.

Mi-au dat o țigară, rîzînd, și liniștiți, cu o mare plictiseală pe chip, lăsîndu-și mîinile lungi să atîrne peste genunchi, s-au apucat să fumeze. Pînă a apărut peste gardul de fier figura profesorului cu ochelari și n-am mai știut unde să le ascundem.

— Aha ! a rîs el, fumați, gușterilor ! Vă e frică, vă e frică ? Și ne-a poftit înăuntru, într-o cameră mare, ce se afla lîngă poarta muzeului. Iar casa era plină de statui din piatră, din lemn și desene împrăștiate pe jos.

— Ciopliți la asta ! le-a spus celor trei, care, fericiți, au pus imediat mîna pe dălți și ciocane.

Unul dintre ei mi-a întins și mie o daltă și un ciocan.

— Nu lui, nu, a zis profesorul și glasul m-a zguduit. Și văzîndu-i pe cei trei că sînt cu ochii pe mine : Hai, vedeți-vă de treabă.

De ce spusese directoarea : „Norocul tău e că ai luat note bune" ? Înseamnă, zic, că am luat la cultura generală. Vroiam să plec la autogară și de-acolo acasă, sigur că nu am luat probele practice. Nu mai aveam mîncare ca să aștept rezultatul. Cei trei „prieteni" mi-au propus să dorm cu ei. Păi unde ? — locul meu e pe piatră, lîngă autogară...

— În internat, a zis cel scund. Apoi a început să rîdă că nu știu să mă descurc.

Într-adevăr, exista o cameră mare cu paturi pe care rămăseseră saltelele moi și frumoase. Asemenea lor, am pus una pe somieră și alta peste mine. Dar toată noaptea

n-am putut să dorm de ţăcănitul pantofilor ce se auzeau pe stradă. Şi apoi de mirosul nou, de bomboane şi de sucuri care-mi intrase în toate fibrele. Pe la prînz, am luat-o spre autogară. Mai bine să plec, decît să citesc cu ochii mei „respins".

Tocmai măsuram cu privirea mulţimea de pălării şi basmale ce-mi alinau dorul de casă, cînd luat de gît, am auzit aceste cuvinte :

— Bravo, măi băiete ! Ai reuşit. Şi ai dat din nou examen !

Era do'n Nicolae.

— Maşina e mai tîrziu, mi-a zis. Hai să mîncăm cîte-o prăjitură !

Prăjitură nu mai mîncasem de cînd mă luase tata de la Sibiu.

Partea a II-a

PREGĂTIREA ÎNTÎMPLĂRILOR

Marele cosmos rămînea în urmă. Răsăritul soarelui, apusul, dealurile împădurite, văile adînci, pămîntul bun pentru grîu ori pentru porumb, rămîneau între Răscruci și Nisipași, ghemuite, cu miros de paie arse, de surcele uscate și de pui fraged, acum pîrlit la foc.

Pînă a se apropia ziua plecării, ai mei au nădăjduit că mă voi duce la Răscruci, unde mă aștepta locul. Îmi părea rău, m-aș fi simțit ca acasă, printre oameni simpli, treceam peste două dealuri și intram pe poartă, însă ceva îmi mîna gîndurile spre Apadiva.

Mi-era frică de oraș ; în școală, acolo, îmi tăiase respirația puternicul miros de uleiuri — probabil se vopsiseră de curînd ușile și lambriurile ; dar îmi rămăseseră la suflet picturile de pe pereți, camerele mici, multe, misterioase. Apoi auzisem că numai orașul te face om. Cîțiva ani, ăia cîți erau, zicea mama ștergîndu-și lacrimile, să mai fi stat pe lîngă ea, mai pe aproape. Pe cine cunoșteam eu acolo la Apadiva, într-un oraș mare ? Și-o bîntuia teama că va trebui să cheltuiască mult cu mine. Nu știam cum va fi ; trăgeam de timp, făceam istovitoare eforturi să nu intru dintr-odată în vîrtej.

Preotul Iacob îi dădea înainte cu bursa. Dar ho ! zicea mama să vedem dacă o să mi se dea. Însă uite, băiatul perceptorului a dat un curcan și brînză, să-mi ocupe locul. Taică-său vînduse o viță și-i cumpărase bicicletă. Vîîîia pe lîngă mine și lălăia, ținîndu-și picioarele, ca un circant, pe coarnele strălucitoare. Merita, ocupase loc și părinții îi făceau un dar. „Pe meritul tău", continua mama să se necăjească. Nu veniseră de atîtea ori la noi să renunț

la Răscruci și să merg la oraș ? Veronica reușise ; în a doua sesiune, la fel și fata milițianului, Daniela.

— Păi voi aveți bani să-l țineți la Apadiva ? întreba cîte o femeie.

Mama răspundea :

— Acum ce să fac ? Nu putem, îl aducem înapoi.

— Păi dacă nu mai vor ăștia ?

Mama ridica din umeri și nu înceta să spună că preotul ne-a vrut răul ca să-i facă altuia bine. În teniși albi și cu aceeași cămașă verde, cam scurtă și lăsată pe spate, îmbrăcat ca pentru plecare, îmi puneam ultimele lucruri într-o valiză de lemn pe care tata o avusese pe la concentrările lui interminabile. Am pupat caprele pe bot, am mîngîiat puii mici de găină, mi-am luat la revedere de la bunică, de la tata și de la soră-mea și am așteptat după poartă, să-mi spună mama cînd să ies. Ea se uita pe drum ca nu cumva să treacă vreo femeie cu găleata goală ,cu gol, că nu mi-ar merge bine toată viața.

— Hai ! a zis, hai mai repede ! — și numai atunci am simțit durerea despărțirii cum îmi despică inima. Mi se înmuiaseră picioarele, nu mai aveam glas. Chiar în poartă, mamei i se făcu rău.

— Te-am crescut atîția ani, ai tot plecat și acum să te pierd cît ai clipi !

Mă ținea la piept, moleșită, gata să se prăbușească. Îi simțeam inima cum bate să-i rupă coastele, și mirosea a pîine caldă.

— Dar nu mă duc la tăiere ! am reușit să spun. Hai odată, că pierdem mașina !

Tata rămăsese în mijlocul bătăturii, neclintit. Nu-l lăsase să meargă el cu mine ; mama era sigură că numai ea știe să se descurce la greu. Tocmai cînd traversam drumul s-o luăm pe la Dețu în vale, a ieșit, ca un făcut, dintr-o curte, o femeie cu găleata goală. Se ducea în vale și ne petrecea deci pînă la fîntînă — necazul se ținea după mine de-aici, se văita mama.

— Acum te găsiși, Rădițo ! Nu te uita, mumă, nu te uita !

— Ei, fă țață Constandino, acuma cum i-o fi norocul...

— Lasă, i-am zis mamei, mie-mi merge bine, ai să vezi. Uite, a început să plouă și bunica zice că asta înseamnă noroc.

Pe drum, mama intrase în panică, mă îndemna să merg mai repede, să nu pierdem rata. Asta era marea ei grijă.

Am intrat într-un fel de atmosferă de bîlci. La ușa școlii — părinți ; în hol și pe scări, alți părinți și copii. Unii cîntau pe sus, din trompete, alții învîrteau niște viori, alții cu ciudate cutii și instrumente urcau și coborau scările ; iar unii plîngeau, nu le convenea instrumentul la care fuseseră dați. Am văzut domni cu bărbi și mustăți ! Toți părinții și copiii erau îmbrăcați ca la oraș.

— Mumă, unde ai intrat tu ! am apucat s-o aud pe mama și am văzut că se apropie de noi do'n Nicolae.

— Mă mumă, mă ! s-a repezit spre el mama, mă pupa-ți-aș tălpile, ai grijă de el, că eu mor, să știi, să-l las printre străini pe-aici ! Să nu vă faceți vreun păcat, mă, că io am fost femeie cinstită cu toată lumea să ții minte !

— Nu-ți face griji, țață Constantino ! Uită-te și mata, pe-aici sînt numai oameni mari. A avut noroc, să știi. Cine nu și-ar da copilul aici ? Aștia sînt ingineri, directori...

— Păi io cu ăștia mă pun, do'n Nicolae ?

— Nu fi îngrijorată ! Și de ce să nu te pui ? Îți pare rău de Răscruci, așa-i ?

— Îmi pare ! și mama și-a pus mîna la ochi, să-și oprească plînsul.

— Și eu am plecat de-acolo. M-am mutat aici, la Apadiva. M-au pus inspector, așa că o să vin mereu pe la băiat. Mă, să înveți bine, că dacă nu... Eu vin să mă interesez ce note iei...

Mama s-a luminat la față. Era cineva cu mine, aici, în Apadiva.

— Uite, a zis don' Nicolae, mă duc să mă interesez cum e cu internatul. Îi alegem băiatului un pat, plătesc eu ce trebuie acum. Pe urmă vă duceți să-și ia uniformă și șapcă.

M-a dus la administrator. Mi s-au dat saltea, pături, cearșafuri și pernă. Am semnat și mi-am făcut patul. De

la fereastră se vedea strada mare, iar în față clădirea cu ceas, prin fața căreia mă învîrtisem în loc atîta timp cînd am venit la examen.

Domnul Nicolae a plecat, după ce ne-a condus la un magazin. Vechiul obicei al oamenilor simpli :

— Ia-o, mumă, pe-asta ,că uite ce bine-ți vine ! Ce dacă ți-e un pic mare ? Așa e bine, că mai crești, dar dacă e mică...

Uniforma era largă, pantalonii lungi... mi-a-ndoit manșetele înăuntru și mînecile. Șapca mi se părea o baniță pe cap. Cînd să ne despărțim, mamei nu-i mai venea să plece. De după colțul marii clădiri plîngeam. Ea făcea doi, trei pași și se oprea să mă mai vadă. Se înserase. Trebuia să se grăbească. Nici astăzi nu știu dacă o mai fi prins mașina la ora aceea și dacă nu cumva o fi mers toată noaptea ,pe picioare, prin întuneric.

*

Eram mic și pîrlit de soare : părul scurt, nu crescuse cît aș fi vrut. Silit să stea pe spate, deși încercasem mereu cu pieptenul și cu apă, trăda și mai bine locul meu de baștină. Mă sfiam și de umbra mea, vorba lui Creangă, cînd treceam printre vlăjganii ce rontăiau napolitane ; vorbeau cîntat și priveau de sus. Cei trei băieți întîlniți la examen, parcă mă uitaseră. Se cunoșteau cu ceilalți, plecau împreună prin oraș.

M-am apropiat de-un băiat ce mi se părea de-al meu. A zis că e mai mare cu un an ca mine. Cu el am ieșit a doua zi, avusesem o noapte zbuciumată — visasem că a luat foc casa noastră, că mama murise în brațele mele, simțeam cum i se răcește pielea, o rugam, strigînd, să nu moară. Mă dureau ochii, capul, nu puteam să mănînc.

— Hai să bem sucuri, mi-a zis băiatul acela. E o băutură ieftină și bună. E de zece ori mai ieftină ca vinul. Știi, pe la mine pe-acasă e numai vin...

Am băut în ziua aceea cîte cincisprezece sucuri reci și dulci. Nu ne mai săturam, dar pe stradă țîșnea cîte-un subțire șuvoi din gura noastră.

Pe coridoarele lungi și întunecoase, erau zeci de camere de studiu pentru cei de la muzică. În fiecare ca-

meră intra cîte un elev și acolo își aștepta, cuminte, profesorul. Scîrțîiau din viori, loveau cu degetele în piane. Alții încercau să sufle în instrumente galbene cu multe clape și plîngeau. Cei cu degete lungi, fericiții, învîrteau viorile, violoncelele și băteau în piane cu disperare. De rîs erau cei de la contrabas. Nu era nevoie să întreb cum se numesc instrumentele acelea — aflam din nemulțumirea ori din bucuria lor. La noi era simplu : ne-au dus pe toți doisprezece, cîți eram, într-un atelier mare, ne-am așezat pe niște capre de lemn și am așteptat, să ni se spună ce trebuie să facem. Unii lucrară în uleiuri — nu știam ce sînt acelea, de aceea, cînd am fost întrebat, abia mi-am auzit glasul zicînd nu. Nu lucrasem nici în tempera. Avusesem doar trei nasturi de acuarele, dar aici, cînd i-am văzut pe colegi că au cutii cu zeci de culori, mi-am dat seama că sînt pierdut.

— Te las, mi-a zis profesorul care cînta minunat, astăzi îți dau voie, dar trebuie să-ți cumperi acuarele și uleiuri.

Să-mi cumpăr ? Eu credeam că mi se vor da gratuit ! Rămăsesem cu ochii holbați la cei ce aveau uleiuri. Nu știam că trebuie să le storci pe o paletă ; credeam că se ia culoarea direct din tub, cu vîrful pensulei. Ca și la examen, apropiindu-se și depărtîndu-se ritmic, apoi schimbîndu-le locul, profesorul a găsit niște fructe, să le desenăm, apoi să le colorăm. Cei trei colegi ai mei întîlniți la examen, despre care aflam cu uimire că sînt greci, fuseseră și la Școala populară de artă, învățaseră despre desen și culoare, făcuseră și o școală profesională, știau totul, erau mult mai mari ca noi. Școala se înființase cu un an înainte, iar ei renunțaseră la meserie și veniseră aici, să se facă pictori.

— Păi grecii ăștia, ne explica profesorul Zugravu, au arta în sînge.

Mi-am cumpărat cîteva culori în ulei și două pensule. Dar îmi trebuiau și cartoane, iar pe acestea să le prepar, ca să nu sugă culoarea ! Încet, încet, descopeream mărunțele taine ale meseriei — dar ele mi se păreau mari și de neprețuit. Eram nouă băieți și trei fete, al căror piuit mi se părea nefiresc pe-acolo. Nu îndrăzneam să-mi ridic privirea spre ele. Vroiam să se afle mai tîrziu, cînd reu-

şeam să fiu mai stăpîn pe mine, să le arăt că ştiu carte, că nu sînt un prost cum îşi făcuseră impresia de la bun început.

Noaptea, auzeam mii de glasuri care mă strigau. Deschideam ochii — lumina venea din stradă — şi mă simţeam mult mai străin. Dorul de-acasă, durerea că am picat într-o lume care nu-mi plăcea — încrezută, mîndră, începuseră să mă chinuiască. Fugeam la autogară să văd lumea simplă cum mănîncă de pe hîrtie albastră ; învăţasem şi drumul spre gară, îl făceam pe picioare, să privesc iarba verde de pe lîngă traverse. Acolo învăţam, la margine de oraş, de unde puteam foarte bine s-o iau spre sat, pe jos, găseam eu drumul...

În clasă, stam în ultima bancă. Învăţam carte cu cei de la muzică — doisprezece fiind şi ei. Printre atîţia, îmi ziceam, mă mai pierd, trec neobservat. Mai rău e la atelier.

A intrat la noi diriginta Măleanu — o femeie tînără şi voinică, cu nişte ochi vioi în stare parcă să descopere totul dintr-o singură privire. Ne-a spus că a terminat facultatea cu media zece, la chimie. Tu de unde eşti ? Tu de unde eşti ? ne-a întrebat pe fiecare. Ce e tatăl tău ? Ce e mama ta ?

— Ţărani, am zis.

— Şi unde lucrează ?

— Păi la cîmp lucrează.

— La cîmp, la cîmp, dar ce, ei nu sînt colectivişti ?

— Sînt.

— Păi aşa, măi băiete, ai smîntînă în gură de nu vorbeşti ?

Clasa a început să rîdă. Nu-mi venea să plîng, dar aş fi vrut să trec prin parchetul acela de la etaj şi să mă înghită pămîntul.

Rătăceam pe lîngă un peticel semănat cu flori şi florile mi se păreau străine ; castanii şi brăduţii puşi pe ici, pe colo nu-mi aminteau cu nimic de tufele de pe dealul meu. La ora de chimie am auzit ceva de departe ; mi s-au întunecat ochii, am crezut că mă calcă o maşină...

— Ia vorbeşte-mi tu, cel cu cămaşa prăzulie, tu din ultima bancă, despre substanţele compuse.

Știam lecția, dar o imensă rușine și senzație de nimicnicie n-au scos din mine decît un bîlbîit, o înșiruire de cuvinte fără noimă.

— Stai jos, trei !

Era prima mea notă. Nu știu ce-i cășunase să mă aleagă tocmai pe mine. Pînza de la un tenis mi se dezlipise de talpă, iar cămașa mi-o agățasem de un cui și se rupsese la mînecă. Era cald pentru uniformă și-i văzusem pe toți la cămașă. Colegii m-au privit, așa, mi s-au părut, sfidători. Îmi spuneam că trebuie să mă întorc acasă, la liceul din Răscruci ; dar ce era să le spun părinților ? Că am luat un trei și că de-asta plec ? Că mi-era teamă, să nu rămîn repetent ? că eu sînt cel mai slab din clasă ? Dar, îmi mai spuneam, am trecut prin atîtea, m-am străduit să trăiesc și eu, ia să văd, ce se poate face ? Ai mei și-au pus încredere în mine ? Și profesoarei ce i-am făcut ? În fond, știam lecția, dar m-am pierdut. Sînt la oraș, m-a întrebat o orășeancă. Nu-i sora șefă de la Oradea, e adevărat, și ce dacă e profesoară ? Pot să învăț. Însă cum rămîne cu pictura ? Profesorul de pictură Orzan, cu mustață subțire, înalt, brunet, distins, mi-a zis :

— Măi băiete, habar n-ai mă, de culoare ! În vacanță trebuie să rămîi aici, măi, să te pregătesc. Tu știi că șase e medie de limită ? Nu se poate ! Nu se poate ! a spus spre satisfacția celorlalți care pictau mulțumiți de ei înșiși. Pune-te pe treabă, măi ! Ia vezi, măi, grecule, mai stai pe lîngă el, s-a adresat unuia dintre ei. Asta vrea să-i întrecă pe fotografi, uite-l cum dă cu degetul !

Nu mai conteneа. Vorbele astea : artă, artist, desen, pictură... glasul lui mi le amesteca în cap, un glas prea bătrînesc pentru vîrsta și ținuta lui, frînt din loc în loc mi se părea că vorbește într-o fîntînă, cum făceam noi, copiii, cînd pășteam vitele.

— Ia mă, ia, ești stîngaci, ai ?

Colegii mei artiști și-au lăsat pensulele și s-au adunat lîngă mine, să-i sporească profesorului plăcerea pentru poantele ce le făcea. El își savura ultimele prelungiri de vocală și, trăgînd cu eleganță, ca o cocoană, din țigară, s-a dat în spatele meu. Îi simțeam mirosul de lămîie —

mîncase două lămîi, fără zahăr — și ochii-mi rămăseseră pe degetele uscative, cojite, ce tremurau sub nasul meu.

— Știi ? Știi ? zicea, repeta întruna, și mi-a luat creionul să-mi arate cîte ceva, însă îi tremura prea tare mîna cînd și-a apropiat-o de planșă și doar a tras o linie, dintr-o mișcare.

Uitase pentru ce venise ? Aș fi fost fericit.

— Privește mai cu atenție ! Nu-i rău, știi, știi ? Aha, aha ! Știi ? Nu-i rău deloc. E, uite aici, vezi ? cu planurile astea. Cu planurile astea zic, știi ? Adică mărul ăsta e mai în față, vezi ? pe planul întîi. Construiește, construiește, băiete ! s-a înrăit dintr-odată. Și de ce cu stînga ? Nici, nici Ressu nu-și permitea să lucreze cu stînga, cît era el Ressu de mare. Ressu ăsta mi-a fost profesor. Desenator, mă, cel mai mare, știi ? Pfiu ! Și tu cu stînga, auzi ? Auziți mă ? A ? A ? Cu stînga, uite ! Nici Steriade, mă, nici... că și ăsta mi-a fost profesor.

— Domn' profesor, l-a întrerupt un grec, Grigorescu zicea ca poți sa pictezi și cu calcîiul, nu conteaza, dar să știi unde pui culoarea, cum...

— E, păi vezi ? Vezi ? Culoarea, da la desen ce te faci ? Vezi, măi Mandravili, măi ? Măăăă...

Băiatul vorbise stîlcit, spre hazul tuturor, dar profesorul a trecut peste asta, apoi binedispus din senin, mi-a zis să iau creionul în mîna dreaptă, să se convingă el că numai cu stînga pot să desenez. Eram hotărît să refuz, fără a-i spune de ce. Un moment m-am văzut din nou în fața învățătoarei Duduța ce mă bătea cu lemnul de la sobă, apoi am simțit palma ca un trăznet primită de la tînăra învățătoare care m-a rugat s-o iert. Eram convins că locul meu nu-i aici, că se făcuse o mare greșeală, și asta mă costa tocmai pe mine, dar vor mai trece cîteva zile și văd ce-i de făcut, dacă într-adevăr mă hotărăsc să plec. Însă acum, acestui profesor care m-a terfelit destul într-o singură oră și parcă intenționat cășunase pe capul meu, pentru a-i face pe colegi să rîdă, nu vreau să-i spun adevărul. Putea foarte bine să-mi facă observațiile necesare, asta să țină cîteva minute, nu atîta timp ; apoi să treacă la altul, că nici unul nu-i nemaipomenit, uite — colega mea a făcut mărul cît o căcărează pe lîngă vasul

ce nu mai e pentru flori, ci seamănă cu o oală în care se fierb sarmale.

— A ? A ? Continua profesorul gata să-mi prindă mîna, cînd a intrat pe ușă cel de sculptură și, dînd bunăziua tare, i-a distras atenția.

Dar lucrurile nu s-au oprit aici cum mă așteptam, ci :

— Auzi, auzi, don' Walter, băiatul ăsta — și a arătat spre mine cu un deget, lucrează cu mîna stîngă, pe-a dreaptă și-o ține pe genunchi, o răsfață...

Sculptorul s-a prefăcut că desface o mapă, să-i arate ceva, apoi :

— E și el la început, așa s-o fi obișnuit. Dar ce vedeți rău în asta ? s-a adresat copiilor. E stîngaci, cunosc mulți pictori care lucrează cu mîna stîngă.

Apoi a ieșit cu profesorul de pictură pe ușă.

M-am întors la locul meu și, luîndu-mi inima în dinți, i-am spus colegei cu glas tare că a desenat mărul cît o unghie. Făceam o observație. S-a făcut, deodată, liniște.

*

O urmăream cu privirea pe directoare. Ea îmi ținuse calea, îmi făcuse rost de scaun, de hîrtie, de toc și cerneală pentru examen. Știind că ei îi vorbise prima oară don' Nicolae, o simțeam mai aproape de inimă. O vedeam însă rar, era mereu grăbită și, din pricina bătrîneții și a îmbrăcămintei modeste, fără o coafură cum se purtau altele, părea cam stearsă. Diriginta mea avea mersul plin de importanță, ochii conturați cu negru, pieptănătura făcută numai din cîrnăciori, lăsa în urmă un miros puternic, de parfum. Directoarea trecea grăbită pe coridor, întreba cîte un elev ce necazuri are, îi mai certa pe portarii care-și făceau de cap cu băutura... Nu-mi zicea nimic, nici de bine, nici de rău. Mi se părea că nu mă vede, cu toate că-i răsăream de te miri unde în față, doar-doar m-o întreba ceva. Imediat îmi ziceam : Și dacă o să mă întrebe, ce-o să-i spun ? Mai bine că nu m-a observat ! De ce însă îi țineam calea din nou ? Mi se părea că are ochi suferinzi, ca ai mamei. Privirea ei mă făcea să cred că are suflet bun. Îmi dădeam seama cu fiecare zi că nu-i e locul acolo, printre acei oameni înalți, subțiri, cu soții

îmbrăcate care mai de care, mereu nemulțumiți și care se certau pentru instrumente. Iar aceste instrumente i le cereau ei, și pe treptele scărilor, și pe coridoare, pe unde o întîlneau.

— Ce vrei, domnule, să-mi scoți ochii cu degetele dumitale de artist că nu mai vin violele alea ? Le-am comandat, le-am plătit, așteptăm. Apoi către mine : La clasa cui ești măi băiete ? Ce cauți pe-aici ? La ce cînți tu ?

— Sînt la pictură, i-am răspuns fîstîcit, și am ieșit să beau apă.

— Apă ? m-a măsurat cu privirea. Păi după ce ? și a coborît scările, gînditoare, cu ochii obosiți de parcă acum ar fi terminat de citit o carte uriașă.

Într-o zi a intrat în dormitor secretarul Bușcă — un om în vîrstă, înalt, spălăcit la față, cu o ceafă uriașă, golașă și cu bască pe cap. Aflasem că fusese pompier mai înainte. Treaba lui ce fusese, însă ce avea cu noi ? — ne ducea încolonați la cantină, nu aveam voie să privim în nici o parte, mergeam precum caii cu obloane la ochi. După ce mîncam, ne întorcea la școală în fugă ; gîlgîia ciorba în noi ca în niște bidoane. Zicea că așa se așează mai bine mîncarea.

Acum îl vedeam în pragul ușii ; imediat am simțit mirosul de ciorbă, al cantinei imense, cu mese multe, capete tunse la zero, păzite de urechi ascuțite, unele mari, altele clăpăuge, moleșite și unsuroase după proaspăta tunsoare. Mi-era silă și frică de cantina aceea supravegheată de pedagogul șef — un tînăr care-și mînca din cuvinte, om cu palme agere și grele ce răsuneau în liniștea adîncă, sfredelită de clinchetul furculițelor și al lingurilor. Dacă furai o felie de pîine și te vedea el, înlemnea întreaga sală. I se auzeau întîi vorbele rostite ca la o mică slujbă, apoi plescăitul sonor al fulgerătoarelor palme care lăsau urme pentru întreaga zi. Al nostru, secretarul, care mai ținea loc și de pedagog — ca om deprins cu importanța disciplinei, stătea între noi precum un cocoș bătrîn, însă cam pleoștit — întrucît sala fiind mare, încă nu-și dădea seama dacă este vorba de vreun elev de-al școlii noastre. Și cum, deobicei, ai noștri erau mereu flămînzi după ce suflau în instrumente pînă li se umflau ochii, pedagogul Școlii

medii de muzică și arte plastice era făcut de rîs în fiecare zi pentru o felie de pîine.

— Măi băiete, măi, măi, măi! și încă mă căuta cu privirea printre ceilalți, deși își pusese palma cît un tocător de lemn, pe umărul meu.

Apoi și-a coborît albaștrii ochi de sub basca pe care cred că nici noaptea nu și-o lua de pe cap:

— Ia hai, ia hai măi, pînă jos la directoare!

Am coborît. Mă clătinam pe picioare de amețeală — veșnicele mele amețeli de cînd mă știu, mergînd prin pulberea drumului sub soarele care desface carnea de pe oase. Știam că nu făcusem nimic și din inima mea deslușeam un glas ce mă îndemna să fiu curajos.

În cabinetul directoarei, ședea pe un scaun, domnul Nicolae.

— Ascultă, măi Alexandre, m-a întîmpinat cu vocea lui subțire, liniștitoare, ce e cu treiul ăsta la chimie? Eu te știam băiat bun, silitor, de aceea te-am adus aici.

— Băiete, mi s-a adresat directoarea, întrerupîndu-l pe el, asta e școala cea mai grea, să știi. Dacă simți că nu faci față, șterge-o! Și, adresîndu-se lui: Dimineața au carte, ca la orice liceu, iar după amiază specialitate. Ei, de la plastică, au vreo cinci discipline obligatorii, la care media șase e limita. Care sînt, băiete, disciplinele alea? m-a pus ca în clasă, dar cu glas ceva mai prietenos.

— Păi...

— Nici un păi. Vorbește frumos, că aici ești la oraș.

— Pictura, desenul artistic, sculptura...

— Și? Și? Că mai sînt, mai sînt. Trebuia să începi cu desenul artistic, el stă la baza picturii și sculpturii și... ei, ia zi!

Am ridicat din umeri. Auzisem că mai avem ceva, însă ori nu fusesem atent cînd ni se explicase, ori termenii trecuseră pe lîngă mine ca vîntul.

— Grafica și decorativa, băiete! Pe-astea unde le-ai lăsat? Eu le fac sau tu? Și, rîzînd spre inspector: uite ce pierit este! Cei de la țară sînt cam sfioși, cîteodată neciopliți, dar asta se îndreaptă. Însă slabi! Slabi rău, sub nivelul celui mai slab de la oraș! Ce fac ei acolo, aia nu e carte.

— Și totuși, s-a văzut obligat inspectorul să-și apere obîrșia, orașul e cam plin de oameni veniți de la țară : profesori, doctori, ingineri... Și ca s-o dreagă : Nu știu dacă și de artiști. Ce zici, Alexandre, să nu avem și artiști veniți din țărani ? Nu mi-ai spus cum e cu treiul acela.

Am încercat să-i descriu stările mele, cum știam lecția, dar m-am pierdut, mă așteptam să-i asculte pe cei de-aici, eu să rămîn ultimul... Nu știu cît i-am convins, însă, după ce ne-am despărțit, un lucru mă tulbura : influența pe care domnul Nicolae se vedea că o are asupra directoarei. Dacă o să mai am necazuri, pe el o să-l caut. Sigur că o să-l caut — prindeam eu curaj. Dar ce să-i spun ? Că iau note mici ? Ce mi-a zis profesorul de pictură ? Înseamnă că sînt slab, că atît merit.

Directoarea nu-mi mai plăcea. Din mama aceea bună, acum mi se năzărea că devenise o femeie încrezută de oraș. Înțeleg asta la o tînără vanitoasă, îmi vorbeam, dar la o doamnă în etate... și eram sigur în sinea mea că din țărani vine, dar trăind atîta timp aici a uitat bulgării aspri, bălegile vitelor, soarele și vîntul uscat ce-ți înăspresțe înfățișarea. Mai toți se văd cît de colo că sînt veniți de la țară. Pe unii înfățișarea îi trădează, deși au genți fistichii în mînă ; pe alții și vorba și gesturile. Și de multe ori te întrebi dacă nu cumva pămîntul i-a blestemat să rămînă astfel. Iar alții, oricît ar urî locul de unde au plecat, plini de bani aici, cu îmbrăcăminte scumpă și mobilă de lux, tot fără gust se îmbracă, nu renunță la pălărie. Îl vezi de departe, nu e nevoie să-l cauți, să dai lumea la o parte pentru a-l găsi. Și ce dacă ar fi savant ? De ce să se ascundă ? Aceștia nu se ascund ? vrei să spui, îmi vorbeam singur, nu se știe ! Deocamdată, uite un exemplu aici. Nu e savant, dar e o artistă. Am auzit că a cîntat la pian. Prin școală, pe stradă — nu aș fi vrut s-o mai văd ca altădată, să-i aștept privirile ce mi se păruseră legănate de vîntul care apleacă iarba ori grîul înalt dintr-o parte în alta. Și apoi aveam de față un profesor devenit inspector. Și se născuse la țară. Uite-l acum la oraș.

— Păi tu nu ești de la țară ? l-am întrebat pe prietenul meu, din Drăgășani, cu care mai beam cîte-un suc. Crezi că n-o să se aleagă nimic de tine ?

— Să vedem. Poate că praful și pulberea, dacă ai mei or zice că cheltuiesc banii degeaba.

Asta e un tîmpit, mi-am zis, și l-am lăsat să-și deseneze mai departe pantofii.

•

Trecuseră două luni de școală și de două ori părinții a trebuit să-mi trimită bani. La început zici că așa trebuie, sînt o mulțime de lucruri mărunte ce se cer plătite ; nu prea-ți dai bine seama ce se întîmplă. Însă cînd vezi că gluma se îngroașă, începi să vociferezi. Nu eu. Așteptam să mi se întîmple orice — eram între ciocan și nicovală. Părinții mă luau la întrebări prin cîte un bilet trimis pe cineva cu drum la Apadiva. De vreo trei ori a venit și mama. Deși obosită de cît drum — mersese pe picioare —, n-a încetat cu cearta :

— Cînd ți-am spus io că aici nu e de nasul nostru, nu m-ați crezut nici unul ! Uite că nici nu se pomenește despre bursă. Ba ete alt năcaz : trebuie bani și pentru vopseluri. Nu mai avem de unde !

Despre bursă nu auzisem pe nimeni vorbind. Iar cu notele mele n-aș fi avut nici o șansă. Deci, mai încet cu banii.

— Să nici nu mai îndrăznești să ceri ! îmi zisese mama la despărțire, deși avea lacrimi în ochi. Sînt femeie săracă ! a adăugat să nu cred că ar purta vreo vină — pe tata nu-l mai punea la socoteală. N-am de unde !

Știam. Cum era să-mi imaginez că ai mei îmi vor trimite lunar bani pentru cantină, dormit, culori, cartoane și hîrtie de desen ? Nu mai spun de caiete. De aceea, cînd a vrut să plece, i-am vorbit și eu, înnecîndu-mă de plîns :

— Lasă, vorbim în vacanță ! Om vedea ce-i de făcut. Mai e o lună.

O lună — iar frigul năvălea din toate părțile. Se părea că intrase în mine definitiv. Atmosfera din școală la fel de rece era. Aia trăncăneau din instrumente, scîrțîiau viorile și îți făceau praf urechile cu chixurile date la cla-

rinet, la corn, la toate ale lor — cu toții începători. Peste astea, spre noi tunau glasurile profesorilor că n-o să ajungem artiști niciodată. Eram mînjiți de vopsele, speriați și necăjiți că avem prea mult de învățat. Profesorii rosteau apăsat, cu încîntare parcă : „nota doi" — și : „cine te-a pus să vii aici ?" iar eu nu întrezăream nici un bine.

Ploile reci, burnița, ceața mi se păreau că se desprind de pe geam și cad pe asfaltul umed și rece, întovărășite de ultimele puteri ale ființei mele. Cîte un coleg venea lîngă mine, în atelier, în sala de meditație, ori în dormitor și mă trăznea mirosul lui urît. Mi se părea că și pielea capului cu părul tăiat scurt și, unsuroasă ca a berbecilor după ce-i tundea mama, la fel miroase. Iar afară ploua. Valurile de ceață intrau peste noi cînd deschideam fereastra, și-mi tăiau respirația — simțeam că mă sufoc. Duhoarea din dormitor rămînea protăpită în mijlocul camerei, răcnea, iar ceața luneca pe ea în jos ca apa văroasă pe trupul unei matahale care-și unsese pielea cu untură. Pantofii și ciorapii împrăștiați pe sub pat, cu gurile lor negre, căscate, își lăsau duhoarea să plutească peste pînza de sunete grave ale cîte unui violoncel — vreo doi băieți, tocmai aici se găsiseră să studieze, și nimeni nu-i dădea afară. Zgribulit de frig cu dureri de stomac, sub cele două pături subțiri, învăluit de gerul ce intra ca o apă rece peste tine — violonceliștii ăștia studiau cu fereastra larg deschisă — te făceai cerc în pat, străduindu-te să înțelegi ce vrea studiosul acela să încropească.

Eram bolnav, mă dureau măselele, nu puteam să dorm noaptea, iar profesorul de grafică, Chițu, îmi spusese că arta este pentru oameni cu mînă sigură și ochi... Îi aveam, și-mi dădeam seama că nici un coleg de-al meu nu făcuse o planșă ca lumea. Literele acelea trebuia să iasă perfecte. Le desenasem din creion, cum se cerea, dar trecusem cu pensula de contururi. Uite că și ceilalți le făcuseră cu mustăți, chiar și grecii ! Îl vedeam pe profesorul scund și întunecat, cu un cap, cît doi pumni, așezat pe catedră ca o ghiulea de tuci, cum ne privește sfidător și-și toacă saliva între dinții din față.

— Lăsați-l, ne încuraja Walter, profesorul de sculptură, o să-i treacă, abia a terminat Institutul și, ca orice tînăr artist...

Tocmai îl visasem cînd reușisem să ațipesc, iar acum, ăsta cu violoncelul îmi trage cu arcușul pe creieri și se mai ceartă cu alt coleg, care ar vrea să studieze și el la oboi, tot aici. Unul vrea să închidă geamul, celălalt nu. Eram și mai trist : aflasem că vom face și decorativa cu acest profesor nou venit, care spunea ce regretă :

— Uite domne, în loc să-mi văd de teatrul meu unde sînt scenograf, vin să-mi bat capul cu cretinii ăștia ! Vă pun eu la punct !

Pune-ne, îi răspundeam în gînd ; nu-i nimic, vine el Crăciunul cu vacanța și măcar două-trei săptămîni scap de dumneata. Dar numai de el ? mă întrebam. Păi cel de desen artistic, Zugravu, care vrea să-l egaleze pe Leonardo da Vinci și ne apostrofează că nu redăm ghipsul exact cum este ? Dar cel de pictură, Orzan, care zice că nu se simte cum pulsează mustul sub coaja fructelor și care, predîndu-ne și istoria artelor ne amenință că ne lasă corigenți dacă nu facem rost de Istoria artelor a lui Suter ? Nici vorbă s-o găsești undeva, și văd că doi care o au, o au degeaba dacă nu spun cuvînt cu cuvînt cum ne-a dictat profesorul.

— Un artist trebuie să aibă suflet bun, nobil, curat... spunea domnul Orzan.

Da, așa mi-l imaginam și eu, însă, deocamdată, în afara profesorului de sculptură, despre care auzisem că este un mare artist, nici unul nu mi se păruse că ar avea suflet bun, nobil. Unul îi dădea înainte cu Leonardo, altul cu Petrașcu, altul cu teatrul lui. Cu toate acestea, ei știau să picteze, iar noi trebuia să învățăm. Pentru mine, însă, măcar media șapte mi se părea departe de acel trimestru.

Reușisem să iau note bune și rele la cultura generală unde profesorii, deși exigenți cu noi, mai zîmbeau.

La grafică nu mi se părea imposibil să fac literele respectînd caracterul cerut ; apoi coperta de carte, proiectul unui afiș... La decorativă la fel — elemente de artă

populară, stilizări și iar stilizări, culoarea așternută uniform. Aici nu redai perspectiva, aveai voie să exagerezi unele forme... La desen însă, cu planurile și formele, unghiurile și proporțiile, apoi cu acea sensibilitate ce trebuia să intervină de la un punct încolo... Vine pictura cu forma și culoarea !...

— Mă, să-ți vină să mănînci culoarea, ca pe pîine ! Și apoi, apoi nu știi să compui în pagină ! îmi zicea domnul Orzan.

Urechile îmi erau pline de astfel de vorbe. La sculptură puneai pămînt, mai luai din el, măsurai cu un compas de lemn, aveai un cuțit de lemn... puteai să te miști în jurul lucrării, s-o pipăi. Dar și aici nu făceai nimic fără desen !

— Asta e ! zicea viul Leonardo. Fără desen ești mort ! Mortoooo ! Și nu vă trec ! Nu vă treeec ! Păi ce lucrări sînt astea ?

Cu aceste spaime în suflet, trăgeam de fiecare zi. Să treacă timpul și să mă văd pe bătătura casei părintești. Printre bănci mă învîrteam altfel. Fusesem așezat și în prima bancă, lîngă unul „model". El trebuia să mă supravegheze, să-mi controleze caietele (care, deocamdată, erau unul singur universal) ; și mă ajuta acest „model". Mi se părea că gura lui păcăne mereu ca o moară cu ciocănele și aruncă stropi. Nu era bun decît de carte. La fel ca el, altul lîngă care fusesem mutat la începutul ultimei luni. Àsta cel puțin avea un glas pițigăiat ce mă făcea să rîd, iar el mă privea derutat, gata să mă lovească. Repeta cu disperare lecția în bancă, frecîndu-și mîinile ude, în minutul cînd profesorul întreba cine absentează, iar buzele lui mi se păreau o morișcă. Nu înțelegeam de ce se reped în cuvinte și nu vorbesc rar, așezat, cum mă sfătuise tata : să-mi cîntăresc vorbele, să spun numai ce trebuie. Parcă se luaseră la întrecere, cine vorbește mai repede. Fetele rămăseseră în urmă, disperate ; una singură încerca să turuie ca ei, și atunci ochii ei, ochii ei mari și albi ca două bezele, i se bulbucau și mai mult în fața tablei. Luam act de existența ei numai cînd o vedeam acolo, mototolindu-și tivul fustei. Apoi mi s-a părut că mă privește mereu și că o amuză permanent ceva la

mine. Cînd ieșeam, sau intram în clasă, îmi ținea calea și rîdea. Într-o zi, în pragul clasei, am înjurat-o de mamă. Nu realizam că ochii aceia ai ei, lunatici, dădeau numai impresia că rîd întotdeauna, că fata semăna într-un fel cu Rădița lui Cocostîrc, care, atunci cînd plîngea, ți se părea că leșină de rîs. Făcusem aceasta și pentru că în acel moment asista la rîsul ei o altă fată, care mă tulburase încă din ziua cînd am dat examenul scris la română. Îi văzusem picioarele dezvelite — erau albe, neatinse de iarba înaltă și uscată ori de ciulini, și un fior asemenea celui trăit cînd te sperii, fierbinte și ascuțit, îmi despicase coșul pieptului. Închisesem ochii și mi i-am pipăit la rădăcină să-mi dau seama dacă nu am cumva năluciri. Fata aceea semăna izbitor de mult cu învățătoarea de care mă îndrăgostisem. Nu avea cum să fie ea, dar îi era soră ori rudă foarte apropiată? Acum ea stătea lîngă ușă și se uita cum colega cu ochi mari și albi rîde de mine.

*

Administratorul Cazan, un omuleț scund și subțire, bătrîn ,cu o șapcă albă și largă pe cap, făcînd mereu cu ochiul de parcă cineva storcea zeama unei corcodușe verzi în el, mi-a spus de față cu colegii, în dormitor, că neavînd cu ce să plătesc dormitul și cantina, mă dă afară din cămin.

— Scurt! a țipat cu glas subțire și a bătut cu piciorul în parchet.

A ieșit ca luat de vînt.

De fapt, am auzit că a adus un băiat și, neavînd pat pentru el, trebuia să-i-l dau pe-al meu.

— Lasă, a zis Mandravili, dormi cu mine.

Însă noaptea, fiind el de serviciu, administratorul m-a dat jos de lîngă Mandravili.

— Te culci pe parchet, mi-a zis în liniște, să nu-i trezească pe ceilalți, deși aprinsese lumina. Acolo e locul tău. Păi te-am iertat, te-am iertat, dar cît? Iar pe tine, dacă te prind că-l mai primești, te trimit la Crucea Roșie, aia a voastră, a grecilor, să știi.

M-am dus într-o sală de clasă și am stat acolo toată noaptea. N-am îndrăznit să aprind lumina. Lumină venea de-afară, cît să nu-mi fie urît. Dar se întîmpla ceea ce așteptam cu teamă. Administratorul nu mă mai primea. Și, odată cu asta, nici la cantină nu aveam ce să caut. Începînd cu ziua aceea, gîndul mi-a fugit spre bănci. Așteptam să se termine cursurile și să scotocesc prin ele înainte de a veni măturătoarea. Mai găseam cîte un rest de pîine, cîte o fărîmă de eugenie. Asta nu a ținut mult. Îmi dădeam seama că altcineva mi-o ia înainte. Și l-am descoperit pe Mandravili cotrobăind în altă clasă. S-a speriat de mine și, fiindu-i rușine m-a mințit că-l rugase cineva, de la o clasă mică să-i caute un caiet. Însă avea gura plină, iar buzunarele umflate.

— Măi Mandravili, i-am zis, nu te mai feri, că și eu caut prin bănci.

— Mi-e foame ! a zis. La cantina aia nu mă satur deloc.

— De bine, de rău, ai ceva acolo, dar eu...

— Uite, îți dau de la mine, și mi-a întins două felii de pîine uscată. Și știi ce facem ? Împărțim clasele. Alegi ! Eu o să iau mai puține cu două.

Mergeam amîndoi pe culoarul pustiu, el cu statura aplecată în față și apăsînd puternic pe călcîie, eu cu pași mărunți, iar geanta cu cărți pe care trebuia s-o port în mînă, mi se părea că-mi scoate brațul din umăr.

Vacanța se apropia. Mirosea a iarnă și-a sărbători. Strada principală ce se desfășura prin fața școlii noastre, părea un fluviu frămîntat, gălăgios. Trebuia să mă mai ascult la cîteva materii ca să-mi încheie media. Colegii chiuleau pe rupte, fumau pe la colțuri, se plimbau prin curtea bisericii Sfîntul Mitică să caute peisaje. Ei vorbeau despre artă, iar eu trebuia să învăț. De ce ? Pentru că în momentul cînd eram scos la tablă, mă inhibam. Mi-aduceam aminte de mama ; o vedeam acolo, în locul directorului adjunct Orodel, care preda matematica și țipa la mine că în viață trebuie să știi de toate, nu numai pictură. Vorbea tare, de parcă se adresa unor surzi. Atunci ochii mei fugeau pe fereastră. Nu-l mai auzeam. Iar el mă lua de umăr, mă zgîlțîia să-mi arate tabla. Îl priveam ca o curcă beată, și conversam cu mama, cît mai are de

muncă, o mai înțeapă inima, apoi ajungeam la procente, la zilele făcute.

— Măi băiete, mă! Unde ți-e gîndul? Păi crezi că dacă ești la uman, matematica nu-ți trebuie? Nu se știe ce se întîmplă în viață. Uite, eu îmi închipuiam c-o să ajung director la Școala de muzică?

Atunci mă dezmeticeam. Dar nu înțelegeam ce vrea să spună. Păi ce-și închipuia c-o să ajungă? Mai bine sau mai rău?

— Treci la loc!

Liniștit, ocupam locul din bancă și-mi continuam dialogul cu mama. Suna de ieșire; cînd mă ridicam în picioare odată cu ceilalți, mi se adresa mie:

— Băiete, ia vino cu mine la cancelarie!

Atunci îmi dădeam seama că nu-mi-a pus nota patru.

— Băiete, de ce nu vrei să înveți matematică?

— Învăț, domn' director.

— Păi cum mă? Ce, astea sînt note?

Pentru mine erau. La școala generală învățasem de zece, dar aici nu mai aveam timpul de-acolo. Și apoi, îi auzisem pe cei interesați de specialitate că pun accent pe materiile care vor trebui în viitor, la care vor da bacalaureatul... Ori matematica, fizica, chimia trebuia să le învățăm ca să avem note de trecere. Și eu aveam. Îmi ieșea media șapte. Șapte era aur, îi auzeam pe alții vorbind. Față de cinciul tras de păr al lui Mandravili și alții...

— Mă, tu poți, dar nu vrei. Am să te las corigent.

Cum? îl întrebam în gînd. În gînd puteam să-i răspund oricui, dar în viu grai mi se luau picioarele. Puteți să-mi dați și doi, tot trec. Era a treia oară cînd mă chema la cancelarie. Mă obișnuisem cu el. Poate de aceea, la tablă, gîndurile mele o luau razna.

La chimie, însă, lipsea diriginta noastră. Se zvonea că e bolnavă și mulți se rugau s-o țină boala cîteva luni de zile. O suplinea un bătrîn, ieșit de mult la pensie. Iar acesta avea un obicei drag nouă: striga din catalog pe cineva să-l asculte și-l anunța pe-al doilea să se pregătească. Îi spunea și ce o să-l întrebe. Era un minunat prilej să-ți îndrepți media, iar mie cum de la acel *trei* mi

se trăgea necazul de a rămîne corigent — profesoara nu-și schimbase impresia dintîi, mi se părea că nu-mi mai vine rîndul. Cînd mi-am auzit numele rostit să mă pregătesc, am uitat totul și am găsit că e bine să-mi scriu formulele chimice în podul palmei de la mîna dreaptă, doar îl înșelau atîția în felul acesta. Unii scriseseră din pauză formulele pe un colț al tablei, cu creionul, alții pe perete, cu litere mici, cei mai mulți aveau cîte-o hîrtie la ei. Iar eu de ce n-aș face-o, mai ales că am nevoie de-o notă mare? Sigur pe mine am ieșit la tablă, ușor șchiopătînd de povara pe care oamenii înțelepți sînt siliți s-o poarte peste tot. Însă în fața imensei pete negre de care mă apropiam ca un orb, am simțit că mi se umplu mîinile de apă, șira spinării, tîmplele și am început să fac niște mișcări curioase. Ochii vibrînd sub o streașină de zăpadă, căutau podul palmei. Nici mîna stîngă nu mă mai asculta, să țină creta. Mi-am apucat podul palmei și, concentrîndu-mă să deslușesc ceea ce pe jumătate se șterse, cum citesc orbii ziarul, am început să bat din picior de necaz.

— Oho, băiete, i-am auzit glasul rar și gîfîit, ia dă-mi mîna! Dă-mi-o, dă-mi-o!

Mi s-a părut că strigă bubuitor la mine, nu aș fi crezut că poate să aibă atîta putere în glas.

— Ai vrut să mă minți! Asta ai vrut. Rușine!

Se făcuse liniște în clasă. Mă făceam de rîs. Și tocmai față de acest om.

— Treci la loc. E urît din partea dumitale!

Am fost chemat la cancelarie. Acolo erau adunați toți profesorii. Încercam să mă apăr, dar un profesor de psihologie care auzisem că predă și la facultate și-i cunoștea pe colegii mei greci de cum intra în clasă, că n-au învățat lecția, i-a zis bătrînului:

— Nu-i nevoie să ne mai arate mîna.

Nu mi-a pus nota care mi-ar fi fost fatală. M-a iertat, sfătuindu-mă să nu mai fac niciodată așa ceva.

Prin această atmosferă, bîjbîiam să ies la lumina drumului ce ducea spre casa părintească după trei luni trăite într-o lume ce mi se părea complet străină; cu aceste impresii porneam spre autogară, lăsîndu-mi lucrurile în-

tr-un dulap din atelier ; Cazan, administratorul nu mi le primise în magazie.

*

Se înserase de-a binelea cînd am coborît din autobuz. Aș fi vrut să fie ziuă, să văd drumul călcat de atîtea ori în preajma examenului de admitere la liceul din Răscruci. Prin întunericul de iarnă care se lasă prea devreme nu deslușeam casele mari. Pe atunci învățasem ale cui sînt. Lumea vorbea în șoaptă, cu sfiiciune și uimire. Casele mari ale oamenilor mari. Acum mi se arătau ca niște stînci negre împodobite de lumini mărunte. Ca să ajung la liceu, ar fi trebuit s-o țin drept înainte și să trec de drumul ce mă ducea spre casă. Dar pe cine aș fi găsit la ora aceea ? Măcar din drum să-l privesc ! Nu știam unde este internatul. Auzisem că se află în preajma unui restaurant, cam pe unde ne lasă rata. Oricum, pe-al perceptorului nu țineam prea tare să-l văd, însă aș fi vrut să intru acolo unde trebuia să am și eu un pat, să-mi închipui, pentru cîteva clipe că nu am plecat. Mi-am amintit că e vacanță și nu aș fi găsit pe nimeni.

Femeia din sat care călătorise cu mine, străină de gîndurile mele, mă îndemna să calc mai repede, pînă nu se face prea tîrziu. Îmi părea bine că am cu cine să merg prin pădure, dar inima mi se frîngea de durere că trec prin Răscruci ca vîntul. Ar fi fost minunat să ajung pe la domnul Florea, să-i spun unde sînt, de ce nu l-am mai căutat. S-o fi gîndit la mine — eu numai o dată în învălmășeala aceea. Cred că m-a căutat, dar cine știe ce i-or fi spus elevii care nu mă cunoșteau. S-o fi înapoiat spre casă cu credința că n-am reușit. Nici pe la el nu treceam ! Iar femeia aceea mergea repede, nu-i ardea de vorbă, se temea c-o ajunge cine știe ce prăpăd din urmă.

Urcam dealul pe la Buzdrughilă ; ea gîfîia, dar mie mi se părea o nimica toată urcușul. Mergeam și mergeam prin zăpada apoasă ; abia îmi scoteam încălțămintea din noroi. În fața noastră se întindea pădurea ca un perete întunecat. Ploua cu măzăriche, în pale lungi, zbuciumate de vîntul adînc. Măzărichea țîrîia pe crengile goale, amorțite. Aveam impresia că peste planșa mea albă,

de desen, bunică-mea presară de sus deasupra capului meu, zahăr tos. Mergeam și aveam în fața ochilor doar chipul său bătrîn, tăcut și sătul de toate. Tata mi se părea că frînge niște crengi în stînga mea, nu prea departe ; mama cosea ceva la lumina cerului, cît mai aproape de el, să vadă bine, iar soră-mea aduna frunzele căzute, în dreapta.

— Lupii ! a țipat femeia de lîngă mine, strîngîndu-mă la pieptul ei. Ne mănîncă ! Ne mănîncă și nu e nimeni să ne ajungă din urmă !

— Lupii ! m-am trezit și eu că strig fără a ști prea bine despre ce e vorba, speriat, smuls din gînduri de țipătul de femeie ce pe moment mi se părea nebună. Simțeam primejdia apropiindu-se și mă temeam că-i ia prin surprindere pe-ai mei.

— Să ne oprim ! m-a strîns de umeri femeia. Stai pe loc, să vedem dacă ne țin alții calea.

Valurile de măzăriche se loveau de obrajii înghețați. Ochii începuseră să lăcrimeze de frig prin aerul tare. Și mai reci simțeam lacrimile la colțurile pleoapelor. Nu se poate să mă aștepte astfel pădurea ! îmi spuneam, iar în ochi se lumina imaginea unui lup care ar fi putut prea bine, cîndva, să mă sfîșie. Eu mă dădeam cu sania pe zăpadă ; frate-meu și alți băieți se jucau, iar berbecii fugiseră de lîngă noi să roadă vîrful crengilor la care puteau să ajungă, cînd, deodată, cu glasul femeii de lîngă mine, o femeie strigă : „Lupul ! Lupul !" Nu credea nimeni, pînă a trecut prin fața noastră un berbec călărit de lup, ce își ținea picioarele sub burta lui și, întins pe spinarea mînjită de sînge, îi rupea gîtul, cu colții. Berbecul nu putea să fugă cu atîta greutate în spinare, dar încerca să-l trîntească. Copiii au fugit. Rămăsesem eu cu sania în mînă să-l amenințe și să mă apăr dacă se va repezi la mine. Nu-mi era frică ; continuam să strig la el să lase berbecul, ridicînd sania, apropiindu-mă, iar lupul rînjea la mine, își arăta colții lungi ,mînjiți, furios, sfredelind berbecul în continuare, cu botul, de parcă ar fi vrut să-și vîre căpățîna în gîtul berbecului nostru. Mă apropiam, cu disperare că-l duce în pădure să-l mănînce acolo, iar frate-meu cu ceilalți strigau la mine să fug.

Fiara a sărit de pe spinarea berbecului și, continuînd să rînjească la mine, a intrat între tufe. Am dus berbecul acasă, cu sania și trei zile l-am ținut în casă, la căldură, bandajîndu-i gîtul, vîrînd în găurile făcute de lup grăunțe de usturoi. Nu ne dădeam seama că trage să moară, ca un om. Ne privea cu tristețe ; hîrîia, și poate de aceea se chinuia : nu putea să moară atîta timp cît noi asistam la sfîrșitul lui. În cele trei zile, frate-meu n-a dat pe-acasă, de frica mamei. „El e mare, fi-i-ar sania a dracu, de-aia mi-a luat berbecul, că nu l-a păzit !“ „Să plece din casa mea, spunea mama, să nu-l mai văd !“ De fapt știau că vinovatul n-o să-și facă de cap și schiaună pe la cineva, pe la vreun prieten. „Lasă-l acolo și un an de zile, să-i vină mintea la cap.“ Cui îi păsa că stai nemîncat sub o glugă de coceni și că nu dormi de urît ? Îl vedeam pe frate-meu intrînd pe poartă, ca un cîine bătut. Era plin de zăpadă, cu degetele îndoite, înghețate, nu le putea îndrepta, nici strînge la un loc.

— Mă Sandule, ai niscai chibrituri, mă ?

— Da ! i-am răspuns și eram convins că lîngă mine se află mama și nu mai găsește cutia să aprindă focul, „Că al dracu foc, pînă se aprinde...“

— Dă-mi-l, dă-mi-l ! am auzit glasul înspăimîntat, străin de astădată. Dă-mi-l mă, și m-a lovit cu palma peste gură. Dă-mi-l, că tu nu poți !

Atunci mi-am dat seama că eu n-aș aprinde bățul de chibrit atît de repede ca ea. Femeia scăpăra cîte un chibrit și mai făceam cîțiva pași, în timp ce arătările se împiedicau prin lăstăriș. Le simțeam cum suflă pe-aproape.

— Nici nu avem cu ce să ne apărăm ! am auzit-o. Tu ai o prăpăditâ de geantă. Eu coșul ăsta, lua-m-ar moartea ! că mă găsii să mă duc după draci uscați ! Hîșt ! am auzit-o și arătarea a început să chelălăie cînd chibritul aprins l-a lovit peste bot ; am văzut un mic nor de aburi încercuind flacăra chibritului.

Nu știu cînd am ieșit din pădure, dar ne-am văzut pe loc șes, iar femeia trăgea cu ură și disperare cîte un băț pe cutie și se învîrtea în loc, drăcuind că s-a udat pucioasa pe cutie și uite, s-a și rupt, se ia pe chibrit hîrtia cu negreală cu tot !

— Păi nu mai e nimic, nu se mai ține nici un lup, sau ce drac o fi fost, după noi.

— Păzea ! a strigat femeia și m-am împiedicat de ea dîndu-mă îndărăt.

Dar nu se mai auzea nimic. Numai măzărichea, imensele pînze împăturindu-se și depărtîndu-se în văzduh.

— Țipă ! Țipă !

— Ce țipă, fă tață Anico ? m-am speriat cînd abia mă mai liniștisem.

— Țipă, n-auzi ?

Am tăcut amîndoi și am deslușit țipete subțiri de multe femei, țipete îndepărtate, de spaimă, ce nu-ți dă răgaz să te retragi, să ieși din primejdia cea mare ; iar țipetele erau aduse și învălmășite de vîntul suflat din pămînt, nu de sus.

Am privit cu atenție prin beznă și deodată, de undeva din văzduh — nu bănuiam că e culmea dealului nostru, a țîșnit o flacără, iar fumul albicios, din jurul ei, a venit la noi, cu miros înecăcios de lemn.

— Arde ! abia s-a auzit femeia și mi s-a părut că moare. Mi-a ars casa ! Mi-a luat casa foc !

— N-are cum să fie casa dumneata, încercam eu s-o încurajez.

— Io știu ? Să nu fie, ai ? N-o fi. După cîțiva pași : Ba a mea e !

— Da dacă o fi a noastră ? m-am cutremurat de frică. Poate să fie foarte bine casa noastră. Mama nu prea mai vede, a bătrînă...

— Aoleo ! să ții minte că a voastră este !

Ne apropiam de talpa dealului, călcînd prin gropi, împiedicîndu-ne de lemnele căzute, cu privirea numai acolo sus. Cînd am trecut pe puntea de peste rîu, pe bîjbîite, am auzit răcnete de bărbați. Picioarele-mi lunecaseră de pe lemnul acoperit de polei și dacă nu m-aș fi aruncat pe burtă, peste mal, aș fi căzut în apa unde, odinioară, oamenii aruncaseră puștile.

— Nu te înecai, dar răceai la plămîni și asta-ți mai trebuia.

Pentru femeia asta rămăsesem tot un copil — ce dacă învățam la Apadiva ? Și ce dacă mă fac pictor ! Păi asta chiar nu însemna nimic.

Nu aveam timp s-o judec atunci. Am înțeles că oamenii coborau cu sacalele la apă ca să stingă incendiul. Mari hălci de flacără se rupeau din trunchiul gros și, zburînd peste drum sau în vale, ca să se înfigă în altceva, păreau ieșite ca din tun. Focul troznea. Se auzea bine de-aici și simțeam dogoarea, iar prin lumina puternică ce aburea peste șomoioagele de fum, se agitau oamenii și femeile subțiri, mici — insignifiante ființe ce se luptau cu balauri vărsători de foc. Cu toate acestea, nu troznetul flăcărilor, zgomotul lemnelor frînte ori fumul prevestitor de și mai rău, nu acestea te speriau, cît mai ales țipetele, vaietele și înjurăturile, blestemele acelor biete ființe — duhuri întărîtate ale nopții, agitîndu-se pe o fantastică bîrnă în flăcări.

Inima mi-a venit la loc, la jumătatea dealului. Reușisem să stabilesc direcția dincotro venea lumina focului. Nu casa noastră ardea. Nici a femeii care nu mai putea decît să ofteze.

Am ajuns acolo ca un străin. Cei ce treceau pe lîngă mine mă vedeau, dar nimeni nu mă întreba de vorbă. Casa era a lui neica Ion ! Cădeau ultimii căpriori din acoperiș. Vîjîiau prin aer, ca aripile păsărilor mari ce treceau peste ochii mei deschiși cînd, răsturnat pe spate, priveam cerul din iarba ce-mi intra în urechi. Acestea erau aripi în flăcări. Acoperișul a pîrîit și, ros de la streașina casei, s-a prăbușit la pămînt. Casa părea un imens soare aprins, apărut în toiul nopții. O clipă am crezut că e sfîrșitul lumii. Rotundă, numai lumină, la care puteai să-ți ții ochii, ai fi zis că în adîncul ei fierb viscerele cosmosului. O bubuitură a zguduit pămîntul.

— Gazul ! Gazul ! Butoiul cu gaz, din pod ! Și banii ! Aoleo, banii ! țipa femeia lui neica.

Dar cine să intre în foc, în vacarmul abia dezlănțuit după ce explodase butoiul cu gaz ? Neica fugea în jurul focului ca o pasăre neagră. Nu știa pe unde să intre, ori nu-i venea să creadă că tocmai casa lui arde ? Nu-i văzusem pe ai mei, dar glasul mamei mi se părea că se

aude de peste tot. Priveam pereții pîrliți de pe care lunecau pale de flacără ce se stingeau pe pămînt. Din munca de-o viață a omului nu rămînea decît o grămadă de bulgări negri, arși. Și totul fusese înălțat numai de mîinile lui.

— Ju, neică, neică ! am auzit-o pe mama. Mă neică ! ce faci ? ce-ți veni ?

Lumea se adunase acolo, cerc ; nu reușeam să văd ce se întîmplă. Dar am auzit-o tot pe mama :

— Lume, lume ! Săriți lume ! Uitați-vă la neica al nostru al bun ! Căzu peste bîrna asta și-i intră un piron în piept !

Am simțit că mă trage cineva de-acolo cu prea multă putere și am înțeles c-o face cu ură, dar cînd m-am uitat în ochii aceluia, smucindu-mi umerii, l-am văzut pe tata.

— Hai de-aici, măi băiete, că nu e de tine ! Hai, hai !

— Mama ! am zis, ia-o pe mama de-acolo !

— Las-o, că e cu sor-ta. Și așa nu mai e nimic de făcut. Hai la a bătrînă că-i e rău, să nu-i crape inima cu jalea asta.

Nu era momentul să ne întrebăm de sănătate, de școală... Mergeam încet. Tăceam. Iar dinspre locul acela nu se mai auzea nimic, nimic. Era liniștea care se așterne în jurul unui mort. Lăsăm focul să ardă, dar nu trebuie să supărăm mortul.

Nu apucasem s-o mîngîi pe bunică și am auzit că intră pe poartă o mulțime de picioare ce se împiedicau. Erau mama, soră-mea și un om. Se străduiau să ducă ceva pe sus. Se îndemnau în șoaptă să fie atenți pe unde calcă, dar în prag, mama nu s-a mai putut abține și a strigat la soră-mea :

— Deschide ușa aia mai bine ! Mă Grigore, mișcă-te mă, blegule de-acolo ! Doamne, ce pedeapsă de om mi-ai dat pe cap !

Pedeapsa aceasta era tata. Și cum mama întotdeauna așa îl credea, mai ales la greu, nu-i dădea voie să pună mîna unde era vorba de o treabă mai serioasă. Nu-l certa că a plecat de-acolo și că nu le-a ajutat pe drum, dar îi venea să-i zică orice că nu le-a auzit cînd intră

pe poartă. Iar greutatea cu care se amărau era neica pus într-o pătură. L-au întins jos, în timp ce mama îl sfătuia :

— Încet, neică, nu te sforța !

Nu murise. Nu-i intrase în inimă pironul acela, însă, privindu-l, nu-ți venea a crede că mai apucă dimineața.

Nu se poate să nu mă fi văzut mama cînd a intrat pe ușă, mai ales că stăteam lîngă lampă. Înțelegeam că n-o să se pună pe rîs, să sară într-un picior de bucurie, cum o știam, dar o vorbă ar fi trebuit să-mi spună. Am sărutat-o pe soră-mea și i-am cules pe buze lacrimile sărate de pe obraji. Ochii lui neica, mari, mi s-au părut că-mi zîmbesc. Nu aveam cum să cred asta deși îl vedeam bine, avea o privire luminoasă.

— Mă mumă, am auzit-o pe mama privind spre bolnav, mă Alexăndrel ! Apoi, dînd să treacă peste picioarele lui neica, dar retrăgîndu-se imediat : Te găsiși să vii tocmai acum !

*

Eram ocupați cu neica, nu avea cine să-l ducă la Apadiva — dacă l-ar fi pus într-un car ar fi murit pe drum, iar să ajungi la rată era prea mult de mers. Acum, eram sigur, trage să moară. Venise și femeia lui. Dormeam cum se putea, cu moartea la fereastră. Aveam destul timp să stăm și de vorbă.

— Numai dacă nu l-ar lua moartea pînă dimineață, se văita mama, că nu mai pot, nu mai pot cu atîtea pe cap !

Nu-mi venea să ies din casă nici pentru prieteni. Care prieteni ? Să-l întîlnesc pe-al perceptorului, să-l văd cum se fălește pe drum că e băiat de liceu ? Veronica ! Dar nu aveam curaj deocamdată să mă plimb pe lîngă gard. Nu știu de ce amînam s-o văd. Abia sosisem, trebuia să mă dezmeticesc mai întîi, să mă satur de aerul de-aici. Ce să fac ? m-am întrebat. Deși știam prea bine ce trebuie, mi-era urît să mă apuc de lucru.

Îi priveam în tăcere pe-ai mei și nu îndrăzneam să deschid vorba despre școală. Ei aveau dreptul să mă ia la bani mărunți, simțeam că sînt nemulțumiți, îngrijorați... Pînă la urmă, trebuia să încep lucrul. „Nici o zi fără o

linie", spusese profesorul și pomenise numele cuiva. Aveam un bloc de desen, creion B4, așa că dă-i bătaie, iar modele, uite-le : neica stă nemișcat, bunica puțin mai țanțoșă. Am început să le fac portretul. Îmi tremura mîna și mă dureau ochii.

— Să vă faceți autoportretul, ne sfătuise profesorul Orzan. Tu însuți poți să-ți fii cel mai bun model.

Luam oglinda din perete, o rezemam de-o pernă și, stînd turcește în mijlocul patului, mă încruntam la mine.

Neica Ion parcă își revenea. S-a găsit cineva să-l ducă la Apadiva. Care cineva aflasem că era trimis de domnul Iacob. Însemna c-o să aibă drum la vale și-o să treacă pe-aici. L-au luat pe neica în timp ce mama îl plîngea că nu face și el Crăciunul în casa lui, ori cu noi — și casa noastră mi s-a părut deodată prea goală, scăldată de soare. Era o zi senină, orbitoare, ce ne făcea să credem că e un semn : neica se va face bine.

În Ajunul Crăciunului a venit și frate-meu Ștefan. Îmbrăcat frumos, dar slab, numai piele și os, nu-mi venea să cred că el e. Adusese halva și orez.

— Asta e bun, al mai bun ! a zis mama, că nu-l găseam aici. N-aveam ce să bag în sarmale.

Venirea fratelui ne făcuse să uităm de neica. Simțeam aerul de sărbătoare, mai ales că aveam și un purceluș. Mama a început să-și deschidă sufletul :

— Ce ne facem, măi băiete, cu școala aia a ta ? E greu, greu de tot !

Tăceam. Tata o îngîna : „Școala. aia a ta". El știa ce vrea să spună mama.

— L-am dat acolo, acolo trebuie să-l lăsăm.

— Păi cu ce, mă ? Tu niciodată n-ai știut de casă și de greutăți.

— Păi, n-am știut ! Ai știut tu ?

— Auziți ? Auziți ? Ce-ai făcut, mă, în viața asta ?

Ieșeam din casă.

— Bine mă, începea Ștefan, venii și eu și începurăți cu cearta. Vreți să plec ? Uite că plec acum.

— Pleacă ! zicea mama, ca la supărare. Te-ai spurcat pe-acolo și nu-ți mai place aici. Rîzi de noi că sîntem necăjiți, și de casa asta că e mică. Da în ea ai crescut.

— Am zis eu ceva ? se apăra el. Ia uite, mă, ia uite ! Ce zici ? mă întreba pe mine.

Încercam să mă bucur de fiecare clipă trăită acasă, în liniște. Acum se făceau pregătiri pentru tăierea porcului. Se spălau vasele, se căuta copaia pentru carne, în care să se scurgă de sînge ; se vorbea cu oamenii : unii să țină de porc, meșterul să-l taie. Erau greu de găsit, timpul trecea, nimeni nu vrea să intre în noapte, să-l taie tîrziu. Altceva este ziua, la lumină. Cuțitele nu prea te ajută, „Că nu le ascute nimeni !“ se răstea mama spre tata. Trebuie să golești mațele, să le speli, să le alegi unul de altul, să le descurci, cu atenție să nu le înțepi, că dacă se întîmplă asta, ai terminat cu ele. Și mai era o grijă : pe jos — noroi ! Ninsoarea încetase, se topise zăpada și opincile clefăiau prin știrmina curții.

— Asta e ! Noroiul de-o viață ! se amăra mama.

— O să ningă, o să ningă, mormăia bunica.

Dar pe ea n-o lua nimeni în seamă în asemenea momente.

— Vezi ? Vedeți că ninge ? Ce-am spus eu ? o auzeam gîfîind pe lîngă fereastră.

Ningea și nici nu ne dăduserăm seama. Ningea rar. Spre seară fulgi mari s-au întețit. Noroiul a înghețat.

— Acum poa' să ningă cît o vrea, a zis tata mulțumit.

— Cît o vrea ! l-a îngînat mama care găsea pricină din orice în aceste zile cînd se vedea prea ocupată. Păi dacă se pune vreo iarnă grea ? Ce-ți pasă ție ?

Simțeam în mine cît de cît orașul. Poate de aceea amînam întîlnirea cu Veronica. Te ții un pic mare, e altceva, vii de departe — asta se întîmplă cu oricine, chiar dacă are impresia că nu vrea să arate altfel. Vin de-acolo, îmi reproșam apoi, dar cu ce medii și ce mi-a spus profesorul de pictură ?

Ningea în roiuri largi, iar glasurile sonore, amplificate, se auzeau peste o jumătate de sat. Ciinii se jucau prin zăpadă ; găinile rotunde ca niște mingi, copleșite parcă de greul sărbătorii nici nu te luau în seamă, puteai să le calci pe gheare. Treceau pe lîngă tine preocupate, numai cînd zăreau troaca pusă pentru porc, cu tărîțe calde, aburinde „să mai mănînce și el pentru ultima oară“,

se repezeau în ea, se jumuleau cu ciocurile, care să rămînă pe un loc mai bun, iar porcul, înnebunit că nu mai apucă nimic, le lua pe rît în sus și le zvîrlea departe. Găinile veneau înapoi, cotcodăcind și speriind animalul, care și-așa visase cuțitul.

Ciinele schelălăia cu coada între picioare, zvîrlit, mușcat de burtă, deși înfipsese și el colții la rădăcina urechii. Îi era foame, iar tărîța caldă, amestecată cu lături, nu i-ar fi ajuns toată. Văzîndu-și stăpînul cum iese din curte, cu cuțitele, să le ascută, porcul fugea în coteț, clipea mărunt printre uluci, ar fi vrut să intre în pămînt, numai să nu fie găsit.

Priveam în curte și mă gîndeam ce rușine ar fi să vadă profesorii ce se petrece pe-aici. „Păi bine, mă, mi se părea că-l aud pe profesorul de pictură, n-ai bani de vopsele, da ai porc, a ? a ?" Am, îi răspundeam. Adică trebuie să nu mai mîncăm nimic ? Nimeni nu mănîncă în tot anul carne de porc. Vorbeam singur, mi se părea că toată lumea are ceva cu mine. Mă certam cu fiecare...

Mama intrase în panică. Nu mai veneau ăia să taie porcul ! Tocmai cînd își descărca „dracii", intrau și oamenii pe poartă.

— Vezi ? Vezi ? o învinuia tata, grăbindu-se să i-o ia înainte, pe ușă, ca să-i întîmpine.

— Așa e ! Făcui păcate ! Nu mai aveam răbdare, aia e ! că pe tine nu te leagă nimic de casa asta, nu știi altceva decît să stai la căldură și să mănînci, își deșerta ea ultimele picături de venin. Tata a bătut din palme a „n-am ce-i face, asta e !" și s-a luminat la față, să-i primească pe oameni.

Aștia își scuturară picioarele la ușă, lovind apăsat din călcîie și își mai trecură cuțitele unul peste altul, cum se întîmplă înainte de a începe o treabă ; oricît l-ar fi ascuțit tocilarul, numai în fața ușii perfecționezi „problema", de unul singur — altfel nu ai încredere deplină.

Porcii guițau jalnic prin fumul ninsorii intrată în primele cenușiuri ale serii. Apoi horcăiau scurt, de cîteva ori, înnecîndu-se cu sîngele ce ieșea din gît în șuvoi gros. Soră-mea cu mine fugiserăm în casă să ne astupăm urechile.

— Ia-o de-acolo ! ia-o de-acolo ! strigase ea la tata. Ia-o pe mama, că prinde bătaie de inimă și i se face rău !

Însă mama, dacă nu ținea și ea de coadă, ori de picioare, nu era liniștită, nu cumva să fugă porcul cu cuțitul în gît prin curte. Așa nu mai scăpa.

— Aoleo ! Aoleo ! a intrat în casă tremurînd, am apucat să-l țin de căpățînă, i-am simțit căpățîna cum dîrdîie în mîinile mele cînd o apăsam pe pămînt. Dădea să se ridice. Pe urmă a căzut pe zăpadă și nu s-a mai ridicat. Din picioare a mai dat de două, trei ori și i-a tremurat spinarea ! Ce mînă ușoară ai, mă Codine ! a strigat ea din ușă spre omul care-l junghiase, apoi s-a repezit la soră-mea : Dă-mi fă, fată, apă, ce stai ca proasta ? Să mă spăl de sîngele ăsta ! Apă caldă ! Ioleo, ce să mă fac cu ăștia ai mei ? Uite, nici apa n-au încălzit-o, și oamenii ăia trebuie să dea pe mîini ! Mă, Grigorie !

Tata era acolo, în viul trebii, cum era să încălzească el apa ? Meșterii au desfăcut repede carnea. Ningea peste hălcile aburinde și fulgii se topeau imediat. Universul se încărca de mirosul cărnii crude. Oamenii au terminat. Au băut kilul de vin. Din pielea jupuită pentru opinci, împăturită, pe lîngă rădăcina părului alb, ieșeau ultimii fiori ai ființei măcelărite. Acum cîinele leorpăia nestingherit din băltoaca de sînge negru, gros, mîrîind ca nu cumva să se apropie de el vreo găină ; găinile însă, îl priveau la oarecare distanță ; mutau cîte un picior, dar și-l retrăgeau imediat, apoi ștergîndu-și ciocurile pe-o parte și alta în zăpadă, de parcă ar fi vrut să și le ascută, se îndreptau spre locul acela fără teamă, ținîndu-și creasta puțin într-o parte, privind zăpada în care intraseră vinișoare de sînge, ca vinul roșu în pîine.

Sigur că oamenii vroiau să prăjească o tigaie de carne, spre disperarea mamei, că uite cine gustă întîi din porcul nostru, tata, i-a spus că treabă era aceea dacă nu mănîncă și ei acum ? Niciodată carnea nu-i mai bună ca la tăiere. Cinci porci taie, cinci tigăi mănîncă, o lămurea făcîndu-i semn să pună bucățile mai repede. Mama a vrut să pună în tigaie niște resturi, bucăți mai rele, cu sînge, dar meșterul a despicat dintr-o mișcare o fleică — iar cuțitul, fîșîind subțire, parcă scotea fum.

Noi n-am avut voie să gustăm, că „ne spurcăm" înainte de a trece miezul nopții. Băuseră ei, dar tot au plecat spre bufet. Acolo e altceva, au spus ei. În urma lor călca și tata. Mama n-a luat seama — intrase în panică :

— Aolco ! apă ! apă, mai repede ! hai, fato, hai ! Ni ! striga la cîine, pis ! la pisică deși aceasta era departe. S-a luat cu un lemn după cîine, a zvîrlit după el, să știe de frică, nu cumva să se apropie de ușă. O încuiase bine și ne pusese în vedere să n-o deschidem. Pleca la apă. La apă, femeile trebuia să stea la rînd. Vorbeau despre porci. Și-l lăuda fiecare ; ca să nu prindă dușmance, unele se plîngeau că n-a ieșit nimic din el, că a fost din rasă dată dracu de rea, cu bot lung, ca fierăstrăul !

Apa prindea pojghiță de gheață în găleți. La bufet, oamenii tot despre porci vorbeau. Își dăduseră jos șubele și se așezaseră pe lîngă godin, ca pentru o treabă gospodărească.

— Plecă ! Plecă, ai ? s-a răstit mama la noi și eram sigur că odată cu ea se agitau și celelalte femei ai căror soți se omeneau dincolo. Plecă și mă lăsă singură ! Singurică și cu atîta treabă. Pe soră-mea n-o mai vedea, nici pe frate-meu. Du-te mă, după el ! Du-te și adu-l încoa, în dinți ! mi-a zis și asta însemna că trebuie să-l aduc cît mai repede.

— A zis că vine acum, ho ! am încercat s-o liniștesc, după ce abia reușisem să scap de putoarea rachiului de-acolo. Îi vorbeam mamei, dar în ochii mei rămăsese imaginea dinților mari, galbeni, lucind de cămașa limpede a băuturii.

— Du-te, mă, și spune-i că moare capra !

— Capra ? a întrebat tata în rîsul celorlalți. Dă-o dracu, la' să moară ! Ia vino, stai așa ! — și mi-a cumpărat bomboane.

— Să moară, ai ? Adică să moară-moară capra ? Capra-capră ? Bineeee ! Fă, ai grijă că se varsă beșica porcului peste a carne ! a țipat la soră-mea care părea că nu vedea ce ține în mînă. Uite, ăsta, vecinul ăsta, Damian, e om de casă, stă lîngă a nevastă. Ehe, ce proastă am fost că nu l-am luat ! Al meu plecă la cîrciumă ! Să moară capra, auzi ? Și eu intru în noapte, și mațele se sleiesc !

Îngheață, lua-m-ar... dar și-a dat seama că nu-i bine să se blesteme tocmai acum.

De peste drum, Veta a ieșit în mijlocul curții să-și drăcuiască și ea bărbatul plecat. Îl blestema și țipa de parcă ar fi bătut-o cineva. Femeile din apropiere, cele cu bărbați de casă, s-au întrebat ce-o fi. S-au pitit pe după glugi și, șușotind cu ai lor au început să rîdă. De la vale și de la deal veneau curioșii, întrebîndu-se ce-o fi luat foc. Se făcuse un cerc în zăpadă.

— Vine ! am auzit-o pe mama. Lasă, că dă el ochii cu mine !

Dar nu era nimeni ; o găină ciocănea în ușă cu pliscul, iar mamei i se părea că tata nu mai nimerește ușa.

— Nu e, ai ? Nu ?

Vecina intrase în casă. Curioșii se retrăgeau. Nu aflaseră nimic. Dacă fusese vreun hoț și fugise ? că se mai întîmplase să i se fure carnea cîte unui om.

Mama toca pe un colț al mesei carnea. I se părea că toacă „pe dracu" din tata. Dădea apăsat cu toporul.

— Ceapă ! Ce sarmale-s alea fără ceapă ? a zis soră-mea.

— Și cimbru ! și-a adus aminte mama. Nu sta ca Marghioala ! Vine, ai ? a întrebat cu ochii în lacrimi, de la ceapă.

Văzînd că trece timpul, încerca să privească pe geam, dar o usturau ochii.

— Cred că stă prin curte, nu cutează să intre de frica mea ! La' să-mi știe de frică !

Cu toate astea, nici nu a văzut cînd a intrat tata. El s-a așezat pe-un scăunel ținîndu-și capul între mîini, să nu alunece peste carne. Pleoapele trăgeau de ochi, subțiri, galbene. Vroiau să se lipească. S-a așezat în pat ; un picior îl trăgea în jos.

— Îu, doamne ia-mă ! a țipat mama. Cînd venișI, mă ? Ia uite-l, cade ! Și, cu mîinile unsuroase l-a rostogolit în pat. Apoi i-a îndreptat tălpile spre sobă, să nu-i fie frig. Acum îl vedea în casă — și se îmblînzise.

Tata a deschis ochii și deslușind maldărele de carne, picioarele, căpățîna porcului, i s-o fi părut că toate se adună la un loc și că porcul o mănîncă pe mama.

— Giți-gî ! Hîidea ! a strigat, ridicîndu-se ca împins de un arc. Hîidea ! a dat el din mîini peste capul prea preocupat al mamei.

— Ce-ai, mă ? a strigat speriată. Ce-ți veni ? Băutura fir-ar ca a sfîntului ! — că nu era bine să drăcuiască în ceasul acela.

*

Se lăsa noaptea, noaptea mult așteptată, cînd caltaboșii fierb în ceaun, pe foc, alături de oala cu sarmale. Deși ele fierb și s-ar părea că nu mai e nimic de făcut și te poți chiti pe taclale, nu-i adevărat. Mai faci sarmale, mereu cu teama că prea repede le termini pe cele din oală, că nu se ajung. Apoi mai umpli trandafirii. Trebuie să cureți usturoi, să-l pisezi... Și mult. Marii sărbători îi dau fastul usturoiul, cimbrul... Nu-l văzuse nimeni pe Moș Crăciun. Spunea mama că umblă pe la ferestre. Mă înfiora însă ceea ce vedeam : gogoloaiele de sarma, cît palma, ficații, bojogii, splina puse la fiert, apoi tocate mărunt, amestecate cu orez și cimbru și puse în mațe. Apoi așteptam piftiile, dar pînă atunci, pînă la Anul Nou și Bobotează mai era. Trebuia să vină stelarii. Mîine o să mergem la horă. Întîi la noi, că de-aia e comună, iar poimîine dincolo, în sat.

Seara nu a venit nici un stelar. Auzeam cîinii lătrînd, ieșeam din casă să trag cu urechea ce se vorbește pe drum, dar nu vedeam nimic. Treceau niște oameni beți. Nu-i vorbea nimeni de rău. Era chiar bine că trec. „Așa e de sărbători."

Toată noaptea priveam vrăjit mîinile mamei cum se mișcă pe măsuța scundă, frămîntînd carnea tocată, cu un aer filozofic pe chip. O priveam vrăjit, dar un fior de înstrăinare se rostogolea prin mine și nu mai puteam să ies din tăcere. În loc să fiu vesel, eram trist. Pusesem mîna pe creion și scriam versuri despre Infern, despre schelete... Frate-meu plecase după fete, iar tata se dăduse lîngă bunică, în pat și adormise, ca orice bărbat ce lăsa treaba pe seama femeii. Aș fi vrut să văd o stea ! Aștep-

tam din minut în minut să latre ciinele la poartă. Abia spre dimineață a încercat cineva poarta, dar pînă am ieșit afară, plecase. Îmi părea rău, simteam golul de după plecarea noastră pe la școli. Fuseserăm ultimii stelari din sat ? Am auzit-o pe mama :

— Parcă nici nu e Crăciun fără stea ! Ar fi fost bine pentru casă, dacă ar fi venit.

A ieșit în drum să-i aștepte și ea. După un timp, a intrat în casă dîrdiind de frig :

— Nici țipenie ! Și e un ger... Să vedeți ce iarnă grea o să fie !

Am adormit, legănat de șoaptele ei. Mă simțeam din nou copil, cînd ea se scula, aprindea lampa și sîsîind o melodie printre dinți, ori cîntînd încet, ne cîrpea cămășile și ciorapii. Și se enerva că nu mai vede să bage în urechile acului. Mulțumită că, în sfîrșit, reușise, continua să cînte, iar somnul meu vegheat, avea o dulceață fără margini.

Mă durea capul dar acum nu era bine să se vaite nimeni, „așa e într-un an odată". Dis-de-dimineață, ieșiseră să dea la vite. Și bunică-mea ! Stătea în zăpadă, la poartă, rezemată în ciomag și sporovăia cu străbunica Veronicăi.

— Da unde este Veronica ? am întrebat-o. Pe ea puteam s-o întreb.

— E la munte, mumă, a trimis-o acolo școala pe ea și pe-al percitorului. Au belete acolo. Paică aici nu era zăpadă și dealuri. Ce părinți or fi ăștia de nu fac Crăciunul cu copiii lor ?

— Da' al Mării lui Alămaru unde e, mamă ? am întrebat-o despre un prieten.

— A fost pe-acasă, a zis. L-am văzut alaltăieri, m-a întrebat cînd vii. Uite, mi-a dat o hîrtie !

Îmi tremura mîna, nu puteam s-o desfac mai repede. Mi se părea că împăturesc hîrtia. Îmi scria că îl duce frate-său la un doctor să-i facă rost de o proteză și toată vacanța o să fie plecat. „Și nici n-avea rost să stau aici, doar eu cu mama, că și așa nu aveam porc"...

Mă încerca regretul că nu am rămas pe-acolo, pe la școală. Dar părinții ? Acolo ce să fac, cu cine să mă văd ? Parcă aș fi stat pe loc pustiu ; însă tresăream speriat cînd

îmi aduceam aminte ce-mi spusese profesorul de pictură : „Să vii cu trei zile înainte, ca să mai fac pregătire cu tine.. Trebuie să-i ajungi din urmă pe-ăștia care au mai lucrat."

— Nu ai primit nici o scrisoare pentru mine ? am întrebat-o pe mama. într-o doară.

— Am primit una, a zis, dar nu știu unde am pus-o. Ia vezi, în floarea aia de la fereastră.

Nimic ! Am căutat-o peste tot, fără nici un rezultat.

— Da' stai sfîntului la masă acum, nu vezi că te așteptăm ?

— Nu stau pînă n-o găsești ! — și simțeam cum mă înăbușă plînsul.

Frate-meu, răbdător și respectuos ca niciodată față de părinți, i-a convins că și așa n-aș putea să mănînc cu gîndul la scrisoarea aia.

— O fi situația de la școală.

— Nu e, a răspuns grăbită mama. E de la învățătoarea aia care a fost aici...

Știa de la cine este ! O citise ? Cu siguranță, îmi ziceam, și a rupt-o ca s-o uit, ca să pot învăța, auzi ?

N-am gustat nimic.

— Alții se uită pe geam să le aducă cineva o bucățică de carne și tu faci mofturi, a început mama. Așa poate faci și pe-acolo de-ai slăbit ca un țîr. Și noi dăm bani...

Acum, discuțiile despre școală erau inevitabile. Vorba se deschisese, la masă. Omul mănîncă, bea, mai lasă lingura din mînă și își pune la punct treburile, ideile. Asta nu-mi plăcea. Aș fi vrut să discutăm mai tîrziu încolo.

— Păi ce e de făcut ? Haideți, spuneți ! n-am putut să mai suport și am încercat să-i provoc, ca să terminăm mai repede, dacă ajunseserăm aici.

— Aia e, că nu știu ! a zis mama. Dar e greu.

— Greu, negreu, a intervenit tata, lasă băiatul acolo.

— Să ajungă cu tablouri prin sate !

— Nici un sat ! am încercat să mă apăr. Aici e vorba despre altceva. Poți să ajungi profesor, dacă iei la facultate, poți să ajungi... dar nu am mai zis pictor, că ar fi însemnat același lucru, mama tot la carul cu tablouri ar fi ajuns.

Ea încă nu era lămurită ce școală e aceasta, dar ceea ce o nedumerea e că văzuse pe-acolo copii de oameni mari.

— Păi cum profesor ? Ar fi brava, dar cum ? Profesor visam eu să ajungi, ca ăștia de-aici. Ehe, cum te-aș fi ținut acasă...

— Și cleaf ! cleaf ! prin noroaie, a început frate-meu. Și să-l latre ciinii...

Îmi lua apărarea, dar simțeam o nuanță de ură în glasul lui.

— Poți, am continuat eu, să predai desenul și nu numai atît.

— Ce spui numai atît, mă ? De ce nu mă lămurești ?

Ea vroia să despice firul în patru, ca să știe : există vreo șansă ca lumea ? Mi-a sărutat mîna, spre uimirea tuturor.

— Cu mîna asta pictezi ?

Mi-a strîns-o la piept, și i-am simțit inima bătînd în pieptul mic, osos, ca într-un pui de găină.

Aveam impresia că vorbăria asta n-o să se termine cu una, cu două, că o să țină toată vacanța. Și cînd colo uite că totul putea să se isprăvească într-un „da", sau „nu".

— Îl ținem sau nu ? Ce mai la deal, la vale ? a zis tata.

— Hi, vorbim și noi, nu ne certăm. Sigur că trebuie să-l ținem. Da să vedem ce-o zice și domnul Iacob.

Iar !

Cînd a venit și el, astea i-au fost vorbele :

— I asă-i (adică pe mama și pe tata), ăștia se perpelesc că așa sînt învățați. Dar tu pune mîna pe carte și pe pictură. Și o să am și eu grijă din ce pot. La început e mai greu ,pe urmă vede omul ce are de făcut, nevoia te învață.

— Păi cu mine cum a fost ? S-a ridicat frate-meu. Să nu fie și cu el la fel ! M-au ținut cît au putut și m-au luat. Puteau să mă dea și pe mine mai departe.

Asta era. Iar eu, gata, deja împărțeam lumea.

— Dar cînd te-am rugat să înveți aici... Te-ai dus să te îmbraci. Îmbracă-te. Așa că vina este a ta.

— Lăsați, că nu e a mea ! și a ieșit din casă, pămînt la față.

Domnul Iacob a băut litra de țuică și a plecat scuturîndu-mi mîna și promițîndu-mi că o să vină pe la mine. De n-ar veni ! îmi ziceam.

*

Așteptam hora. Treceau băieți și fete pe drum, unii se duceau la deal, alții se înapoiau și, deși spuneau că n-a venit nici un lăutar, cei ce-și propuseseră să ajungă acolo nu-i credeau pînă nu văd cu ochii lor. Cu cine se certaseră lăutarii ? Cine nu-i lăsase ? Nu se știa, însă după-amiaza n-a mai avut nici un farmec. Să mănînci și să bei, te saturi ; cît să bagi în tine ? Vrei să mai vezi lumea, să schimbi o vorbă, să auzi un cîntec... Atent la ei, neatent, îi vezi acolo și uiți de toate.

Nici în ziua cealaltă nu s-a ținut hora din satul vecin, de unde erau vioristul și țambalistul. Frate-meu plecase, totuși, prin sat. Îmi fusese dor de el, nu-l văzusem de atîta timp, aș fi vrut să rămîn acasă. Ieșeam la poartă să-l aud cînd vine, prin întuneric, sigur că nu-și pierduse obiceiul, de pe cînd se întîlnea cu Gigi, să tîrască un ciomag, capătul lui, prin zăpada înghețată iar hîrșîitul acela să se audă pînă departe și lumea să știe cine trece atunci pe drum. Îi părea rău că nu a mers la școală.

— Însă tot nu mă las mi-a spus după ce a venit din sat. O să termin cele șapte clase la fără frecvență, pe urmă liceul la seral și — suspinînd adînc — am ambiție să merg la facultate.

Era foarte frumos ce spunea el, dar prea multe visuri adunase la un loc. Și numai eu știam cît de greu este să înveți. Citindu-mi pe chip o oarecare neîncredere, a vorbit exact ca un copil, dar care ți se arată mai convingător decît un adult :

— Să vezi tu dacă n-o să fie așa !

Eram în prag de An Nou, iar noaptea lui întotdeauna a trecut pe lîngă noi ca orice noapte. Noi stăteam numai pînă la miezul nopții, nu ne lăsa mama să ne culcăm, ca să auzim tunurile trase la Apadiva și atunci, în inimile noastre simțeam că se sparge ceva ca o imensă turlă de

sticlă. Mama se închina, rugîndu-se să avem noroc la toate. Își încorda auzul ca atunci cînd i se părea că se aude un tren. Acum însă lui frate-meu îi cășunase să stăm toată noaptea.

— Stăm, a zis mama, dacă ți-a intrat asta în cap, dar mîine o să umblăm cu ochii umflați prin curte.

Ceva se petrecea în sufletul ei și înțelegeam că o să răbufnească în curînd. Nu avea astîmpăr, apoi cădea pe gînduri și îl privea cam lung pe tata.

Frate-meu ne-a silit să bem, pînă s-a îmbătat și bunica și a trebuit să-i punem toată noaptea oțet la inimă și ceapă la nas.

— Ai venit cu draci de la București. Știu eu de ce te porți așa : te gîndești la vreo femeie, te-au stricat alea pe-acolo. Ha, c-o să pleci și ajungi la ele.

— Păi chiar mîine o să plec, că nu mai e de trăit în casa asta. Și nici n-o să mai dau pe-aici !

Vedeam cum se se înfiripă cearta și nu știam ce să fac.

— Și ție ți-a venit de ducă, mi-a zis. Plecați odată în lume, ete, vă fac bagajul.

La supărare, *lumea* însemna pentru mama și bătătura. Îi mai făcuse o dată legăturica lui frate-meu cînd mă bătea pe mine, iar acesta văzîndu-și o cămașă și niște pantaloni puse în traistă, începuse să urle.

Pînă una-alta s-a amețit și tata și a început să cînte din fluier. Mama l-a privit cu dispreț la început, apoi înmuiată. Și-a șters ochii cu dosul palmelor și a părut că îngînă și ea melodia. Acum da, mai semăna a An Nou. Bunica scotea pe-afară „veninul" din ea. Soră-mea dădea din cap, în ritmul melodiei. Am început eu să cînt o frîntură, cît învățasem dintr-un cîntec grecesc și i-am năucit. Petrecerea noastră a fost întreruptă de lătratul cîinelui.

Erau vreo șapte opt bărbați cu Plugușorul. Două perechi de boi, ai C.A.P.-ului trăgeau un plug de lemn împodobit cu crengi de brad. Clopotele de la gîtul boilor albi dezgropau țurțuri de aur și argint din văzduh. Plugul brăzda zăpada, iar oamenii, după ce poceau din bice, împrăștiau grîu prin curte. Terminînd versurile despre ceapiști bogați, un bărbat înalt, nu-l cunoșteam, a vorbit

singur, ceilalți mai mult îl încurcau : „Că s-a sculat mai an / Bădica Trăian / Și-a încălecat pe -un cal învățat / cu nume de Graur / Cu șaua de aur / Cu frîu de mătase / Cu vițele groase / Împletit în șase / Mînați, măi ! / Și în scări s-a ridicat / Peste cîmpuri s-a uitat / Ca să aleagă un loc curat / De arat și semănat / Și cînd s-a apucat / Cîmpul neted de arat * ... La luna, la săptămîna / Își umple cu apă mîna / Și se duce că să vadă / De i-a dat Dumnezeu roadă / De e grîul săsărit / De e spicul aurit... / Noi am sta de-am mai ura / Dar ni-e teamă că vom însera / Și nu sîntem de pe-aici / Și sîntem din Comuna veche / Unde dau mițele-n streche / Și-un cotoc nu-și află locu' / Într-un fund de bolobocu' / Și-avem de trecut / Munți înalți și-ntunecoși / Bine v-am găsit sănătoși ! / La anu și la mulți ani !“

Mama a intrat în casă să le aducă țuică. Ochii-mi rămăseseră pe boii îmbrăcați în alb, pînzuiți de sus pînă jos. Aveau coarnele învelite în beteală. Își scuturau capetele iar clopotele umpleau cerul și pămîntul. Grîul împrăștiat prin zăpadă păreau scîntei galbene, vii. M-am trezit luat în brațe de cineva. Era domn Florea din Răscruci !

— Am venit, a zis, să aflu despre tine, altminteri nu făceam atîta drum. Bieții boi, au obosit, iar oamenii abia au urcat dealurile astea.

I-am spus pe unde sînt, de ce nu am putut să-l caut. Țuica îl făcea să suspine. Fuma cu tata, țigară de la țigară. Nu se mai văzuseră de ani de zile. Am vorbit în neștire ,nu mai știam ce spun. Amintirile mă duceau prin toate hîrtoapele și locurile copilăriei.

Cînd au plecat, mi se așternuse o ceață pe ochi. Încercam s-o înlătur și mi-era imposibil. Nu puteam să-i petrec cu privirea.

Din curte ieșiseră toți sfinții și lăsaseră pustiu în urma lor.

•

Ziua plecării se apropia. Mă întrebam cînd a trecut timpul ? Am fost în vacanță, ori am visat ? Eu de azi încolo aș vrea să fie vacanță, îmi ziceam. Unde mă duc acum ? Tot acolo ? Unde nu mai am pic de personalitate ?

Unde numai alții sînt bine văzuți și numai ei au dreptul de a rîde de ceilalți ? Iar ceilalți însemnau un singur elev și acela eram eu. Îmi adunam lucrurile și peste fiecare turuiau lacrimile. Pe furiș. Atît le-ar fi trebuit părinților, să afle cît de rău mă simt acolo. Ori poate tocmai atunci mi-ar fi zis : „N-are nimic, rabdă, o să treacă. Te obișnuiești și să vezi ce bine are să fie". Sînt sigur că acestea nu erau părerile mele, ci gîndurile mamei. Ele vorbeau în mine.

Frate-meu plecase. Sărbătorile trecuseră ca nimic. Trăiești cu atîta intensitate clipele, ca apoi să duci în suflet senzația unui gol. Și zici : Au trecut ! Cînd ?

— Lasă, plîngea mama părîndu-i rău că plec, vine ea vacanța mare...

Dar pînă la vacanța mare uita că trebuie să mai vină alta, iar asta însemna pauză între alte luni.

La masa de seară s-a întîmplat să aud ce mi-era teamă să gîndesc :

— Trebuie să pleci la București, i-a zis mama și vorbele au căzut ca un trăznet asupra mea.

De parcă nu ar fi înțeles, tata a întrebat :

— Ce-ai zis ? Cu mine vorbești ?

— Cu tine. Du-te să faci de bani, să ținem copilul la școală.

— Nu mai pot !a zis tata cu glas scăzut, sigur de ceea ce spune. Sînt bolnav, boieri nu mai sînt...

Se cunoștea că gîndise mult la astea.

— Trebuie să faci de bani !

— Sînt bolnav ! Unde mă trimiți ? Ce bani să mai cîștig cu securea ?

— De-aici n-avem cu ce să-l ținem. O lua el bursă, dar pînă atunci... Te mai împrumuți, mai... E altceva dacă te duci acolo.

— Vezi ? Cînd ziceam să ne mutăm, că auzisem eu... Uite ,alții au ajuns bine, copiii învață la oraș, au case acolo. M-ai ținut aici, și tocmai cînd să plece el ! a arătat spre mine.

— Pleci, n-avem încotro. M-oi amărî cu fata asta aici. Nu vreau să-l am și pe el pe suflet.

Tata n-a mai zis nimic. S-a cufundat în tăcere, scotocind după locurile îngropate-n amintiri, să vadă ce-i de făcut.

Dimineață, cînd mama a aprins lampa și a tras de mine să mă scol, neliniștită să nu fi întîrziat eram amețit de nesomn. Pe drum, încercam să-mi amintesc chipul bunicii, al soră-mii, al tatei. Nu-mi aminteam ce ne-am spus, dacă ne-am sărutat sau nu. Ninsoarea încetase, cine știe de cînd ? Nu-mi dădeam seama cum se înseninase așa de repede. Luna mare, pe cer, se ținea după noi. Pe Veronica nu o văzusem și ceea ce era mai trist, cu o zi înainte de a sosi ea acasă părinții au primit o telegramă să se ducă de urgență în tabăra unde se afla ea. Ce s-o fi întîmplat ? Numai cînd e ceva grav primești telegramă, știam de la lumea din sat : murea cineva, ori era pe moarte undeva, departe... Pînă oi afla ce s-a întîmplat... Călcam la întîmplare prin zăpadă. Umbrele lungi scîrțiiau pe cer. Mama se grăbea, mereu se văita că nu prindem rata. Pașii mei se sfărîmau în zăpada crescută numai din măzăriche violetă. Luna, mișcătoare peste crengile cu zăpadă neatinsă, proiecta printre ele raze galbene. Îmi scuturam fața de pojghița subțire de gheață.

Intram în școală mai trist de cum plecasem. Nu întîlnisem pe nimeni prin sat, iar faptul că tata fusese „gonit" de-acasă, mă neliniștea ; aveam presimțiri dintre cele mai rele. Învățătoarea îmi scrisese, dar scrisoarea fusese de negăsit. Ce mi-o fi scris ? Unde era ea, cu cine s-o fi împrietenit ? Frate-meu mai rău pusese paie pe foc. Dar aflam că are de gînd să se descurce singur cu școala, și era bine.

— Îmi crește salariul și pot să am și eu oameni în subordine. Vezi, mai înainte îți arătam eu, că eram mare, știam, dar de-acum va trebui să-mi arăți tu.

Așa era. Nu invidie, ci rușinea forfotea în el. Acum îmi dam seama, urcînd aceste trepte reci, cît de rușine trebuie să-i fi fost. De aceea trăgea el adînc din țigară și i se umezea privirea. Mi l-am adus aproape, lîngă mine, cu închipuirea, și mi s-a părut că, sărutîndu-l, îi sorb

toată ființa. A pierit urîtul din mine. Gîndindu-mă la frate-meu, nu mă mai simțeam singur. Sîngele lui era și al meu, avea același nume cu al meu, semănam, se gîndea la mine !

Lăsasem la ușă frigul orașului. Mi se părea de-o mie de ori mai frig aici, înăuntru. De mama mă despărțisem la rată, în Răscruci. De cum am intrat pe Bariera Rîndunicii, lumea era altfel ; bine îmbrăcată, cu fața albă, oamenii purtau genți. Case înalte ,cu ferestre mari și perdele în loc de oale și crătiți cu flori și capete murdare cu păr încurcat, străduindu-se să privească printre tulpinile ce formau un hățiș prăfuit. Se ghicea orașul. Acum, cîinii noștri abia așteptau să fie dezlegați din lanțuri ; găinile ricîiau prin zăpadă cîrîind spre aburul de untură topită și spre himerice grăunțe ; vitele zbierau, stăpînii le drăcuiau din adîncul inimii. Miroseau pînă și grajdurile a prăjeală. Uite ce păr inelat și plin de ulei de nucă are profesorul meu de pictură, și ce mustăcioară subțire, parcă trasă cu cărbunele de desen — nefirească pe lîngă mustățile celor din satul meu, groase, netunse cu anii. Cum să nu-și pună cei de-aici mîna la nas ? Miroase vreunul a gaz amestecat cu miasma înțepătoare a sarmalelor și a țuicii ? Doamna aceasta, cu toate că e cocoșată miroase ea a porumb fărîmat și încins ? Parcă și-a dat cu lac pe păr !

Uite-l pe administratorul Cazan. Ce noroc și pe mine și pe el să ne întîlnim tocmai acum, cînd mă lupt cu geamantanul pe scări ! Îmi fulgeră-hoțește povara cu ochiul lui ce zbîrnîie într-una și care, din cînd în cînd, se rostogolește sub pleoapă arătîndu-și cămășuiala albă. Îmi cîntărește, așadar, dintr-o privire geamantanul — zîmbește complice, iar mărul lui Adam îi joacă pe sub gulerul larg al cămășii, ca gușa la curcă. Dau să trec : părîndu-i-se că prea mă grăbesc și nu rămîn tocmai cu el de vorbă, e copleșit dintr-odată de funcție, de răspunderea ce o are și mă întreabă îngrijorat :

— Măi băiete, ți-ai adus bani să plătești internatul și cantina ?

— Adus ! îi răspund scurt, țărănește, stăpîn pe situație, știind că de data aceasta n-are ce să-mi facă.

Îmi impusesem să ridic un pic tonul pentru a scăpa de timiditate ,de rușinea moștenită de la tata — că „asta i se trage din neam", spunea mama la supărare, „neam de oameni blegi, „rușinoși, adormiți" — iar ultimul cuvînt îl scotea pe tata din sărite.

— Zici că ai adus bani ?!

— Adus, am tras eu de coada cuvîntului, făcîndu-mi loc să nu-l lovesc peste picior cu colțul geamantanului de lemn.

În loc să mă bucur, însă, că îl înfruntasem, urcam treptele toropit, vinovat, de parcă cine știe ce-aș fi făcut. Dacă m-ar fi întrebat cineva în momentul acela de unde sînt, aș fi răspuns fără e ezita că sînt de-aici. Adică de unde ? Din școala asta, uite, din inima acestei trepte, a acestei scări cu balustradă neagră și atît de rece că te junghie pe os. Părinții, satul, ciinii, găinile rămăseseră departe, într-o istorie străveche. Intrasem brusc în atmosfera de-aici. Numai din adîncul geamantanului răzbătea pînă la nările mele un subțire iz de carne friptă — doar fusese Crăciunul —, învelită în hîrtie albastră, și care mă săgeta în plinul inimii. Ho, ho ! uitași de unde vii, stai așa ! îmi ziceam și mi se făcea rușine. Vii de la țară, ar fi putut să zică oricine. Va să zică m-aș fi vrut de la oraș. Nu-i de glumă — ceva se întîmplă și întîmplă-se orice, numai simandicoase figuri să nu întîlnesc ! Deodată, în fața mea, a apărut prietenul de sucuri, Veronel. Mușca dintr-un cîrnat cu untura sleită pe înveliș și, puțind a usturoi, a scos dintre fălci rotocoale de aburi gălbui, calzi, împănați cu mărunte frimituri.

— Ai venit, mă ? Ce bine ! haide, că vreau să văd ce-ai lucrat.

— Oi vrea tu ,dar pînă atunci ajută-mă să urc.

Nu aveam ce să-i arăt. Înțelegeam că el lucrase. Dar apariția lui reușise să mă întoarcă în mine, cel adevărat ; și, simțind că nu sînt singur, mi s-a părut că noi doi vom cuceri un nu știu ce măreț. Căpătasem curaj, iar amărîtul de geamantan ,sfidat pînă acum, devenea ceva legat de propria-mi viață, de prelungirea ei. Bani nu aveam decît pe jumătate din suma necesară, așa că în geamantan era

nădejdea. Pentru cît timp ? Mi se părea că pentru întreg trimestrul.

Veronel îmi luase geamantanul, mă simțeam ușor ca o pană, nu-mi rămăsese decît în mîna dreaptă o plasă în care, bine mascată în veșnica hîrtie albastră, sub forma unui pachet lunguieț, mama pusese o sticlă cu vin ; în care ștobîlcîia lichidul — pentru că niciodată, cînd era vorba să dea pentru cineva, mai ales mama, nu umplea sticla ochi.

— Ia-o, spusese ea preocupată din cale-afară, poate o dai vreunui profesor care te iubește și ține la tine. Apoi : dar mai bine-ar fi să bei cîte-o gură pe furiș, că o pofti și inima ta.

Așa că nu știam sigur ce să fac cu sticla, s-o dau, ori să n-o dau ? Și cui s-o dau, cum ? Iar de băut, dacă m-o mirosi careva ? Ce cuvinte să rostesc în fața profesorului ? S-o dau administratorului ! mi-am făcut socoteala pe loc, ținînd într-un anume fel plasa să nu se audă lichidul. Dar mai bine, zic, o beau cu băieții, că oricum îmi vor face o percheziție. La ușa dormitorului, însă, în poziția lui belicoasă, era stîlpit Bucșă secretarul, pedagogul. Parcă mă așteptase toată vacanța.

— Ai venit ? Ia să văd ce ți-au dat ai tăi. Nu cumva ai adus băutură ? Și mi-a făcut semn să deschid geamantanul.

Hîrtia albastră, pătată de unsoare, povestea liniștită ce ascundea. A vrut s-o desfacă, întinsese un băț ; s-o mulțumit doar să apese în cîteva locuri și, cu un zîmbet albicios ,al omului spîn, a ridicat din sprînceană și bască spre plasa ce mi se părea că se îngreunase ca plumbul. Era de prisos să încerc vreo scuză. Dar mi-a venit pe dată această idee ce i-a stîrnit rîsul :

— E de la preotul din sat, s-o duc domnului inspector.

Pînă atunci nu-l văzusem rîzînd cu atîta poftă. Mi se părea că-mi înghite capul ; pe urmă rîsul s-a împotmolit brusc într-o strîmbătură de gură degerată :

— Păi bine, măi băiete, vii cu băutură la școală ? Dă-mi asta-ncoa s-o duc la cancelarie, să vadă tovarășele cadre didactice ce faceți voi, ăștia de la țară. Aduceți vițiul într-o școală de artă, măi ?

Plasa în care mama parcă așezase ceva extraordinar de prețios o ducea secretarul pe sus, la o distanță apreciabilă de corp, ca pe un obiect murdar, plin de microbi. Măcar plasa să mi-o dea înapoi. Mă așteptam să se amuze săptămîni în șir profesorii pe seama kilului meu de vin. Ajungeam la concluzia că tocmai celui ce a vrut din puțin să aibă ceva, să-și lungească clipele e bucurie, lui i se întîmplă asemenea necazuri — adică el este mereu făcut de rîs, găsit vinovat, cînd, iată, fiecare dintre colegi au sticle și nu cîte una ; se furișează prin ateliere și ies de-acolo nefiresc de rumeni la față. Nu mă consideram un ghinionist, dar am găsit că e cazul s-o învinovățesc pe mama : dacă nu mi l-ar fi dat cu părere de rău, oprind picăturile alea, poate că nu s-ar fi întîmplat asta. Dar îmi venea să plîng amintindu-mi cît de preocupată fusese să înfășure bine sticla, cu cîtă migală și tragere de inimă îmi pusese și mie ceva acolo.

— Lasă, că-ți dau de la mine, îmi promite prietenul Veronel. Mie mi s-a acrit de atîta vin. S-o fi supărat că ai adus doar o sticlă și pe-aia cui s-o dai mai întîi ? că lui nu. Administratorul e în față, cu toate că el, pedagogul, ne dă bilete de voie. Eu i-am făcut cadou o sticlă.

— Nu-i nimic, am chițăit eu printre lacrimi, însă rău ar fi să afle mama ce s-a întîmplat !

— Cînd o să vină pe-aici, m-a asigurat el, eu cu gura mea am să-i spun că și acum mai ai din sticla aia și iei cîte o înghițitură seara, înainte de culcare.

Am rîs. De fapt nu de sticlă-mi părea rău. Mi-era rușine de ce-or să-mi zică profesorii, de nesfîrșitele glume. În fond, i-am spus prietenului, mă frămînt ca un naiv. Ce-i aia o sticlă cu vin ? Nu toată lumea bea ? E o rușine asta, o crimă ? Nu poți să vii de-acasă cu o sticlă de vin ?

Îmi făceam din senin, o mulțime de probleme, vorbeam singur, pe stradă, cînd se înserа și mă pregăteam sufletește, afară, unde este mai mult aer, să dau piept cu administratorul — doar promisese, așa îi auzisem pe colegi, că vine mai tîrziu să ne dea lenjeria de pat. Ieșisem în oraș, strivit de nostalgia casei. Pînă atunci, cu grija geamanta-

nului și a plasei, cu marea peripeție, trecuse fără de veste timpul. Dar cînd am deschis bine ochii și am văzut tablourile cu compozitori și pictori, puse pe pereți, apoi am tras în piept mirosul străin, m-am și văzut plecat dintre singurii în măsură să țină cu mine : părinții.

Am ieșit din dormitor și am trecut ca o umbră pe lîngă portarul ce somnola peste o bucată de șuncă. Rărit de frig, aerul intra în mine ca o boală. Administratorul ! a strigat cineva în mine, mai înainte de a-l vedea cu ochii mei, de a-i închide și deschide bine, cum mă învățase mama, cînd e vorba să văd ce-i de văzut.

El era. Slab și mărunt, și mai uscat de ger pe lîngă zidurile înalte ,vechi, încremenite în amintiri bătrîne. Se strecura ca un pisoi izinit, ferindu-și labele de noroi și de înghețul țesut din ace, prin fața vitrinelor mucegăite, rîzînd însă la mine, provocîndu-mi o nesfîrșită milă. Și, pentru că l-am văzut așa, ori l-am simțit, am avut curajul — doar era ceva prietenesc în expresia aceea — de a-i spune că nu am bani decît pentru o jumătate de lună. Rezolvam cea mai serioasă treabă : „instalarea" și, pe stradă ! nicidecum în fața magaziei, emoționat ori nervos la teama că nu mi-o dau mie perna și păturile cele mai bune. M-am întrebat mult timp ce avea, ce însemna rîsul acela pe el, pentru că a zis „Bine, bine !", m-a bătut pe umăr, iar în magazie m-a poftit să intru înaintea tuturor. E înțelept, reflectam, să-l iei pe om mai din timp, să-i ții calea la un kilometru ; că dacă rămîi ultimul, cu un kilometru în urma celorlalți...

Nu mă întrebam ce se va întîmpla după jumătatea aceea de lună.

Deocamdată, o priveam pe furiș pe colega a cărei figură era leită cu a învățătoarei ; mi se părea că sub fruntea aceea limpede și caldă ea păstrează o taină în ceea ce mă privește. Prea semănau ! iar privirile aruncate spre mine, surîzătoare ,păreau a spune că, știu totul, dar are ea și mai multe de spus. Cînd ? Să vadă, și dacă va fi cazul, dacă voi merita, după cum am să mă comport... Surori or fi ? mă întrebam, și fata asta îi scrie despre

mine cum mă mișc pe-aici, ce note iau, cum sînt privit ? Păi dacă e așa, adio corespondență ! O să-i fie rușine, că ia uite cu cine își pierde vremea scriindu-i, întrebîndu-se ce fac, cît de repede pot să ajung artist. Artist ? Da„ însă cît de meschine mi se păreau micile planșete pe care, în atelierul de sculptură, la parter, unde ajungeam pe altă scară, întindeam pămîntul rece, cu miros greu, luat dintr-o cadă mare, mototolit acolo, udat în fiecare seară de unul dintre noi, să nu se întărească. „Placa" aceea trebuia bine întinsă — după această muncă plictisitoare, îndîrjită, gîndindu-te la modelul care aștepta neclintit alături ; desenam cu un cuțit de lemn frunza aceea de stejar sau de acant„ apoi începeam să încărcăm desenul, măsurînd cu compasul, pipăind cu degetele cînd modelul, cînd lucrarea, pînă ce basorelieful căpăta formele și proporțiile fericite. Priveam chiorîș spre mîna mare, din ghips, ce aștepta, atîrnată pe un perete să-i vină rîndul, după ce terminăm cu frunzele ; apoi, cu aceeași neîncredere în noi înșine — că toți eram neîncrezători, ne aruncam ochii spre o imensă labă de picior, care și ea aștepta să se vadă multiplicată de mîinile noastre. Profesorul blond, cu ochi albaștri, ascunși sub ochelarii grei, străini, pîcîia dintr-o pipă, printre noi, iar aroma dulce, parfumată, neobișnuită a tutunului, o sorbeam pe furiș, în adîncul plămînilor. Mi-era drag de profesor ; îl așteptam cu nerăbdare, însă, de cum îl vedeam, ceva misterios mă îndepărta de el. Mișcările lui nu erau ale oricărui om ; gesturile făcute din mînă, se deosebeau, erau ale unuia în stare să aleagă, să prindă din aer, de urechi, ființa sau obiectul imposibil pentru noi și alții să fie văzut cu ochiul liber. Astea pentru mine îi împrumutau ceva ce aparține domnilor, și mă mai întrebam cum este în stare un asemenea domn, care fumează tutun adus din străinătate, și nu frecat de noi între palme, după ce îl țineam îndelung după sobă, cum de se lasă atras, interesat de o biată frunză de stejar ? Mi se părea nefiresc ca un om ales să-și bată capul cu forma unei nenorocite de frunze. O fi văzut el în realitate cum arată una verde, o fi auzit-o foșnind împreună cu celelalte, o fi simțit pe ceafă, după gulerul cămășii, pre-

lingîndu-se picăturile reci ale ploii scurse de pe frunze ? Neamț,auzi, și să cunoască frunza noastră de stejar ! „Priviți cît de interesant e acel copac, ne spunea prin parc, el plimbîndu-se cu mîinile la spate, călcînd apăsat ; noi cu gura căscată și cu ochii pe sus. Cu cît e mai noduros și are ramurile contorsionate, cu atît e mai interesant pentru un artist. Cîte poate învăța artistul de la natură, privind-o, cercetînd-o !“

Oho ! îi răspundeam în gînd, păi să vedeți cum cresc prunii, gutuii și corcodușii pe la noi — rășchirați, strîmbi și vai de mama lor ! Acolo aș fi curios să aud ce ziceți despre natură. O priviți așa, că vă e drag să vă jucați cu formele ei, însă ce ar fi dacă acel artist — sculptor — și-ar alege pomul interesant și după asta ar avea grijă de el, să-l păstreze pentru totdeauna, și cum ? — udîndu-l cînd nu e ploaie, ferindu-l de îngheț și uscăciune, ocrotindu-l cînd natura se dezlănțuie, săpînd pe lîngă el, culegîndu-i roadele să nu-l rupă crengile, să pună propte la cele care sînt gata să se frîngă... să aibă grijă ca de un copil, ori ca de un părinte al lui, că doar îi e model pentru artă, iar arta, i-am auzit pe ăștelalți artiști, pictorii, te face nemuritor. „Știu un sculptor, m-a trezit profesorul din dulcea și naiva mea filozofie, un coleg ale cărui lucrări sînt inspirate de rădăcinile copacilor. Și nu numai atît : ia rădăcinile cele mai ciudate, le cioplește ici, colo și arată lumii adevărate minuni. Dar trebuie să știi să le cauți, să umbli pentru a le găsi.“ Așa o fi, îmi ziceam, dar cum de își aleg ei, artiștii, numai formele ciudate, amărîte, pline de noduri, urîte ? Pentru artști, omul amărît, chinuit, cocoșat, pocit la față, supt de foame e mai interesant decît cel înalt, cu freza oglindă... Dar eu n-am văzut pictori de la oraș, sau sculptori plimbîndu-se pe tarla, printre colectiviști... „Un copac drept, cu o coroană perfectă, nu exprimă nimic“ ne ținea lecția profesorul, pîcîind des și scurt din pipă. Aha ! deci expresivii, deținătorii, nemuritorii, favoriții ei sînt ai mei, cei simpli și înrăiți nu din naștere ci de nevoi, de necazuri. Cine le-a făcut cinste vreodată că au contribuit la celebritatea ta, sau a altuia ca tine ? Șchiopi, paralitici, cerșetori, cu ei în artă, în gîldăul frumosului ! Însă dacă ar fi să-i vadă

prin fața atelierelor, așteptînd la rînd pentru a se extrage veșnicia din ei, precis că după cîteva minute, după un crochiu, două, înșiși artiștii i-ar lua la goană și ar deschide larg ferestrele cele mari. Nu aveam cum să pricep o mulțime de reflecții ale profesorului, însă eram mîndru că merg alături de el și mi se părea că trecătorii nu după sculptor întorceau capul, ci după mine, zicînd : Uite băiatul Constandinei lîngă cine calcă, de cine e băgat în seamă !

Reveneam la atelier și, încremenit în fața suportului, teribilului suport care, dacă nu era bine legat, dărîma lucrarea, nu știam cu ce să încep mai întîi. Trebuia să înnod sîrme pe lemnul înfipt vertical în planșetă, apoi în sîrme să înfășor fluturași de lemn — bucățele de brad, iar aceștia cu pricepere, (cu artă !) altfel cădea pămîntul de pe ei și tocmai cînd erai sigur că te apropii de finisarea lucrării, te pomeneai cu ea maldăr pe planșetă ! Era vorba de portret, la care îmi plăcea să lucrez. Mai iei de-aici, mai pui aici, adică încarci cu pămînt, măsori cu compasul, pipăi, ai posibilitatea de a te mișca în jurul lucrării — o mîngîi cu degetele, iar ele îți spun că aici trebuia mai mult, ori mai puțin. Fluturașii aceia, armătura — atît de neluată în seamă la prima vedere punea mai multe probleme decît stabilirea proporțiilor : unde este linia frunții, unde a sprîcenelor, unde linia nasului, a gurii...

Luam în mine frigul, mi se părea că se deșertase tot în trupul meu. Tuns la zero, simțeam garnitura de mușama a șepcii, rece ca pe un cerc de fier. Cînd îmi grăbeam pașii, troncănea pe oasele capului ca pe un lemn. Dîrdîiam din toate încheieturile, dar ce conta ? Eram la o școală de artă, nu aveam bani însă auzisem că toți marii artiști fuseseră săraci ca vai de mama lor. Da, îmi ziceam scuturîndu-mi bocancii unși acasă cu untură de porc, dar să vedem dacă va fi vorba de „artist“ în cazul meu ! Mă holbam la vitrinele băcăniilor ; grămezile de boabe de cafea păreau luminate de lămîile mari, galbene, iar sticlele înalte le apărau de spiritele rele ca niște sfeșnice bisericoase, însă cu dracul în ele — și lumea distrată trecea pe lîngă mine ca pe lîngă un obiect. Bă, strigam în

gîndul meu, sînt om ! Știți că voi deveni artist, că studiez pictura, istoria artelor, sculptura ? Păi la mine de ce nu se uită nimeni să zică : Uite un băiat, aveți grijă să nu-l călcați, că nu se știe ce e în capul lui, ce o să ajungă mîine. El este viitorul patriei. De ce nu-și aruncă măcar o privire vreo fată ? Ce, eu nu știu să sărut, să-i spun c-o voi iubi pînă la moarte ? Vîjîiau mașinile pe lîngă mine, iar seara mă legănam ca un om beat în pînzele lungi, orbitoare ale farurilor ce răzbăteau anevoie prin ceața rară, a iernii răgușită de fumul ieșit din casele particularilor. Trăgeam adînc în piept mirosul cîte unei domnișoare cînd trecea pe lîngă mine și mă omora dorul după învățătoarea pe care nu puteam s-o uit și a cărei scrisoare nu avusesem norocul s-o citesc. Apoi mă pomeneam în mijlocul atelierului, proțăpit în fața planșetei, fără a ști cînd am ajuns acolo.

Profesorul de pictură se apropia și se depărta de planșa mea, dar nu scotea nici un cuvînt. Privea printre pleoapele întredeschise și, mult timp, după ce pleca, rămînea în urmă-i mirosul de brad care îmi plăcea nespus — visam să-mi cumpăr și eu cîndva un asemenea parfum, să miros astfel cînd trec printre oameni... Mi-aș fi îngropat capul în sacoul lui pestrit, și mă întrebam : ce-o fi mîncat el acasă de miroase așa ?

Așteptam să mă chestioneze dacă am lucrat și să-mi reproșeze de ce nu am venit cu cîteva zile mai înainte să facă pregătire cu mine. Din mijlocul atelierului și-a îndreptat spre mine un deget poruncitor :

— Ia să-mi arăți, mă, ce-ai lucrat acasă ? Ori te-ai chitit numai pe sarmale și ai lăsat-o dracului de pictură ? A ? A ? Unde sînt lucrările, a ?

— Nu am putut să lucrez... mă străduiam să îngaim o scuză, deși îmi dădeam seama atunci, în fața lui, că aș fi avut destul timp. Încercam să-mi recunosc vina cînd, deodată, în fața mea s-a derulat tot filmul de-acasă. Mi s-a făcut rușine, că vin dintr-o lume atît de mică, rușine cu sarmalele și cîrnații de-acasă, cînd îi vedeam pe aceștia mîncînd salam cu pîine. Pe-atunci mi se părea că mîncarea de-aici îl face pe om deștept și alb la față ! Doam-

nele de pe stradă, fetele atît de frumoase, mănîncă doar ce se găsește prin magazine, de aceea arată astfel. Păi ăla, să zic așa, vecinul de peste drum, Zgîrieci, are găște, găini, rațe, porc... ar putea să mănînce cîte o găină pe fiecare zi, de ce fața lui rămîne tot ca din topor și pîrlită ? I-o schimbă dogoarea aceea, sau o anumită răceală ce zbucnește din pămînt cînd lovește cu sapa ? Și ăștia muncesc, muncesc cu capul și am auzit că e și mai greu ! Efortul fizic îți lungește anii, dar Zgîrieci, mama, tușa... de ce sînt ca niște sîrme îndoite și se apleacă tot mai mult spre pămînt, de parcă ar vrea să intre în el ?

Orzan continua să mă întrebe, iar eu, privindu-l în ochi, mă gîndeam la acestea, nu-l mai vedeam, pînă ce l-am auzit că strigă :

— Ce te uiți așa de urît la mine ?

Urît ? Doamne ferește ! Cum să mă uit urît la profesorul meu și să-l înfrunt astfel ?

— Nu mă uit urît ! mi-au tremurat buzele pregătite să plîngă.

— ...r-ar a dracu de treabă să fie !... a plecat de lîngă mine dînd din mîini a lehamite.

Și totuși, îi simțeam privirea că mă urmărește peste umerii colegilor.

— Băiat de popă, ai ? l-am auzit într-un tîrziu, pe un ton nu învinuitor ci, lasă, m-ai dus cu vorba pînă acum dar tot am aflat !

N-am știut că mi se adresează mie. Eu băiat de popă ? De aceea mi-am văzut de lucrare înainte, iar liniile sigure, parcă puse de altă mînă, la locul unde trebuia, mă îndîrjeau.

— Băiat de popă ! a repetat după un timp. Mănînci numai colaci, hartane și nouă nu ne spui.

Colegii au început să rîdă și mi i-am amintit pe copiii din sat cu mucii intrîndu-le în gură, cînd rîdeau în cor, nestrunit, din nimic. M-am uitat într-acolo, spre el, și mi-am dat seama, după privirile șugubețe, că mie îmi vorbește.

— Așa măi, Alexandre, ai ?

— Eu... eu... am încercat să mă apăr.

— Lasă, lasă, că știu. A venit taică-tău și a stat cu mine de vorbă, jos. I-am spus că ești băiat bun, să știi. Vezi că se întoarce peste o oră și ceva. A zis că are o treabă prin oraș...

Probabil, faptul că taica Iacob. se interesase de mine și că o să mă caute din nou îi crease această părere.

— Semeni cu el, băiete, fără a spune cuiva că e tatăl tău...

A, păi asta e altceva. Dacă e vorba doar de asemănare... Oi semăna, nu mă gîndisem niciodată. Să-i spun acum că nu e tatăl meu ci este un om care se interesează de mine și m-a sfătuit să ajung aici ? Lasă, o să-și dea singur seama, mai tîrziu.

Într-adevăr, peste un timp, colegii mi-au spus că mă așteaptă tata jos. Dacă o fi venit și tata ? Coboram rușinat la gîndul că e tată-meu și, jerpelit cum e...

Mă aștepta taica Iacob.

— Am venit să văd cum ai ajuns, că m-a pus mamă-ta. Și poate ai nevoie de ceva... Spune-mi !

Nevoie aveam de bani, pentru a achita în continuare, însă am simțit că nu e frumos să-i spun asta.

— Eu mai stau cîteva zile pe-aici, mi-a zis. Nu mă duc la fiu-meu să dorm — îmi spunea de parcă l-aș fi întrebat de ce nu trage la el. Stau pe-aici, pe lîngă parcul cu biserica, la cămin. Știi unde este ?

Am dat din cap că știu.

— Ei, păi să mă cauți seara acolo. Întrebi de mine și mă găsești.

L-am căutat în aceeași seară. Tocmai cînd intram pe poartă, m-a văzut Chițu, profesorul de grafică și decorativă. Nu mi-a zis nimic atunci, dar m-a întrebat la atelier ce caut pe-acolo. Astfel au aflat mai toți că eu, frecventez nu știu ce cămin, prilej și pentru cîțiva profesori de cultură generală să mă ridice în picioare în cîteva rînduri. Tăceam, nu scoteam un cuvînt.

Peste cîteva săptămîni, tocmai cînd administratorul îmi spunea că nu mai pot sta în cămin a venit din nou taica Iacob și am dormit la el. Asta a umplut paharul. În atelier, profesorii îmi spuneau că-mi miros hainele a

tămîie, iar în clasă mă descîntau ceilalți că la tablă am împrumutat chipul sfinților. Adică privesc blînd, nemișcat, în altă parte. Eram asmuțit împotriva mea însumi că n-am îndrăzneala să mă întorc la liceul din Răscruci.

— Nu se poate ! mi-a retezat-o taica Iacob. Trebuie să-ți continui drumul ! La Răscruci nu te las să te duci. Încă nu-ți dai seama ce fel de școală este aceasta. Ce meserie să înveți tu acolo ? Apucă-te serios de treabă, învață bine și pictează, să le demonstrezi că poți să fii mai bun ca alții.

Asta vroiam ; sigur că am să reușesc ; întîrziam peste mine căutîndu-mă, adunîndu-mă din gîndurile fugite spre casă, însă eram abia la început. Și cît timp o să pot rezista fără bani ? Taica Iacob mi-a lăsat în adîncul inimii ceva ce mă încălzea — un mic foc, de seară, cu flacără vie, răspînditoare de lumină pînă departe, și-i auzeam vocea caldă, cîntată, prin școală și pe stradă. La autogară mergeam în fiecare zi. În mirosul de nădușeală dinăuntru, printre papornițe, valize și ziare cu mîncare pe ele, mă simțeam apărat și mulțumit. De-acolo, înapoi la școală ! cu sufletul pierit, să învăț la rusă, la chimie, la matematică — profesorii începuseră să pună note iar, la două materii fusesem amînat pentru data viitoare, cu verificarea, întrucît nu le venise să creadă că pot să învăț bine. Treceam pe lîngă portar cu frică să nu se repeadă la mine, pe el socotindu-l, nu o dată, mai important decît oricare profesor. În cămăruța lui luminată, unde era cald de te treceau apele cînd băgai numai nasul să-i prezinți biletul de voie, omul mînca întruna, de parcă pentru asta fusese născut.

— Mi-au spus colegii tăi, grecii ăștia, că îți plac versurile, așa-i ? m-a întrebat profesorul de sculptură, în ușa atelierului lui, cînd mă pregăteam să mă scutur de veșnica-mi timiditate. Și că chiar scrii, da ?

— Încerc și eu, abia i-am răspuns.

— Ți-am adus o carte, cu poezii de Esenin. Nu cred că l-ai citit pînă acum. Să-mi spui cum ți s-au părut.

Îmi simțeam mîna ca pe o lumînare înmuiată de căldură. Nu aveam putere s-o întind spre acel minunat dar.

Am intrat în atelier năucit de cele întîmplate în fața ușii, dar un fior de neînțeleasă vinovăție mă făcuse să ascund cartea sub haină, nu cumva să-mi strige profesorul de pictură că iată ce mă preocupă, îmi văd de lecturi extrașcolare și las pictura la o parte. Mi-era teamă să nu-mi scape cartea de la subsuoară și încercam să țin mîna cît mai lipită de corp. Atunci mi s-a părut că alunecă și numai tresărind brusc le-am atras atenția că a intrat cineva. Erau cîteșitrei și se uitau printr-un album de artă. Prezența mea însă nu a însemnat nimic, nici pentru moment, nici mai tîrziu după ce, sătul de lucru, mă apucasem să răsfoiesc cărtea. Profesorii au trecut pe la toți colegii ; cîte-o mică observație, ori îi lăudau. Pe la mine n-au trecut. Și mai rău ! m-am pomenit că strig în sinea mea. Căzusem pe gînduri, lăsasem cartea, dar urmăream involuntar mișcările lor și observam că profesorul de grafică are picioarele strîmbe. Mi-l închipuiam venind de departe, de pe un coridor lung, la al cărui capăt îl așteptam eu, rîzînd de forma picioarelor lui, de spațiul dintre ele, de călcătură... Cît de caraghios poate fi omul, chiar și cel mai sever ! căpătam cu curaj, imaginîndu-mi mersul acela cosit. Dar cît aș fi vrut să știu ce învățase el ! Îi urmăream mișcările mîinii sigure care desena corect litere ori limpezea desenul încărcat al cuiva și lăsa ochilor numai esența clară a ideii... Proiectele de afiș, coperta de carte, machete pentru vitrina unui circ ori pentru decorarea unei case de cultură... Frumoase, interesante, dar deocamdată ce ne facem cu desenul artistic ? Iar profesorul, nerăbdător și la culoare, și la cărbune, și la creion ne trecuse la portret și la seminud. Pentru astă apăruse în școala noastră un model — o tînără doamnă, înaltă, subțire, cu pălăriuță, în jurul căreia mișunau bărbații din școală, în pauze, ori în timpul orelor ; dădeau buzna peste noi în atelier, pînă cînd s-a supărat profesorul de pictură și i-a luat la goană. Aflam cît de curînd că frumosul nostru model este soția unui ospătar bătrîn. „Superba doamnă", îndrăgostită de arta plastică, ne spunea profesorul, făcea tot posibilul să ne ajute pe noi, viitorii artiști. Ne tremurau ochii pe luciul pielii ei. Ea

ne privea cu un surîs cald, încurajator. Cînd lipsea profesorul din atelier, își lăsa o mare parte din pîntec goală, ca să observăm, spunea ea, cît mai bine anatomia corpului. Așteptam cu toții aceste fantastice ore, mai ales că de la un timp profesorul de pictură trăgea iala și putea să bată în neștire oricine la ușă, că nimeni nu-i deschidea. Mă uitam la colegii greci cum se apropie de ea, să-i vadă mușchii și cum își întorc într-o parte capul, de parcă-i lovea în frunte o anumită dogoare. Întrebați strengărește de vorbă, își țineau buzele în palmă, pentru ca mirosul de ceapă s-o ia în altă parte, iar licărul privirilor ei se rostogolea peste capetele tunse la zero, zornăitor, apoi se întindea ca sunetele moi pe chipul profesorului ușor îmbrobonat. Capetele noastre, păzite de urechi ascuțite, coborau scîrțiind din gît, peste planșete ; mecanic ne treceam mîna peste pielea aspră din care răzbăteau perii scurți ,țepoși, asemenea ghimpilor abia zbucniți din coaja trandafirilor. Dimineți de-a rîndul, după venirea de la masă, dîrdîiserăm ceasuri întregi la ușă, că nu aveam embleme. Așteptam în zadar să i se facă milă portarului de noi. Tremuram cu mîinile pînă la cot în buzunrele subțiri și adînci, iar trecătorii ne ocoleau pe mijlocul străzii ; trotuarul clănțănea de dinții noștri și de călcîiele tocite ce bocăneau cînd „muzical", cînd „plastic", pe cimentul văros, al gerului de iarnă fără zăpadă. Drept pentru care ne tunseseră. Nu știu exact ce se întîmpla cu emblemele acelea, de ce nu le aveam, dar fiecare dintre noi fusese obligat să facă o schiță, „un proiect" cum să arate. Tunși, ne țăcăneau șepcile pe cap și din locurile neacoperite ieșeau aburi. Încă eram ținuți pe la ușă, iar absențele se înșirau în catalog...

Acum era cald în atelier și, rușinate de prezența modelului, glasurile noastre — un fel de behăit ce se dorea berbecos, nu strident, și mirosind încă a lapte, se luau la întrecere printre șevalete, care să fie reținut de suavele urechi cu cercei albaștri. Mie îmi admirase ultima oară ochii — îmi spusese că îi am negri „ce nu s-a mai pomenit !". A venit la mine colega ce mi se părea că seamănă cu învățătoarea, să-mi spună, în auzul tuturor, că mă așteaptă tata jos și are o valiză mare și grea, de lemn. Va-

liză mare și grea de lemn ? Taica Iacob n-are cum să fie. Tata, deși nu-l credeam a se hotărî așa de repede. O fi om din sat, îmi ziceam, coborînd agale și în speranța că nu s-o lua cineva după mine, să-l vadă cum arată. Oricum, îl văzuse exact cine nu trebuie ! Coboram încet, cînd simt că mă prind de umăr niște degete lungi, subțiri și de peste el se împrăștie pe fața mea o adiere de parfum adînc. Era modelul, care, de data aceasta nu mi se mai părea o femeie înaltă, ci de statura mea ! Atît ; mi-a înfășurat capul în mireasma aceea simțind că mă cobor printr-o ceață umblătoare, și a sărit înaintea mea tăcănind ritmic din două în două trepte. S-a oprit în fața tatei, i-a spus : Iată-l, coboară, — și a ieșit pe ușă, în stradă.

Tata ! în flanelul de lînă cu flori pe piept ! Nu-l mai văzusem îmbrăcat astfel de cînd a venit să mă ia pentru totdeauna acasă, de la sanatoriu. Mi s-a părut că sînt din nou acolo. Ca în clipele acelea îmi venea să cobor în fugă, dar am întîlnit ochii mari, bulbucați ai portarului și mi s-a făcut silă de toate. Nu mi se mai părea că tata este cel mai frumos om din lume. Ceva mă îndîrjea în cîteva secunde. Nu-mi era rușine acolo, de prezența lui, de valiza cu vopseaua sărită de pe ea. Putea să treacă și împăratul — cum vine vorba — pe lîngă noi. E tata, știe să înjure bine, românește, este și puternic, că e om de-al pămîntului, dar ce-mi va spune el la despărțire ? Că uite valiza ! Și cum a ajuns aici cu atîta greutate ? El nu știa s-o lase la bagaje ? O mișc un pic cu mîna. Plumb ! Părea a ne fi înțeles să nu ne spunem nimic aici, nici un cuvînt. Priveam pe sus, cu gura ușor căscată, de parcă și eu vedeam pentru prima oară clădirea aceea. Am ieșit. Tata cu valiza pusă pe un umăr și ținînd cu amîndouă mîinile de un colț al ei, eu în haină, doar cu cămașa pe dedesubt.

Mergeam încet, nezoriți de nimeni. Tata n-a vrut să luăm autobuzul. Însă din sută în sută de metri ne opream un minut, două, să-și mute valiza de pe un umăr pe celălalt. Pe drum, printre atîta lume, cînd abia îți tragi sufletul, nu se poate vorbi — așa că mergeam. E cam departe dar n-are nimic, ajungem noi, bine că sîntem

împreună, că ne-am găsit, îmi vorbeam. La gară, am ocolit puhoiul de lume să căutăm un loc retras, cu pămînt ; pămînt și niscai lemne, să stăm pe ele ! Gara veche, înăbușită de lume, abia se zărea de unde ne așezaserăm noi. Mi se părea că visez.

— Să desfacem valiza, a zis tata. Ne-a pus mamă-ta aici de toate și a ținut gura pe mine pînă m-am suit în rată, să nu te las nemîncat.

Avea mîini mici ; degetele i se umflaseră de ger, ținînd de colțul valizei. Se înnegriseră. A scos mai întîi o sticlă cu vin ce se înspumase clătinîndu-se între dop și fundul gros, de „monopol". Mama nu se zgîrcise să o umple, dar dopul, de cocean, supsese din lichid.

— A supt, cît a supt, a zis tata, da' a mai și curs, ia uite : a udat astea aici !

— Nu-i nimic, mai rău e că nu ai ce gusta pe drum... și am tăcut, nu aș fi vrut să rostesc numele orașului unde mergea.

Mi-ar fi plăcut să cred că a venit pînă la mine să-mi aducă ceva haine, și că o să se întoarcă înapoi. Acum știam de ce și pentru cine pleacă. De asemenea, înțelesesem că nu vroia să plece, că pregeta ; — avea cincizecișiopt de ani. Și apoi știa el, ce spune, el își încheiase plimbările ; se adunase acasă...

A scos o găină, dintr-o pungă, una dintre teribilele noastre găini care nu creșteau mai mari decît doi pumni. Nu erau pitice ; ale noastre nu știu de ce dracu nu creșteau și mîncau de prin curte ce găseau, ce descopereau din interminabilul rîcîit cu ghearele prin glodul înghețat. Se sălbăticeau și, deși cîteodată îți intrau în picioare și erau gata să-ți scoată ochii prin casă, pe lîngă foc deobicei, cînd vroiai să prinzi vreuna fugeau ca din pușcă și speriau vecinii cu codcodăcitul lor. Cînd era vorba de tăiere, era un adevărat circ prin curte, prin toate colțurile, pe după grămezile de lemne...

Tata desfăcea cu gesturi încurcate punga, din grabă și copleșit de emoție că-mi aduce, iată, ceva bun. Punga unsuroasă îi aluneca printre degete.

— A zis că după carnea de porc cam grea, poate ți-e dor de pasăre. Așa că a tăiat o găină.

Aș fi vrut să-i spun că nu mi-e foame, că ar fi bine s-o ia pe drum... Încerca să-i rupă hartanele și am întins mîna să-l ajut, să trag într-o parte, dar grăsimea luneca pe degetele mele ; sprijinindu-mi mîna dreaptă pe genunchi, cotul ei, m-am chinuit să-i înlesnesc efortul ; lui încă nu i se dezmorțiseră palmele.

— Lasă ! a zis, mă descurc eu. Pînă una—alta, bea și tu vin din sticla aia.

Involuntar, ca acasă, mi-am șters mîinile pe haină. Am simțit gura de vin rece cuibărindu-se în adîncul stomacului. Lichidul viu, înțepător se zbătea în mine, amețindu-mi ființa cu amintirile satului. Dulcele fior de acasă mă întrista subțire și mă încerca plînsul.

— Tată, am zis, te-ai uitat cînd ai tren ?

— Nu m-am uitat, dar găsesc eu unul la noapte. De ajuns, ajung eu la București...

La București, da... Nu ne atingeam ușor de carnea găinii. Era bătrînă și n-o fiersese ; o pusese de-a dreptul pe jar, s-o facă friptură. Trăgeam de hartane, de piept, iar fibrele cărnii elastice lunecau ca ața printre dinți. Gustul acrișor, mustul gros, îmi dădeau de bănuit ceva. Am glojdeorit fiecare os, să nu le arunc încărcate de carne. Apoi, cîte-o gură de vin el, cîte-o gură eu ; nu mi-am zis că e mult și am băut o jumătate de sticlă partea mea. Era pentru prima dată cînd beam dintr-o sticlă cu tata. N-aș mai fi plecat de lîngă el, amînam cu disperare clipa despărțirii. Se făcuse noapte, mi-era teamă că am întîrziat prea mult și or să facă gălăgie la școală.

— Du-te, a început să mă îndemne el. Du-te, că și eu trebuie să plec !

— Vreau să mai stăm ! Parcă s-ar întîmpla ceva rău...

— N-are ce să se întîmple rău. Mă sui la tren și gata, trenul mă duce.

— Mai stau !

— Atunci hai cu mine să vedem ce tren am.

Mă amețise vinul. Îmi dădea curaj. Mă mișcam prin lumea aceea ca un bărbat voinic, în stare să poruncească oricui și să dea pe oricine la o parte. Am stat

amîndoi o oră la bilet — era un personal pentru care se adunase toată lumea de pe pămînt, și cînd ? tocmai acum, cînd pleca tata, să n-aibă loc, să-l stropșească înăuntru. Iar trenul pleca la miezul nopții. Am rămas pînă cînd s-a urcat. După ce s-a închis ușa nu l-am mai văzut să-i fac cu mîna. Dar am stat pînă nu s-a mai zărit ultimul vagon, apoi m-am dus în locul unde mîncaserăm. Aici am stat cu el de vorbă, iar aici să luăm bilet...

•

Pînze mari de ploaie pluteau peste tot. Clădirile păreau mai vechi ca niciodată, lumea îmbătrînită —, ca tuberculosul, modelul de la sculptură — un bărbat slab, cu pomeții ieșiți în afară, cu o spumă de sfoiag în jurul ochilor pierduți sub bosele frontale, ale căror sprîncene păreau mereu bătute de un vînt ieșit din obraji, rece, cavernos. Omul fuma numai țigări Aroma ; tutunul lor, fumul parfumat, în combinație cu aerul lui de om trăit numai prin spitale, cu tăcerea lui marcată de o deplorabilă idee despre lume, dădeau o și mai puternică impresie de „n-are rost", de „nu se merită", de „totul e în van"... Îl priveam lung și el îmi surîdea vag. Părea a se înfiripa o înțelegere între noi. În pauză stătea numai pe lîngă lucrarea mea, recitîndu-mi poezii întregi din Baudelaire iar eu îi spuneam din Esenin. Mă simțeam acasă, o vedeam pe mama printre eșarfe mari de lacrimi, în paltonul ei vechi, rupt, îmi aduceam aminte de o cățea a vecinului, de pielea unui vițel de-al nostru... Apoi gîndul mă ducea la tata și mi se părea că pînă mîine, viața de pe pămînt va lua sfîrșit.

Lucram. Ei oftau, înjurau printre dinți, încet, ca orice artist nemulțumit, iar profesorul Walter, pîcîind din luleaua neagră, răsfoia cîte-o revistă. Era bine înăuntru, soba mergea, apoi venea ora mesei, ei plecau, eu rămîneam de obicei, în clasă. La un prînz, m-am luat după ei — învățaseră să plece și singuri, nu mai așteptau pe nimeni, sub pretextul că au lucrări grele de terminat. Am intrat în cantină, cu sufletul la gură — și am reușit din neatenția elevului de serviciu, să-mi iau bucata de pîine. M-am așezat pe scaun, cu atenție, strîngîndu-mi

picioarele sub mine, ca la biserică. Aşteptam să ni se aducă ciorbă, cînd...

M-am ridicat şi am ocolit rîndurile vecine, să nu mă vadă administratorul. Dar la uşă, cînd să pun mîna pe clanţă, a strigat la mine cineva. M-am clătinat pe picioare.

— Unde te duci ? m-a întrebat pedagogul a cărui privire te ţintuia în cuie. Nici nu s-a servit bine primul fel...

Tăceam. Era clar de ce fugisem odată cu apariţia administratorului.

— Tăceţi ! l-am auzit pe pedagogul ce nu-ţi dădea voie să iei o firimitură de pîine în plus. Am eu altă treabă cu el. Dumneata mergi la elevi acolo.

Spinarea mi se umpluse de apă, aş fi intrat în pivniţa de la subsol. Privirile fetelor de la primele mese mă înmormîntau de viu.

— Ia stai aşa, l-am auzit cu glas tremurat şi, deodată, glasul acela lin a aşternut în lăuntru-mi o imensă milă faţă de mine însumi. Un gînd a licărit în minte — că omul ăsta poate fi şi timid, dar vrea să-şi învingă timiditatea printr-o severitate impusă.

— Vino aici, lîngă elevul de serviciu.

Am mers cu paşi nesiguri, ameţit.

— Ştii că am un frate la muzică ? Îl cheamă Ionescu.

Îl ştiam.

— Sînteţi prieteni buni, mi-a vorbit despre tine... Nu eşti Alexandru Pietreanu ?

— Eu sînt.

Eram oarecum prieteni, mereu se ţinea după mine.

— Ia de mănîncă. Altădată să vii la mine. Nu-i nici o problemă, ai înţeles ?

Dar nu am putut să mă aşez la masă şi am ieşit pe uşă, în fugă. Am intrat în atelier şi am început să lucrez singur ; flacăra bîlbîia în sobă. Nu mă întrebam ce o fi crezut pedagogul. Aşteptam întrebările colegilor. Însă nimeni nu şi-a adus vorba despre ce se întîmplase. Părea că nu se petrecuse nimic, nimic. Trist, trăgeam de timp şi mă obişnuisem cu gîndul că, orice s-ar întîmpla, viaţa mea rămîne la fel, fără a bănui că o mică surpriză

schimbă total sufletul. Am primit o scrisoare de la Iași, unde învățătoarea era studentă la filozofie și m-am luminat de fericire. Citeam de cîte două, trei ori una și aceeași frază. Am simțit căldura cuiva peste umăr și, cînd am ridicat ochii, era Cărăbușu, fata care semăna atît de mult cu ea. Deci e ceva, mi-am zis !

— Ce citești ? m-a întrebat.

— O scrisoare de la cineva.

— Da, de la cineva ! și s-a tras deoparte, zîmbind, pentru că eu am vîrît-o în buzunar, s-o citesc altundeva, nefulburat de nimeni, să mă bucur singur, din plin, de fericirea aceea.

Nu mă interesa prezența modelului care nu știu ce vroia să mă întrebe și-i tot dădea înainte că l-a văzut pe tata. M-am retras la WC, unde, încuiat pe dinăuntru, puteam să citesc scrisoarea de-o sută de ori. Tot nu-mi venea a crede că învățătoarea mi-a scris. O ducea bine, învață, are mult de învățat, mă sfătuiește să pictez, îmi urează să ajung un mare pictor, dar să nu renunț nici la versuri, că nu am de pierdut, ci de cîștigat și... să-i scriu, mult, despre mine, despre ceea ce fac. Asta cu siguranță, și cît se poate de repede.

Trebuia să scriu și acasă, să răspund tînguitoarei scrisori în care mama se văita —, dar nu uita să mă și încurajeze —, că s-o descurca tata pe-acolo, deși ei îi e greu, n-o ajută nimeni că soră-mea numai la măritiș se gîndește.

Zilele fără nici o scrisoare mi se păreau un chin. Intram în sala de meditație, rămîneam cu privirea pierdută pe fața unei pedagoge nou venită — încercam să ghicesc dacă fusese frumoasă vreodată. Mă străduiam să învăț, dar gîndurile îmi zburau în altă parte. Ca să mă simt mai bine, o priveam pe furiș pe o fată cu un an de studiu mai mare. Nu răsfoia nici o carte. Și ea cu privirea aiurea, se gîndea la dragoste și auzisem că mereu își schimbă prietenii. Se așeza pe rîndul de bănci din mijloc și puteam foarte bine să-i admir picioarele goale, cum și le pune unul peste celălalt. Tăcănea în mine ceasornicul inimii, mă roșeam. Într-o zi, am rămas numai noi, dar n-am vorbit nimic, nici eu, nici ea. Am stat acolo

pînă cînd a ieșit din sală. Din clipa acea nu aș fi vrut s-o mai văd. În oricare față vedeam figura ei... Dar „ea" ? „Ea" ? mă întrebam, gîndindu-mă la învățătoare și ținînd noul plic în buzunar, încordat, să nu tragă cineva de el. Eram fericit : portarul nu-l deschisese, ori nu-l dăduse la cancelarie de unde nu-l mai vedeam. „Dă-i un pachet de țigări, mă sfătuise Mandravili, și ai să vezi de cîte ori te lasă în oraș". I-l dădusem ; pentru asta, iată, îmi păstra scrisorile. Dar ce mă fac cu celălalt, care nu fumează ? mă întrebam. Citeam scrisoarea în clasă, lîngă sobă, în timp ce toți se jucau. Am simțit din nou pe cineva lîngă mine. Era aceeași față, cu zîmbetul ei complice.

— De ce te uiți așa ? am întrebat-o tulburat, retrăgîndu-mă spre ușă.

Nu a zis nimic. Mi-a făcut semn să rămîn pe loc și a intrat între celelalte fete, păstrîndu-și același zîmbet. „Am primit scrisoarea, îmi scrie, mă bucur"... cam aceleași fraze. Nu așteptam să-mi spună că mă iubește ; eram nespus de mulțumit că-mi scrie.

Apoi, citind scrisoarea de la mama, mă întorceam la Esenin, intram într-o biserică unde te simți atît de curat ; o auzeam pe mama : „Acum trăim ca-n beznă, / Necazul ne tot bate / Și la gospodărie / N-avem un cal măcar / De-ai fi rămas acasă / Am fi avut de toate / Și cum ești plin de minte / Erai de mult primar..." Îi răspundeam : „Tu scumpa mea bătrînă, / Trăiește sănătoasă. / Eu te țin minte veșnic / Și te doresc mereu / Dar nu pricepi o iotă / Din tot ce mă apasă / De ce trăiesc pe lume / Și care-i rostul meu. / Acum la voi e iarnă / Iar tu scurmîndu-ți chinul, / În nopțile cu lună, / Stai gînditoare, hăt, / Crezînd că nu știu cine / Cutremură mălinul / Și geamul vi-l presară / Cu ger și cu omăt... !"

Trebuia să-i trimit fostei învățătoare versuri, doar o mințisem mereu că am scris nu știu cîte poezii. Însă nu se lega nimic ! Versuri naive, de adolescent mohorît. Nu mă consideram un neînțeles, cum obișnuiau colegii mei care se dădeau deja artiști și pe care nici profesorii nu-i înțelegeau, că de, ăștia se perimaseră, se învechiseră.

Pentru mine, nopțile începuseră să fie un chin. Mă întrebam ce-i de făcut, cum să-i ajung din urmă, să lucrez ca ei, și de ce nu ? — să-i întrec. Acum primisem bani de la tata, aveam unde să dorm. Rămîneam ceasuri întregi cu fața în sus. Colegii sforăiau. Mă zvîrcoleam în așternut că se cheltuie cu mine și eu uite... Așteptam noaptea, să stau de vorbă cu mine însumi. Gîndurile încercau să mă ducă din nou spre Răscruci ; dar reușisem de la un timp să le înfrunt. Acum eram *pentru aici*, de aceea plecase tata de-acasă. Trebuie ! Trebuie ! îmi porunceam. Nu se poate să nu... Dar pentru asta, muncă !

— Mai duceți-vă și prin piață, prin parc, să faceți crochiuri, așa învățați să desenați. Păi ce credeți, a ? A ? zicea profesorul de pictură. Mă, să-l luați și pe-ăsta, le spunea grecilor. Apoi prietenului de sucuri : Mă Veronele, cum te cheamă, ești băiat serios, văd că stați de vorbă, ia-l cu tine și desenați prin parc. Desenați lume, pomi, că drăcii n-o să faceți, nu sînteți voi pentru astea... Sînteți cuminți, ai ? Așa-i ?

*

— Hai să mergem, mi-a zis Veronel. Uite, îți mai dau și eu coli de scris. Dar cel mai bine e să lucrăm pe hîrtie de împachetat. O facem bucăți. Luăm de la alimentară... de doi lei...

Zis și făcut. Pregătiți cu hîrtie, cu sticluțe de tuș și bețișoare de lemn ascuțite, am luat-o spre parc, într-o duminică. Era după-amiază și aveam voie cîteva ore în oraș. Lume-luminată ! cum ar fi zis mama. Fiecare alee era un mic fluviu, cu mîini și picioare. Nu mai văzusem parcul, dar nici nu m-a impresionat. Mie mi-era dor de Pădurea Mînăstirii, care începea din gura vîlcelei de lîngă casa mea. Asfalt prin pădure !

— Bine, dar ăsta e parc, mă liniștea colegul meu.

Mi se părea un fel de maimuțăreală a naturii, deși, gîndind bine, îmi ziceam, e firesc să fie așa, doar sîntem la oraș, lumea are nevoie de pomi, de verdeață, de aer curat, și unde să se ducă duminica ? Aici, cu mic cu mare, domn cu doamnă, gură-cască și el cu cineva pe măsură-i... M-am învîrtit în jurul unei statui de la în-

trare, am holbat ochii la castel — îl pipăiam, aveam prilejul să pun mîna pe-un castel, pe cărămizile lui, pe pietre. Nu mi se părea mare scofală. Indivizii se iscăliseră pe ziduri — Nela, Gioni, Vergică ; o ușă primitivă cu un lacăt monstruos, ruginit, îi dădeau un aspect jalnic. O fi, mi-am zis, și am luat-o spre podul suspendat. Da ! Să-i fi văzut eu pe-ăștia ce se holbează în toate părțile minunîndu-se foarte, să-i fi văzut cum trec, fără să se țină de ceva, pe puntea noastră de peste apă, care punte este un copac întreg, cu vîrf, coroană și rădăcină, așa cum l-a doborît furtuna, necioplit, să nu alunece piciorul, iar cînd privești în jos de pe malul abrupt, cît este pînă la apă, de cîte ori te-ai da peste cap, în cădere... Atunci să li se urce inima în gît, de frică.

— Sălbăticia îmi place, îi spuneam lui Veronel.

A rîs. Își dădea seama că nu sînt umblat. Nu știam cît era el, dar înțelegeam că zice în sinea lui : „Lasă, fie cum zici tu". M-am uitat într-o parte și alta — treceau bărcile pe sub noi, dincolo se vedea un restaurant... Am coborît și luînd-o puțin la dreapta am auzit niște bufnituri ; cineva se lupta pe mutește cu alții. N-o iei la fugă, nu te întorci pe unde ai venit fără să vezi ce se întîmplă. Trei inși se luptau cu o femeie s-o întindă pe jos. Gesticulau, ea îi pălmuia, făceau semne bizare, nu vorbea nimeni ; ne-am dat seama că și ei, și ea sînt surdomuți — dar voiau să facă dragoste. Eram curioși să vedem ce se întîmplă, atîtați de un rău neînțeles, dar temîndu-ne de ceva, poate de noi înșine. Am fi rămas acolo, cu sufletele bîciind, cu ochii mari, deschiși pînă la rupere, cu auzul încordat, dacă nu ar fi apărut un ins pe un cal și aceia n-ar fi rupt-o la fugă, împreună cu femeia, într-o direcție numai de ei știută. Ne-am întors turburați înapoi. Căutam o rariște cu pămînt și frunze înghețate pe jos, să desenăm trecătorii ; mergeam pe o potecă, obosiți. Ne-am speriat de un șobolan mort. Colegul meu s-a aplecat deasupră-i, i-a prins vîrful cozii între degete și s-a luat după mine, iar eu chiuind ca în rarele momente de fericită joacă prin vîlceaua de-acasă, am rupt-o la fugă, dîndu-mă după copaci, făcîndu-i în necaz :

— Sîc ! Sîc că nu mă prinzi !

— Stați așa ! am auzit o voce groasă, străină, ce nu prevestea nimic bun. Ia veniți încoace !

Ne-am apropiat, deși am fi putut foarte bine să fugim.

— Buletinele ! a bubuit vocea acelui om înalt, solid, cu o chelie gloduroasă.

I le-am întins cu o supușenie de smirnă și am încremenit în așteptarea altor vorbe. Bucuria noastră fusese curmată brusc de acest om răsărit din lăstăriș de parcă ne-ar fi urmărit de cînd am pășit în parc. Ne-a întrebat ce-i cu noi, de la ce școală sîntem. Oarecum mirat :

— Unde sînt emblemele ? Voi de la artă ? !

Blestematele de embleme ! Ni le rupseserăm în joacă, prin atelier.

— Aha ! Va să zică pictați, ai ? Și ce pictați ? Ia să văd !

— Acum vream...

— Ce acum, mă ? Mai și minți ? Nu ți-e rușine ? Haideți cu mine.

Între timp, au mai apărut doi inși la fel de fioroși.

— Duceți-i la grajdurile cailor ! l-am auzit pe cel ce ne luase buletinele. Vin și eu.

— Bine, mă, nu vă e rușine ? a început să ne certe unul dintre cei doi. De gît v-aș strînge, vi l-aș răsuci ca la puiul de găină.

Colegul meu a încercat să-l convingă că n-am făcut nimic rău. Le-a explicat ce se întîmplase — ne jucam doar, și că îndată am fi început să desenăm.

Nu era chip să ne înțeleagă vreunul. Am ajuns la grajdurile acelea, undeva la marginea parcului. Acolo, o mulțime de băieți și de fete ! Figuri grotești la unii, iscoditoare la alții ; unii beți, mulți țigani... Iată și cîțiva elevi, retrași deoparte, speriați .. străduindu-se să scape, pe furiș, de țigări.

Ne uitam unii la alții ; cei obișnuiți, clienți vechi probabil, pufneau în rîs, se plimbau lejer pe lîngă vîrstnicii cu priviri rele, vroiau din minut în minut să fumeze, obiectau că nu li se dădea voie.

— Derbedei ! Golani ! striga cineva la noi toți.

— Dar noi am fost trimiși de domnul profesor de pictură, să lucrăm ! mîrîia lîngă mine colegul.

— Trimiși, ai ? O să vedem ! a zis cel ce ne prinsese. Pe-ăștia de zic că sînt de la pictură, bagă-i cu ăia în prima mașină, s-a adresat cuiva.

A apărut o mașină în care ne așteptau patru soldați. Atunci am simțit gustul ciudat al situației complicate în care ne aflam. Ce făcuserăm noi ? Încercam să-l injur în gînd, ca acasă, pe Veronel, că nu avusese de lucru și mă fugărise cu șobolanul acela, dar nu aveam voie să vorbim și bănuiam că și gîndurile ni se aud. Mașina făcea vijelioase viraje, noi ne izbeam unul de altul. Mi se părea că nu se mai termină drumul ; parcă ne duceau la capătul lumii, de unde n-o să ne mai întoarcem niciodată. Ce vor zice profesorii, directoarea ? mă întrebam. Or să ne dea afară din școală !

— Sîntem la Miliția de lîngă cantina noastră, mi-a șoptit colegul cînd ne îmbulzeam după cineva care mergea cu o lanternă înaintea noastră în timp ce alții ne înghionteau din spate. Ne-au încuiat într-o cameră strîmtă, cu pereți înalți, luminată cu zgîrcenie, de sus, printr-o sită de tablă. Într-o jumătate de oră erau peste cincizeci de băieți înghesuiți acolo. Nu aveam cum să stăm pe vine decît în picioare, lipiți unul de altul, suportînd fierbințeala umedă a corpului celui de aproape. Cîțiva din încăpere unde ne aflam încercau să spună cîte-o drăcie, dar cineva de-afară striga la noi să nu vorbim. Îl certam pe Veronel, bolboroseam ca în momentul cînd era să mă înec și vorbeam pe sub apă. Vocea mea speriată gîlgîia în urechi și nici eu nu înțelegeam ce vreau să spun.

— Cine are nevoie de „ieșit afară", să bată în oblon ! a strigat bărbatul de dincolo.

Unul s-a și grăbit să profite de ocazie.

— Mergi cu mine, i s-a vorbit. Un minut, atît ! Și a încuiat ușa.

Nu era de glumit, iar timpul trecea fără nici un deznodămînt. Așteptam. Ce ? Nimeni nu știa. Dar bănuiam că trebuie să vină părinții celor ce-i aveau în oraș, să-i ia. Pe noi cine ?

— Directoarea ! a început să plîngă colegul meu.

Ne-au ținut pînă spre dimineață. Răbdasem de sete și de foame, iar teama că vom fi dați afară din școală lua proporții.

— Ia să vedem carnetele voastre de note, ne-a zis un gradat cu stele multe pe umăr.

Le aveam la noi ; mai bine nu le arătăm ! Însă, dacă ne căutau ? De țigări scăpasem, le dădusem drumul binișor din buzunar și le strivisem cu călcîiul.

— Proaste note ! Foarte proaste ! Păi e și normal. Am vorbit cu directoarea voastră la telefon. Stați așa, nu plecați ! noi o luaserăm spre ușă. Dacă mai faceți ceva, va fi de rău.

Ne-au încolonat pe toți la ieșire, spre hazul celor din incinta clădirii. Am pornit spre școală încet, obosiți de cele întîmplate.

— Parcă am fi doi cîini plouați ! a scheunat Veronel.

Așa am luat contact cu desenul după natură, după individ. Nu avuseserăm bilet de voie la noi. Bine, dar e duminică, încercasem să le explicăm, și era învoire generală nu numai la noi, ci la toate școlile.

Zadarnic am bătut la ușa școlii. Nu auzea nimeni, ori nu vroia să ne dea drumul. Tropăiam pe loc să ne dezghețăm picioarele, ne frecam mîinile, suflam în ele, simțeam că leșinăm de foame. Am strigat din stradă, în speranța că ne-or auzi colegii din dormitor ; parcă părăsiseră cu toții școala.

— Stăm aici pînă vine directoarea, am zis. Și așa mai e puțin. Se luminează de ziuă, uite. N-are rost să intrăm cînd se schimbă portarii. Să ne găsească aici și să vadă ce ne-au făcut ăia !

— Vorbești așa de parcă directoarea ar fi mai mare ca ei. Nu are o putere mai mare ! Ai vrea să-i distrugă, așa-i ?

Îmi plăcea să cred că directoarea are această putere. Cînd am zărit-o, am început amîndoi să plîngem ca doi copii ce încă nu pot să vorbească. Ne-a întrebat ce-i cu noi. Nu știa nimic ! Nu-i dăduse nimeni telefon. Încă mahmur după o beție crîncenă, de duminică, portarul habar n-avea de lipsa noastră ; aflam că fusese și pe post de pedagog.

— E urît ce s-a întîmplat, a zis directoarea. Îmi pare rău de voi. Nu credeam că se poate întîmpla și asta. O să... și a intrat gînditoare pe ușă.

— O să ce ? l-am întrebat pe coleg.

— Nu știu, dar să nu mai spunem la nimeni !

Nimeni nu a aflat. Nici directoarea n-a vorbit. Peste cîteva zile, fiecare elev de la plastică avea să primească o hîrtie în care scria că avem voie să desenăm în parc și în piață.

— Că doar trebuie să învățați a desena, preciza profesorul de pictură...

De-acum ne simțeam puternici. Dar vom putea să ținem piept privirilor curioșilor, glumelor lor ?

*

Începusem să iau note mai mari decît cele de pe trimestrul întîi. Nu mai trăiam nici teama de la început. Încet, încet deprindeam taina culorilor în ulei ; știam ce-i aceea grafică, decorativa nu-mi mai punea probleme... Mă simțeam mai bine la atelierul de sculptură, deși aici mi-era mai greu. Profesorul Toma Walter îmi dăduse versuri să citesc. Îi scriam mamei : „Eu voi reveni pe cînd răsfață, / Pomii-n floare satul meu tăcut / Dar să nu mă scoli de dimineață / Cum opt ani în urmă ai făcut."

Nu era vorba de opt ani, dar unu, doi trecuseră de-atunci. Și încheiam : „Fie-ți deci neliniștea uitată / Nu-mi mai duce dorul ne-ncetat, / Nu mai bate drumul supărată / În paltonul vechi și demodat."

Simțeam că trebuie să-i dau profesorului cartea. Am îmbrăcat-o frumos, mai șterșesem cu guma unele pete și, bîlbîindu-mă, i-am întins-o.

— Am să-ți aduc alte cărți, mi-a zis.

Mi-a cerut versuri. Scrisesem despre viermi, despre iad, despre figuri hidoase. L-am citit pe Baudelaire și de fiecare dată cînd priveam modelul, femeia aceea cu priviri lacome, languroase, mi-aduceam aminte de versurile marelui poet. Nu era baudelaireană dar avea în ea ceva de „fiară". Într-o zi n-a mai apărut ; zile de-a rîndul profesorii au umblat posomorîți, se răsteau la noi

fără nici un motiv. Ne poza, pentru portret numai, cîte-o elevă de la alte clase și ne chinuiam cu exasperare să-i redăm asemănarea. Era greu. Modelul care plecase, fiind mai în vîrstă, nu punea atîtea probleme de expresie. S-a observat însă că ochii redați de mine erau plini de viață — spusese profesorul, și mă astupam de fericire. Mă apropiam mai bine decît toți de asemănare. Încă nu știam să construiesc, desenul meu era cam primitiv, dar prindeam ceea ce altora scăpa.

— Lucru bun ! m-a bătut profesorul pe umăr.

Viața se schimba ! Mi se părea că sînt respectat de colegi. Se așezau în spatele meu și tăceau. Nu știam să citesc semnele invidiei, să le deslușesc. Fusesem însă încurajat și abia așteptam vacanța de primăvară să lucrez pe rupte, care vacanță se apropia, dar mi se păreau zilele prea lungi. Primeam scrisori de la învățătoare, mai aveam un prieten din sat, el învăța la București, devenise bucureștean pentru că se mutaseră părinții acolo. Îmi scria și el. Plicurile erau umflate, fiecare scrisoare avea douăzeci de pagini ! Îmi plăceau. Mă întrebam : Dacă n-aș urma o asemenea școală, mi-ar scrie tocmai mie bucureșteanul ăsta ? Erau un fel de doctorii acele scrisori. Nu mă simțeam singur, dar mult mai fericit aș fi fost dacă aș fi primit o scrisoare de la frate-meu. Tata nu știa carte — dar el, știam, trăiește oricum numai cu gîndul la mine. Mama nu contenea cu aolitul — ce ne facem, ce-om mai face...

Profesorii își vedeau de treburile lor și, cînd era momentul, ne ardeau fără tocmă cu cîte-un doi învinuindu-ne cu același : „Cine v-a pus să veniți la o asemenea școală ? Nu știați că e greu ?“ Curgeau tezele cu surprizele lor ; singura clipă de destindere era cînd profesorii se amuzau de lucrările grecilor, pline de căciulile puse cu roșu la litera ă.

Media mea se mărise. În toiul acestor mișcări proprii oricărui sfîrșit de trimestru, cînd ți se pare că rîde soarele și ai un fantastic chef de a trăi, m-a vizitat taica Iacob spunîndu-mi că e pe calea de a rezolva ceva pentru mine și pentru părinți.

— Cam greu, a zis, dar nu mă las. Pe mulți i-am ajutat eu, dar pe tine ?

— Păi ce ? dacă nu vă supărați. L-am întrebat eu.

— Cu Prevederile sociale ! Vreau să aveți un ajutor de-acolo, că e tată-tău bolnav. Să nu rămînem cu căruța în mijlocul drumului !

Știam că tata avea probleme cu hernia, și apoi cu tusea lui interminabilă, sufocantă. Oricît a încercat taica Iacob să-mi explice ce înseamnă povestea lui cu Prevederile nu reușeam să pricep nimic. Și nici nu-mi venea a crede.

Cu două, trei zile înainte de vacanță, a venit domnul Nicolae pe la școală.

— Tata e optimist, a zis. Se pare că sînt șanse.

Nu știam ce să spun de bucurie, pe moment. Îi vorbeam în gînd : Ar fi nemaipomenit, e un bine pe care mi-l faceți, dar eu, eu cum vă răsplătesc ? V-ați uitat în catalog ?

— Și ai început să miști. Ai mai uitat de Răscruci, nu-ți mai e frică, nici rușine... Știam c-o să-ți revii. Tu care erai premiant... dar lasă, lasă că...

Așa era, fusesem premiant, dar aici... Ceea ce-mi spunea și cum a știut să mă încurajeze mereu, m-a zăpăcit. Mă țineam după el în drumul spre cofetărie, ca un cățel speriat de bătaie, recunoscător că am fost iertat.

*

L-am luat acasă la mine, în vacanță, pe prietenul grec Mandravili. Făceam aceasta cu plăcere la gîndul că vom lucra amîndoi, el știind mai multe de la Școala populară, și-mi părea rău că nu pot să-i iau și pe ceilalți doi, dar nu aveam unde să-i culc, poate nici ce să le dau să mănînce. Cu unul mai merge...

Cocoșați de cartoanele pregătite pentru pictură și de lucrurile celelalte, am luat-o spre autogară fără a fi ispitiți măcar o secundă să privim înapoi. Vîntul călduț ni se strecura în suflet. Se luminase cerul ca după ploaie îndelungată. Limpede, curat, aveam impresia că în curînd,

după clădirea aceea o să-l ating cu fruntea și-l voi săruta ca pe o oglindă rece.

Mă întrebam ce-o să zică el cînd va vedea aglomerația de la autogară, oamenii aceia pîrliți de vînt, cu femei guralive, puse pe ceartă din orice. Nu mai era loc să intri în mica încăpere spartă de glasul rău, poruncitor al responsabilului de-acolo, individ de care mi se părea că mă ciocnesc pînă și pe stradă. Îi luasem frica din nimic.

Din ușă, valul cald de aer acru, umed, el însuși brobonat de propria-i transpirație, te respingea. Toți aveau o singură dorință : să ajungă acasă cu orice preț, de aceea se înghesuiau la casa de bilete, strigau, trăgeau în neștire unii de alții. Mandravili părea născut între ei. Nimic nu i se părea curios. Îmbrîncea și el, se lua în gură cu alții pocind cuvintele.

Am ajuns la Răscruci, unde trebuia să coborîm din autobuz. Mersesem într-un picior, aveam fluierele picioarelor făcute fierăstrău de la lovituri, de la colțurile valizelor de lemn. Acum înserа tîrziu, nu mai era iarnă ; cu Mandravili nu mă temeam de lupi. Cu șevaletele noastre mi se părea că am fi putut birui și o haită întreagă. I-am arătat liceul. Însă inima bătea să spargă pieptul. I-am povestit apoi despre domnul Florea. Nu spunea nimic, aveam impresia că nu înțelege ce-i spun, ori că nu-l interesează.

Nu știu cînd am urcat dealul, cînd am trecut prin pădure și am ajuns în fața porții. Mama a venit în fugă să-mi țină calea și mi-era teamă că-mi leșină-n brațe. Glasul ei părea al unei femei bolnave, ce trebuie ferită de emoții. I-am spus ce e cu Mandravili și a părut că se bucură. Dar rămînea să vedem cum o să ne descurcăm în casă, ce o să creadă băiatul de-o asemenea chițimie, de îngrămădeala de lucruri multe inutile sau de aruncat, cărora mama spera să le găsească oricînd o întrebuințare. Două pisici dormeau nestingherite : una pe o pernă în pat, cealaltă peste semințele de dovleac puse între sobă să se usuce. Porumbi și dovleci pe sub pat, mărunțișuri aruncate pe lîngă sobă și lampa pusă în mica firidă cu geam, să lumineze în amîndouă camerele. Mă des-

curcam cu această lumină. La lampa cu numărul cinci crescusem și învățasem — sticlele se mai spărseseră, dar bazinul și mașinăria încleiată cu piatră acră rămăseseră aceleași. Soră-mea se fîstîcise toată.

Cînd vroia să vorbească se schimba la față, îl pierdea din ochi pe Mandravili care, cu teribila lui zvîcnire a unui colț de gură cînd rușinea și bunul-simț îl copleșeau din toate părțile, pocea și mai rău cuvintele. Mă amuzam din plin, dar casa mi se părea goală fără tata. Fusese destul de des plecat, acum însă parcă ar fi plecat pentru totdeauna... O vedeam pe bunica moțăind peste cine știe ce gînduri sau amintiri și presimțirile rele și urîtul păreau să dispară. Îmi spuneam că tatei nu poate să i se întîmple ceva rău, de vreme ce bătrîna asta fără vîrstă se află printre noi și pare a ști totul despre el, nu e tristă, nu plînge, nu tresare, e mulțumită de tot ceea ce știe, și gata să împace pe oricare dintre noi.

Nu-mi plăcea s-o văd pe mama că-mi pune în neștire ciorbă în strachină, de parcă aș fi fost spart — toate bucățile din oală le-a pus aici, n-a oprit nimic pentru ea. Îi spun că nu mai pot, mă supăr, ea începe să ofteze : nu mănînc nimic, e sigură, sînt bolnav ! Îl roagă pe Mandravili să-i spună el adevărul ; Mandravili nu știe să mă fi văzut bolnav ; nu-l crede nici pe el și uite așa, începe să creadă că-mi stă în gît mîncarea ei, că, vezi, ea e bolnavă, muncită... dar ea m-a făcut...

— Să nu mă uiți, auzi ? Că te vede...

Știu despre cine e vorba. De Dumnezeu, care vede tot, dar mama nu-i pomenește numele.

— Că doar pe tine te mai am, la tine țin cel mai mult, pentru tine muncim... Ălălalt nu mai știe de noi, nici o scrisoare nu ne trimite ! O mai am pe-asta — și arată spre soră-mea. Ne amărîm amîndouă, asta-i e soarta, dar nu mă ascultă, și știi...

Nu mai întreb nimic, ca să nu complicăm lucrurile. Soră-mea îmi face semn s-o las în pace, bunica tresare, scoate un țipăt de copil mic.

— Dar ăștia, și arăt cu capul spre perete, la deal, Siteavu ăsta cu ai lui, ce fac ?

— Așta zici ? Vai de capul lui ! L-au ajuns blestemele că a amendat lumea.

— Păi ce s-a întîmplat ? am insistat eu, văzînd că numai despre el nu are chef să vorbească.

— Se bate cu tac-so. Îl ține pe ăl bătrîn, toată iarna, pe prispă, în frig.

— Asta o făceau și înainte. Dar are fata aia care învață... La Răscruci acolo...

— O învăța, eu știu ? dar n-a vrut să se otrăvească ?

— Păi cum ? Otrăvească zici ? Vezi de treabă, că minte lumea. Lumea asta, vorba lui Slavici... mama a făcut ochii mari.

— Ba a vrut, muică, acolo la muntele ăla. A beut un pumn de buline..

— N-avea de ce. Dacă le lua, murea.

— Uite că au scăpat-o doctorii.

— Păi de ce s-o fi făcut ?

— Nu știu. De cearta lor, cred. Ieri a venit. N-a intrat bine în casă și o dusără azi la spital. Vai de ei !

Deci nici acum nu aveam s-o văd. Să întreb cît stă la spital ar fi o întrebare naivă — de unde să știe mama ?

•

Am început să lucrez cu Mandravili. Ziua ieșeam în grădină, printre pruni, la peisaj. Case, pomi, dealul, pădurea... ori luam oglinda mare din casă, o legam de cîte-un pom și făceam autoportret. În fiecare zi venea pe la noi Dîndă, de peste drum. Îi rîdeau ochii în cap de bucurie că ne poate ajuta. Seara, la lumina lămpii, treceam din nou la autoportret. Doar profesorul ne spusese că singur ți-ești cel mai credincios model. Încercam să le desenăm pe-ale mele din casă lucrînd, cusînd, cîrpind, tăind ceapa... Era grozav să ai pe cineva pe lîngă tine ! Parcă ne luam la întrecere.

Într-o dimineață ne-am dus la biserica de lîngă cimitir. Mandravili vroia să picteze cruci și morminte. Mi-era urît să ajung acolo, dar biserica fusese declarată monument istoric, și asta îl fascina pe prietenul meu. Se spunea că ar fi făcută de niște hoți, prin timpul invaziei austriece. Tudor Vladimirescu, cu pandurii au trecut

pe-acolo... Din pridvor, ne aruncam privirea peste peisajul sinistru, prin ceața rară, lățoasă de prea multă umezeală. Nu reușeam să privim pînă departe. Cenușiurile crucilor de lemn, ale celor de piatră, sub masa de plumb ce atîrna deasupra, ar fi trebuit să mă înspăimînte — dar nu : mîncam colivă cu zahăr pe ea, colaci și hartane de pui, cîte două de fiecare, apoi sticla de vin din care luam cîte-o gură, pe rînd... Rîdeam, cu obrajii fierbinți. Zvîrleam noroiul de pe bocanci cît mai departe, la plecare ; dealul de suit era o nimica toată.

Taica Iacob îmi spusese că s-a rezolvat cu ajutorul de la Prevederi Sociale.

— Cît, nu știu, dar ceva acolo... Nici cît o să țină treaba asta nu pot spune. I-am zis unui prieten de-al meu : Hai măi Ilie, măi, du-te-n moașe-ta pe gheață, fă pentru mine asta. Omul m-a luat de după gît și a făcut-o.

Mandravili asculta ; dar se vedea că nu înțelege mare lucru. Se minuna cît de frumoasă pare biserica de la distanță. Îi plăceau griurile. Ne-am gîndit ca a doua zi să pictăm acolo.

Seara l-a biruit somnul în timp ce mîncam. Eu am încercat să mai fac cîte ceva, rezemîndu-mi de o pernă oglinda. Mandravili adormise. Speriată, mama mi-a făcut semn să-l privesc. Dormisem cu el la internat, dar nu-i luasem bine seama, nici lui, nici altora. Auzeam pe cineva scrîșnind din dinți la miez de noapte. Nu-mi dădeam seama cine este. Mandravili dormea cu ochii deschiși ! Și părul, răvășit pe pernă, roșcat, mi se părea mai aprins. Apoi a început să scrîșnească, să rumege parcă ceva, iar mama cu soră-mea au încremenit.

— Mumă, mi-a făcut ea semn să mă apropii, ce mi-a-duseși pe cap ? Și-o mai cred și pe-a bună : ăsta e străin, muică și a venit să ne spioneze !

Principalul era că aveam cîteva lucrări. Zvonul că am venit cu un grec pe la mine, a pus satul pe gînduri. Băiatul perceptorului tălăzuia noroiul pe drum, doar-doar l-oi chema pe la mine ; fata miliţianului trecea de cîte trei-patru ori la vale mîncînd semințe, rîzînd tare să fie auzită. Se zvonea că au note mari, că sînt printre pre-

mianți. Se plimba singură. Cîteodată o însoțea fata pădurarului, Catela. Asta, ca un fel de mic tanc, pornea cu tot drumul în piept, sfidînd intemperiile, cu obrajii ei roșii să sară sîngele din ei, cu părul inelat, cu nasul cîrn — și mai roșu, care lăsa, ca o mică gumă, urme subțiri de sanie pe cerul troienit. Ciripeau amîndouă, una mai sus, alta mai jos, cu embleme la mîneca paltonului. Nu le disprețuiam, mi-era chiar rușine de ele, dar nu-mi venea să ies în drum. Așteptam un prilej, ceva care să lase impresia că ne-am întîlnit din întîmplare,, iar acel prilej nu putea să fie decît o duminică cu horă. Una singură mai rămăsese. Le-am văzut părinții, cum îi știam, un pic însă îmbătrîniți. Și numai pe ei văzîndu-i, cineva, o forță invizibilă, ale cărei mîini umblă prin minte, m-au reîntors la anii trecuți, să-i retrăiesc fie și numai în cinci minute așa cum au fost.

— Este ! Este ! mă lăuda profesorul de pictură. Așa-i, auzeam pe soră-mea :

— Lăutarii au plecat la oraș, după bani. Au mai rămas Găbeață cu Aurica — doi țigani, el cu contrabasul, ea cu gura. Vacanța trecuse. Datorită lui Mandravili nici nu am gustat din plin ceasurile alături de ale mele — mama, sora și bunică. În drumul spre școală aveam impresia că nu fusesem pe-acasă. Doar valiza era o mărturie. Nici nu avusesem timp s-o îmbrățișez pe mama. Autobuzul venise arhiplin, lumea în stație parcă sosise de la o nuntă. Veronica mi se părea pierdută pentru totdeauna.

*

Profesorii păreau a fi mulțumiți de cît și ce lucrasem. Însă datorau rezultatele mele lui Mandravili. Cine să le spună că eu îl trăgeam de mînecă în fiecare zi să lucrăm ?

— Este ! Este ! mă lăuda profesorul de pictură. Așa-i Zugravule ? îl întreba pe cel de desen artistic.

Și amîndoi aveau impresia că se anunță o linie fermă, că promit, mai ales pentru portret. Era ceea ce visam : portretul, să mă uit la mama și s-o redau așa cum este. M-a încurajat și profesorul de sculptură. Cel de grafică și decorativă n-a spus nimic, dar mi-a zîmbit cînd să ieșă pe ușă. Știam că sînt naive lucrările mele, însă, oricum,

nu mai erau cele de la începutul școlii. Acum mi-era drag să învăț carte. Tata îmi trimisese bani. Cînd treceam pe lîngă cineva, pe culoare, trăgeam aer în piept, nu așteptam ascuns după un colț. Mergeam la cantină pe picioarele mele, sigur că am porția mea. Pedagogul de-acolo nu-mi zicea nimic. Probabil înțelesese starea prin care trecusem și era sigur că tot de el voi avea nevoie cîndva. Trecea pe lîngă mine și sîsîia printre dinți. Continuam să vorbesc cu frate-său, să ne zîmbim — el fiind la muzică, nu prea aveam ce să ne spunem.

Ceea ce lucrasem eu era numai un semn că pot să fac față școlii ca un *elev bun*. Mă străduiam să învăț pînă tîrziu din noapte, în timp ce colegii de desen puneau mîna pe pupitre, luau instrumentele de suflat ale celor de la muzică și se ambiționau ei să dea un concert cu ferestrele larg deschise, mai ales sîmbăta, cînd centrul era un fluviu de lume și pernele aruncate de spectorii dinăuntru zburau peste capetele plimbăreților. Cîțiva plasticieni băteau în pupitre, iar unul dintre greci, Calambacos, dirija de la fereastră, cu spatele spre stradă, nădușit, trăind intens fiecare mișcare a baghetei. După un asemenea spectacol, s-a scris un articol în ziarul local despre „zurbangiii" din strada Griviția Roșie numărul doi. Directoarei îi venea să mănînce din fitecine, vorba lui Arghezi, iar profesorii simțeau că-i „ustură văzduhul ca leușteanul și ceapa". Degeaba !

Vroiam să lucrez și mai bine. Stropul de încurajare avusese un efect extraordinar. Trebuie să pot ! Să fiu ca ei de bun ! Închideam ochii și vedeam figuri care se strîmbau la mine, rînjeau, rîdeau... Figuri prea expresive, unele grotești, asemenea desenelor lui Leonardo da Vinci, care exprimau și sufletul modelelor. Citeam din Delacroix : „Artele plastice nu sînt ca algebra la care simplificarea figurilor contribuie la succesul problemei ; succesul în artă nu consistă în a simplifica, ci în a amplifica, dacă se poate, de a prelungi senzația prin toate mijloacele". Bine, dar profesorul de pictură ne sfătuiește să simplificăm cît putem de mult ! „Frumusețea versurilor nu consistă în exactitatea respectării regulilor, a căror neluare

în seamă sare în ochii celor mai ignoranți. Ea rezidă într-o mie de armonii și potriviri ascunse care constituie forța poetică și izbesc imaginația, tot așa cum fericita alegere a formelor și raportul lor, înțeles bine, acționează asupra imaginației, în arta picturii", spunea același pictor romantic. Reciteam de nenumărate ori reflecțiile lui ; un fel de obligație a vîrstei, să culegi maxime și cugetări, să faci uz de ele în orice discuție. Cunoșteam un profesor care te ținea numai în : „Aristotel spunea că... Diderot spunea că..." Din păcate, știai dinainte cam ce ar vrea să spună. Dar cum să nu te uimească, de vreme ce nu preda limba română și nici nu era „artist", ci era profesor de fizică ? Foarte bine, cu atît mai bine, dar prea se băga în toate, intra peste noi în ateliere, ne analiza lucrările el îi lua în răspăr pe pictorii mari. Se băga și în muzică. Asculta, vezi bine, muzică acasă ! Dar ăștilalți nu ascultau și acasă ? Predînd la o școală de artă e caraghios să mergi la Filarmonică ? și nu cînd se dădeau audiții de către elevi, ci cînd venea cîte un dirijor din Franța sau din Anglia, un solist instrumentist...

Citeam și mă gîndeam la el, la vasta lui cultură. „Citiți, ne sfătuia profesorul de istoria artelor, că fără cultură..." Atunci o luam de la început, însă, închizînd ochii îl vedeam pe fizician rîzînd zeflemitor peste catedră, arătîndu-mă cu degetul, despărțindu-l în silabe de cîteva ori pe De-la-croix. Orice fleac mă descuraja. Ascultam însă orbește sfaturile sculptorului ; el nu se exprima pompos ; smulgea cu degetele lui viguroase elementele despre care vorbea, din spațiu, ne făcea să le vedem, să plecăm cu ele și să le visăm. Abia prin el pipăiam noțiunea de Artă. Arta avea miros, gust, formă... Deocamdată pentru noi mirosea a pămînt și a uleiuri.

•

Ieșea un profesor din clasă, intra altul. Fiecare își făcea datoria și îi plăcea să creadă că predă cea mai serioasă materie. Și asta la cel mai pretențios liceu din oraș. Gravi, covîrșiți de înțelepciune și de nemărginita responsabilitate a profesiei alese, mergeau spre catedră un pic aduși de spate, cu ochii micșorați de efortul con

centrării asupra unei idei mai importantă decît orice în clipa aceea ; ei, bărbații cu tîmplele ușor albite, îmbrăcați în costume curate, cu dunga la pantaloni — brici ; iar doamnele, parfumate, cu părul făcut permanent, privind dincolo, peste majestuosul acoperiș al Primăriei, cercetînd din priviri ceva descoperit acolo, nouă inaccesibil.

— Hai, mă, hai, haideți la Baia publică să vă spălați, că vă umplu dracului păduchii ! ne pomeneam în cîte-o duminică luminoasă cu profesorul de pictură. Haideți, măi, Mandravili. Hai, Veronele ! Și tu măi Săndele, hai și tu, acum ce să mai facem ?

Nu aveam încotro. Cum să-i spui că nu vrei să faci baie ? Dar la baie ne puteam duce și singuri, știam unde este, era o plăcere să ne jucăm sub dușurile dese. Acuma însă ne ducea profesorul, se gîndise să ne facă un bine ; nu știam că lui îi place să meargă la aburi.

— Lasă, mă, lasă că vă plătesc eu și pentru cearșafuri, vorbea tare, să-l audă bine cine era acolo, și încheia cum începuse : Hai că vă dau eu de-o baie.

Intram cu el și se dezbrăca de față cu noi. Colegii mei mergeau cu el la aburi, apoi îi zicea cîte unuia să-mi dea și mie pe șale, și mi se părea că vorbește asurzitor.

A doua zi știa toată școala că ne-a dus la baie și că a plătit pentru toți.

— A, a ? Așa e mă, că v-am dus ? V-am dus, așa e ? Știți, știți ? Că așa am ajuns, să vă și spăl. Om în toată firea. Parcă altă treabă n-aș avea !

Cu timpul ne-am obișnuit. Încercasem să fug de cîteva ori, să nu mă găsească, dar trimitea după mine.

— Fugiși, ai ? Nu-ți place să te speli ? Auziți, măi, ăstuia nu-i place să se spele, auziți ?

Ca să nu mai pățesc rușinea asta, duminica, ieșeam înaintea lui. Dar nici așa nu o nimeream.

— Ei, ei, vezi ? Vezi că e bine să-ți plătească altul ? Nu mai aveai răbdare, așa-i ? Mai miroși, mă, ca înainte ? Păi vezi ? Trebuie să merg cu voi ? Ce dracu, mă, altă treabă n-am ? și-i căuta și pe ceilalți cu privirea, iar atunci respiram cu ușurare, că uite, și voi aia care mustăciți acolo...

Venise 1 Mai și în fața imensei Primării, tîmplarii făcuseră o scenă largă ; altcineva de la raion sau de la regiune care răspundea de așa ceva o împodobise cu pînză bleu și albastră. Nu știam ce-o să se petreacă acolo. Am fost pregătiți pentru defilare. Lungi exerciții, întoarceri înapoi. Ni se dăduse mîncare bună : piure de cartofi cu o bucată de carne, iar pentru acasă hrană rece — chiftele și salam !

Acum urmăream cu nerăbdare ce se petrece acolo, cine trece pe lîngă scena aceea și zăbovește mai mult în fața ei. Vroiam să-l descopăr pe grozavul organizator. După-amiază soarele părea de-o veselie copilărească. S-a adunat lume și au început să se desfășoară programele artistice. De la balconul clasei în care învățam, se vedea totul ca-n palmă. Ne-am permis să fumăm în fața acestei minunății, fără a ne teme de cineva — doar era sărbătoare. Fumam și înfulecam și din hrana rece fără a ne gîndi ce ne vom face deseară. Nu ne făceam nici o grijă. În asemenea momente cînd toată lumea e cutreierată de fiorul cald și sărbătoresc, nu te bîntuie neliniștea. Ascultam fluierele, viorile, fetele cîntînd, băieții. Unii spuneau poezii și atunci toți ne buluceam la WC, pînă nu încep iar cîntecele ori dansurile. Da, uite ce se petrece aici, cum trăiește lumea ! Atunci creștea inima în mine că sînt dat la oraș.

A doua zi, soarele era la fel de vesel. Am mers la masă, ciripeau păsările printre clădiri ; apa scînteia în băltoacele mici, din rigole, încălzindu-ți ochii. Mîncare bună, felia de salam pentru deseară, mai groasă ca de obicei. M-am grăbit să ocup un loc mai în față pe balcon, pentru a asista din nou la spectacolul dat pe imensa scenă. A început fanfara C.F.R.-ului. Nu mai văzusem și nu mai auzisem așa ceva. După ea a urmat fanfara militară. Aliniați de parcă erau sădiți acolo, — cozorocul șepcilor la linie, epoleții păreau auriți — cîntau din instrumente de suflat într-un ritm ce semăna a îndemn, în stare să-ți umple inima de curaj. Mă vedeam sărind peste văi, propteam un picior în vîrful dealului și-i opream cu pieptul pe năvălitori, fără nici o dificultate. Iar piculina subțire, ce alerga printre trompete,

corni, tromboane și alte instrumente burduhănoase părea un spiriduș. Te făcea să rîzi, doar inima singură, și parcă fără voia-mi, se încercăna de lacrimi. De-ar vedea mama și soră-mea ce văd eu acum. De-ar fi aici, alături de mine ! îmi ziceam. Fiecare obiect, ori cît de mic, avea ceva sărbătoresc în el. Primăvara dezmorțise totul. Privirile noastre, și lacome și speriate, alergau peste tot și tremurau cînd descopereau picioarele albe ale cîte unei fete. Ochii strigau pe stradă, prin mulțime, nerușinați, Îmbrăcate frumos, fetele chicoteau mărunt pe sub balconul clasei de unde admiram panorama ; rîdeau din orice, arătau ceva cu mîna, te întrebai cu ce s-or spăla pe față și ce or mînca de par atît de frumoase și de curate.

Gata ! Afară se înserase, sărbătoarea trecuse ! Ce ne facem mîine ? Instrumentiștii începeau să mai studieze, iar noi... să mai facem cîte un crochiu, ori să învățăm, că de carte uitaserăm cu desăvîrșire două zile.

*

Mă uitam la Mandravili ca la un frate.

Îmi iubeam însă fratele cel adevărat ; despre el nu mai știam nimic de mult timp — nu țineam minte să-mi fi trimis o scrisoare la școală. Aveam același sînge și eram sigur că sînt prezent în gîndurile lui : mă obișnuisem cu el așa, probabil m-ar fi incomodat excesul de afecțiune din partea lui. Zic exces, pentru că un dram în plus față de cît mi-a dăruit pînă acum, ar fi căpătat proporții enorme. Un simțămînt de milă, o presimțire tristă se cuibărise în mine, în legătură cu el, dar și un sentiment de teamă și de rușine la gîndul unei întîlniri. Mi-era apropiat și totuși nu-l doream — și alungam din minte imaginea întîlnirii cu el. Dar cum o trăi pe-acolo fără noi ? O, da, e tata în preajma lui ! mi-aduceam eu aminte. Visam urît, neliniștea mă copleșea din toate părțile.

Pe Mandravili îl priveam cu ochii unui dornic de un frate bun, în fiecare ceas al zilei ușor de găsit și de mîngîiat cu privirea. Nu-l simțeam aproape cît aș fi vrut ; însă discutam aprins despre desen și culoare, lucrasem împreună, dormise la mine, mîncase ce mîncasem eu, ale mele... Îmi văzuse zdrențele de pe sub pa-

turi, dovlecii, ştiuleţii de porumb ; văzuse şoareci, îi auzise muşcîndu-se sub paturi şi în podul casei... Pe el puteam să-l iau oricînd pe la mine, dar pe altul nu, în ruptul capului ! Avusesem noroc să-l nimeresc ca prieten, să tragă la mine... De fapt auzisem că oamenii se împrietenesc după suflet ; ei se cheamă, invizibile mîini îi apropie pe cei curaţi de curaţi, pe răi de cei răi...

Mă aplecam peste umărul lui să văd ce scrie. Apropiindu-mă de el mi se părea că mă apropii de ceva care aparţinea casei mele. Faţă de Carababa, ceva mă ţinea departe. Mic, mereu agitat şi ros de invidii mărunte, deşi prezent peste tot, în nici un suflet nu era găzduit cu plăcere. Acum te amuza, acum te enerva — şi chiar dacă nu ripostai, îţi sărea cocoşeşte în creştetul capului. Îşi pusese în gînd să-l egaleze pe Michelangello — îi plăcea sculptura, fusese lăudat de cîteva ori şi era adeptul stilului clasic. Numai noi, restul, mărunţi, cu ambiţii confuze, tăceam, singuri că n-o să-l ajungem nici pe Leonardo, nici pe Michelangello, dar mulţumiţi că ne punem la punct cu desenul şi culoarea. Timizi şi oarecum încercaţi de suferinţa invidiilor adolescentine, roiam în jurul celuilalt coleg grec — Calambacos, cel mai talentat dintre noi dar şi bun de însurat, ţinînd seama de vîrsta lui. Avea linii sigure, desena şi colora cum fiecare dintre noi şi-ar fi dorit. Umbla cam ameţit de glorie. Ne ciocănea cu vîrful a două degete în cap, sîsîindu-şi fumul de ţigară printre dinţi, el stăpînind în pauze, gura sobei, el permiţîndu-şi să facă serioase observaţii la lucrarea fiecăruia, fericindu-l pe cîte unul cu două-trei linii de cărbune ori de creion. Fetele de la muzică îl sorbeau din ochi şi-i cerşeau prietenie ; nouă ne fuma ţigările şi ne dăruia în schimb, din simpatie şi ca drept mulţumire, două lovituri cu degetele, în creştetul capului. Cu pantalonii lui strîmţi pe picior, cu un fular improvizat dintr-o draperie vişinie, ce slujise ca fundal la naturile statice, călca apăsat prin atelier şi pe coridor, ţintuind cu ochi mari şi miraţi năluca artei ce numai lui se părea că se arată vie.

Îl urmăream cu privirea ; nu-i uram comportamentul cam sălbatic — ştiam că-i place să-l imite pe Gauguin, citise de cîteva ori „Luna şi doi bani jumate" şi că în-

cearcă să picteze ca el — dar nici prea drag sufletului nu-mi era și nici prieten n-aș fi vrut să mi-l fac.

Mă oprisem la Mandravili, deși, de la un timp nu înțelegeam ce i se întîmplă. Mă respingea tocmai cînd încercam impresia că ar avea nevoie de mine. Devenise brutal, deseori răcnea fără noimă, cînd pe tonuri înalte, cînd joase, de porcină înghesuită într-un colț. La început am dat totul pe seama foamei — era un gămân și se pîrea că niciodată n-o să se satură de mîncare, nici la mine acasă, cînd mama îi punea în strachină trei gogoloaie de sarmale, mari, umflate peste măsură. Dar de ce să răcnească la mine ? doar eu îl socoteam ca pe un frate !

L-am întrebat.

— Măi, arta este pentru noi, mi-a răspuns. Pentru noi, grecii. Cine te-a adus pe tine și pe ceilalți aici ?

— Păi cum cine ? l-am înfruntat, sigur că nu prea știe ce spune. Și-apoi, școala asta e a noastră, adică românească. Înveți la noi, mănînci și trăiești aici. Așa că poartă-te frumos.

Rîdea răutăcios. Nu-l mulțimeau vorbele mele, dar îl tulburau.

— Așa e, mi-a răspuns după un timp. Sîntem nevoiți să stăm aici, dar o să plecăm noi cîndva în patria noastră, la Acropole, printre Propilee și Cariatide. Vom picta și vom sculpta acolo !

— Însă formați la noi. Cui trebuie să fiți recunoscători ?

Mă privea lung, contrariat că mă înfig în el. Îi dădeam cu nume de artiști români, consacrați, el cu Fidias, cu Lisip... Și ajungeam să ne certăm pe hol sau în atelier. Ceva se întîmpla cu el și cu ceilalți. Zilnic veneau pe la ei greci — unii tineri, alții mai în vîrstă. La unul dintre ei, Costas, mîncaserăm fasole verde, fără carne. Cum eram lihniți de foame și nu aveam nici o speranță să înghițim ceva, ni s-a părut dumnezeiască.

— Hai și tu cu noi, îmi zisese acel Costas, haideți la mine că am ce să mîncăm.

Acolo am aflat, din discuțiile lor, că toți grecii care se află în Apadiva, se întîlneau în fiecare seară într-o casă, unde cel mai bătrîn dintre ei, un profesor, îi învăța

greaca modernă și le vorbea despre revoluție. L-am văzut pe acel bărbat revoluționar. Bătrîn și șchiop, fusese rănit în războiu, aveam să aflu, venise după ei la școală să-i întrebe de ce au lipsit ultima dată. Colegii mei urmaseră o cale, un drum frumos, deosebit față de ceilalți care munceau într-o uzină. Profesorul îi iubea cu atît mai mult.

— Sînteți pușteni, ne spunea profesorul de sculptură auzindu-ne cum ne certăm. V-ați luat-o în cap că ați ajuns deja artiști. Ehe... Cum zice Sândele, Baudelaire despre artă ? cu drumul acela...

Mandravili mi se părea din ce în ce mai frămîntat. Vorbea și mai puțin. Își uita cărțile și caietele pe unde nimerea ; mi se părea că trăiește bucurii imaginare. Nu mai știa să zică decît :

— Ai să vezi, ai să vezi tu...

— Ce, mă ? îl întrebam, dar întrebarea mea rămînea spînzurată într-un gol. Ce-o să văd ?

Într-o zi, pe sub prînz, mi-a spus :

— Chiulește și tu și hai cu mine să ți-o arăt pe mama, pe mama mea ! A venit de la Atena să mă vadă. Peste o oră mă întîlnesc cu ea la casa noastră, unde ne ține lecții profesorul.

Să văd o mamă grecoaică ! Presimțeam c-o să fie ceva deosebit. Ce căutam eu acolo ? Mi-a înțeles starea și a zis :

— Trebuie să mergi ! Și eu am văzut-o pe mama ta. Am mîncat la tine, am dormit în casa ta. Am să-i spun că mi-ești cel mai bun prieten din România, că te simt ca pe un frate, cum îmi ziceai tu mie. Și mai știi ceva ? Nici n-o țin minte, nici nu știu cum arată ! Cred că nici ea nu mă mai știe. Aș vrea să fiu numai cu tine în fața ei !

Îi era rușine de ceilalți !

— Nu știu de ce ! mi-a spus apoi. Parcă mă doare ceva, parcă a murit cineva...

Ascultîndu-l, am început a-i da dreptate, pentru o clipă trăind cu impresia că eu mă voi întîlni cu mama pe care abia astăzi o voi cunoaște. Mergeam încet pe stradă ; cînd am ajuns în fața unei case modeste, n-am mai avut curajul să intrăm. L-a văzut profesorul care-l

aștepta la geam. A deschis ușa, a făcut cîțiva pași apoi a coborît o treaptă a scării. L-a strigat. Urcîndu-și cu mîna piciorul beteag, l-a întrebat din priviri cine sînt eu. Mandravili i-a vorbit în grecește, bîlbîit, frecîndu-și mîinile pline de apă.

Ce caut eu aici? mă întrebam. Tulburat, mă lăsam dus pe sus de Mandravili, care-și înfipsese degetele în umărul meu.

Pe un scaun, nemișcată, stătea o bătrînă. O statuie! Avea părul alb, împletit în cozi lungi, petrecute pe după creștetul capului. Ea însăși, îmbrăcată în alb, părea cioplită din marmură. Cu mîini galbene așezate pe genunchi, obosite și deja adormite de aerul rece al străinătății, mi s-a părut că e oarbă. Privea departe, țintă, cu ochi rotunzi și albicioși; părea că de ani și ani de zile scrutează depărtarea să-și vadă fiul cînd se apropie. Nemișcată a rămas pînă cînd profesorul l-a dus pe Mandravili, ca pe un copil îndărătnic, la cîteva palme de ea și am auzit glasul lui subțire, scăzut sub pustietatea tavanului alb a cărui strălucire de zăpadă o mărea părul ei. I-l prezenta, apoi i-a prezentat-o lui pe bătrîna încă nemișcată, dar cu ochii șiroind de lacrimi. Îmi auzeam inima bătînd ca o tobă și plînsul mi se poticnea în gît. Vocea plînsului sugrumat să nu țîșnească prea viu în liniștea care părea pregătită pentru o sărbătoare de înviere.

Atunci am văzut-o pe bătrînă ridicîndu-se încet, cu mîinile întinse, să-i mîngîie fața, dar mîinile grele i-au silit corpul să se frîngă. A făcut un pas și a îngenuncheat în fața băiatului, sărutîndu-i genunchii, îmbrățișîndu-i picioarele. A privit în sus, spre fața lui și, ridicîndu-se încet, cu capul dat pe spate, cozile s-au desfăcut și părul lung i-a curs pe spate ca o mantie de ninsoare. Îi săruta umerii, fața, ochii, părul, mîinile. Auzeam numai sughituri de plîns. Descopeream că holul e plin de bărbați. N-am înțeles nimic din ce se vorbește; mi s-a părut că sînt pe altă lume. Profesorul stătea lîngă mamă și fiu, înlesnindu-le convorbirea. Mi-am dat seama că Mandravili nu-și cunoștea bine limba — mai auzeam și cîte un cuvînt românesc în borboroseala lui. Bătrîna l-a luat de braț și l-a condus spre un geamantan din care a scos niște pachețele și i-a umplut brațele. El le-a pus pe

scaun ; m-a arătat cu degetul. I-a vorbit despre mine. Ea m-a mîngîiat pe păr, mi-a spus ceva încet, în greceşte. Dădeam din cap de parcă aş fi înţeles ce-mi spune şi ochii-mi rămăseseră pe mîinile ei. Aceste mîini, îmi ziceam, scurmă şi ele pămîntul, ca şi ale mamei mele, culeg pomii de pe-acolo...

Holul s-a transformat într-o negură de bărbaţi — se auzea un murmur grav, gros. Fiecare scria înfrigurat biletele pentru cei de-acasă. Cum avea să fie despărţirea de mama lui Mandravili ?

Nu m-am mai dus şi a doua zi. Mi-era de-ajuns ce văzusem. O purtam în ochi monumentală, orbitor de albă. Venită tocmai de-acolo, desprinsă din marile grupuri statuare ale Eladei... Văzusem la Muzeul de artă din Apadiva statuia lui Palady, impunătoare, într-o ascezâ de proorocă, dominînd sala. Mă încărcasem de fericire că descopăr un artist redat astfel. Cînd am ieşit în frigul de-afară, realizam cît de mărunt sînt eu în uniforma ponositâ, mirosind a uleiuri uscate, cu ghetele scîlciate. Statuia aceea însă era neagră, de bronz, asemenea toga de pe umeri — neagră pentru că era a pămîntului meu. Dar astălaltă, a mamei Elada, era albă, asemenea marmurii şi spumei valurilor despicate de Ulise. Ea se smulsese din inima vastelor cariere greceşti nemaiputînd să îndure dorul de fiu.

Toată noaptea m-am gîndit la ea, o bătrînă mamă revoluţionară ,aşa cum şi profesorul şchiop era un bătrîn tată revoluţionar, însă rămas fără copii — îi fuseseră ucişi, aflam de la băiatul care ne dăduse mîncare de fasole verde.

Mandravili nu şi-a adus la internat pachetele dăruite de mama sa. Le-a lăsat la Costas, la loc sigur. Îmi spune, însă, că are o stofă de lînă „de moare lumea". Mi-a dat şi mie ţigări Papastratos, lăudîndu-le în neştire, numărînd firele de tutun din chiştoc — era tutun crescut pe pămîntul lui, cum să le arunce pe jos ? Mi-a dat smochine ! cîteva turtiţe tăvălite prin zahăr, uscate, cu seminţe ce trozneau între dinţi. Le vedeam, într-adevăr ; le gustam, deşi mi-era ruşine că o fac cam tîrziu, dar ruşine de cine ? — că numai eu ştiam şi mama, de cînd a refuzat să-mi cumpere o „salbă", de la cooperativa din

sat. Ea știa ce sînt, mîncase. În momentul cînd Mandravili mi le-a întins, le-am recunoscut forma. Astea sînt! am zis și am simțit gustul lor în saliva ce-mi inundase limba în gură. Așa trebuia să arate în închipuirea mea, visîndu-le intens pe-atunci, ori cu adevărat cineva îmi dăduse vreuna? Și totuși care ar fi fost copilul âla nebun, să se lipsească atît de ușor de-o smochină? Așa cum eram eu fericit că-mi mîntui un fel de vis tocmai cînd nu mă aștept, tot astfel era fericit Mandravili că pentru cîteva zile, deși lui i se păreau ani, va scăpa de untura de pește. Își făcuse rost de două kilograme de asemenea untură, din care, în fiecare dimineață și seara înghițea cîte o lingură în speranța că se va îngrășa, ca să aibă putere pentru sculptură, la cioplit... Putea înfiorător, ceasuri întregi îi sfîrîia pe buze și pe dinți restul de untură rămas prin gură, pe la rădăcina limbii, cînd trăgea din țigară și dădea fumul afară.

— Cu astea nu mai am nevoie de untură, îmi vorbea înnecîndu-se de bucurie, de parcă smochina ar fi putut foarte bine să înlocuiască untura de pește.

Cîteva zile am fumat Papastratos. Nu știu cînd a plecat mama lui. Îl întrebam în fiecare seară ce face ea, cum se simte, cum i se pare, pe-aici cît stă. El nu-mi dădea nici un răspuns clar. Simțeam că le scaldă, că vorba lui este echivocă, dar ce motiv ar fi avut să se ferească, și mai ales de mine? Amintirea chipului ei rămînea ca un vis. Vie o țineau țigările pe care le fumam amîndoi pe ascuns, să nu-i mai ceară colegii greci — și cele cîteva smochine din care îmi dădea voie să muște cîte puțin. Dar astea trebuia să se termine. Rămînea stofa aceea faimoasă despre care umpluse școala. Apoi îl auzeam vorbind despre întoarcerea lui în țară, cîndva, însă acel cîndva părîndu-mi-se îndepărtat, iar el, Mandravili aici, atît de aproape, nu-l ascultam cu atenție, nu-mi venea să cred că asta ar putea să se întîmple vreodată.

Zilele se scurgeau firesc, iar discuțiile despre marele eveniment petrecut în viața lui se răreau. Mirosea a sfîrșit de an școlar. Îl simțeam cum gîfîie, legat în lanțurile nedumeririlor mele, într-o lume nu numai deose-

bită de cea a satului ci și „născută pentru altceva". Născut pentru așa ceva mă puteam număra și eu, doar pictasem un an, învățasem să pictez — ajutat de profesori pictori și nu de fitecine, ca bunăoară Vasile Doceanu care scria și picta cruci pentru morții din sat și pentru care nici Fra Angelico, cu îngerii lui muzicanți n-ar fi însemnat mare lucru. Eu cît să însemn ? Trecusem pe lîngă Doceanu de atîtea ori, mă știa, aflase unde sînt, pentru ce sînt acolo — dar ce folos ? Mai va, ca în poveste... „Să mai mănînci nouă cuptoare de pîini..." ca să ajung ca el, dar să-l întrec ? Și dacă o auzi ce medii am eu ? Asta era ; mediile, ele mă frigeau pe mine cînd realizam că peste cîtva timp voi ajunge acasă, în vacanța mare, și mintenaș, după mine, prin poștă, mediile ! Barim prin poștă, dacă tata și mama nu participaseră la nici o ședință cu părinții și habar n-aveau cum arată diriginta.

Părinții mei, obișnuiți să fiu premiant ! Trăsesem de săptămîni și de luni ce mi se păruseră interminabile și de-a dreptul infernale, cu sentimentul că n-o să mai scap de acel coșmar, iar acum vream să lungesc fiecare zi părîndu-mi-se că amîn o mare nenorocire. M-am străduit să învăț și să lucrez, nu lenevisem, făcusem eforturi... Am „chiulit", așa e, dar numai cînd s-a lăsat primăvara, alții se săturaseră de chiul încă din timpul iernii... Parcă trăiam altă viață : Soarele cald, luminos, îți lua cu mîna gîndurile rele ; iarba curată pîrîia în lumină și mi-o închipuiam pocnind sub botul mieilor.. Era grozav să moțăi pe o bancă în curte la „Sfîntul Mitică", să te pripești la soare, chiar dacă țigara „Carpați" nu prea mergea pe inima goală. Și apoi să privești ! să privești fetele frumoase care ciripeau pe lîngă zidurile înalte ori printre pomii ale căror coroane începuseră să freamăte de albine ; elevele în fîșuri galbene, verzi, albastre, sub al căror tiv se vedeau pulpele albe, ori porțiunea deasupra încheieturii de la genunche și care „e partea cea mai rușinoasă", cum îmi spusese Mandravili cu ochii scînteind ; picioare care toată iarna fuseseră ascunse, albe, prea albe acum, și mai durdulii sus. Și să le auzi țăcănitul tocurilor de la pantofi, prin moleșeala

amiezii, cînd, dacă aveai bani, singur te retrăgeai în gangul ce ducea spre Piața veche, să bei cel mai bun suc din oraș.

Înainte de a ajunge acasă, se făceau pregătiri pentru plecarea în practică. Fericit că amîn cu două săptămîni necazul, mă vedeam și eu ocupat cu grunduirea cartoanelor de alegerea culorilor (nu aveam trusă pentru ele, dar îmi făcusem un fel de săculeț din rafie) — apoi curățirea pensulelor, cremuirea pantofilor, că, vezi, ieșim și noi prin țară, îmi spunea profesorul de pictură. Eram fascinați. Cei cu un an mai mare făcuseră practica la Tismana... Abia așteptam să aflăm unde ne vor duce pe noi. Nu se știa nimic, dar în fiecare clipă se aștepta să sosească plicul de la Minister. Deci clipa ! Cît de neînsemnată o crezusem pînă acum ! Mediile aveau să ajungă în această perioadă — treceau cîteva zile peste inima mamei și, cum e omul făcut, mai uită.

Așteptam cu înfrigurare clipa plecării. Nu mai văzusem muntele de cînd umblau ai mei cu mine departe de casă, dar eram prea mic și nu-mi fusese arătat decît noaptea. Și clipa a explodat asurzitor : mergeam la Tîrgu-Jiu și vom dormi la internatul unui liceu de-acolo. Pictura, mai încolo, la cîțiva kilometri, pentru că, ne încuraja profesorul este extraordinar să faci peisaj industrial. „Ăla ajunge maestru, mă, care știe să jongleze cu griurile, să știți și voi". Duminica puteam să pictăm prin Tîrgu-Jiu, prin parc, pe malul Jiului. Eram fericiți că o să vedem lucrările lui Brâncuși. Ia să facem socoteala, cîte duminici avem ? Se mai adăugau și serile, după ce veneam de la Combinatul de ciment.

Ne spălam, mîncam și ieșeam la plimbare prin oraș... Și totuși, muntele ! Așa se face că, într-o zi, echipați cu șevalete de cîmp, bizare chiar și pentru lumea de la Combinat, eu cu Mandravili ne-am cerut permisiunea să mergem mai încolo, la peisaj.

— Duceți-vă, ne-a zis profesorul Orzan, că sînteți băieți serioși, dar nu mai departe de cinci sute de metri ! Și să pictați frumos, auziți, mă ? A ? A ? A ?

— Da ! ne-am frecat noi mîinile, pregătiți să despuiem frumusețea de veșmintele ei de prisos, ca să folosesc o expresie tot de-a dumnealui.

Am avut grijă să nu audă ceilalți colegi, ca să nu picteze și ei ce pictăm noi. La urma urmei, fiecare să-și caute un loc mai frumos. Noi, buni prieteni, ni-l alegeam pe-al nostru. Mergînd cu ochii spre vîrful unui munte ce se zărea departe — albastru, prietenos, pictural —, am ajuns la o mică linie ferată pe care circula un trenuleț ce aducea pietriș din munte pentru hrana imensului Combinat, împodobit de plasticienii noștri în toate griurile posibile. Nu știu dacă Mandravili ajunsese măcar cu gîndul la muntele acela. Eu nu-mi propusesem nicidecum să ajungem acolo. Dar fără să ne dăm seama, merseserăm cîțiva kilometri buni și l-am auzit pe el vorbind hotărît :

— Acum tot ne-am depărtat. Nu mîncăm la cantina aia, dar vedem muntele. Și nu putem să-l vedem dacă nu ajungem acolo.

Corect, mi-am zis. Asta da judecată !

— Ce munte, băiete ? am întrebat totuși cu zîmbetul țăranului care are de-a face cu un naiv și zice : Gata, te-am prins !

— Ala de-acolo. Ce, ești chior ? Nu-l vezi cît de-aproape este ?

Și mie mi se părea că muntele se află după copacii ăia. Am luat-o la picior, pe traversele liniei ferate, ca să uităm cînd trece timpul și să ni se pară că am ajuns repede. Am sărit, cît am sărit ca doi canguri, puiandri, din bîrnă în bîrnă, pînă am început să ne-mpiedicăm și să călcăm aiurea, gîfîind, cu ochii potopiți de apa ce șiroia de la rădăcina părului ; loveam în pietrele colțuroase de printre linii și nu vedeam o fîntînă să bem apă.

— Lasă, că găsim în satul celălalt, mă consolam eu însumi, decis să ajung la munte, dacă tot am pornit pe drumul ăsta, și uitînd cu desăvîrșire de colegi, de profesori... Acum ajungem. Am încercat să-l încurajez : Bine măi Mandravili, eu te știam un ambițios, și apoi nu mai spun că ideea a fost a ta. Mi se pare că bați în retragere ?

— Măi, ajungem, nici mort nu mă întorc de-aici. Ție ți-e frică de ăia, așa e ?

Atunci m-a apucat tremuriciul, iar el, ghicind starea mea :

— Mie nu ! dar cu glas moale — și obrazul a început din nou să tresară de la colțul gurii.

Ar fi vrut să mai spună ceva, însă călca gînditor, aplecat peste traverse, hotărît să picteze munții, să ducă la școală cele mai frumoase lucrări. Era cald, o zi dintre cele secetoase ale verii, iar setea ne punea la pămînt. Mai întîi setea, cînd ar fi trebuit să mîncăm de mult. Însă nu se mai arăta satul. Nici sat, nici munte ! Intraserăm într-o pădure întunecoasă ; nu vedeam decît copacii și cerul. O țineam pe linia ferată ; trebuia să ajungem undeva. Glasurile noastre, rar slobozite din piept, semănau cu ale puilor rătăciți de cloșcă, secătuite de foame și de sete printre copaci bătrîni de cînd lumea.

— Dacă sare vreo dihanie la noi ? m-am prefăcut că glumesc. Ce ne facem ? Ăsta nu știe ce-i aceea dihanie ! am zis cu glas tare. Adică vreun lup, vreun urs, vreun drac de-al pădurii ori de-al muntelui.

— Păi nu-i dăm cu șevaletele în cap ? mi-a răspuns. Și el se gîndise la asta — dar era sigur că dintr-o scurtă lovitură îl va răspune pe animal.

Am rîs ținîndu-mă de burtă, că de-acolo urcase un junghi pe coșul pieptului, spre gît. Rîsesem pițigăiat, nefiresc, și Mandravili s-a oprit să-mi cîrpească o palmă. La jumătatea gestului a behăit el, ca un ied :

— Uite o casă !

— O casă, ai ? l-am întrebat deși o vedeam prea bine.

Reintrasem de mult în chinuitoarea mea senzație, de cînd mă știam, că ori merg pe un drum nesfîrșit, la întîmplare, ori printr-o aglomerație din care n-o să scap niciodată. Și într-un caz și-n celălalt, mi se părea că acolo fusesem zvîrlit, că niciodată nu voi ieși la liman. De cele mai multe ori călcam aiurea, la voia întîmplării, împiedicîndu-mă în buruieni, ori în manșetele pantalonilor, ca un om beat.

De data aceasta uitasem de unde vin, ce este cu mine. Mă holbam la casa aceea pînă m-am văzut din nou printre copaci. Casa rămăsese în urmă, iar alta nu se mai vedea. Abia la cîteva sute de metri am mai întîlnit o cocioabă. Ne-am dat seama că poate fi un sat, dar nu-mi imaginasem că există așezări cu distanțe așa de mari

între case. Cum or comunica oamenii ăștia între ei ? mă întrebam. La noi se strigau peste gard și, din ceartă ajungeau la bătaie că găina unuia sare în curtea lui și ricîie pe-acolo, ori îi mănîncă pătlăgelele ; apoi, peste cîtva timp se împăcau și-i vedeai cum se cinstesc împreună. Ăștia n-aveau cum să se strige și să se înjure toată ziua printre rostrurile ulucii. Poate să moară cineva în casă și nimeni nu știe, ori pînă ajunge acolo cel chemat, e prea tîrziu. Rare, pierdute printre copaci, păreau părăsite. Asta începusem să credem. După un timp, am văzut cîte un copil cu burta goală, străduindu-se să treacă peste o punte — o prăjină, într-o ciudată echilibristică. Copiii erau mărunți, murdari, cu ochi iscoditori, de sălbăticiune, contrariați de apariția noastră. Prin fața caselor trecea o apă și bănuiesc că singura lor joacă era să se fîțîie pe punte, de pe un mal spre celălalt. I-am întrebat cîte ceva ; nu răspundeau, parcă fuseseră învățați să nu intre în vorbă cu necunoscuții. Dar nici nu fugeau. Mergeau netulburați pe punte și se întorceau înapoi bătînd din mîinile scurte și subțiri, ca din două aripi jumulite de pene.

La marginea pădurii s-a terminat și cu satul și m-am speriat de săritura lupească a lui Mandravili, spre un smoc de mărăcini. M-am oprit locului, întrebîndu-mă ce are de se zvîrcolește pe pămînt ? Nu vedeam bine ce se întîmplă. Am auzit un măcănit de rață ; după cîteva minute, iată-l pe el fericit, îndreptîndu-se spre mine, cu o rață în brațe, aproape sugrumată. Își înghițea cuvintele de bucurie.

— Am văzut-o și am prins-o ! De cînd mă uit eu după vreo pasăre ? Și ziceam : Cum mă, să nu fie niciuna ? Niciuna, mă ? a vorbit pe un ton de parcă eu fusesem vinovat pînă acum.

Nu pricepeam ce vrea să facă. Dar îmi spuneam : ăsta fiind trăit numai pe la oraș, crede că găina sau rața sînt un fel de jucării.

— Păi ce faci, nu-i dai drumul ? l-am întrebat cînd am văzut că mergem și biata rață se depărtează de stăpînii ei.

— Drumul ? Cum să-i dau drumul ? și-a schimonosit el buzele și glasul. Și a continuat de unul singur : Păi

eu abia am găsit-o și tu mă întrebi de ce nu-i dau drumul ? Aici o bag — și a împuns cu un deget în burta lui suptă, prin care, dacă nu aș fi știut cît mănîncă și cît intră în ea, aș fi crezut că numai lichid fîșîie printre pereții elastici. O mîncăm ! a nechezat din răsputeri, sub soarele nimicitor.

— Și dacă se ia cineva după noi ? Dacă te-o fi văzut vreun om ? Ne rupe oasele pe-aici ! fi-ți-ar rața a naibii ! am vorbit pe tonul mamei cînd o certa pe soră-mea că din cauza unei mici greșeli se poate scufunda pămîntul.

— Ne ascundem colo, mi-a arătat un dîmb împresurat de pomi strîmbi și mici, refuzați de pămînt, dar hotărîți să moară acolo.

— Și cum o mîncăm ? Crezi că-i o treabă simplă să pregătești o rață mai ales ?

— Măi ! m-a înțepat cu unghia degetului arătător în tîmplă, are carne ? Are ! a răspuns singur. E pasăre bună ? Este ! Ce te mai întrebi ? Asta e problema, nu avem cum ? Și de vie o mănînc, dacă vreau. Mi-e foame, înțelegi ? a vorbit cu un glas jalnic. Foame ! a scheunat, și ochii i se tulburau, iar venele ce porneau de la colțul lor pe tîmple în sus, s-au umflat.

Am înțeles că trebuia să tac dacă nu vreau să mă aleg cu vreo bătaie. Pe Mandravili îl știam dintr-o bucată. El te ruga în gînd să-l lași în pace, cînd tăcea și aveai impresia că te ascultă, și-ți dă dreptate, ca apoi, dintr-o zvîcnire să-ți înfigă degetele în gît. Îl urmam ; îmi propusesem să tac, să asist la un mic și drăcos spectacol, sub jurămînt că n-o să pun limba pe nici o bucățică de carne. De fapt, nu vedeam că ar reuși să facă ceva, chibriturile le terminase — ultimul băț nu luase foc și îl aruncase, înjurînd și pe românește și pe grecește. Apoi rața cu ce s-o taie ? Nu aveam nici măcar cuțit pentru pictură, ștergeam paleta pe iarbă. S-a oprit într-un loc și mi-a făcut și mie semn să las șevaletul jos. De-aici nu se vedea în vreo parte dar nici nu am fi fost zăriți de cineva. Găsise un gropan iar în el se aflau oase albe, mari, de bou ori de cal ; sătenii aruncaseră mortăciuni acolo, ori muriseră niscai animale bătrîne, rătăcite, altfel, prin pădurea aceea, oriunde găseai un loc să arunci vite moarte. Muște mari, umflate, bîzîiau nervos printre

ciulini ofiliți, iar pămîntul, crăpat de secetă, ne bătea în frunte cu dogoarea lui. Nu mirosea a nici un hoit privind oasele acelea, ci buruienile, ori lumina răspîndeau miresme iuți de sfinți descompuși la cîteva palme deasupra pămîntului.

M-am așezat pe o piatră mare, fărîmicioasă ; așteptam ca Mandravili să-și desăvîrșească nebunia.

— Nu vezi că n-avem cu ce să facem focul ? am încercat să-mi bat joc de el. Visezi...

— Ești un prost ! mi-a luat ultimul cuvînt de pe buze. Și a tăcut.

Mi se părea că merg de-o viață cu un străin pe drum, căruia din clipă în clipă îi luam frica, o frică mărindu-se lent și sigur — el mă eclipsa treptat.

— Păi cum ? .

— Simplu.

Și iar a tăcut, parcă-și pierdea vremea cu mine. Învîrtea rața în mînă ; aveam impresia că vrea să-i rupă gîtul — singura soluție — mai văzusem un consătean, însă era beat, care a ieșit cu găina în drum, pregătit ca pentru o treabă serioasă ce impunea un mic ritual. După ce și-a calculat distanța față de poarta văruită, să n-o stropească sîngele, apoi a culcat găina la pămînt așezîndu-și imensa talpă pe aripile ei scurte — i le ciopîrtise mereu cu foarfeca să nu mai poată zbura peste gard. după aceste încete gesturi, măsurate „bătrînește", cînd mă așteptam să încerce cuțitul dacă taie bine, să nu moară pasărea cu gîtul „neluat", el i l-a răsucit, deși avea două cuțite în buzunarul hainei, și, din răsucitura aceea, frîngîndu-l scurt și trăgînd într-o parte cu o mînă și într-una cu cealaltă, în dreapta ținea căpățîna, iar în stînga imensa fericire pentru duminica aceea. Mandravili știe el asta ? Nu știa, însă l-am văzut cum își îngroapă gura în fulgii de pe gușa ei și cum, apucînd de două ori cu el, îi rupe beregata, scuipă sîngele ce-i șiroia printre măsele și încă o dată înfigîndu-și dinții, îi rupe gîtul. Și el avea acum căpățîna și cît rămăsese din gît într-o mînă iar restul în cealaltă. Rața încă se zbătea în aer ; a ținut-o pe sus pînă nu a mai mișcat din gheare. Cînd a pus-o jos, pe pămînt, a părut că se ridică să o ia la fugă, cu gîtul pe

sus, ca un băț însîngerat, înfipt în piept. Apoi a gemut și întinzîndu-și picioarele, a rămas neclintită în țărîna fierbinte.

Cu mișcări lente, pregătite pentru o treabă serioasă și bine chibzuită, Mandravili a desfăcut trusa. Dintr-o hîrtie împăturită cu grijă a scos o lamă.

— Puteam s-o tai cu asta, mi-a vorbit, scuipînd un ghemotoc roșu peste ciolanele împrăștiate pe lîngă un mărăcine sfrijit. M-ar fi încurcat penele, a explicat după o clipă de dans în jurul raței. Dinții nu mint. Cu ei mergi la sigur, dacă-i ai! a rîs, încercînd să imite un bariton.

— Cum o jumulim? am scheunat, căznindu-mă să rup o pojghiță subțire din gît. Mă simțeam implicat, al lui, cum s-ar zice; de-acum încolo trebuia să particip cu o idee, cu ce deprinsesem din experiența mamei, cînd pregătea cîte o pasăre duminica. Iar Mandravili, neștiindu-le, eram sigur că în continuare va uza de idei primitive. După ce smulgem penele, dacă om reuși, că înainte de-asta trebuia opărită cu apă, altfel le smulgem cu piele cu tot, după asta, și gesticulam cu mîna prin aer să înțeleagă bine, rămîn fulgii! rața are mulți fulgi, ți se albește părul pe cap pînă reușești s-o cureți, iar în situația noastră...

Vorbisem calm, didactic, cum îi explicam cîte-o lecție de istorie la școală; el, în ăst timp, aduna surcele, lemne uscate, cu coaja scorojită și se gîndea la foc. A căutat două lemne „frumoase" și, cu îndîrjire, aplecat peste genunchii împlîntați în țărîna călduroasă, a început să le frece, spunîndu-mi că iată, el știe mai multă istorie ca mine. La asta nu mă gîndisem; învățasem la istorie, rămăsesem cu gura căscată la profesorul atît de sentimental că-i venea să plîngă cînd povestea, dar acum nu-mi trecea prin cap să apelez la una din descoperirile primitivilor. M-am ridicat, admirîndu-l pe Mandravili și, bucurîndu-mă, la rîndu-mi, că vom mînca, am smuls iarbă uscată, pentru foc, să nu dăm greș. Ne-am chinuit un timp apoi simțeam flacără curată sub fruntea noastră, deși nu o vedeam în lumina atît de orbitoare a verii. Mandravili trăgea de pene cu ură; m-am văzut obligat să-i spun:

— O s-o rupi, e păcat. Nu vezi că smulgi penele cu piele cu tot ? Ăsta era un boboc de rață, fraged. Dacă tragi în halul ăsta...

N-a zis nimic, nu acea chef de vorbă. Am abandonat, era prea grăbit, iar eu, cu o mînă, mai mult îl încurcam. Penele au fost puse pe foc — scăpase cum scăpase de ele, dar rămăseseră fulgii și nu avea spor. I-am sugerat să-i pîrlească. Oricum, pielea rămăsese plină de țepii, sau „cotoarele" penelor. Într-un fel, Mandravili era încîntat de ceea ce făcuse. Dar cum rămînea cu ciopîrțirea ei, cu spălarea interiorului ?

— N-avem cu ce ! l-am auzit după atîta timp în care mă subapreciase. La flacără.

Nu știa cum să se exprime și m-a pufnit rîsul. Aveam habar să desfac o pasăre, stătusem de atîtea ori lîngă mama, pe vatră. I-am explicat lui Mandravili cum să cresteze cu lama sub gușă.

— Doar ai mînă de artist, glumeam, dîndu-mi de data aceasta eu importanță.

M-am văzut nevoit să continui treaba, iar el să țină doar de unde îi spun. Am aruncat mațele departe, după ce am desfăcut ficatul și pipota. Am înlăturat cu atenție ce mai rămăsese din fiere.

Mai mult rupte decît tăiate, bucățile de carne au început să se răsfețe pe cărbunii ce sîsîiau sub ploaia mărunță de grăsime, sub vipia amiezii.

Mi-au revenit aripile, gîtul și ghearele. Dacă nu aruncam căpățîna departe, speriat de ciocul lung, înșirat, poate că alegeam ceva și din ea. Mandravili a devorat carnea într-o clipă. Nu știu dacă a mestecat-o. I-a mîncat și oasele, fragede de altfel. Ștergîndu-ne mîinile pe pantaloni, obicei strămoșesc la care încă țineam cu pioșenie și care se potrivea prea bine și aici, iar Mandravili îl practica din instinct, ne-am poruncit fiecare un „Hai !" ca pentru un mare atac. Nu ne săturaserăm, trecuse de mult vremea prînzului, dar de-acum era cazul să ne intereseze peisajul. Și trebuia să-l găsim la poalele muntelui ,ori, de pe munte să *organizăm* pe cartonul nostru natura, panorama de jos... Numai că Mandravili, cînd am

ajuns la traversele liniei ferate, a vrut să facă stînga împrejur.

— Hai, zice, văzîndu-mă că sînt nedumerit.

— Păi nu vezi c-o iei înapoi ? După o masă așa de delicioasă te cred că ești dezorientat, nu mai știi încotro s-o iei...

— Știu foarte bine ! a pus punct la entuziasmul meu. Înapoi o luăm, de unde am plecat. Adică la profesori, și a despărțit în silabe, răspicat, această noțiune care a prăvălit peste mine tot întunericul pădurii.

— Păi... am îngăimat, numai pentru asta ai venit ? Àsta era visul tău ? Deci nu muntele, peisajul...

A tăcut și a luat-o singur înapoi, într-o fugă demențială. Nu-l înțelegeam cîtuși de puțin. Pentru prima oară am simțit că omul e ceva de neînțeles. Rămăsesem locului. El poate să fugă, dacă îi ține calea omul căruia i-a prins rața. E înalt, puternic, mai mare ca mine se poate apăra. Dar eu ?

M-am hotărît să nu mă întorc pe același drum. L-am strigat de cîteva ori ; nu mi-a răspuns, ori nu a auzit glasul meu pierit de spaimă și de durere. Nu numai că nu se ținea de cuvînt, îmi ziceam, dar mă mai și părăsește !

Am mers printre lăstari, la întîmplare, sperînd să găsesc un drum, o potecă, ori dacă nu, să înaintez paralel cu linia ferată pînă scap de satul acela. Nu aveam cum să aștept trenulețul, nici nu știam unde are vreo stație. Apoi el pleca dimineața de la Combinat și se înapoia seara, tîrziu. Unde să-l aștept pînă atunci ? Mergeam lepădat de viață, pînă am văzut caroseria cabinei unei mașini peste vîrful porumbilor. Era clar că pe-acolo e un drum, pot întîlni picior de om, o mașină. Dacă ar merge vreuna la Tîrgu-Jiu ! Am așteptat cît să-mi trag sufletul. se lăsase noapte peste ochii mei, eram supărat, iar teama de ce se va întîmpla la internat intrase în mine cu coarnele. A apărut altă mașină și i-am făcut semn șoferului. Era un Teveu ; sigur că în spate o avea vreun loc, cabina era ocupată, am insistat să oprească. I-am spus despre ce este vorba, ce e cu mine — adică sînt pictor și vream să ajung la munte, dar m-am rătăcit... acum doresc să mă întorc...

M-a privit ca pe un copil năzbîtios, ori prea înflăcărat, a zîmbit cu două înțelesuri și mi-a spus :

— Orașul e înapoi, măi băiete, nu vezi că eu merg în altă parte ? Dacă vrei să mergi la munte, hai cu mine, dar ne întoarcem mîine, să știi.

Preferam asta decît s-o iau de unul singur la picior, pe un drum necunoscut. Mă știam fricos de orice, mă speriam și de o mîță ! Nu-mi dădusem seama că mă rătăcisem încît, fără să vreau mergeam spre munte. Șoferul mi-a deschis ușa. Cînd mă urcam strîmbîndu-mă de durere că m-am lovit la genunchi, am dat cu ochii de Mandravili ! S-a holbat la mine, galben la față, apoi a rîs într-un fel din care eu să cred că venise după mine cu această mașină, să ajungem mai repede acolo... Mă durea capul, dar eram bucuros că sîntem din nou amîndoi și... fiind doi, altceva e cînd te judecă profesorii. Abia acum realizam ce imprudență făcusem. Nu-l priveam pe Mandravili. Îmi ziceam doar : Fie ce-o fi ! El încerca să intre în vorbă. Știam că pînă la urmă o să ne împăcăm, dar era bine să-și dea și el seama de ceea ce făcuse. Am mers destul de mult cu mașina. Dacă am fi continuat drumul pe picioare ? Dar așa, și mîncați, și cu mașina ! Am coborît amețit și mă încerca un soi de rușine. Nu era ceea ce mă așteptam. Ori așa se vedea muntele de jos, îmi vorbeam singur, privind prăfăria din jur, stîncile jerpelite, pomii rășchirați ! Credeam că muntele este un monument, un obelisc de incredibile proporții, iar jos, la baza lui — mătăsosul paradis de fînețe, fragi, brazi și oameni veseli, în costum tradițional, cîntînd din fluier, după oi, cu pălăria mai pe ceafă, mai pe-o sprînceană. Aici nimerisem pe-un șantier unde mașinile vuiau ca niște insecte gigantice, înspăimîntătoare, în veșnică agitație, iar oamenii mișunau printre ele tăcuți, fiecare cu treburile lui. Credeam că oamenii de la munte sînt înalți, grași, roșii în obraji, nu așa de fierți. Ce să pictăm ?

— Cum ce ? s-a mirat colegul meu. Mașini oameni, iar în fundal — muntele. Peisaj industrial de la munte.

Mi se părea caraghios ce spune, înlănțuirea aceasta de termeni ; dar am înțeles rostul temei, deși mai fru-

mos se arăta muntele din locul unde lăsaserăm colegii noștri.

Șoferul rămăsese lîngă noi, cu ochii pe șevalete. Le-a studiat, le-a învîrtit în mînă chibzuind ceva, apoi zîmbindu-și, a spus că pleacă la treabă dar să ne găsească acolo — și ne-a arătat locul cu degetul, asigurîndu-ne că e un punct de unde poți alege ce peisaj îți convine — intrase imediat în termenii plastici. Trebuia să-l ascultăm, altfel cu cine să ne înapoiem și unde să dormim ? Se vedea un loc sus, ce ne arătase el, dar eram și „în bătaia pușcii" — toată lumea își îndrepta capul spre noi. Însă nimeni nu urca să vadă ce facem. Lui Mandravili i se făcuse foame.

— A fost și mică rața aia, și prea bună.

Auzindu-l, după cît mîncasem eu, m-am simțit deodată sleit de puteri. Și am coborît să vedem ce-i de făcut cu bruma noastră de bani. Jos, am întîlnit șoferul.

— Dacă nu vă vedeam, ne-a spus el, nu rezolvați nimic. Aici e șantier, e munte, făina ,toate alimentele ajung greu pentru cantină. Iar cantina e numai a oamenilor care lucrează aici. Însă nen-to, a privit spre mine ca spre unul care crede, rezolvă ! Spunînd acestea, s-a bătut și cu pumnul în piept.

Ne-a adus a pîine mare, caldă și un pachet de halva. Cînd am rupt pîinea, miezul era cît o șchioapă de lat. Cum de crescuse atît ? Cu toată drojdia, pîinea mamei nu arătă nici pe jumătatea ăștei ! Înțelegeam că e o pîine dublă, dar arăta cît un țest de mare. Am crezut că înnebunim mîncînd pîine caldă cu halva. Mandravili a zărit un răzor prăpădit de ceapă, cine știe ce muncitor cu serioasă structură de țăran îl pusese acolo și ținea la el ca la ochii din cap.

— Nu-l devastez, mi-a vorbit el ghicind ce urma să-i spun. Iau de colo un fir, de dincolo altul. Stii ? și nu se cunoaște !

— Măi, Mandravili, tu parcă știi cum să furi din pruncie, i-am zis în glumă.

— Păi cum să nu ? Noi am trăit în colonii, măi șl...

Am înțeles ,începuse să se precipite, retrăia amintiri amare ; l-am întrerupt.

— Eu fluier, am zis. Dacă se vede cineva, fluier. Repede !

Răzorul era în spatele nostru, pe un loc lăsat ; din vale nu avea cum să-l vadă cineva. Teribilă împerechere, mi-am zis : pîine, halva, ceapă și usturoi ! Se băteau turcii la gura lui. Mi se făcuse sete după atîta halva, și greață. Am coborît să beau apă și l-am privit de-acolo pe Mandravili. Stătea parcă pe un semicerc, sprijinit de șevalet să nu cadă ; șevaletul mi se părea ciudat de-aici, dar celor ce nu mai văzuseră niciodată așa ceva ?. Iar de jos, Mandravili părea cît bradul de înalt !

Am dormit într-un pat rămas liber. Spre norocul nostru, proprietarul lipsea în noaptea aceea. Era un pat de jos, celelalte supraetajate. Am dormit, un fel de-a spune — toată noaptea oamenii aceia pirpirii au băut rachiu, au fumat și au jucat cărți, iar un difuzor nu a încetat cu muzica ușoară.

Dimineață, soarele pripea mai tare ca în miezul zilei cum ar fi fost la Apadiva și la mine acasă. Săreau insecte urîcioase pe lîngă noi și, speriați de șerpi, n-am avut curajul să urcăm mai încolo. Descopeream peisajul cu ochii dimineții, nu ai sfîrșitului de zi, cum se întîmplase ieri.

— Frumos ! exclama Mandravili.

— Mai frumos o să fie cînd om da ochi cu profesorii.

— Deocamdată sîntem aici și trebuie să ne bucurăm de clipele astea, a vorbit el ca unul cu o vastă experiență de viață.

— Hm ! am apucat să zic.

Între noi a apărut șoferul.

— Nu-i grozav că ați rămas cu mine ? Trenulețul...

Tîrziu ne-am luminat. Puteam să ne înapoiem de seara cu trenulețul — dar cui i-a mai trecut prin cap ? Mă lăsam în voia întîmplării, ascultam de acest om ca de singurul salvator și ne străduiam să nu-l supărăm, că altfel pe-aici rămînem o zi întreagă. Iar el știa foarte bine asta și intuia starea noastră.

— Haideți cu mine. Să vedeți ce facem ! Pînă rezolvă șefu' cu actele...

Deci șeful era cel din cabină, iar prietenul nostru trebuia să aștepte după el. Ce muncă avea el de făcut ?

— Sînteţi de pe-aici ? l-am întrebat.

— Din satul ăla, a zis şi a arătat cu capul spre matca unei văi în care se vedeau foarte bine casele, dar noi nu observaserăm nimic pînă atunci.

Şoferul ne-a dus pînă în preajma internatului, rîzînd îrtruna. Am luat-o pleoştiţi spre internat, privind chiorîş umbrele frînte pe zidurile prăfuite ale vechilor clădiri. Era devreme, abia trecuse de prînz, ai noştri se aflau la peisaj, ca deobicei. Ca să căpătm ceva curaţ, am mers pe malul Jiului să pictăm. Ne era foame, dar în asemenea situaţie răbdam fără să crîcnim. Cînd am socotit că e timpul, ne-am hotărît să ţinem piept furtunii.

Colegii s-au adunat în jurul nostru, fiecare vorbea repede şi se vroia ascultat. Nu înţelegeam nimic din ce spuneau. Şi iată-i pe profesori axasperaţi, făcîndu-ne cu ou şi cu oţet, mulţumiţi totuşi că sîntem vii. Anunţaseră miliţia, ne căutaseră prin tot oraşul. Ne-au chemat pe fiecare în parte să afle adevărul curat. Am spus ce se întîmplase, numai despre raţă n-am pomenit nimic.

— Vom vedea la şcoală ce măsuri trebuie să luăm cu voi, ne-a ameninţat profesorul de pictură. Vom vedea acolo, a repetat, dînd scîrbit din mîini, obosit după atîta frămîntare.

La şcoală ! am îngăimat de unul singur, deşi profesorul de desen artistic, mai prietenos, ne spusese în şoaptă că amîndoi au hotărît să nu se afle şi i-au sfătuit şi pe elevi să-şi ţină gura, altfel şi ei şi noi am fi păţit-o, în nici un an nu ne-ar mai trimite la practică. Ascultam cu vinovăţie — aşa era ; în acelaşi timp ne luminam la faţă ştiind că acolo nu se va spune nimic.

Numai că unul dintre colegi, trimisese o scrisoare pe adresa şcolii. Avusese grijă să ajungă înainte de a sosi noi la Apadiva. Directoarea ne-a aşteptat la tren şi acolo, pe peron ameninţa cu exmatricularea. N-a mai fost timp să înşirăm cu toţii lucrările în sala de festivităţi, pentru a analiza munca fiecăruia, că am fost puşi în discuţie. Fuseseră chemate toate cadrele didactice, unele aduse din concediu. Galbenă la faţă, în timp ce întreg colectivul didactic ne frămînta în priviri, directoarea ne certa cu

glas înalt, repezit. „De ce ?“ am auzit apoi asurzitoarea întrebare căreia trebuia să-i dăm răspuns pe rînd.

— Ia spuneți, să audă și domnii profesori !

M-am bîlbîit, am început să plîng, să-mi iau angajamentul că n-o să mai fac niciodată.

— Ce angajament ? a țipat directoarea. Ce scuze ? Dacă vi se întîmpla ceva, dacă intrați în cine știe ce nenorocire ? Degeaba îți ceri scuze după ce dai foc la casă !

A venit rîndul lui Mandravili :

— Colegul meu nu e vinovat. Nu are nici o vină ! Eu am zis să găsim un peisaj și ne-am cerut voie. Știam că dacă mergem mult, el n-o să se întoarcă singur înapoi, îmi spusese că-i e urît, îi e frică de lupi. Cînd am văzut că nu mai vrea să meargă, l-am amenințat. Așa că l-am luat cu forța. Asta urmărisem : să ne ducem cît mai departe. Vream să ajungem la munte. Pentru că eu am muntele în sînge, și nu mai țineam minte cum arată, am fost alungat de mic de-acasă, iar mama mea pe care am văzut-o de curînd, mi-a spus că avem casa la poalele unui munte. Asta am vrut să văd : muntele, să-l pipăi. Singur nu-mi venea să ajung acolo. Pînă la urmă plecam și așa, dar colegul mi-e ca un frate, am fost la el acasă, cu el pot să lucrez. Sînt mare, știu pe unde merg, cum să mă feresc de moarte. Și am vrut să pictez ! Aceasta e lucrarea mea. Și el a pictat. Sînt vinovat pentru el, dar mi-am văzut un vis împlinit. Ne-ați spus că ne duceți în locuri pitorești și cînd colo, numai coșuri ! E frumos peisajul industrial, dar m-am săturat. Să-l văd numai pe dinafară ? Mai bine pictam prin oraș, prin parc.

De-aici încolo nu l-am mai auzit ce-a spus. M-au trecut apele, mi se luase vederea. Mi s-a spus că și profesorul de pictură a ținut cu noi, ceea ce m-a tulburat și mai mult. „Plec de la școala asta, spusese, dacă-i exmatriculați. Au greșit, nimic de zis ,dar sînt băieți care lucrează. Eu le-am dat voie la peisaj și le-am spus că dacă se lasă întunericul, să doarmă acolo, că e vară, decît să plece noaptea și să cadă în vreo groapă. Numai dărcii să nu facă.“

— Să așteptăm noul an școlar, încheiase directoarea. Bine n-o să fie nici de dumneavoastră, nici de ei.

O auzisem, eram în fața ușii ,cu mîna încleștată pe clanță.

Trecuse un an. Cînd ? Ca un vis, mi se părea mergînd spre autogară, deși cîte mă încercaseră în săptămînile și lunile lui ! Din Răscruci, cum am coborît din rată, bătăile inimii s-au întețit. Treceam prin fața căminului unde dormise Veronica. Dar ea era acasă de mult. Un val de rușine îmi împiedicase pașii la gîndul că peste cîteva ore o voi întîlni. Mi-era dor s-o văd și mi-era rușine de ea ! Cum o arăta ? Cît o fi crescut ? De ce o fi luat pastilele acelea ? M-am gîndit apoi la domnul Florea, să-l caut, dar aveam prea multe cartoane la mine, iar geamantanul greu, mă vîra în pămînt. Mă clătinam prin pulberea drumului și nu întîlneam pe nimeni cunoscut, necunoscut. Pustiu ! Era prea cald, iar lumea, plecată la muncă, ori retrasă la umbră, numai de plimbat pe drum nu avea chef.

M-am odihnit de cîteva ori pe deal și prin pădure. Nici nu aș fi putut să mă grăbesc. Frunzele pocneau sub arșiță, mîncate de omizi. Pămîntul se albise, ca cenușa, de secetă.

Am intrat pe poartă împleticindu-mă. Lăsasem valiza pe podișcă ; de-colo nu am mai putut s-o duc. Mama și soră-mea erau la muncă. Am căutat cheia în locul știut de ani și ani și am deschis ușa. Bunica plecase prin vecini, bănuiam, de vreme ce ușa era încuiată. În casă, răcoare ! Am băut apă, multă, rece, adusă de mama cu capul, tocmai din vale, la atîta drum de casă ! O mai avea putere să ducă găleata pe cap fără a o ține cu mîinile ? Mi se păreau străine lucrurile prin curte. Sînt al vostru ! le-am șoptit. Cîțiva pui de găină s-au speriat și au fugit printre lemne. Am chemat pisica. M-a privit țintă și a sărit pe un coteț. Numai cîinele m-a cunoscut, se gudura la mine. Mi s-a părut că rîde. I-am pus nasul rece pe obrazul meu.

•

— Mă mumă ! abia a putut să zică mama, lăsînd jos de pe cap iarba culeasă pentru capre. Veniși mă, ai ?

— Venii, zic. Mă pregăteam s-o sărut, și pe soră-mea care și ea, oftînd, a lăsat să cadă „plasta" de iarbă de pe cap, ce mi se părea cît coroana dudului de mare.

— Îu ! Fugi de-aici să nu te mai văd ! și a făcut din mîini a lehamite, privind spre stînga ei, în pămînt. Ne-ai făcut de rîs cu notele alea ! Mă mîndream cu tine pe-aici, călcam pe bulgări de aur. Numai zece aduceai. Dar la orașul tău...

Deci orașul meu !

— A fost primul an ! Mi-era greu ! E greu...

— Mă, nu zic ba, s-a așezat ea la umbră ștergîndu-și părul alb ,de apă, dar nici așa !

— Așa cum ? am sărit la harță, să mă apăr, știind din experiența cu colegii că dacă nu te dai bătut ai chiar șansa de-a învinge. Cum adică ? Alea nu sînt note ? Păi mata știi ce e acolo ? Unii le au și mai mici — cum de fapt era ,dar nu la specialitate, în afara unuia Marinescu. Am vreun patru, vreun cinci ? Nu ! Păi vezi ? Am rămas repetent ? Păi vezi ?

— Mai ai timp. Încă patru ani de-acum încolo...

Așa era, însă... știam, prinsesem că se poate mai mult. Deocamdată aveam ambiția, visurile, dar de la vis pînă la izbîndă, e cale lungă. Mama și-a înmuiat glasul, însă știam ce este în sufletul ei : una — mă face pictor, meserie în care nu avea încredere ; doi — cheltuia și atîția bani tocmai pentru asta ;trei — uite ce note iau pentru atît !

— N-ar fi fost nimic, am auzit-o, amărîndu-se, dar al dracu poștar, a deschis plicul și a arătat hîrtia aia pe la toată lumicica ! A rîs și al percitorului.

— Al cui ? am insistat eu cu gîndul la Veronica. Ea să nu fi văzut !

— Toți, mă, ce mai, toți, toți !

Soră-mea asculta ; nu zicea nimic.

— Și ? am arătat cu capul spre casa Veronicăi.

— Dă-i încolo, că sînt plecați. S-au dus la băi, auzi ? La băi ! a zis apăsat, de parcă băilea astea ar fi fost pierdere de timp.

— Au luat-o și pe Veronica ? am tresărit și am întrebat cu glas limpede, îndărătul căruia se aduna numai durere.

— Păi pe ea de ce nu ? s-a făcut asta...

— Ce s-a făcut ?

— Frumoasă rău, și deșteaptă ! E premiantă, auzi ? Numai tu te-ai dus acolo să te prostești și să mă lași săracă. Mă ! a strigat din senin, cînd nu mă așteptam, după ce mi se păruse glasul ei monoton, să stai aici, auzi ? S-o dai dracu pe-aia de-acolo și să te duci la Răscruci, auzi tu ? Închid ochii și zic că n-am avut banii ăia, îmi iau gîndul de la ei. Și să nu mai ieși pe drum că rîde lumea ! Rîd și curcile de tine ! Hai, i-a zis soră-mi, scurt, ridicîndu-se într-o clipă de jos. Rămăseși cu gura căscată ! Proasto ! Hai la treabă.

Ea era mereu proasta, de cînd nu avusese noroc. Mama era supărată ; supărarea urcase în ea treptat pînă se umpluse paharul. Știam că o să-i treacă repede, însă gîndul pentru Răscruci se vedea că o obsedează mereu ; vorbea despre comuna asta de parcă ar fi fost un fel de casă de-a noastră, unde ăia abia așteptau să mă vadă — adormeau cu gîndul la mine ,alte treburi nu aveau...

•

Am ascultat de sfatul mamei și n-am ieșit din casă cîteva zile. Mă plimbam prin grădină. Ajungeam pînă la marginea vîlcelei și priveam de sus matca umbrită, răcoroasă ,apoi îmi lăsam ochii să plutească peste vîrful pădurilor catifelate ce îmbrăcau dealurile. Mi se părea că sînt ferit de orice pericol dinafară, de orice adiere a orașului, aici, în satul meu înconjurat de păduri. Seara o luam înapoi spre casă, prin porumbii înalți, furișîndu-mă, să nu fiu bănuit de nimeni. Cîtor persoane le arde mereu de viața mea ? începeam să mă întreb. Lumea s-a amuzat puțin și a trecut la ale ei. O fi exagerat și mama. Pe mine nu mă interesează ce fac alții, cum trăiesc, cum se îmbracă. Trebuia să-mi deschidă altcineva ochii, să-mi hărtănească auzul că uite ce și-a cumpărat cutare, și atunci... ochiul se îndreaptă într-acolo, dar puțin mă interesează. M-am hotărît să ies în drum, cui trebuie să-i dau eu socoteală ? Aha, stric impresia lumii ! Dar impre-

sia mea despre lume cum o fi fost ? Cînd să ajung în drum ,mi-am dat seama că nu aveam de ce să ies. Nici la vale, nici la deal nu se vedea nimeni ! Cîte un cîine traversa șoseaua, ori cîte o găină descoperise ceva în mijlocul drumului. Veronica nu era acasă ! Prietenul Cotolici poate o să mă caute. Și el, cu ale lui... Lasă-l să întrebe el de mine.

Soră-mea mă privea blînd, lung. Rămînea cu ochii pierduți într-ai mei și mi se părea că e copleșită de-o milă fără margini. Mă trezeam cu mîna prinsă într-a ei. Mama nu mă punea la nici o treabă. Nici n-ar fi avut la ce. Singura preocupare era să lucrez, să desenez portret, mult, și să pictez. Trebuia să încep cu bătrînii satului, apoi să trec la copii.

Oncea, un bătrîn trecut de optzeci de ani ce nu se despărțea niciodată de Biblie, a venit la mine să-i citesc. L-am desenat și în creion, și în cărbune ; i-am făcut și două uleiuri. Era prea expresiv ca să nu fie ușor de prins. Venea în fiecare zi. Cu ochii săi albi, cu figura lui subțiată, împietrită într-o anumită poziție, cu gura larg deschisă de parcă ar fi răcnit la morții ce-i făceau semne să vină la el. A venit apoi Găianu — despre care în copilărie se vorbea atîtea. Nu-l văzusem cum arată, dar îl visasem. Acum abia sosise din pușcărie. Expresia lui era aburoasă.

Îmi spunea el că mă știe de cînd eram prichindel. A auzit că desenez oameni și a venit pe la mine să vadă cum îi prind.

— Păi nu vrei să te fac ?

— Pe mine ?

— Păi de ce nu ? Îi dădeam de înțeles, fără să vreau, că și el merită.

— Bine, dacă zici că...

Mă interesa chipul lui care se detașa treptat dintr-un nor de ceață —fruntea cărnoasă, ca a lui Nilă Moromete, buzele groase, gîtul strîmb, capul strîmb, privirea ascunsă, sfredelitoare — prea vie pentru un muribund.

— E om bun, a zis mama. Adică s-a făcut om bun. A pătimit acolo destul, că nu i-ar fi dat drumul dacă... Acuma cred că nici un pui de găină n-ar tăia.

Îi priveam portretul. Pentru mine era clar că seamănă, dar să vedem ce zic alții. Văzusem cîteva persoane care jurau că nu ești cel din fotografia făcută ieri. Mama nu zicea nimic. L-am desenat apoi pe Roșca, paracliserul. Era complet surd. Nevasta nu-i dădea să mănînce, nu-l spăla ; pentru ea nu mai era om. Roșca rîcîia podeaua bisericii de ceară, mătura, aprindea și stingea lumînările. Înaintea fiecărei slujbe spunea o rugăciune iar lumea îl asculta cu credință, în timp ce glasul său uscat parcă nu-i ieșea din piept, ci din mîinile galbene ce și le ținea cu smerenie sub stern. L-am tras de haină pe drum și a venit. Trebuia să-l fac așa încît oricine să-și dea seama că e al unui surd. Mama și-a pus mîna la nas, după ce l-a văzut. Au urmat apoi Cicic, care povestea că brînza cea mai bună în timpul războiului, era brînza cu viermi. Hîtru, lăudîndu-se mereu cu bolile lui din tinerețe, se schimonosea în fel și chip cînd îmi poza ; dar ochii lui cîrpiți, trași la colțuri parcă de niște greutăți amare, nasul lung, coroiat ,cu nări lătărețe, se adunau pe hîrtie, chiar dacă aici își schimbau dimensiunile. Portretul lui trebuie să miroasă a praf de pușcă, a brînză și a fustă de muiere. L-am desenat pe furiș pe străbunicul Veronicăi. Uita mereu că trebuie să stea ca un sfînt. Surzise și el și parcă dăduse-n altele, zicea mama. Cînta în gura mare pe la poartă, striga după copii, că de ce nu-i dau bună-ziua, pîrțîia din gură cînd trecea cîte o fată. De pe planșa de desen mă privea fix un sfînt, ce a pătimit mai mult decît toți și pentru pămînt, și pentru cer.

Nu știu de ce am desenat-o doar o singură dată pe bunică-mea, deși mi-ar fi fost cel mai înțelegător model. Cineva trăgea de mine înapoi, îmi dădea peste mînă — parcă moartea, care nu vroia să încurce chipurile.

Le desenam des pe mama și pe soră-mea. Se bucurau că mă uit la ele, deși fiecare vroia să arate mai altfel... Zvonul că fac chipuri se întinsese prin sat. Era foarte bine. Acum mă lăudau, uitaseră povestea cu mediile. Poștașul nu-mi mai rîdea în nas, întrebîndu-mă și cînd trecea la deal și cînd se înapoia : „E greu, e greu ?“ Apoi, rîzînd tare : „Greu, da mișcă !“ A intrat pe poartă cînd îl desenam pe un nebun din satul vecin, surprins în cli-

pele lui de cumințenie. S-a așezat sub dud, la umbră, și m-a pus să-l las pe acela și să-l desenez pe el. Pe omul care rîsese de mine în fața lumii, nu-l bănuiam a fi și cel mai încîntat de ceea ce desenez. Cine, și de astă dată, putea să răspîndească cel mai repede zvonul de ceea ce fac? Astfel că a doua zi a venit Mitriță, țiganul. Să-l desenez și pe el, că mă tunde! El era fierarul, dar și frizerul satului. Apoi fiu-său, care-mi fusese coleg de primară. Altul, Giurea, pe care-l bătusem la palmă. Sfios și dornic să-l „fac" alături de nevastă.

Continuam cu autoportretul la lumina zilei, sau a lămpii, noaptea, pînă tîrziu, cînd mi se umflau ochii și nu mai puteam de cap. Mă simțeam al meu. Prindeam curaj.

Valea se umpluse de umbră. Numai dealul după care se lăsase soarele, avea umerii aprinși. Poteca șerpuia printre tufe, pe marginea cîte unei gropi, a unui mic hududoi... Lucea stins, albicioasă prin întunecimea cu țesătură rară. Cocoașele pămîntului înverzit porneau una din alta, pe sub iarbă; aveau o surdă rumoare, cum vorbește lumea în biserică, în așteptarea preotului ce trebuie să sosească din clipă în clipă. Pădurea tînără, scundă, își răcorea gurile de vărsare; tremura mărunt în umbra văii. Nu se auzea nici o pasăre pe sus, ori lovind cu sfîrcul aripilor frunzele gîrnițelor. Se aștepta în liniște ceva, ori era tăcerea după o grea pierdere a cine știe cărui suflet al locului? Sau liniștea dinaintea nopții, pacea bătînd mătănii în fața Cumințeniei pămîntului, ea însăși ascultînd o depărtată cîntare a adîncurilor, numai într-un anumit ceas al zilei auzită.

Priveam fiecare părticică de pămînt, călcat de mine pînă acum un an. Îmi aduceam aminte și cele mai mărunte întîmplări, ori clipe cînd mama, în timpul prînzului, la capătul locului, după sapă, sau seceră, așternea prosopul alb, de bumbac, pe iarbă, lua oala cu lapte covăsit și, la umbră, ne împărțea lingurile de lemn; și începeam să mîncăm din laptele ce se oțetise, dar căpătase miros de iarbă. Pe-aici o luam la fugă de urît că se ia după mine cineva ieșit dintr-o gaură a pămîntului, ori de sub malul ținut să nu cadă de rădăcina unei tufe.

Se deschideau în fața mea uriașe foi ale pămîntului văluros, iar sîngele, venele pline, lungi, subțiri porniseră în toate părțile prin el. Și el îmi mulțumea. Bulgării mici și uscați intrau în carne. Am rugat valea, pădurea, poteca să nu mă uite. Am ajuns printre case cu un sentiment de vinovăție. Apoi sila că trebuie să trec pe lîngă privata școlii vechi.

Am luat-o prin întuneric spre casă, împiedicîndu-mă de bulgării mari, uscați. Mi-era frică de cîini — lătrau, nu lătrau ,eu dădeam dintr-o nuia în urma mea, cosind aerul cînd în față, cînd în spate, apărîndu-mă... Mă apropiam de biserică, mi-era urît singur pe-acolo, mi-aduceam aminte de povestirile bătrînilor despre cîte-o întîmplare spăimoasă, prin preajma drumului pe unde sînt duși morții ori prin fața clopotniței. Deodată mi s-a părut că fîșîie ceva în urmă-mi. Nu se vedea nimic din pricina beznei, dar întorcîndu-mă brusc, am surprins o respirație caldă, speriată ; am simțit că lovisem ceva cu nuiaua. Apoi am avut impresia că sînt urmărit din scurt. Se auzeau pași ușori, care abia atingeu pămîntul. I-am simțit în fața-mi, cît să nu mă împiedic de ei. Din nou am lovit, cu toată forța și nuiaua mi-a fost prinsă. Cum de-o vedea ? M-am aplecat să iau bulgări, cu inima în gît, cu părul ariceat. S-a depărtat cîțiva metri în urmă, apoi a venit din nou lîngă picioarele mele. Mergeam de-a-ndaratelea și mă răsuceam brusc pe un călcîi să surprind nenorocirea cînd este gata să mă înșface ; încercam să mă apăr, nu știam cum. Am ajuns în fața bufetului de unde o lampă împrăștia lumină confuză. O namilă de cîine negru, tîrînd un lanț după el, mă urmărise atîta timp. Nu lătra, nu se repezea să mă muște pe furiș. Acolo l-am huiduit cu glas tare, cît am putut să strig. A fugit printre butoaiele de gaz. Nu știu cum am ajuns acasă. Îl simțeam din nou apropiindu-se, rămînînd un pic în urmă. Am țîșnit cît am putut de repede pe poartă, să nu intre odată cu mine, și m-am lovit la mîna bolnavă. Pînă spre dimineață, cînd m-a biruit somnul, un cîine străin — toți din apropiere erau cunoscuți ai cui sînt, după „glas" — a urlat cu necontenire.

Lucram. Asta și trebuia să fac. Într-o dimineață — abia răsărise soarele, lumina era încă galbenă și o puteai pipăi, m-a sculat mama că e un băiat la poartă. Venise, fără să mă anunțe, fără să-și arate această dorință vreodată, prietenul meu de sucuri Veronel. Nu-mi plăceau surprizele, știindu-mi casa cît de mică și cît de ticsită de trențăraie nefolositoare este. Venisem o dată cu Mandravili, gata ! ne chinuiserăm amîndoi într-un pat, mama și soră-mea în celălalt... Dar ăsta avea casă mare, așa spusese, pogoane de vie... M-am prefăcut că mă bucur. Mama a tăiat repede un pui de găină. Spre stupoarea mea, nu se strîmba la mine, nu-mi făcea cu disperare semne ciudate. Soră-mea mieuna și ea pe lîngă mama, grăbindu-se s-o ajute, dînd dovadă de un zel necunoscut pînă atunci ; mieuna subțire, cîntat, schimbîndu-și glasul ; iar bunică-mea se părea că e pregătită să redevină fecioară. Și mîța, sărea ca o minge, își complica figurile în aer ; cîinele fugea prin curte, pîndind pe sus, să prindă fantomatice păsări sau veșminte. Acestea mi-au deschis sufletul și m-au făcut să-l iubesc pe Veronel. Venise băiatul pe la mine. Nu să lucrăm, ci să mai stăm de vorbă, să vadă cum e pe-aici, să cunoască țara, ca un viitor artist. Și mă trezesc cu o scrisoare de la Mandravili că vine și el !

— Să vie toți, mă ! toată școala aia a ta ! m-am pomenit cu mama că țipă la mine prin grădină, cînd nu mă așteptam. Că aici e traftir.

Am tăcut. Îmi înghițeam un fel de plîns ca niște dumicați răi. Era pe la începutul lui august, ce se anunța stufos din primele zile, cu ploile și zăpăceala lui de raze moleșite. Veronica venise, dar cum să stau de vorbă cu ea cînd doi draci se țineau după mine ? Ne priveam pe furiș — ea preocupată de ceva la care nu aș fi avut acces niciodată, eu prefăcîndu-mă că sînt absorbit de artă. Esențial era că există, e acasă, respiră aerul din preajma casei mele, o văd prin curte, prin grădină, pe la poartă. Mi-era rușine s-o salut, cred că asta i se întîmpla și ei, ca oricărei adolescente un pic încrezută, mai mult romantică și din plin îndrăgostită. Nu mă întrebam dacă

mă iubește, dacă are ceva pentru mine, premiantă cum auzisem că este, pe-acolo. De fapt nu-i spusesem niciodată c-o iubesc, n-avea cum să știe asta. De unde să-i pretind eu reciprocitate ! cum îi auzeam pe colegii mei plini de succese. Poate că ea mă compătimise cîndva, îi fusese milă de mine, îi auzise pe părinți. Mi se părea din cale-afară de frumoasă. Durdulie, cum obișnuisem și eu de la cei vîrstnici să apreciez omul „sănătos", un pic maturizată, dacă termenul nu e prea pretențios, nu căuta tovărășia nimănui. O dată mi s-a părut că-mi zîmbește printre aracii de vie. Nu înțelegeam, însă, ce se întîmplă, de ce nu ne mai vorbim, noi, care cîndva ne căutam unul pe altul. Nu pricepeam că eu trebuie s-o întreb de vorbă. Tăceam și așteptam să vină la mine. Veronel o văzuse și ne spunea că vrea „s-o agațe". Mandravili strîngea din dinți de invidie, iar celălalt îngroșa gluma și rostea cuvinte urîte. Și mie îmi venea să-l sugrum. Nu știam cum să scap mai repede de el. Mă prefăceam că am necazuri cu stomacul, noaptea ieșeam mereu afară, doar-doar oi vedea-o prin geamul ușii, la lumina lămpii. Așteptam pînă cineva sufla în lampă și intram în casă deznădăjduit. Pe Veronel și pe Mandravili îi săturam cu fasole și cartofi. Nu spunea Mandravili că astea sînt alimente de bază ? Găina, prin tradiție, numai duminica se taie, și dacă o ai. Uite colo și garnița cu untură, în care se mai găsesc jumări, apoi ouă, dovleac fiert... Așa e vara, se scuza mama parcă albită dintr-odată, dar mereu cu un soi de cîntec pe buze, despre care nu știam ce să cred, întrucît și cînd e supărat omul poate să cînte ceva.

A apărut pe negîndite și tata. În fond era vară, mă aflam în vacanță, de ce să stea numai prin București ? Iar vara orice om dă pe-acasă, mai pune lucrurile la punct. Mama l-a luat la rost, de ce a venit ? A uitat ce are de făcut ? Își răspundeau unul altuia pe înfundate, scurt, în șoaptă, să nu se facă de rîs în fața colegilor mei. A dormit, din prima noapte, pe vatră, în cealaltă cameră, unde nu avea loc nici un pat.

— N-are nimic, a zis, e mai răcoare aici.

— Nici în șopron nu mă culc. Nu mă culc pentru că mi-e frică de șobolani și de dihori, dar dorm bine aici, pe vatră, mai bine ca în odaie. Pe prispă, m-am gîndit eu, mă mănîncă păduchii de găină.

Tata venise cu puțini bani la el. De unde să aibă el „flotant" pe buletin ? — iar razii se făceau mereu.

— M-a pîrît al lui Ciocîrtel ! ne-a spus prin grădină, într-un asfințit de soare, cînd se auzea numai motorul morii peste deal. Îi e necaz că tu ai luat la școală și a lui a rămas acasă. Zice că dacă nu mai pot să fac rost de bani, pierzi și tu.

— Păi da, s-o creadă el ! am zis cu ciudă, sigur că nu se va întîmpla asta niciodată, fără a bănui însă cîtă tristețe era în tata și cît de pustii i se păreau drumurile. Apoi l-am auzit spunînd :

— Nu mai pot !

Am tăcut. Mama s-a prefăcut că n-aude.

— Nu mă mai duc ! Sînt bolnav, a reluat el, vorbind cu gura spre pămînt.

Își ținea umerii ridicați, iar fața îi rămăsese stăpînită de expresia omului mirat mereu de ceea ce se-ntîmplă în juru-i.

A plecat a treia zi. Nici nu apucase să-și tragă sufletul. Nu-i mai zisese nimeni să plece. S-a hotărît singur, privind peste case, spre dealul ce trebuia să-l urce A cerut o găleată cu untură, să i-o dea unei cocoane. Aveam multă, rămasă și de anul trecut — prinsese un miros urît. Se topise de atîta căldură. Se întreba cum o s-o ducă pînă la rată. Nu l-a petrecut nimeni. Nici n-ar fi vrut.

Veronel pleca. Avea o prietenă și i se făcuse dor de ea. Intrase în el neliniștea după ce o visase cu alt băiat. Mai bine ! Nu știu cît se bucura Mandravili, care avea de gînd să stea probabil pînă la sfîrșitul vacanței, dar eu eram de-a dreptul beat de bucurie că pleca ăl de pusese ochii pe Veronica. Apoi, lui îi ardea de alte alea : să mergem cîtă-i ziua pe vale, să ne tolănim pe pătură și să mestecăm în gură cîte-un pai. Nici unul dintre noi nu avea chef de vorbă și cred că se instala blînd plictiseala în fiecare, cînd nu ai nimic de făcut și-ți piuie urechile. Eu cu Mandravili mai aveam, dar Vero-

nel ne făcea semn din mînă s-o lăsăm moale. Acum își punea într-o mică sacoșă trențele cu care venise.

Rămași în doi, am început să facem peisaj. Mă întrebam cu ce impresii o fi plecat Veronel. Cu Mandravili, era altceva, îl socoteam de-al meu, nu e „năsfiros", o auzeam pe mama. Se mulțumește cu orice, nu strîmbă din nas. Ne înfricoșa din nou însă scrîșnitul lui din dinți, cînd dormea cu ochii deschiși.

Într-o seară latră cîinele și iese soră-mea la poartă.

— E poștarul, fă ! îi zice mamei, sfătuită să nu dea voie la nici un om în casă, mai ales seara, că ele sînt două femei, n-o mai puneau pe bunica la socoteală, „e iertată demult". Și nu e bine să dea drumul vreunui bărbat. Dă în cîine, să intre încoa', parcă e turbat !

— Lasă-l ! a tresărit mama bucuroasă că e poștașul — un asemenea om mare. Ce om, mumă ! se uita ea la mine, luminată de onoarea ce ni se face — să ne calce el pragul ! S-a dus vestea despre tine că ești la oraș, aia e. Adu-l fată, încoa' ! s-a repezit spre soră-mea, adică de ce întîrzie ? Sînt băieții ăștia aici, a vorbit apoi de una singură neștiind ce să facă mai întîi ca să pară camera „aranjată". N-am nici o litră de țuică ! mi s-a văitat. Cu ce să-l cinstesc eu pe ăl om ? că el ne aduce banii, scrisorile de la tine !

— Da mai lasă, am zis eu, fără țuică nu se poate ?

— Ei, mumă, ce știi tu ? Nu-i dai, ține scrisorile la el, ori mi le aruncă în curte, să le mănînce porcul. Nu-mi dă banii...

El a deschis ușa. A dat mîna cu noi, băieții, și s-a așezat pe pat, punîndu-și alături geanta mare, ce mirosea puternic a piele învechită.

— Mă Aurică, a tresărit mama, cu sufletul la gură, mă tu mi-oi fi adus vreo telegramă ! Să nu-mi dai vreo veste rea, auzi ?

O clipă am înghețat și eu. Plecase tata și cine știe ce i s-o fi întîmplat. Ori lui frate-meu...

— Nu țață Constantino, a rîs el ca unul pentru care lumea are și un fel de frică. La de-astea o trimit pe nevastă-mea. Eu nu am curaj, cît mă vezi... Cînd e să vină ceasul rău, nu mai e nimic de făcut, iar eu sau ne-

vastă-mea ce vină avem ? Așa e, măi Săndele ? că tu ești băiat deștept.

Am clătinat din cap.

— Chiar așa, a zis mama, dînd din mîini, alungînd răul de-o parte. Așa, mă, mînca-l-ar muica ! numai vești bune să-mi aduci, auzi 'mneata ?

Am rîs copilărește cu toții. Poștașul ne privea lung, cînd pe mine, cînd pe Mandravili. Apoi :

— Măi băieți, am văzut eu ce dă din mîna voastră. Vreau să punem ceva pe roate. Și către mine : Săndele, știi cît se chinuie mumă-ta și cu tac-to pentru tine. E greu să te țină, banul...

Întăream din cap că așa este, fîstîcit ce e cu atîta dragoste pentru mine.

— Și ai trecut prin necazuri, măi băiete !

Mama rămăsese cu ochii pironiți pe el.

— N-ai vrea de acum încolo să-ți fie mai ușor și chiar să-i ajuți pe-ai tăi ?

— Aș vrea eu, dar... mi s-au împleticit cuvintele într-o salivă cleioasă, neîntrezărind nici o posibilitate atît de fericită.

— E simplu, dar numai să vreți ! și a privit spre amîndoi. Adică să pricepeți ce vreau eu să vă spun. Să fiți de acord cu mine !

Ce-o vrea ăsta ? — mă întrebam și zîmbeam mînzește cu capul în jos. O fi el poștaș, zic, adică l-a făcut socru-său, și i-a dat și iapa, aia albă pe care o știu de cînd am început să deosebesc calul de găină — o iapă încă sănătoasă ce aștepta răbdătoare în drum pînă vestitul poștaș, pensionat de curînd, care aducea colete, bani și scrisori, împărțea peste porți ce-i era ușor, restul urmînd a fi luat de la el de-acasă, unde era un fel de sediu. Prin noroi, de departe,de la Turtași, aceeași iapă aducea și acum ce trimiteau acasă oamenii plecați să se îmbogățească dacă tot li se luase „averea". Aștia nu munceau la colectiv. Pentru ei orașul însemna totul — și nici orașul nu ar fi putut fără ei.

— Păi ce să facem ? mi-am ascuțit umerii și m-am înfipt mai bine în salteaua lăsată mult pe marginea patului.

— Bani, mă, bani ! și i s-au mărit ochii de parcă prinseseră în ei minunea și vrea s-o vedem cu ochii lui.

Nu pricepeam. Mandravili îl privea ca pe un model căruia nu-i era prea ușor să-i stabilească ce are mai caracteristic. Îl desena în gînd, dar era nemulțumit. Îl privea printre gene, cum se obișnuiește. Apoi i-am văzut mărul lui Adam, destul de proeminent, cum urcă și coboară între furculița sternală și beregată.

— Bani ? a întrebat el. Păi ce bani ?

— Ce bani, auzi ! s-a mirat poștașul de parcă nu se aștepta să fim așa grei de cap. Să faceți bani, că de-aia sînteți pictori !

Acum înțelegeam. Și Mandravili. Numai mama și soră-mea mîngîiau în continuare pisica, cuibărită lîngă piciorul patului. Auziseră, ori se prefăceau că nu ? Că el s-a văzut obligat :

— Adică eu fac rost de vopseluri și de hîrtie. Plătesc astea, treaba mea. Vouă vă rămîne să faceți sutele. Îmi dați și mie, le rămîn și lor destule, s-a întors spre mama.

Mamei i se legase limba. Nu-i văzusem pînă atunci o privire așa de albă. Mi s-a părut că ochii ei s-au dat peste cap. Soră-mea a ieșit prin curte. Știam ce e în mintea ei, ce sfaturi îi dăduse mama — ăsta e om însurat, nu trebuie să stea prea mult în fața lui, să intre nevastă-sa la idee. E bine să i se audă glasul prin curte...

— Vă dau o sută ! a scos el din portofel una nouă, nesifonată. Să faceți după ea. E bine ?

Mandravili a dat din cap. Ochii îi sticleau. Părea fascinat. Învîrtea suta pe-o parte și pe alta. Privea prin ea, ținînd-o în dreptul lămpii. I-a dat de înțeles că va încerca. Nu mă gîndisem niciodată la treaba asta. Simțeam însă un frig lăuntric și mirosul depărtat al zăpezii. Dar nu-mi dădeam seama ce primejdie ne-ar paște, în ce bucluc vroia să ne vîre omul acela, sau în ce intra și el dacă într-adevăr era atît de naiv.

A plecat fericit. Cu înțelegerea că nu va ieși un cuvînt din această casă. Urma să ne caute peste o zi, două. Lui Mandravili i se părea o treabă ușoară. Abia cînd a început să privească atent un colțișor, a căzut pe gîn-

duri, cu ochii sleiți în golul în care pierise minunea ce pînă acum zîmbise la el. Omul trebuia să ne caute și să ne apucăm serios de treabă.

Mama m-a tras de-oparte :

— Muică, ăsta vrea să vă bage-n belea ! Eu îl iau la goană cînd o mai veni pe-aici. Păi cum să „falsifici" ? Doamne ia-mă !

În ciuda neliniștii, tentația se părea că lucrează în taină, sub forma unui vis. În noaptea aceea m-am trezit de cîteva ori plin de apă. Ce-ar fi să am o grămadă de bani ? Să-i zic mamei : Adu-l pe tata acasă ! Și uite, cu ăștia faceți casa ! Nu am închis ochii pînă spre ziuă.

— Greu pînă te apuci, borborosea Mandravili. Și îl băga aici pe Brâncuși care făcuse o vioară, și care spunea că o treabă începută e pe jumătate făcută. Dar știi cum ar fi grozav ? vorbea el și un mărăcinis de raze jucau pe chip. Să avem matrițe ! Că așa, pînă faci o sută înnebunești. Cînd să avem și noi destule, și cînd să facem și pentru ăla ? Să am matriță, pac ! una după alta...

Mă vedeam prins și legat !

— Mi-e frică ! i-am spus poștașului. Eu nu mă bag.

— Ți-a vîrît mamă-ta în cap cine știe ce prostii !

Nu mai avusesem timp să vorbesc cu ea. Nici nu aș fi îndrăznit să aduc vorba. Pentru ea discuția se încheiase de-atunci. L-am privit în ochi. Mi-a dat timp de gîndire două ore, pînă se înapoiază de la deal, din capătul satului. M-am întrebat cine este ? Mi-l aduceam aminte din serile cînd auzeam țipetele nevesti-si, bătută, a treia lui nevastă. Primele două muriseră. De trai bun ! zicea lumea și circula o vorbă rușinoasă că ar avea semnul bărbătesc din cauciuc și din cauza aceasta le-a băgat în pămînt. Acum lumea aștepta să vadă ce-o să se întîmple cu Veta. Dar îi turnase trei copii ! Acum el vroia bani, să se îmbogățească, altfel nu ar putea. Cînd s-a înapoiat, nu i-am deschis poarta. L-am silit pe Mandravili să tacă. Îmi dădeam seama că și ăsta e un fricos, îi spusesem că-i dau pe amîndoi pe mîna miliției. Se îngălbenise. Poștașul nu a mai trecut. Se certase cu socru-său — șușoteau mama cu soră-mea — iar nevastă-sa își luase bulendrele și plecase la părinți.

— Dar o să se întoarcă ! Ehe, de cîte ori nu și le-a luat.

Mandravili a înțeles că nu trebuie să mai vorbim despre asta. Însă nu era atent la ce-i spuneam ; se gîndea în altă parte. Iar eu săream ca un ied : primisem scrisore de la fosta învățătoare, mi-o aruncase în curte Aurică. Aceleași cuvinte de încurajare. Nimic însă de dragoste. Ile-he ! o certam în gînd, cine știe ce faci printre studenții ăia ai tăi de-acolo. Apoi se revărsa în mine o bucurie imensă : îmi scria ! cîteva clipe mi le consacră mie ! Inima îmi tresărea și mă gîndeam la Veronica. Dar pe Veronica, deși era acasă și doar gardul ne despărțea, n-o mai văzusem de două zile. Mă rugam să plece Mandravili mai repede, pe urmă îmi luam inima în dinți, trebuie să vorbesc cu ea și să-i spun cît loc și-a făcut în gîndurile mele.

•

Aurică poștașul ne-a mai căutat într-o zi. Nu era nimeni acasă. I-a spus vecina de peste drum, mamei. Ne-am uitat prin curte, prin spatele casei, nici o scrisoare !

— Păi n-a aruncat nimic, nici geanta n-o avea cu el ! a spus vecina mirată. Și s-a mirat și mama, întrucît geanta aceea era ca o parte din corpul său, crescută deasupra șoldului. Altfel nu și-l închipuia lumea. Iar acum era de mirare ce se întîmplă.

— O fi în „conced", a zis mama.

— Păi și-n conced o purta la el ! Ce dacă ar fi ?

Adică era normal s-o poarte. Niciodată n-o dădea jos, decît la masă și cînd se culca. Dar ea nu trebuia să doarmă, pentru că veștile circulă mereu ; dacă le aduci cu întîrziere, nu mai au nici un dumnezeu. „Scrisoarea asta e trimisă tocmai de-acum zece zile !" se văita mama, după ce ne punea pe unul dintre noi să-i citim data. Dacă nu era pe scrisoare, trebuia s-o descifrăm de pe ștampilă. Păi în zece zile omul poate să moară și să învieze ! „Cîinele ăsta nu mai aduce scrisorile cînd trebuie !" Așa-i zicea pe moment. Însă de fiecare dată cînd îl auzea cum strigă prelung „Poștaaaa !", ungîndu-și

glasul, apoi pronunțînd și numele fericitului, spunîndu-i din drum, cu glas tare ce primește, mama sărea peste bulgări și era în stare să-i sărute mîna.

— De ce n-o fi avut geanta ?! se întreba acum, se mira de una singură luîndu-și privirea de la noi și dînd din mîini a nu știu și nu știu !

Nu primisem scrisoare, dar ne căutase. Eu bănuiam de ce. Lui Mandravili îi tresărea colțul stîng al gurii. Își lăsase mustață și, galbenă, cu țepi rari ca niște paie, nu-i dădea nicidecum un aer grav, ci unul comic. Spre surprinderea mea, s-a hotărît de seara să plece la Apadiva. Insistam să rămînă. Aș fi avut nevoie de el. Nici de gura mamei și a soră-mi n-a ascultat. Hotărît, dimineață și-a luat culorile, șevaletul și cartoanele. Desenele le lăsase aici.

S-a potrivit să fie duminică în ziua plecării lui, iar lumea mergea la tîrg, la Răscruci — a avut cu cine să ajungă la autobuz. Ale mele nu mergeau la bîlci în ziua aceea. Fuseseră chemate la muncă, „rugate frumos", se fălea soră-mea, de președinte și cum să nu-l ajute ? Casa și curtea rămăseseră pustii.

Nu eram pregătit s-o caut pe Veronica, dacă nu m-ar fi strigat ea să-mi dea niște pere. Văzuse că a plecat Mandravili ? N-am întrebat, dar lumea fusese cu ochii pe el tot timpul, pentru că niciodată nu-și satisfăceau curiozitatea să vadă într-adevăr cum arată un grec. „Ei, un băiat ca toți băieții !" ziceau unele femei, tare, pe drum, să le auzim din casă. Iar altele, începuseră să spună că sigur-sigur „ăla nu e grec". Dar mințeam eu și ale mele, să zică lumea. „Ia te uită, Alexandru a adus grec pe la el !" probabil că Veronica aflase de plecarea lui.

— Ce mai faci ? am întrebat-o înainte de a întinde mîna să-mi dea perele din pomul ce-mi fascinase copilăria, și din care furasem de cîteva ori, pierit, de parcă luasem aur.

Nu mi-a răspuns. Vroia s-o mai întreb o dată ? Mi se părea că timpul trece prea repede și că din clipă în clipă cineva o să ne curme discuția. Precum în copilă-

rie îmi apărea imaginea tatălui ei de care mă temeam și acum.

— Ce mai faci ? De ce nu vorbești ? am întrebat din nou, lăsînd-o să dea drumul perelor în țărînă. Ce ți-am făcut ? Văd că mereu mă ocolești !

— Eu ? Eu ? și a vrut să plece.

Am prins-o de încheietura mîinii — o mînă albă, pufoasă. Fierbințeala ei se împrăștiase prin sîngele meu. Nu i-am dat drumul, nu mai puteam să-mi desfac degetele de degetele ei. Nu știam ce să-i spun și doar visasem de atîtea ori întîlnirea. Vorbisem cu ea în gînd, reușisem să-i spun tot ce aveam pe inimă. Acum pieriseră toate ! o invizibilă mînă îmi șterse gîndurile cu buretele. Intram în panică. Bîiguiam un : Eu... eu... nădușit. Am luat-o de gît. Am rămas așa, cîteva clipe, cu obrazul lipit de părul ei. Îi mîngîiam șuvițele de pe tîmple și priveam undeva, în văzduh. Într-un tîrziu, mi-a lăsat mîna ușor, pe lîngă corp. Nu m-a privit în ochi, și-i ținea în jos, zîmbindu-și sieși. S-a depărtat încet, spre poarta grădinii. Mergea cu pași mărunți, de parcă ar fi dus o greutate pe cap și ar fi trebuit să-și țină echilibrul. Am petrecut-o cu privirea vinovat și istovit, pînă cînd a intrat în casă. M-am lăsat la rădăcina prunului, mi-am rezemat capul de trunchiul aspru ; am rămas așa fără a mă gîndi la ceva, pînă cînd am auzit poarta de la drum. Veniseră mama cu soră-mea.

•

Acum aveam curaj s-o întreb de ce a luat pastilele acelea. Mi se părea că am un drept asupra ei, măcar dreptul de a afla adevărul.

— Mi se urîse să trăiesc ! a zis scurt și parcă fără a gîndi ce spune.

— Păi cum să ți se urască ? Trăiseși prea mult ? și am început să filozofez despre viață și moarte, folosindu-mă de cîteva fraze memorabile din unele cărți.

O plictiseam. Experiența ei o condusese la alte concluzii.

— Și ai mai face-o ?

Îi dădeam înainte cu astea. Mi-a făcut semn să tac. Apoi a spus :

— Da, aș mai face-o.

M-am retras cîțiva pași s-o privesc de departe, întreagă.

— Păi cum mă, de ce ? Încercam s-o împac de-acolo, măsurînd-o de sus pînă jos. Ce se întîmplă cu tine ? am întrebat-o, văzînd că n-are chef să mai discutăm. Unii ar face orice să trăiască. Uite, o fată, Marieta... Din nou mi-a făcut semn să încetez. Păi atunci ce necazuri ai, ce... ? Nu știu ce s-ar întîmpla cu mine dacă... mi-am făcut curaj să-i spun.

Mi se părea că sînt atît de mărunt și de caraghios, deși știam prea bine ce spun, ce simt. Ea m-a cercetat îndelung cu privirea. Părea că acum încearcă să mă cunoască, să mă vadă bine. Puteam să fiu un mic reazem pentru ea, un om de încredere ? Am îndrăznit ceva mai mult :

— S-a luat cineva de tine pe-acolo ? Ți-a făcut vreun rău ?

S-a încruntat la mine. Cum adică ? Ce trăznăi îți trec prin cap ! Atunci rămîneau părinții.

— Ce ți-au imputat ? Ce ?

Cum nu răspundea, am continuat să pun eu întrebări :

— Faptul că se ceartă din orice... atmosfera adică... a devenit insuportabilă ?

Dădea din cap, adică ar fi și asta, este, însă nu-i partea cea mai tristă.

— Te chinuie faptul că îi ții nemîncați pe-ăi bătrîni ?

Același gest !

— Te doare că el se poartă urît cu lumea ? Că pe unii îi terorizează chiar, cum o cam face cu ale mele ?

La fel ! Păi ce era să mai întreb ? Cu asta îmi exprimasem și părerea mea despre el, îi spusesem cît de bine îl cunoșteam.

— Atunci ? am ridicat din umeri și în același timp dădeam a se înțelege că ar mai fi un motiv — ultimul,

și poate cel mai serios : Regretă că te-au făcut ? Ar fi fost fericiți fără tine ?

Mi s-a părut că dă mărunt din cap. Dar nu, îi tremura de plîns.

— Cît cheltuiesc ei cu tine la Răscruci ? Aici e o nimica toată. Primăvara și toamna, că vara ești în vacanță, poți veni în fiecare zi acasă, dacă li se pare că săracesc cu școala ta. Și tocmai ei care au ?

— Nici așa nu le convine ! a vorbit stins, cu deznădejde.

Înțelegeam că nici s-o vadă în fiecare zi. Acolo cheltuiesc că stă la internat, dar acasă... îi deranjează !

— Asta n-o mai credeam ! Ești premiantă, ești frumoasă... Spune-le că o să termini liceul și că o să pleci, să nu te mai vadă niciodată, dacă nu te suportă...

O mîngîiam. Mi-a luat mîna într-a ei, nu mi-o lăsa s-o ridic spre fața ei.

— Vor să mă retragă de la Răscruci și să mă dea unui frate de-al lui. Să mă înfieze ăla, care are casă mare în București și bani necinstiți. N-au copii. Acum, la vîrsta asta să mă înfieze ! Iar ai mei sar în sus de bucurie. Cică vor să mă știe fericită, auzi ? Au cășunat pe capul meu zi și noapte. În vara asta s-au înțeles să mă dea. Le-am spus că-mi pun ștreangul. Ce să caut la ăia ? În afară de asta, sînt urîți și se înjură tot timpul, ei zic că în glumă. Se înjură în parte — niște înjurături ca vai de lume.

Plîngea. Se lăsa dusă de un plîns neîntrerupt. Mă pregăteam să găsesc ceva, să-i dau o soluție, deși astea n-ar fi avut nici un efect pentru ea. Stăteam după poarta grădinii, unde nu ne vedea nimeni. Iar poarta se afla lîngă gardul dintre casele noastre. O țineam de mijloc, prostit de gîndul că nu știu ce să aleg din noianul părerilor. Nu mai plîngea. Era foarte atentă la ce se petrece în grăuncioarele de țărînă. Am strîns-o puțin, i-am netezit, mai degrabă, cordonul, cu degetele și, tocmai cînd mă pregăteam să-i mîngîi fruntea pentru a o scoate din haosul frămîntărilor, am auzit vocea lui taica Iacob atît de aproape că mi s-a părut a vorbi eu însumi, cu glasul lui :

— Aha. V-am prins !

Cînd intrase în curte, cînd o străbătuse și cum de ajunsese tocmai aici ? A deschis poarta fără nici un efort, iar poarta lăsată, putredă n-a mai scîrțiit din nodurile de sîrmă cu care tata o ancorase din credință.

— Mă, să terminați școala, mă, că eu vă cunun, chiar dacă o să fiți în vreun oraș departe...

În timp ce ea se îndrepta rușinată spre casă, am rămas pe loc ca trăznit.

Ca o furtună, bezmeticindu-și brațele printre porumbii înalți și deși, se îndrepta spre noi Siteavu, cu ochii înfipți în mine, măriți de un soi de groază, ori de ieșire din minți.

— Unde a fost Veronica ? Cu tine a fost, așa e ? Cu tine, ai ?

— Și cu mine ! i-a retezat-o taica Iacob. O văzui prin curte și o strigai, să stau de vorbă cu amîndoi. Ai o fată cuminte și deșteaptă, domnule casier, a început taica Iacob să-l descînte. O să aibă un mare viitor. De cînd vream să stau de vorbă și cu ea ! E prea retrasă, n-o prindeam de loc pe drum. Acum venii pe la Săndel și zisei : Hai să stau de vorbă cu cei mai cuminți copii din sat. Că peste tot mă mîndresc cu ei...

Vecinul surîdea acru. Dar înmuiat. Liniștit.

— Fusei, zice taica Iacob, pe la fostul poștaș. Ginerii-so, Aurică cică a înnebunit. A bătut-o pe a nevastă numai în cap, i-a scos toate țoalele din casă, a încuiat casa și a plecat ! La București, să se îmbogățească și el, auzi ? ! Am vorbit cu socru-său despre tine și despre băiatul ăla care a fost pe-aici, grecul.

O clipă am vrut să i-o iau înainte, să-i spun ce ne propusese poștașul cel tînăr. Dar am ezitat, apoi mi-a pierit curajul. Așteptam, sigur că aflase el. Categoric că Aurică îi spusese nevesti-si iar aceasta, să se răzbune, îl pîrîse tatălui ei. Tăcea.

— Spuneți ! mi-am făcut curaj.

Adică ăsta sînt, și dacă nu mă credeți, nu mă credeți, dar eu rămîn curat.

— Păi să-mi spui tu ! m-a repezit, contrariat că mă exprimasem așa. Cum crezi c-o să fie al doilea an... dacă ți-a trecut de Răscruci ? De-acum încolo...

Am suspinat de bucurie ; pînă atunci inima bătuse prin tot pieptul, cum zicea bunica.

— Cred c-o să fie altceva, am vorbit cu glas întrerupt de emoție, în care se concentra și aburul unui angajament. Cu liceul de la Răscruci... și am început să zîmbesc, iar taica Iacob m-a bătut pe umăr cu palma lui grea.

— E bine, măi, că mamă-ta asta începuse să cam dea îndărăt. L-am luat la rost și pe tată-tu. A venit pe la mine să se vaite că nu mai poate să facă nimic. Știu că e greu, însă cu ce face el, cu ce om face pe-aici, trebuie să termini școala. Acum rămîne un lucru, că ăștia de la Prevederi nu știu cît or să dea... Mai trebuie să înveți bine, aia este... și palma lui a căzut ca un trăznet pe ceafa mea. Mă alinta, dar am simțit că mi se zguduie sufletul în mine. Să înveți ca să iei bursă...

— Păi n-are nimeni, i-am spus eu informat, deși nu sperasem la așa ceva decît în vis. Școala e abia de anul trecut înființată și banii îi cheltuiesc pe instrumentele celor de la muzică, iar astea am auzit că sînt foarte scumpe...

— Peste un an, doi. Mi-a spus fiu-meu că se vor da și burse. Ești fiu de țărani săraci, acum colectiviști...

— Peste un an—doi voi fi într-a zecea sau a unsprezecea... Ce mă fac pînă atunci ? La noi se fac douăsprezece clase ! Cică să avem timp să ne punem la punct și cu materia ! vorbeam eu revoltat.

— Păi așa e. Și lasă, că n-o fi dracul chiar așa de negru... m-a mai încurajat cu o palmă.

Nu-l mai auzisem vorbind așa. L-am privit mirat.

— Ha-ha-ha ! a început să rîdă sonor, în porumbi, sub prunul pe jumătate uscat. Nu e păcat să drăcui, păcat e să fii drac. Uite ce-mi veni în gînd, a schimbat el imediat vorba, convins că încă are de-a face cu un copilandru : Hai pînă la mine la deal, să vezi o carpetă care s-a decolorat. Poate reușești să reîmprospătezi culorile alea.

Era o carpetă cu niște lebede pe un fel de apă. Culorile fuseseră pulverizate. Nu mi-a dat-o deși i-am spus că e ușor de refăcut. De multe ori mă chema pentru cîte-o treabă, pentru ca apoi să renunțe la ea. Ori fusese un simplu pretext ? Pretext pentru ce ? „Hai, hai, lasă aia", îmi spunea și discutam altceva. La plecarea mea a ieșit pe poartă, apoi s-a îndreptat spre podișcă. Așteptam să-mi întindă mîna. S-a prefăcut că nu observă și m-a luat de braț, pe mijlocul drumului, înapoi, adică spre casa mea. În dreptul unei porți s-a oprit. Văzuse ceva în curte.

— Melentino, tu ești ? Ia vino !

A ieșit o fată. S-a apropiat sfioasă. Nu se uita la mine.

— Tu nu-l știi măi, pe Alexandru ? Ai ? Ori te prefaci ?

— Îl știu, a zis ea. Se roșise.

— Vezi, mă Săndele, ce frumoasă s-a făcut și fîța asta ? N-ați fost colegi, ai ?

— Am fost, m-am roșit și eu, bănuind-o că mă privește pe furiș.

— Și de ce nu vorbiți ? Cînd trecurăm la deal, spre mine, ea traversa și tu nici n-ai băgat-o în seamă.

N-o văzusem. Dar am tăcut. Învăța bine la școală. Frumusețea ei de-acum părea nefirească în preajma unui preot. Am avut impresia că privesc un înger.

— Este la un liceu agricol, la Bertet. Și învață afurisita...

Deci nu eram prea puțini cei plecați la oraș. Am ridicat capul s-o privesc mai bine. Mi s-a părut că-mi răsucește privirea în ochii ei ; mă durea.

— Mă, a încheiat taica Iacob smulgîndu-mă din adîncul lor, să veniți mîine, la ora trei după-amiază, pe la mine, auziți voi ?

— Da ! am răspuns într-un glas.

Fata s-a îndreptat spre poartă. Mi-era rușine să privesc înapoi. Simțeam un gol : adică nici ea nu se uita după mine. În schimb, taica Iacob mergea alături — și mă întrebam de ce mă luase la el acasă ? Dacă vroise să-l conduc, acum ce rost avea să mai meargă cu mine încolo ? În dreptul Consiliului a stat pe loc. Dar și pînă aici — obiceiul său — ne-am oprit de cîteva ori din

mers, apoi am luat-o iar încet, pe drum la vale. Și-a aprins o țigară. A slobozit fumul, alungîndu-l ca pe un nor de ceață, a privit cu atenție spre bufetul gălăgios. Vorbea tare, să fie auzit. Apoi am luat-o din loc. Abia după ce nici Consiliul, nici Bufetul nu s-au mai văzut de casa lui Drilea, s-a hotărît să se înapoieze.

— Vă conduc ! i-am propus.

Asta și aștepta.

* *

A doua zi, mama privind spre izlazul arat plîngea.

— Cît o să scoată de pe izlazul ăla ?

Auzisem că vrea să cumpere doi berbeci.

— Păi ia-i, i-am spus pregătit să merg la taica Iacob. Dacă erau în curte, plecam cu ei la păscut pe izlaz, n-o mai luam pe drum la deal încolo...

A strigat-o pe soră-mea — și au pornit la treabă. Caprele zbierau după ele legate cu sfoară. Mama trăgea de una, soră-mea de cealaltă. Nu mă simțeam prea bine. Mîncam și stăteam toată ziua. Nici de desen nu-mi ardea. Plecase Mandravili și parcă-mi luase cu el și cheful de lucru. Mă gîndeam cum să ies din apatia asta cînd am ajuns în dreptul casei lui Iacob.

Melentina nu era în micul hol din față unde intrai, după ce te întîmpinau stîlpii vopsiți în ulei, de un zugrav al satului ce-și închipuia că imită „la fix" marmura. Nu aveam cum să întreb dacă vine. Dar mă temeam că n-o să vină. Aș fi vrut s-o privesc mult și, dacă o vrea, să încerc un portret. Puteam să-i propun, nu-mi era rușine de ea, cum mi se întîmpla cînd vorbeam cu altcineva. Ceva blînd, din ea, un glas al ființei, bunătatea inimii mă liniștea — ca să ajung la sufletul ei n-aș fi avut de trecut decît o punte mică. Părea crescută în casa unor oameni bătrîni și blînzi, iar privirea aceea pe care mi-o aruncase în drum mă îndemnase la credință în ea și în cel ce ne-a întîlnit pe amîndoi. Taica Iacob — ocupat cu niște stupi ! Simțeam că uitase, că prezența mea acolo e de prisos și că ar trebui să plec. Întîrziam în speranța că o să vină Melentina ; pe

cît timpul trecea, pe atît simțeam nevoia s-o văd ! Îmi aduceam aminte de Veronica — cu ea e altceva, îmi spuneam, de ea nu trebuia să mă ating oricînd. Păi atunci ce rost are Melentina ? Și mă frămîntam, cu ochii țintă la pomii din fața ferestrei, să văd vreo umbră trecînd. Auzisem că unii au nu știu cîte prietene.

— Melentina aia, l-am auzit pe preot vorbind încet, preocupat să nu strice acolo ceva — plecă la București ! O luă tac-so în dimineața asta. Nu mi-a spus de-aseară, afurisita !

Nu știu de ce m-am bucurat. Apoi am căzut într-un fel de toropeală. Dormeam cu ochii deschiși, stînd pe scaun, secătuit, obosit după atîta zbuciumată visare. Nu mă temeam de albinele care zumzăiau pe lîngă ochii mei. M-am ridicat cînd taica Iacob m-a privit mirat, de parcă abia atunci m-ar fi descoperit în preajmă-i. I-am zis un bună-ziua moale, din ultimele rămășițe de putere și mi-am șters tălpile prin iarba măruntă, deasă, ce ducea pînă în pragul porții.

— Mai ai un pic, a zis el, și începi școala. Ei, la revedere și succes ! mi-a întins mîna, apoi m-a sărutat.

Înțelegeam că pentru el asta însemna ultima întîlnire din vacanța mea.

— O să mai vin într-una din zile, am zis. Mai vin. În trei săptămîni și ceva, cîte mai sînt...

În dreptul casei Melentinei m-am prefăcut că-mi leg șiretul la pantof. Priveam peste genunchi, să văd ce este prin curtea casei, printre ce lucruri se mișcă ea. Apoi, ca un om fără nici o speranță, m-am întors cu gîndul la cartoanele mele.

Am continuat să lucrez, speriat că se apropie începutul școlii și că n-o să-mi mai ajungă timpul. Nu știu cît înțelegea mama din „hărnicia" mea, dar mi-a spus :

— Așa e românul nostru : În atîtea luni, nu face nici o treabă, stă, cască, doarme și prefiră timpul printre dește. Da' face treaba aia în ultimele zile, la repezeală și se întreabă ce-a păzit pînă atunci ? Putea s-o facă la început și pe urmă să se mai uite la ea, ce-i mai trebuie... Dar, de !

O vedeam foarte rar pe Veronica. O ţineau din scurt. Îmi spusese să nu-i scriu la internat, că ar pîri-o colegele. Păi pînă la vacanţa de iarnă, cînd trimestrul întîi încă n-a început... Nădăjduiam s-o mai văd într-o zi, să stăm de vorbă în grădină. Auzisem că o să se facă horă, la magazin, la 23 August.

Fetele şi băieţii erau fericiţi. Treceau pe drum şi-şi vorbeau cu glas tare. Catela, fata pădurarului zbura cu bicicleta ei, ţinîndu-se cu o mînă de coarne, iar cu cealaltă mîncînd seminţe. Stăteam la poartă, ea se prefăcea că nu mă vede. La fel băiatul perceptorului. Unde privea el, oare, în clipele alea ? Ce vedea ? Lăsam ochii să-l urmărească pînă departe, curios : se uită înapoi măcar o dată ? Nu ! Nu-i făcusem nimic. Cucuta, fata miliţianului la fel, a trecut de cîteva ori fără să-şi mişte capul spre casa noastră. Şi doar o ajutasem cît de cît la carte. E fată, mă consolam, însă nu puteam să rămîn indiferent. Intram în casă trist, timpul trecea greu aşa.

M-am dus la horă tîrziu, spre seară. Mă sfiam să mă vadă lumea. Lume pestriţă. Băieţi cu tranzistoare la ei, date la maximum în timp ce bieţii lăutari făceau uriaşe eforturi să fie auziţi. Unii fumau ţigări cu filtru, alţii mestecau gumă, iar culorile ţipătoare ale hainelor te luau de ochi. Poate că eram eu pornit ; m-am dat de-o parte să văd mai bine ce se întîmplă. Fratele unui prieten m-a şters cu cotul. S-a uitat la mine cu un fel de rînjet bălos, „şi-a arătat fasolea", şi nu ştiu ce-a spus cu glasul lui înfundat, de om veşnic răcit şi cu urechile astupate. Am înţeles mai tîrziu : Melentina stătea aproape de mine. N-o văzusem ! Era cu mamă-sa. El credea că tocmai mă pregătesc să merg la ele. N-aş fi făcut-o. Preferam să stau acolo, s-o privesc de departe, să cred că şi ea se gîndeşte la mine .Doar era nepoata lui taica Iacob. Iar Radian, frumosul Radian, bănuia asta. S-a proţăpit în faţa lor, şi-a lungit gîtul să vadă : mai sînt în locul acela — şi a luat-o pe Melentina la joc. Jucau amîndoi de parcă ar fi vrut să-mi facă în necaz. Ea rîdea spre mine, peste capetele fetelor mai scunde, îşi arăta dantura albă, să vadă lumea că i s-au spălat dinţii la oraş, iar roşeaţa din obraji, ca două mere, scînteia

sub cerul gol. În fond, n-am nici o treabă cu ea, îmi spuneam. Dar nu puteam să-mi smulg picioarele din iarbă. Stăteam ca un om beat, care se teme să nu cadă la primul pas. Noroc c-a apărut frate-său. Am dat mîna cu el. Se uita la mine și rîdea. L-am întrebat ce are, ce vede pe chipul meu.

— Nimic, zice el, da a început să-ți crească și ție barba ! Eu m-am bărbierit. Abia aștept să-mi crească, mare și deasă.

M-am luminat. Mă și văzusem, cu o clipă înainte, că o să-i înfrunt pe-amîndoi, ducîndu-mă la Melentina, apoi conducînd-o pînă acasă, sub pretextul că vreau să ajung pe la preot. Hora se terminase. Radian a venit cu o țigară între buze, sclifosindu-se.

— Hai bă, i-a zis lui frate-său care ar fi vrut să mai stea. Hai să-ți spun ceva. Și să aud eu : Io mă duc cu prietena mea.

Adică vroia să spună că totul e aranjat. Prea bine ! mi se părea că mă răzbun pe ea, că termin pentru totdeauna. Adică, asta și așteptam !

În poartă, am dat nas în nas cu ea. Mi-a zîmbit și parcă mi-ar fi spus din priviri : Ce să-ți fac, de ce nu îndrăznești ?

Însă de data aceasta o puneam eu pe jar. Veronica era cu bunică-sa, la un pas de noi ! Și i-am auzit glasul :

— Hai, Săndele, să te ducem acasă ! De cînd ne uităm după tine !

Era extraordinar ! Cum apăruseră tocmai atunci ? și l-am văzut pe Radian palid, ținîndu-se ca un milog după Melentina.

Nu am discutat mare lucru de față cu bunică-sa. Dar se însera și, prefăcîndu-ne că din neatenție ne lovim, o strîngeam de mînă și ea-mi răspundea.

În ciuda acestor semne, din nou nu am mai văzut-o. Parcă o încuia cineva în casă. Am aflat în după-amiaza cînd mă hotărîsem să-mi iau rămas bun de la taica Iacob, că a plecat cu mamă-sa la Apadiva, la o soră. Nu avusese cînd să-mi spună ? o fi pîndit pe lîngă gard și tocmai atunci eu hoinăream pe deal să văd casele, să le pictez ? Eram în penultima zi a șederii mele și ea nu se înapo-

iase. Am mers spre preot pînă la jumătatea drumului. De-acolo n-am mai putut să fac nici un pas. M-am întors înapoi, fără a-mi lua la revedere. Mergeam încet, împiedicîndu-mă în bulgării albicioși. Soarele scăpăta. Vorbele oamenilor aveau un ecou special. Norii intrau în foc, jumătate de soare cursese în pădurile de pe dealuri. Cînd mi-am îndreptat ochii spre pămînt, se apropia de mine un om cu o scîndură de gard în mînă. Era descult. Un crac al pantalonului, sumeţit pînă sus, părea un oblanic pe piciorul subţire. Celălalt crac, sfîşiat de la genunche în jos, fîlfîia pe lîngă pulpă. Picioarele lipăiau prin pulberea moale, adîncă, aruncînd colbul în faţă. Dosul pantalonilor, umflat, se ţinea după fantomaticul brîu, clătinîndu-se într-o parte şi alta. Chipul său speriat era iluminat de o rază bicisnică. Pe pomeţii ascuţiţi, rămăsese praful zilei, ca o pulbere de făină. Ochii nu clipeau. Rotunzi, fulgeraţi de reflexele sîngerii ale soarelui, mă frămîntau în ei înfometaţi şi curioşi să-mi afle mai repede gustul. Ţinea scîndura gata să lovească iar cu mîna cealaltă înota prin lumina groasă, uleioasă, vărsată din imensele candele.

Era prea tîrziu s-o iau la fugă. Eu însumi intrasem în el ca un orb, ca un fluture într-o rază de lumină. Am văzut acoperişurile caselor prăbuşindu-se în valea soarelui, cocoşii intrînd în pămînt cu aripile întinse şi gîtul lungit ca o praştie, biserica, peste sat, cu căpriorii aprinşi, ca o corabie albă, incendiată, ajutîndu-se de lopeţi negre să treacă mai departe de apa roşie, pentru a cînta singură, cu mii de guri pe fluviul de la marginea lumii.

— Nu ! am ţipat la el, implorîndu-l din priviri să nu mă lovească.

— Pă... pă... mîntul ! a borborosit el, apoi s-a speriat ca un animal şi a rupt-o la fugă, cu spinarea încovoiată, scheunînd asemenea copilului obosit, înainte de a intra în somnul cel dulce.

Aveam impresia că-l cunosc, şi totuşi, nu-mi dădeam seama de unde. Ce om din satul meu a ajuns în halul acela ? Mergeam clătinîndu-mă pe picioare, privind înapoi, nu cumva să se ia după mine. Nu se vedea nimeni pe drum. Aveam presimţirea că toţi oamenii se zbat între viaţă şi moarte. Şi oamenii, şi pomii ; aerul amorţise —

numai cîinii schelălăiau și mușcau scurt ceva din înserarea îmbîcsită de praf.

Am deslușit o pată apropiindu-se din față. Apoi glasul mamei :

— Săndele, tu ești ?

— Aha ! am răspuns ca în copilărie, copleșit de o bucurie ce împrăștia toate fantasmele care mă ciupiseră de haine, de picioare, de umeri...

— Te-ai speriat de ăla, mă mumă ? Te-oi fi întîlnit cu el și ți-o fi făcut vreun rău ?

— Nu mi-a făcut. Dar matale ?

— Păi am mai avut inimă în mine ?

— Și ai venit să mă aperi ! Cu mîinile goale ! Nu puteai să iei furca ?

— N-am luat nimic. Eu îl întreb cu frumosul pe bietul om. Și își aduce aminte de mine. Pe nebun să nu-l superi. Trebuie să-l iei cu binișorul, ca pe un copil.

Ciudată comparație ! Mă uitam la ea cît era de mică, mai degrabă cît rămăsese de mică, și cum călca pămîntul, apăsat, ca pe un drept al ei căruia îi cunoaște plăcerile — adică știe și cum îi place lui să-l calce, nu numai să-l descurce cu mîinile.

— Și cine e, mamă, ăla ? Zici că-l cunoști ?

— Ei muică, și îi venea să plîngă. Păi nu-l mai știi ? E bietul iDțoiu, omul nostru ăl bun. Era el cam zgîrcit, dara nu ne-a făcut rău mare. Ne ajuta, ne-a ajutat, și uite cum a ajuns. Mai știi cînd a dat în tac-to ? Or mai fi și blestemele lumii. Eu nu l-am blestemat niciodată. Acum e a treia oară cînd scapă de la balamuc !

*

— Și cum e cu colectivul, cum ți se pare ?

Părerea mamei mă interesa, nu a altora. Omului îi și place mult să se vaite.

— Muncă. Muncim. Și mai e ceva : e veselie, unele femei sînt date naibii. Vine inginerul Diaconu și stă deoparte, că ele se iau de el și-i e rușine, nu e însurat.

— Și tu ?am întrebat-o pe soră-mea, să nu creadă că n-o bag în seamă.

— E bine, a zis ea cu glas moale.

Mă privea cu tristețe și se străduia să înțeleagă ce este cu mine. Puneam aceste întrebări cu glas cam plîns, neliniștit că trebuie să plec ; parcă-mi luam la revedere pentru totdeauna de la ele nu înainte de a afla ce este și în sufletul lor. Să le cunosc bine și apoi „să mă duc", lăsîndu-le și pe ele mulțumite că am vrut să știu cum trăiesc, ce simt.

— Bine, bine, înțeleg, dar povestește-mi cîte ceva.

— Mă Săndele, tu ești bolnav și nu vrei să ne spui ! i s-au încețoșat ochii de lacrimi.

— Ei, asta-i bună. Întreb și eu cum se întreabă, iar tu uite ce înțelegi !

Dar am izbucnit în plîns, la gîndul că mîine trebuie să plec. Și Veronica venise ; ce-i păsa ei ? La Răscruci putea să întîrzie și o săptămînă, era fată de casier... Trăiam fiecare secundă cu toată ființa, de parcă aș mai fi avut o zi de trăit.

— Te mai văzui pe tine cu ochii plini de lacrimi, că altă treabă nu avuseși ! Dar ce să am ? Am vrut să-mi spuneți...

— Păi ce să-ți spun ? Muncesc. O mai ajut pe mama, pe Măria Sărăndoacăi ,ele cam rămîn în urmă. Ale tinere, de, ca iepele, nu le așteaptă și pe femeile mai bătrîne ! Pe urmă mă mai duc la G.A.S., mai iau un ban de-acolo. La pomi. Ți-am adus mere, să iei la tine. Mai luăm și noi, că Teitei, agronomul ne lasă.

— Muncă, a intervenit mama. Se mai supără ăștia, dar o las să se ducă și acolo, că ia un ban. Acum avem, uite, lotul personal — amîndouă. Deschidem ochii pe el. Nu moare nimeni de foame. Te duci, îți cîntărește după cîte procente ai făcut, îți dă și car să duci bucatele acasă. Avem și varză, și vinete și ardei din grădină. Pînă aci așteptam să treacă vreun car pe drum și se îngrămădeau toți pe el. Lubenițe — cîte vrei. E bine, dar uite că unii ca Dițoiu și-au pierdut mințile, — ăștia care aveau pămînt mult. Trebuie să fii sănătos. Cît ești bun, spargi și piatra.

— Așa e ! am spus bătrînește. Sănătos să fii...

Am ieșit în drum, să mai aud glasurile oamenilor din sat, ciinii, găinile... Frunzele plopilor se zbăteau în vîntul liniștit, ce trecea printre case ca un oftat. Nu se auzeau decît niște copii plîngînd, care nu vroiau să intre în casă, de la joacă, tocmai pentru a sta la masă ! Peste drum, o casă pustie. Sîrmă și-i trăsese pe toți la București. Și ăsta avusese pămînt mult. Un singur an învățase cu mine fiu-său, apoi a plecat să-și termine școala la oraș. În cîte-o vară, venea pe-acasă Roua să-și păstreze lotul personal și să mai ia niței aer. Stătea de vorbă cu mama aducîndu-și aminte cîte ceva din copilărie. Orășenii, au asemenea plăceri. Iar copiii, cînd veneau și ei pentru cîteva zile, ieșeau cu pătura în grădină. „Păi dacă Sîrmă ăsta e măcelar, zicea mama cînd soră-mea demonstrase cît de naivi au fost ea cu tata, lui i s-a cuvenit. Ăștia au bani !“ Pe urmă au circulat zvonuri că bietul Sîrmă abia scăpase de moarte, pentru că Roua încercase să-l otrăvească, să scape de el și să rămînă ea cu copiii stăpînă pe casă. Sîrmă a scăpat cu viață și s-a retras într-o cameră. Se spăla și-și gătea singur. Pînă cînd, într-o zi Sîrmă a dispărut !Adică uite ce înseamnă să ai bani mulți ! N-ai parte de ei. I-au căutat, ea într-o parte, copiii în altă parte. Probabil Sîrmă mai avea ceva și nu vrea să împartă cu ai lui. După un timp i-au găsit capul într-un canal. Iar dinții lui de aur, smulși ! „Vedeți ce se întîmplă cu ăștia ?“ încheia mama. Nu-l văzusem niciodată pe Sîrmă ăsta. Dar încercam să mi-l închipui prin cei doi copii ai săi. Cu neputință ! Atunci mă întrebam ce fel de om poate să stea lîngă o femeie ca a lui — Roua, o baragladină, mereu cu ochii pe tine, să te scotocească.

Priveam casa aceea și mă cutremuram de urîtul din ea. M-a strigat mama, să vadă ce găină tăiem.

— Nici una ! am zis și am luat-o prin grădină încolo, să nu mă vadă plîngînd.

— Păi de ce, mă, de ce ? încerca ea un fel de regret.

Am adormit repede și am avut somn liniștit ; mă așteptasem să mă perpelesc toată noaptea. Numai dimineață, cînd să ies, — soarele trebuia să răsară din locul lui, deasupra casei lui Sîrmă — din vîltoarea de nori în flăcări

în care clipoceau pădurile de luminări și munți de ceară netopită îndeajuns, se ridica șiroind de sînge, cu dinți de aur orbitori, căpățîna lui tăiată dintr-o lovitură. Ochii speriați de priveliștea caselor pitice nu mai puteau să se închidă din pricina prafului intrat sub pleoape, stîrnit de ghearele cocoșilor și de lanțurile cîinilor legați. Pînă în vale, la rată, m-a privit căpățîna lui Sîrmă așezată pe umerii soarelui. Plecam cu capul vecinului nostru în ochi și mă gîndeam și eu cît de rău este să fii bucureștean cu casă lăsată în paraginâ la țară... Nu-mi amintesc ce-am vorbit cu mama. Dinții de aur ai lui Sîrmă se mișcau încă deasupra unui acoperiș ce adăpostea o lume părăsită. Omul „venise" să-și revadă locurile de unde plecase. Iar pe mine mă întîlnise în drum, aseară. Nemaicunoscînd pe nimeni, rămăsese în preajmă-mi, ca în apropierea unui prieten de curînd dobîndit, dar în care îți pui toată nădejdea. Pentru că am plecat eu, s-a luat după mine. Gîfîiam prin centrul orașului, în timpul prînzului, prin lumina leșioasă, abia ținînd geamantanul în mînă. Plictisite, obosite de căldură, doamnele duceau în silă cîte o sacoșă în mînă. Praful se adunase din belșug în cutele de la gîtul lor și pe vitrine. Iar de la subsolul cofetăriei Macul se ridicau pale calde de mucegai, de apă stătută, de alimente stricate. În golurile dintre ele încercau să se instaleze miresmele citronadei, ale siropurilor și ușoara adiere acrită a prăjiturilor abia aduse de la laborator. Sus se încăierau trilurile unui clarinet. Apoi cineva a luat-o la fugă pe claviatura unui pian. Inima a țîrîit în mine ca un ceasornic fixat în pieptul unui înger deșelat de-o valiză cu boarfe, cărți, o găină tăiată și un kil de țuică afumată. Sfîntă povară !

*

Un fior sărbătoresc plutea în aer. Portarul Mătură sobru, cu priviri de om important, copleșit foarte de el însuși, aștepta în ghereta sa. Am profitat de clipa cînd își admira imaginarele decorații și m-am strecurat ca un dansator înăuntru. Prima treaptă a scării mi s-a părut că m-a curentat. Mirosea a zugrăveală proaspătă. Mi-am luat lenjeria de pat, cartela și dulapul. După ce am semnat, am

ieșit cu Veronel în oraș. Mandravili cu grecii lui nu au venit nici a doua zi la școală. Cineva le făcuse însă paturile. Poziția lor rămînea aceeași. Cei sosiți în acest an, să-și caute pe lîngă ușă și pe lîngă ferestre. Treaba lor. Profesorii urcau gravi scările. Ne priveau pe sub spîncene, curioși dacă vom da bună-ziua. Dădeam. Începutul de an școla n avea nici un gust, părea fără chef. Și ei. Ne priveau cu vădit reproș, că vezi, din pricina noastră a fost nevoie să vină aici.

Septembrie alerga ca un animal tînăr și puternic pe strada principală, prin fața internatului nostru .Nu mirosea a început de toamnă. Numai grupurile de uniforme spălate, cu genți în mînă, schimbau imediat atmosfera și te întorceai agale cu gîndul la școală. Iar șirurile ce treceau spre cantină și se întorceau de-acolo lenește, îți umpleau nările cu mirosul de ciorbă la cazan. Unii, melancolici, îicălcau pe cei din față pe călcîie. Încă se gîndeau acasă, indispuși de acreala pedagogilor.

Ne-am pomenit luați la rost de un bărbat ce în nici un caz nu semăna a portar. Îmbrăcat frumos, cu pieptănătura lui Enescu ,spălat la față, nu înțelegeam cum poate fi atît de aspru și ce are cu noi ? Mult timp nici profesorii n-au știut pînă în momentul cînd în cancelarie li s-a ordonat să ia poziție de drepți. Era noul director — profesor de teorie și solfegii, compozitor. Ieșea ca un fulger dintr-o clasă ca să intre în alta, umplînd holurile de curent. Pe stradă, privindu-l de departe, părea om bun. Înțelegeam că trebuie să fie aspru cu elevii, însă de ce și cu profesorii ? Oricît am fi vrut să-l ocolim, el ne vedea prin ochelarii lui fumurii și ne chema cu glas boieros. deși gurile rele vorbeau că înainte fusese țîrcovnic într-un oraș din apropiere. Nu credeai privindu-l cum își răsfățа torsul, cum se alinta pe culoarele lungi, cu zumzetul atîtor instrumente în urechi. Nici băiat sărac nu-ți venea să crezi că fusese. Unora le rămîne pentru toată viața suferința întipărită pe chip, oricît de mari ar ajunge. Dacă și-ar fi pus o basma pe cap, ar fi fost confundat cu o cucoană de profesiune casnică, obișnuită să facă toată ziua prăjituri în bucătărie și să țipe la dracii de copii care n-o lasă în pace.

Lumea era încă preocupată de cele din vară. Bronzul de la mare strălucea pe fețele artiștilor ; numai dinții albi, strălucitori, se dezveleau deasupra catedrei peste instrumentul muzical al novicelui, sau peste planșetele noastre, ale plasticienilor. Se muncea într-un fel de adormire pe picioare. Elevii vorbeau monoton ; profesorii istoriseau cîte ceva, pe nas. Soarele se înmuia și el.

•

Și totuși, noul an prindea să miște altfel. Mă simțeam mai al meu, învățasem să merg pe oglinzile lunecoase. Mi se prea că reușisem să ating abia acum ceea ce-mi dorisem în primul an — un elev ce trece neobservat, nu deranjează pe nimeni, nu impresionează.

De la un timp, profesorul de pictură întîrzia pe lîngă mine. Nu zicea nimic, dar, la plecare, mă strîngea ușor de umăr, cu mîna lui tremurîndă. Într-o zi mi-a lăudat lucrarea. Construisem și rezolvasem bine cromatic. Din clipa aceea am simțit că picioarele mi se desprind de pămînt și că zbor. Luasem cîteva note bune și la carte. Era deajuns să pornesc, un mic impuls... Am întîlnit-o și pe Melentina, întîmplător, la autogară. I-am cerut adresa, mi-a cerut-o și ea... Nu am vorbit mult ; era cu mamă-sa. I-am privit geamantanul jerpelit, plin de noroi, mersul ei de fată chinuită — și am plecat cu o imagine tristă în priviri. Unde era mîndria de la horă, surîsul ce zăvorîse un nechez în piept, obrajii exagerat de roșii, mersul bățos ? Acum semăna prea mult cu soră-mea ! I-am scris cum am ajuns la dormitor. Am găsit o clasă liberă și mi-am stors mintea două ceasuri să încheg cîteva fraze în care să nu par nici mort după ea, nici indiferent. Altfel ce rost are să-și scrie doi consăteni ? Acolo, cum ai întrebat-o de vorbă măcar, gata ! Înseamnă că ai pus mîna pe ea, iar dacă ești mare, ai și luat-o. Scrisesem că aici e nespus de bine. Mai mult despre artă, ce școală nemaipomenită fac eu, cine o să ajung — și, din moment ce ești artist, află toată lumea, de la radio, toată ziua se vorbește despre tine.

Am primit un răspuns pe o pagină și jumătate. Mi s-a părut cam zgîrcită. Atunci, ca s-o omor, i-am scris zece

pagini. Neavînd răbdare pînă a primi răspunsul, i-am mai trimis o scrisoare. Fața ei, chipul luminat de razele împăciuitore ale tristeții, mă urmărea peste tot. N-o mai vedeam decît pe ea. La Veronica mă gîndeam cu oarecare reținere. Încercam s-o înfrunt din priviri pe colega care semăna cu fosta mea învățătoare. Înțelegeam că e bine să te îndrăgostești de altcineva, uiți, mai uiți dragostea care te-a chinuit prea mult, deși eram conștient că fosta învățătoare nu va fi niciodată a mea. Mă uitam la colegii mei ; erau și ei îndrăgostiți lulea de cîte cineva. „Noi sîntem mai sensibili decît alții, spunea Mandravili, sîntem artiști !“ „Partea proastă, comenta Veronel este că în loc să se uite la noi, chiar și ale noastre, că doar facem artă, se uită după orice prost de pe stradă !“ Pe mine nu mă interesau decît cele din satul meu. Astea de pe-aici cine știe ce obiceiuri au, îmi ziceam, privindu-mă în oglinda spălătorului. Și nu aș vrea una care să facă tot artă, destul fac eu.

Pînă la urmă nu am mai primit nici un rînd de la Melentina. Aveam impresia că din pricina scrisorilor mele s-a hotărît să tacă. I-am scris prea pompos, mi-am zis.

Începusem să prind un pic de curaj, să fiu copleșit de importanța mea pe acest pămînt. Nu i-am mai scris. Dar i-am trimis Veronicăi două epistole. N-am primit răspuns la nici una ! Doar ea îmi spusese să nu fac asta. Mi-a scris însă mama și m-a sfătuit să nu mă mai fac de rîs cu scrisori de dragoste trimise pe la Răscruci, să-i mănînce viața vecinii. După atîta fericire, m-am trezit deodată singur și plin de urît. De dragoste ai tu nevoie ? îmi strigam. Îmi pierdusem curajul odată cu tăcerea Melentinei, iar Veronica pusee capac la toate. Închideam ochii și îmi spuneam lecțiile. Note bunicele. Simțeam că trebuie să calc prudent, să umblu ușor cu minunea, altfel o sperii. Îmi aduceam aminte ce-mi spusese odată tata, cu gura lui. Proverbul cu „lauda de sine“ îl știam, însă îl auzisem pe el cu glas părintesc ; mă mîngîia. „Nu e bine niciodată să te lauzi, ăl care se laudă nu face nimic bun“. Eu asta făcusem în scrisorile trimise Melentinei. Dar vrusesem

să mă răzbun astfel, pe prostul de Radian al ei. Ce văzuse la el ?

•

Soră-mea a venit pe la mine, făcînd tot drumul pe picioare. „Mai bine ţi-i dau ţie, că ai nevoie pe-aici", mi-a spus ea, vîrîndu-mi zece lei în buzunar. Îl lăcrimau ochii de bucurie că, uite, mă ajută şi ea cum poate. I se făcuse dor de mine.

— Dormi aici, la şcoală, i-am zis.

Era speriată.

— Dormi în cancelaria profesorilor, vorbesc eu cu directorul.

Am îndrăznit să-l rog. Mă podidiseră şi lacrimile.

I-am dat două pături şi am lăsat-o să doarmă pe jos.

— N-am dormit toată noaptea, mi-a spus a doua zi Lina. Am ascultat muzica ălora — şi a arătat cu capul spre grădina restaurantului peste drum de şcoală. Mi se părea că trec ale sfinte pe sus .Am stat toată noaptea le fereastră. Gaică, ce frumos e aici !

Îi străluceau obrajii de plîns. Venise pe la mine, era fericită că a dormit la oraş. Şi încă în şcoala unde învăţ eu ! De unde, cîtă-i noaptea, ascultase muzică ! Am lăsat-o să vorbească, mi-era teamă că umblu la fericirea în care trăia. Cît te-a mîncat pe tine pămîntul, munca lui ! îi spuneam în gînd. Uite ce a rămas din tinereţea şi din frumuseţea ta ! I se împuţinase trupul, obrajii se ascuţiseră, ochii negri, mereu umezi, mă priveau neîncetat. Simţeam că are ceva pe inimă, dar că preferă să moară decît să-mi spună. De aceea nu plecase la autobuz ? Înţelesesem că nu vrea să cheltuiască şi aştepta ziua, să meargă pe lumină.

Lipseam de la ore şi mergeam printr-un părculeţ, mîncînd biscuiţi. Ea nici nu a vrut să-i guste. Auzise că se fac cu lapte de oaie.

Îi priveam basmaua ei de pe cap şi vedeam spicul porumbului, vîrful pădurilor de pe dealuri, florile crescute printre răzoarele noastre de ceapă şi usturoi. N-m întrebat-o ce necazuri o chinuiesc dacă am văzut că n-are de

gînd să-mi spună. Ne-am despărțit liniștindu-ne unul pe altul că n-o să ni se întîmple nimic pe drum.

Dar ultima dată, cînd a dormit în atelierul de sculptură, am încercat s-o iau cu binișorul. Făcusem focul, fiind cam frig înăuntru și multă umezeală. Stăteam amîndoi pe saltea ,mîngîiați de luminile calde ale flăcărilor ce jucau pe fețele noastre și pe pereți. Am întrebat-o de ce nu mi-au mai scris în ultimul timp, și o învinuia pe ea, care știa carte și scria ce-i dicta mama. Mama n-a mai pus-o să scrie ,ori ea nu a dus scrisorile la poștă ?

— Eu nu le-am dus ! a vorbit ea cu părere de rău.

— Păi de ce ? Ce scria în ele ? Și-a luat tata mîna de pe mine ?

— Nu ! De pe mine vrea să și-o ia.

Am rîs ,privind statuetele întunecate, făcute din lut, înșirate pe lîngă fereastră, pe mici policioare.

— Zi, de ce și-a luat mîna de pe tine ?

Tăcea. Mi-am dat seama că plînge, dar nu vrea să știu eu.

— Lino ! am strigat-o, înfundîndu-mi gura în saltea, să nu mi se audă de-afară glasul. Știu de ce ești tristă : N-ai avut noroc pînă acum ! Dar o să-l ai, trebuie să trăiești și tu cum se cuvine, că nu e altă fată mai bună la suflet.

Nu s-a mai stăpînit. Sughițurile se țineau lanț. Am avut impresia că i se va face rău.

— Cu ce oi fi greșit eu ? Ce rău am făcut pe lumea asta ?

— Cui ? am întrebat-o crezînd că e vorba despre cineva.

— Aluia ! a apăsat cu tot năduful și am intuit unde privește, cine e acela...

— Nu asta e ! am mîrîit senin. Ai dat de oameni răi, a lor e vina !

— Și a lor... a zis ea oftînd.

Înțelegeam că dîndu-l deoparte pe El, și în afara lor cineva mai are o vină.

— Și a mai cui ?

— A ei, a mă-ti !

Era prea de tot. Zicînd „mă-ți", nici n-o mai socotea mamă. De cîteva ori o auzisem pe mama cum îi reproșase că o tutuiește pe înfundate, încet, să n-o audă. I s-o fi părut, mi-am zis. Cîți copii nu-și tutuiesc părinții ? Îi și drăcuie. „Aștia sînt răutățile pămîntului, zicea mama, nu sînt copii. Nu sînt întregi la minte". Iar mama știa că noi sîntem întregi .Atunci ce i-a venit soră-mi ? Și la anii ăștia ?

— Ce ți-a făcut mama ? De ce-o amesteci în destinul tău ? E mama care te-a crescut...

— Și care vrea să mă țină lîngă ea !

Deci mama nu-i mai dădea voie să se mărite !

— Nu pricep. Ce-ar avea cu tine ? Cum să te țină pe vatră ?

— Pentru că-i e greu singură. Nu vrea să rămînă singură ! S-a învățat cu mine, i se pare că moare fără mine.

Am întrebat-o dacă nu cumva i-a băgat cineva în cap asemenea prostii.

— Toată lumea spune asta. Așa că nu o femeie, două, să zici că sînt dușmancele ei.

— Și tu cum ai ajuns la părerea asta ? Mă rog, vorba lumii, dar nimeni nu cunoaște mai bine ca voi situația.

— Păi cînd am fost la bărbat, trimitea mereu după mine. Veneam și mă ținea cîte-o zi, două. Aia se făceau ai dracu. Ziceau că trăiesc cu ei sau cu mama ? Pe urmă mă jelea că am ajuns rău, ia uite ce neagră sînt la față, a mai rămas o litră de carne pe mine...

— După cîte mi-aduc aminte, i-am retezat elanul, ne pomeneam cu tine pe poartă. Ziceai că nu mai poți de dorul nostru, că nici un dumicat nu intră în tine. Parcă o aud luîndu-te la goană să te duci la casa ta.

I s-a înmuiat glasul.

— Veneam, e și asta, dar o visam prea des și mi-era să nu i se întîmple ceva, să nu moară fără lumînare...

— Lino, am zis cu glas hotărît, ca în momentele cînd ești sigur că-l prinzi cu vorba pe mincinos, nu cumva „la ora asta" te întrebi ce să faci și ai impresia că nu te lasă mama ? Adică nici tu nu știi dacă e bine să faci asta, sau nu, dar pui toată nehotărîrea pe seama ei ?

A suspinat. Îi era rușine să-mi spună.

— Mama e de vină pentru tot ce a fost. Nu ți-am spus eu alte alea. Nici zestrea...

— Las-o domol. O avea și mama o parte de vină. Dar primul te-a lăsat că erai mai mare decît el. Al doilea era un vîntură-lume, îi plăcea să se exprime ca un învățat și folosea cuvinte fără să știe ce-nseamnă. Ți-a mîncat vitele, ți-a vîndut țoalele, apoi ți-a dat drumul că, chipurile, prea vii pe-acasă. Dă-l încolo. Mai avea și copil mare, de școală, care făcea pe el în pat și pe drum ! am încercat s-o consolez cît de cît, deși ea trăia cu gîndul acolo, la acesta din urmă pe care-l crezuse de seama ei „mai pățit", că-i murise prima nevastă.

— Mi-au mai venit peţitori ! mi-a spus cu tristețea irosirii acelei vremi sau a șansei care nu se mai întoarce. Dar nu m-a lăsat ea ! Acum mă crezi ? Îmi dai crezare că vrea să mă țină ca pe o proastă acasă ? Nu ți-am mai spus toate alea. Gata, zice, am îmbătrînit, vreau să mă fac de rîs ? Avem atîtea de făcut acum... că tu...

Și eu eram un obstacol în calea viitorului ei. Aș fi vrut s-o scot din starea aceea, să iau altă vorbă, însă mersesem prea departe și discuția trebuia terminată. Apoi, nu aflasem totul, deși eram destul de tulburat. Încercam a-i da de înțeles că particip cu toată ființa la împlinirea visurilor ei. Se temea, îi era rușine de mine. Își mușca buzele.

— Din partea mea, poți să te măriți și mîine. Vezi-ți de viața ta, că nu mă împiedici cu nimic. Oi termina eu școala. Dacă ți-a venit un om bun...

— Aia s-au dus. De, dacă n-am avut cap atunci... Puteam să plec cu unul și să nu mă mai uit înapoi. Dar mi-a fost milă de ea. Acum...

— Acum ce ?

— O să-l iau pe-ăsta. Nu mai ascult de nimeni. M-am hotărît. Știu eu ce fac.

— Pe cine ? Eu îl cunosc ?

— Da. Însă nu-mi vine să-ți spun cine este.

— Treaba ta, am zis, știind din copilărie că dacă par indiferent, pînă la urmă o să-mi spună fără s-o mai rog.

Nu mi-a spus despre cine este vorba. S-a prefăcut că a adormit. A doua zi, apropiindu-ne de Bariera Rîmnicii,

pe unde o lua spre casă, mi-a prins obrajii în palme și m-a privit lung.

•

Am fost ales locțiitor U.T.M. pe școală. Secretar era un profesor de Istoria muzicii. Strîngeam cotizația, semnam pe carnete cu gravitatea care mi se părea că-mi aparține din pruncie, și imediat predam banii, să nu-i cheltuiesc.

Într-una din zile ,am aflat că se va ține o ședință mare. Secretarul mi-a spus că trebuie să iau cuvîntul, și să fiu atent cum mă exprim în fața celui care vine de la regiune. Să vorbesc despre rezultatele bune la învățătură și la specialitate ale elevilor utemiști, într-un cuvînt, numai de bine. Aveam presimțirea că voi muri înainte de a începe ședința. În atelier, de față cu colegii mei, profesorul de pictură și cel de desen artistic m-au sfătuit să vorbesc și despre necazurile plasticienilor. Că este unicul moment prielnic.

— Te ridici frumos în picioare ,vorbea profesorul Orzan și după ce vorbești în ansamblu despre această școală, treci la ale noastre. Dacă ălora li se cumpără instrumente de sute de mii, spui că nouă nu ni se cumpără un șevalet care costă șaptezeci de lei. E prea de tot, înțelegi, a, a, ? Dă-o dracu de treabă știi, știi ? Au adus acum un fagot, ce că e unicat, auzi ! Și se spune că ar costa un milion ! Din ce draci o fi fagotul ăla ? Nimeni n-are voie să cînte sau să pună mîna pe el. Iar noi n-avem planșete, n-avem șevalete. Păi sigur că nu avem : directorul este muzician, ține cu muzica lui, cu ăi de la muzică. Adică de ce să-l intereseze plastica ? A ? A ? N-am dreptate, mă ? s-a adresat tuturor și fericit că am zis în cor „Da" m-a vîrît cu nasul în haina lui ce mirosea a brad.

La ședință a participat toată suflarea de elevi și cadre didactice. Vedeam figuri pe care nu le întîlnisem pînă atunci prin școală. Cel de la regiune, tînăr și îmbrăcat frumos, cu priviri blînde, prietenoase ,a ascultat darea de seamă, planul de măsuri și aștepta, aștepta... nu dădea nici un semn de plictiseală. Păi e foarte bine ! mi-am zis. Înseamnă că va fi atent și la ce voi spune eu. Emoțiile îmi pieriseră. Aveam ceva important de propus

în numele colegilor și al profesorilor mei. M-am înscris la cuvînt printre ultimii, deși secretarul îmi făcuse semne tot timpul. Vream să aud ce spun alții, dacă vreunul critică sau nu. Nu-mi dădeam seama dacă nu cumva profesorii mă pun pe mine în bătaia tunului. Și am început să vorbesc. Directorul Milostivu se îngălbenea la față. În sala de festivități era o liniște de speriat. Vorbeam rar ; glasul cu inflexiuni de moșneag, îl ținea încordat pe distinsul tovarăș care nota într-un carnețel tot ce spuneam eu. După ce am terminat, colegii mei au bătut din palme.

Din sala de festivități o ușă dădea în dormitor. Am intrat încet, obosit de importanța rolului meu. Nu-mi spunea nimeni, nimic.

După o jumătate de oră, blîndul secretar și pedagog m-a prins de mînă să nu-i scap și m-a dus la director. Acesta, schimbat la față, se prefăcea că studiază niște situații ; după ce secretarul a rostit solemn numele meu, directorul a strigat sonor :

— Să aștepte !

Adică din pragul pe care călcasem, înapoi la secretariat. Nu apucasem să mă opresc din mersul cu spatele și am auzit :

— Vino aici, măi băiete. Ia poziția de drepți !

M-a măsurat de sus pînă jos și de jos pînă sus.

— Ascultă, măi cine te-a învățat să vorbești așa ?

Tăceam. Cum era să-i spun pe profesori ?

— M-am sfătuit cu colegii, domn' director. Discutăm de luni de zile treaba aceasta.

— Bine, dar cînd am venit eu la conducere ? Cît era să fac în acest timp ? Profesorii te-au învățat să spui asta ?

— Nu ! am scos eu un gîjîit și se vede prea bine că nu spun adevărul.

— Măi băiete, îți dai seama ce-ai făcut, ce-ai spus ?

Știam ce am spus, dar nu-mi dădeam seama că ar fi fi atît de grave consecințele. Cum era să mă mai scuz ? Instrumentele cele scumpe și multe acum fuseseră cumpărate de cînd venise el. Aș fi vrut să mă dea cît mai repede afară. Aveam impresia că sufletul și privirile mele

se schimbaseră brusc de la începutul ședinței și că acum par ale unui criminal. Ce-am făcut ! Mi se părea că greșeala e fatală și fără să vreau făcusem acestui om un rău imens.

— Să vedem ce mai e de făcut ! L-am auzit șoptindu-mi apoi : Marș de-aici !

N-am îndrăznit să dau bună-ziua. Nu trecuseră cincisprezece minute și ne-am pomenit cu el în dormitor. Vorbea cu toți ; la mine nu se uita. Nu existam. Însă, cînd să iasă, a arătat cu degetul spre mine, fără a mă privi :

— Uitați-vă la el, uitați-vă bine ! Este un demagog ! Un de-ma-gog ! Unde-i patul tău ?

M-am strecurat într-o dungă printre colegi, spre pat. Cineva se jucase în el.

— Acela e pat ? Pat, măi demagogule ? Să vină imediat administratorul aici !

Spre norocul meu, administratorul nu a fost găsit la ora aceea. Milostivu a trîntit ușa și i-am auzit pașii repezi prin sala de festivități.

— Demagogule !au strigat în cor interniștii.

Rîdeau cu gurile pînă la urechi. Am pîndit cînd portarul nu era atent și am plecat în oraș. Lumea se împiedica de mine. Ori încotro o luam, încurcam pașii cuiva. M-am oprit în mijlocul mulțimii, neștiind pe unde să merg. Dar și așa eram șters cu coatele, sau cîte un umăr mă muta mai încolo. Atunci m-am rezemat de un zid. Prin spatele meu n-are cum să mai treacă cineva, mi-am zis. Am observat însă că într-o tăcere oarbă, lumea se aduna în fața mea. Am crezut că visez. Și așa aveam senzația că plutesc. Pipăiam zidul zgrunțuros să n-o iau în sus. Pipăindu-l, aveam impresia că aripile intră în pămînt și mă scufund încet, încet. O amețeală cumplită mă pocnea în ceafă, îmi secera picioarele. Îmi simțeam numai umerii ținuți pe sus, de invizibile mîini.

Am îndrăznit să privesc în dreapta. Eram lîngă un gang. Nu vorbea nimeni. O femeie în pielea goală, foarte tînără, ținînd o mînă în față, ca în „Nașterea zeiței Venus" de Boticelli, se întreba cum o să intre în zid. Era alături de mine. Eu cu ea stăteam cu fața spre lume. Am înțeles de la un milițian care-i spunea cuiva :

— A găsit-o una la bărba-su în casă. I-a pîndit. A chemat un vecin ca martor, și nu i-a făcut nimic, decît au scos-o cum au găsit-o și cum o vedeți. În stradă. Acuma nu știu cum dracu s-o duc eu la Miliție ! Cum să merg cu ea pe stradă așa ?

Lumea se rărise. M-am întors la școală încărcat de spaimă. Nu eram departe de Filarmonică. Mergeam încet, năucit de ameteli și eram singur că mă țin pe sus, să nu cad cu fruntea în asfalt, arcușele viorilor la care exersau instrumentiștii de la etaj...

•

Fusesem într-o duminică pe-acasă, cînd nici nu speram. Căscînd gura la trenurile care treceau încolo și încolo, după ce m-a surzit cu claxonul ei, o mașină mică a oprit lîngă mine. Era don Nicolae inspectorul, cu un prieten.

— Ne întoarcem mîine dimineață. Mergi ? Ai greu pentru mîine de învățat ?

Nu aveam prea greu, iar gîndul că poate lipsesc de la primele ore mă încînta.

— La ora cinci dimineață să fii gata, ai înțeles ?

Entuziasmul că voi lipsi de la chimie și de la sport, îmi fusese retezat. La sport mi-era urît. N-aveam echipament, iar cînd mă punea să fac rostogoliri, se învîrtea pămîntul cu mine. Toată ziua nu-mi reveneam. Profesoara, uscată și băiețoasă — se numea Țeavă — din șase și șapte nu mă scotea. Clasa întreagă rîdea de mine. La alergări era altceva.

L-am asigurat pe inspector că o să fiu gata. La coborîre, am scos zece lei să-i dau șoferului. I-a primit cu dragă inimă. Soră-mea era supărată. Nu vorbea nici cu mine. Mama ofta mereu și se învîrtea în loc, neștiind ce să facă. Numai bunica, într-o vervă grozavă, cînta cu glas răgușit ceva. Vocea ei gîjîită era desprinsă parcă din sevele atoase ale bătrînelor gîrnițe. Îmbrăcată în alb, mi-a readus în minte imaginea unei enorme pisici, albe și oarbe, cu botul și labele sîngerate de lungi, aspre drumuri. Pe dosul mîinilor îmbrăcate în celofan, se uscaseră venele, mult ieșite în relief.

— Nu știu ce să mă mai fac cu astea ! s-a văitat mama. Uneia îi arde de măritiș, nu mai poate să rabde fără om ; pe alta au apucat-o cîntecele ! Zice că se simte ca o copiliță ,ar zbura, auzi ? — și scuturîndu-și mîinile de apa ce se făcuse mărgele pe luciul lor unsuros, a început să scoată mațele din puiul ce trebuia să-l iau la mine.

— Nu mă ajută, vezi ? Tace ca o purcea, bufnește în sufletul ei, e gata să rupă gardul ! Uite-o cum stă ! Și-și mănîncă unghiile de a rămas cu răni la dește. O să ne facă de rîsul lumii.

Era de prisos s-o întreb atunci dacă ar vrea s-o mărite vreodată. Influențat încă de plîngerea soră-mi, o priveam cu asprime pe mama. Seara, tîrziu, am ieșit cu ea pe bătătură și am deschis vorba :

— Ea spune că n-o lași să-și facă un rost. Dar rămîne între noi ! Zice că stai în calea ei.

— Eu, mumă ? Eu ? Și mîine dacă vrea, dar cu cine ? Să vină unul bun. Dar vin nenorociți, numai de ăștia ! Și știi de ce ? să pună mîna pe casa noastră, pe căpriță, pe ce mai avem. Știu că pe-aici n-o să mai dea nimeni. Tu n-o să te mai întorci, frate-tău nu. Eu cu tac-to cît să mai trăim ? Vine un orbete și ne scoate din casă pe-amîndoi. Ne dă afară din casa noastră !

Asta era.

— N-o să se întîmple niciodată așa ceva. Eu nu renunț la casa noastră. O facem și...

— Și ! Păi atunci de ce mai cheltuim cu tine ? Mă duci cu vorba așa... Dar, ho ! să vedem ce-om face.

Taica Iacob i-a dat de înțeles că o să ne lingem pe bot cu „prevederile voastre". S-a găsit cineva să scrie acolo. N-avea de unde să se știe decît de la poștaș.

— S-a întors acasă, orbetele !

— O fi zis taica Iacob așa, mi-am dat eu cu părerea, uitîndu-mă pe sus, la stele. Adică o fi simțit ceva, dar știe el să le dreagă.

— Lucru sigur-sigur ! a zis mama fără nici o speranță în bine. Ăsta cînd spune ceva nu minte, Constandino, zice, să vedem dacă or mai trimite pe luna asta. Barim pe-asta să mai trimită, l-am rugat pe prietenul ăla al meu. Sînt vorbele lui. Tac-to văd că strînge din ce în ce mai puțin !...

Ne-am despărțit în grabă. N-am apucat decît să-i spun Linei că e o prostie să se mărite cu Giginâ. Plîngea. Noaptea trecuse ca un vis urît. Nu le găsisem tocmai bine. Slabe, îmbătrînite brusc. Pînă a mă dezmetici, mașina a înghițit drumul.

Cînd urcam scările școlii, m-am întîlnit cu Zugravu, profesorul de desen artistic. Era binedispus. Auzisem că e nițel plecat de pe lumea asta, poate tocmai pentru că vorbea numai despre Leonardo da Vinci și despre lucrările pe care le face el acasă. M-a invitat pe la el chiar atunci.

— Hai ! Hai să vezi unde stau, ce-am lucrat. Îți fac și ție un portret. Astăzi toți elevii sînt duși la Fabrica de biscuiți.

Îmi părea rău că nu eram și eu. Directorul fabricii mă căutase o dată, la sugestia fiului său, care, probabil, mă simțea mai aproape ca temperament. Stăteam amîndoi în bancă, ne pusese diriginta ; îmi părea rău de Mandravili, al cărui mormăit de nemulțumire și de spaimă că-l scoate la lecție, îl auzeam mereu în spate. Directorul mă rugase să-l ajut pe Liliuță la română mai ales. Așadar eram căutat. Și de cine ? Apoi am aflat că diriginta mă recomandase ca „băiat cuminte". Iar eu, acum, nu mă alegeam cu un biscuit. Miliuță, sătul de ei, nu-mi adusese niciodată o firimitură. Mergeam lîngă profesor, regretînd : uite ce fac eu la ora asta ! Mi-era rușine și de el.

Am intrat într-o cameră mică, ticsită de cărți și de tablouri. Mai era un holișor cu o mașină de gaz și două oale de metal. Niște pîine uscată și cîteva pachete mici, cu hîrtia unsă visau pe o măsuță cît o carte deschisă.

— Te-am chemat mai ales să-ți fac portretul, mi-a zis. Începuse să-mi tremure capul. Uite, uite, vezi ? Toți banii mei se duc pe cărți și pe culori.

Într-adevăr, avea multe cărți. Nu-mi spunea numai mie acest secret. Îl auzisem de atîtea ori în atelier.

— Iar lumea este inconștientă. N-am să renunț nici mort la clasicism !

Era un portretist extraordinar. Auzisem că fusese cel mai bun la facultate, dar că pierduse ultimul an datorită unei mari decepții. Pînă la urmă a terminat Institutul, dar nu și-a dat examenul de stat. Iar colegii de-aici stăteau pe capul lui.

— Îl voi da, a încheiat cu silă. Dar am prea mult de lucru acum. Nu-ți ajunge o viață să te desăvîrșești, iar ăștia te pun să dai examene, să înveți prostii. Eu trebuie să învinge. Arta mă interesează.

Vorbea în timp ce mînuia cărbunele. Eram leit, deși am avut o reacție ciudată cînd mi-am văzut chipul.

— Ți-l voi dărui, mi-a zis. Ți-l dau cu dragă inimă. Stai să-l suflu cu fixativ.

Bîțiind din toate încheieturile, am scos puiul fript, din geantă și am dat să plec. Trebuia să plec, nu să-l mîncăm împreună. N-a vrut. Am insistat și am ieșit în fugă, să nu se ia după mine. Am privit desenul în mijlocul străzii. La școală l-au admirat îndelung cei de la muzică. Numai plasticienii strîmbau din nas. Li se părea prea fotografic, făcut de cineva depășit. Privirile nu se mai ridicau de pe lucrare.

A doua zi, în atelier, la ora de pictură, a intrat și Zugravu. După ce a stat de vorbă cu profesorul, a trecut printre șevalete, să vadă cum lucrăm. Fiecăruia îi făcea observație că simplifică prea mult. Nu înțelegeam că, totuși, unele amănunte își au rostul lor, astfel că după ce mi-a spus ce mi-a spus, am sărit ca ars și i-am recomandat, în asentimentul tuturor că ar fi cazul să renunțe și dînsul la amănunt. Spusesem ce simțea fiecare, școlit la profesorul Orzan care jubila de încîntare. Erau două stiluri diferite. Dar tocmai eu mă găsisem.

Stupefiat s-a retras cîțiva pași. Încă nu-i venea să creadă.

— Tu ? Tu vorbești ?!

Abia din durerea glasului mi-am dat seama cît îl dezamăgisem. Dădeam o mare satisfacție elevilor ajunși prea repede maeștri. Obrajii îmi luaseră foc. Cum era s-o dreg ?

*

Profesorul de sculptură a plecat de la școala noastră ! În locul lui s-au perindat grabnic vreo doi. Al treilea — și, se părea, statornic, nu numai priceput — a fost Calambacos, fratele colegului meu grec. Proaspăt absolvent al Institutului din Cluj, preferase să vină aici, unde își

avea fratele. Răbdător ; cu idei noi — ne fascina. Colegul meu nu mai știa pe unde calcă, de bucurie.

Păstrasem, în schimb, de la cel pe care-l idolatrizasem, plăcerea de a citi și de a scrie. Am auzit că în școală există o poetă care merge la cel mai serios cenaclu din oraș. Nu i-am spus eu că m-ar interesa, a făcut-o băiatul directorului Fabricii de biscuiți care, mi s-a mărturisit cu încîntare că mamele lor sînt surori. Astfel că, într-o duminică de iarnă sticloasă, mă țineam după ea ca potîrnichea. Era înaltă, grasă și bălană. Dar ochii ei larg deschiși, albaștri, cît gura de mari, te invitau să te urci în cerul din ei și să renunți pentru totdeauna la asfaltul rece și la oglinzile prinse ca pentru veșnicie în fostele bălțoace. Nu aveam palton, nici mănuși. Cu șapca pe cap, al cărei cozoroc scîrțîia ca lemnul crucilor anonime, încălțat în pantofi cu talpa cît foița de țigară — mi se părea că asfaltul îmi frige pielea de pe tălpi, mă pierdeam în aburii ei de tînără locomotivă. Avea același nume cu al meu : asta mă făcea să mă simt și mai mic. Ea care cîntă la pian și cînd își da drumul aveai impresia că dărîmă munți, păduri, orașe întregi... M-a întrebat de ce n-am palton și mănuși. I-am spus că nu mi-e frig, sînt călit, mă trec toate apele dacă mă îmbrac gros...

La cenaclu a spus că sînt elev la arte plastice și a rugat-o profesoara de română să mă aducă măcar la o ședință. Vedeam poeți și prozatori ! Fumau țigară de la țigară și tot vorbeau despre un erou grec, la modă pe vremea aceea. S-a trecut la lectură, la discuții. Nu aveam nimic la mine. Un tînăr blond, cu nas coroiat și păr de revoluționar mi-a spus că e prieten cu colegii mei greci și că data viitoare vine el să mă ia. Din duminica aceea deveneam membru al cenaclului.

— Domnule, a spus președintelui cenaclului, poet, cum vine asta ? Îl ajut, îl ajut, dar vreți să-i scriu eu poeziile ?

Mi-am dat seama că n-am să fac niciodată față cu versurile mele, dar cel puțin asistam la discuții. Pe calea mea de prim drum, poeta si pianista, n-am mai văzut-o pe-acolo. Pe la liceu știam cum s-o ocolesc. De-acum învățasem străzile. Bibliotecari, muncitori, profesori, veneau aici nerăbdători. Unul scria proze hazlii,

altul numai despre moarte. Cîțiva citeau poezii fără rimă și de fiecare dată îi măcelăreau credincioșii stilului clasic. Pe așa-zișii eseiști nu-i asculta nimeni, cu ei era o plictiseală de moarte. Am văzut oameni în toată firea certîndu-se, pentru ca apoi să meargă împreună la restaurant. Înțelegeam, aflasem mai de mult că din discuții, mai ales din cele contradictorii, se naște arta, dar, oare, sînt acești oameni convinși că au dreptate întrutotul ? Cel care scrie, că e mare ? cel care-i face observații, că gura lui e aurită ? Pentru că duelurile erau fățișe, fiecare își susținea punctul lui de vedere, pînă la ceartă. Pentru șapte versuri, se discuta trei ore ! Pînă la urmă ajungeau la concluzia că poezia aceea mai trebuie lucrată. Dar au trecut în ăst timp prin faimoase titluri de cărți și ilustre nume de poeți, de critici, de... Cîte unul rostea citate întregi, paragrafe dintr-un celebru gînditor și făcea liniște în sală.

— Ăsta, mi-a spus un domn care susținea că lucrează la ziarul local, cînd stai cu el de vorbă se exprimă numai cu gîndurile altuia. A învățat maxime și reflecții de-ale altora și-i dă cu ele.

Am surîs. Știam și eu pe cineva la școală. Văzîndu-mă că-l ascult cu mult respect și-i dau dreptate, m-a întrebat cum mă descurc cu banii.

— Nu tocmai bine, am zis. Se chinuie rău de tot ai mei.

Aveam încredere în el. Sînt unii oameni care te cuceresc rapid.

— E greu, a zis. Și ești băiat mare, ai o mulțime de nevoi. Suferi că te vede fata de care te-ai îndrăgostit, că ești neîmbrăcat, vreau să zic...

— Asta mai puțin. Nu m-am îndrăgostit încă, e timp și de-asta, am răspuns ca orice adolescent care numai el știe ce are în suflet.

— Îți propun o soluție bună : Ai vrea să colaborezi la ziarul nostru ? E ceva...

„Țîță de mîță !“ i-am răspuns în gînd, cum obișnuiam s-o facem cînd lăudam un lucru nemaipomenit.

— Cum să nu vreau ? m-am bîlbîit de emoție. Dar asta mi se pare ceva extraordinar pentru mine, de vis, n-am cum să cred...

Și am văzut dintr-odată toată perspectiva feerică prin care aș pluti și aș strînge-o cu aripile la piept, ca un imens uliu, beat de fericire că numele meu apare în ziar. Ce-ar zice lumea din sat ?

— Ești băiat de țară și zici că ai tăi sînt colectiviști. Cunoști traiul, fenomenul, situația...

— Oarecum le cunosc, dar ce, n-are cine să mi le expună ?

— Păi vezi ? Scrii cîte un articol despre traiul bun al țăranului, despre fericire... ceva luminos, mari realizări. Îl publicăm și iei ceva bani. Pentru că știi de ce-ți spun asta ? Soră-mea e profesoara ta de română și mi te-a lăudat. Zice că ai înclinații... De fapt, se văd — a completat el fericindu-mă de-a binelea.

Rămînea să-l caut la redacție, care se afla prin preajma Muzeului de artă și nu prea departe de școală. Mandravili s-a bucurat sincer că vom avea un ban pentru de-ale noastre. Strîngîndu-mă de umeri puternic, luîndu-mi-i în cîte o mînă ca pe două mere degerate, mi-a urlat în ureche :

— Ești de comă, băi !

Încercînd să-mi pun pe picioare visul, mi-am dat seama că nu era cîtuși de puțin ușor să scrii un articol. Și că nu se știe dacă-l voi termina cît e noaptea de mare. Am scris ceva romantic despre un fel de Hercule al unei familii — în fiecare familie trebuie să existe un asemenea exemplar — care se distrează cu sacii plini de grîu și de porumb și dă cu ei în remorci de parcă ar da cu nucile. Om cu obraji roșii, frumos, sănătos, fericit că este colectivist. Articolul a apărut cu niște mici intervenții în el. Dragoman m-a căutat la școală și a scos din buzunar suma de douăzeci de lei.

Nimeni nu m-a crezut că eu sînt autorul, în afară de Mandravili. El învățase și visase toată noaptea lîngă mine, adică se străduia să se pună la punct cu istoria noastră. Știa ce scrisesem. Am continuat. Dar articolele nu mai apăreau cu numele meu, ci cu al insului de-acolo.

— Ce, nu e bine ? mi-a zis. Îți strică un pol ?

— Nu-mi strică, să zic așa, dar...

Am aflat că el se alegea cu o sumă destul de frumoasă. De-acum cine să mai creadă că sînt scrise de

mine ? Cînd vezi numele, mai treacă-meargă, deşi se potrivesc atîţia... Mandravili însă mi-era martor. El i-a povestit proaspătului profesor de sculptură.

— Te sfătuiesc să renunţi, mi-a zis el. E prea trist să fii de la vîrsta aceasta înşelat. L-ai putea da de gol în redacţie.

Ascultam numai şi mişcam din cap.

— Interesează-te măcar dacă e redactor sau nu. Nu cred că un redactor s-ar preta la asta. O fi rudă cu cineva din redacţie, poate şi frate ! Dar şi aşa fiind, ruda aceea nu ştie ce se întîmplă, altfel nu ar fi de acord cu o asemenea şmecherie.

Îl sorbeam din priviri cu toţii. Acum mă credeau şi ceilalţi. Vorbise el despre mine, sculptorul — idolul grecilor.

— Îţi dau eu banii ăştia, numai să renunţi. Şi să-i zici cîteva, că meritã. Se căuta prin buzunar, să-mi dea chiar în clipa aceea banii.

*

Cu Melentina se terminase definitiv. Pe Veronica, îmi spusese mama, taică-său a rupt-o în bătaie că are un prieten pe-acolo şi se tem să nu vină cu burta la gură acasă, înainte de-a termina liceul. Tonul cu care vorbea mama, înghesuind cuvintele cu un soi de satisfacţie (că, uite li se mai întîmplă şi lor !) mă durea.

Convins că nu am tocmai eu succes aici la oraş, chiar dacă şi ea e de la ţară, îmi plăcea să-mi închipui că fata care studiază la flaut, în clasa vecină, o să-mi fie prietenă. O lua de nenumărate ori de la început, apoi, supărată, cînta pentru sufletul ei ceva.

— Mai cîntă melodia aia ! i-am zis într-o seară, în glumă, cînd coboram să beau apă şi lăsasem cărţile deschise pe bancă, să se ştie că este ocupată clasa.

O cînta. O dată şi-a lăsat flautul acolo şi a coborît şi ea să bea apă. M-am apropiat de el, l-am luat în mînă. Mirosea a flori de salcîm — mirosul buzelor ei cînd s-a aplecat, într-o zi, în sala de meditaţie, să-mi spună că directorul le-a întrebat pe fete dacă m-au văzut fumînd.

— Mi-ar place să cînt la flaut, i-am spus. E instrumentul care-mi mîngîie inima. După violoncel...

— Te învăț, a zis ea cu ochii plecați și glas limpede.

— Nu numai că nu aș reuși să cînt ca tine, dar nici nu aș putea să încerc, i-am spus sincer, convins la un moment dat că vorbesc cu soră-mea. Știu să cînt din fluier, dar cu o mînă, și ce se poate cînta astfel...

— Nu înțeleg ce vrei să zici. De ce să nu poți ?. Apoi : Aș vrea să-ți cînt ! Ce-mi trece prin cap acum !

— Nu ! Nu acum !

M-a privit lung.

— Trebuie să fii mîndru că știi să pictezi.

A început să cînte .Mă ruga din priviri să rămîn. Dar am ieșit. Mi se loveau genunchii între ei pe culoarul lung și întunecat, prin fața claselor cu ușile deschise, cu lumina stinsă... Ceilalți erau jos, la etajul unu. Melodia mă conducea. Se auzea pură, singuratică. Părea un sfat... Țineam cărțile la subsuoară și îmi pierise din minte tot ce învățasem. Flautul se auzea. Vream să mă dezbrac pentru culcare, dar el mă sfătuia să nu intru în întuneric, să nu închid ochii... Și am urcat din nou la etajul doi. Am închis ușa, să nu le deranjeze pe colegele ei care se culcaseră. Nu s-a oprit din cîntat. Mă privea. Deodată însă s-a auzit ușa bufnind și în prag s-a arătat Milostivu. Părea zvîrlit în fața unei crime.

— Ce e cu voi aici ? ne-a săgetat cu priviri de foc.

Eram speriați amîndoi. Trăiam impresia că voi rămîne mut pe vecie.

— Tu, fetițo, știi ce situație ai la învățătură ?

Nu mă întrebasem cum învață, dar îmi imaginam cît de rău se simțea atunci.

— Iar tu, măi demagogule ? Am auzit că ți s-a dat să evoci figura lui Tonitza, la simpozionul de poimîine ? Nu meriți ! Nu sînt de acord. Ia dă mîna încoa' !

Nu fumasem. Purtam în buzunar coji de lămîie uscate, le frecam între degete să nu miros a tutun : acum le fărîmițasem să miros frumos lîngă fata de la flaut.

— Mănînci lămîi, auzi ! Marș de-aici !

Am plecat amîndoi cu capetele în piept, rușinați unul de altul. Nu a aflat nimeni ce se întîmplase, dar mi-era rușine să mai dau ochii cu ea. Apoi, știam că în afară de unul Fișcălie, o mai curta și colegul meu grec, Carababa.

Ce interes ar fi avut să se uite tocmai la mine ? Auzisem că este foarte bună la flaut și că nu are timp să se ocupe de carte. Iar cei care trăiau numai pentru instrument, îi disprețuiau pe „tocilari“ și răspundeau cu greu la salut. Ea însă vorbea cu fetele.

Trecuse o săptămînă de cînd o ocoleam. Își păstrase clasa. Repeta acolo, pînă tîrziu din noapte, dar în urechile mele stăruia ascuțit glasul directorului. Am întîlnit-o la poarta școlii. Nu era nimeni pe lîngă noi. Mi-a zîmbit. Țineam în mîna dreaptă un pahar cu apă, stînga îmi era ocupată cu acuarelele și blocul de desen. Mergeam la peisaj, în părculețul de-alături. Rămăsesem în urma colegilor și a profesorului. S-a întîmplat ceea ce n-aș fi vrut să se întîmple : n-am mai putut să țin paharul — și cioburile s-au risipit pe trotuar.

•

Reciteam a treia oară, pe furate, în timpul lecțiilor „Bucuria vieții“, de Irving Stone. Eram impresionat de sacrificiile lui Van Gogh pentru arta lui. Trăiam prin el ; în fiecare clipă mi se părea că mă confund cu el. Cînd terminam eu, începea Mandravili. Citeam apoi despre Gauguin, Michelangello, ajungeam la „Defăimarea lui Paganini“. Ce însemnau viața, prieteniile, dragostea pentru marii creatori ? Astfel începusem să văd altfel lucrurile, să visez pentru mine însumi, bîntuit de un romantism fierbinte. Nu mai sufeream atît cînd îmi aduceam aminte de fosta învățătoare. Îmi scria, mă întreba dacă mai compun versuri. Eram nemulțumit. Nu știu ce a fost în capul meu de i-am trimis în penultima scrisoare „Imn frumuseții“ de Baudelaire. Tîrziu mi-am dat seama că am uitat să transcriu și numele autorului. M-a sfătuit să scriu așa, în stilul acela. M-a năpădit o nesfîrșită rușine. Am văzut-o peste două săptămîni, după atîta timp. M-a căutat la școală. Era duminică. Luasem hrana rece pentru seară și înghițeam ultimele firimituri din ea, prin timpul chindiei, cînd portarul a trimis după mine, să cobor.

— Am venit pe la sora-mea, mi-a spus. Nu se făcea să plec din Apadiva fără să te văd.

Rîdea. Acum bănuiam de ce colega Cărăbușu mi se părea că seamănă atît de mult cu ea. Nu-mi trecea nici

un cuvînt, nici un gînd prin cap! O priveam oarecum indiferent, parcă ar fi trebuit să vină. Mi se părea că rumeg ca bovinele, cu imensa cîmpie tolănită în mine, la umbră, cu ochii duși, pe jumătate adormiți peste sticlăria vînătă a dealurilor, cu capul secătuit și de deprinderea de a merge la jgheab, la apă, sau de a intra pe poartă. Nu am scos trei vorbe. A vrut să vadă cum lucrez. Am înșirat lucrările pe lîngă un perete al atelierului în timp ce lui Mandravili îi atîrnau ațe de salivă din gura rămasă larg deschisă. Miroseam puternic a salam usturoiat și a țigară terminată din cîteva fumuri trase adînc în piept. În loc să mă bucur, eram sfîșiat de neliniște neînțeleasă. Nu eram pregătit sufletește pentru o asemenea întîlnire. Era o duminică mohorîtă, nu aveam chef de nimic, îmi venea să plîng fără a ști de ce. S-a arătat încîntată de fiecare carton — nu vorbea, ci scotea un fel de ciripit din gură, stăteam în fața unei figuri coborîte dintr-o imensă icoană.

Cînd am trecut printre băieții și fetele de pe hol, eram fericit la gîndul că o vor crede sora mea. Prietenă, nicidecum! Îmi doream să ne vadă și fata de la flaut. La despărțire, a vrut să-mi lase niște bani! Nu i-am primit. I-am spus că e studentă și că are și ea nevoie. A insistat.

— Nu i-aș cheltui niciodată, i-am spus. Aș sta și m-aș uita numai la ei. Cînd ar trebui să învăț, i-aș pune pe bancă.

A rîs și le-a dat drumul în poșetă.

— Să scrii! m-a sfătuit. Ar fi păcat să renunți. Cunosc o mare poetă din Iași, poate reușesc să-i arăt poeziile tale.

Am petrecut-o cu ochii pînă cînd am văzut-o amestecîndu-se cu mulțimea. O vreme i-am mai văzut căciulița albă. Apoi au început să mă usture ochii și să lăcrimeze. Aș fi luat-o la fugă după ea, dar eram sigur că n-aș mai fi găsit-o.

Am rătăcit singur prin parcul prin care mă plimbasem cu sora-mea și mi s-a părut că-i aud glasul trist, mîngîiat de foșnetul vîntului. Cineva s-a oprit în fața mea. Am tresărit de spaimă: mi-era frică de oameni beți, de țiganii din cartierul Ionească, de o femeie nebună care se

învîrtea numai prin perimetrul acesta. Într-o zi, cînd mă uitam în sus pe o clădire, am auzit: „Fugi! Fugi!" Strigătul era pentru mine. Femeia aceea deja mă prinsese de colțul hainei. Răsucindu-și trupul într-un fel bizar, cu capul întors de parcă ar fi vrut să mă privească în racursi, mesteca între dinți spumă densă și uscată, de pe buze. M-am depărtat cu spatele, fulgerător, și am luat-o la fugă în timp ce picioarele ei goale lipăiau în urmă-mi. Nimeni nu-i făcea nimic. Acum împietrisem. Ochii au încercat să se ridice de pe pantofii cu împletitură rară. Mi se încurcau în pătrățelele de pe ciorapi, prin care se vedea pielea. Era Talida, modelul care ne pozase. N-o mai văzusem de mult. M-am bucurat, dar privind-o, simțeam ceva în mine rușinos, străin. Buzele acestea, umerii aceștia au fost frămîntați de mîini viguroase : ... iar acum ea este în fața-mi, vorbește cu mine, pentru o clipă eu sînt cel care-i reține atenția, gîndurile ei ce trebuie să hoinărească spre altcineva. M-a întrebat pînă la ce oră am voie în oraș. I-am spus că pot să stau cît vreau, portarul pînă mîine nu se trezește, e blînd și surîzător ca un dulău bătrîn. A rîs cu poftă iar eu mă întrebam ce a găsit-o de are chef să stea de vorbă cu mine ; m-a tras de mînă și ne-am așezat pe-o bancă. Mă uitam pe furiș la genunchii ascuțiți, peste care luceau ciorapii bine întinși, cu pătrățelele lor ce vibrau, amețindu-mi privirea. I-am spus ce mai e pe la școală și am întrebat-o de ce a plecat.

— Directorul ăsta... s-a strîmbat ea.

Ca să-i fiu în ton i-am spus că într-adevăr, nu mai are nimeni voie nici să glumească.

— Iar ofticoasa asta care a venit ca model, am auzit că pozează numai îmbrăcată ; s-a isprăvit cu anatomia corpului ! Acum vă dați seama cît valoram eu...

— Da ! am fost de acord ca să-i dau mai multă satisfacție, iar prin corp luneca ceva unsuros, fierbinte ; suflarea acelui spirit gîdila fibrele cărnii.

Ochii întîrziau pe trupul femeii, îi știam fiecare părticică, dar atunci, dezbrăcată pe podium ori pe scaun nu mai atîța pe nimeni. Acum cînd ocrul fierbinte al pielii mișuna viu sub ciorapul rubțire, cu ochiuri rare, istorisind taine și întîmplări despre iubire, acum te amețea și-ți

era imposibil să crezi că o vei mai vedea vreodată. Acum tremurai, iar aerul îți ieșea fierbinte pe nări zăvorît atîta timp în adîncul plămînilor, pe vetre inchizitoriale.

S-a ridicat brusc, iar cînd s-a aplecat să ia un inel ieftin de jos, i-am văzut picioarele goale, provocatoare, pînă sus, și am simțit că o mînă nevăzută mi-a ars ochii cu o luminare aprinsă, albă. De parcă intenționat și-a lăsat genunchii dezveliți, înainte, ca să strecoare în mine fiori de iubire și revoltă înăbușită, cînd s-a așezat din nou alături, a tras insistent de fustă, întinzînd-o la maximum. M-am scuturat de nălucile dăruirii totale și, trist, obosit, m-am întors la obișnuita-mi stare de apatie. Se mohorîse. Căzuse pe gînduri, cu ochii larg deschiși, fără a clipi.

— Ce vi s-a întîmplat ? am întrebat-o, ridicîndu-mă hotărît să plec.

— Mai stai ! m-a rugat, la fel de gînditoare.

Mă auzise, îmi vorbea, numai privirea nu vroia să se miște din locul acela în care imobilizase ceva.

— Sînt supărată. Trebuia să mă întîlnesc cu un amic și nu a venit. E a treia oară cînd îmi face figura asta ! De o oră și ceva îl aștept, doar-doar o veni. Și-n ăst timp mi-am imaginat fel și fel de nenorociri...

Va să zică de-aia stă cu mine! Dau să plec...

— Nu pleca ! Ai o treabă serioasă ? Ai mult de învățat ?

— Nu, dar vreau să visez de unul singur. Să intru într-o clasă și să stau de vorbă cu mine.

— Prostii ! a rîs și a făcut un semn a lehamite, iar degetele ei subțiri, lungi, vibrau prin aer, gata să se frîngă. Ți-aș propune ceva : știu că te pricepi la portret. V-am pozat, dar nimeni nu mi-a dăruit o lucrare. Hai la mine și desenează-mă ! Stau foarte aproape de-aici. Am bloc de desen, creion... Nu faci tu asta pentru mine ? m-a privit insistent și rugător de parcă mi-ar fi fost cea mai apropiată ființă. Tocmai acum s-o dezamăgesc ?

A început să-mi urle capul. Un vîrtej stîrnit din asfalt mă împingea înainte, în urma ei, care, hotărîtă de cum rostise ultimul cuvînt, o luase din loc, sigură că voi urma-o. În fond, eu sînt un elev. Scund, cam pirpiriu...

— De ce rămîi mereu în urmă? m-a scos ea din adormirea mea întrucît mi se părea că păşesc ca un adormit. Mergi lîngă mine! Chiar dacă ne-am întîlni cu vreun profesor, n-ar fi o crimă.

Vorbea tare, parcă inadins, s-o audă lumea şi faţa-i strălucea de lumini proaspete, abia ivite din adîncul fiinţei. Am intrat într-o casă mare, întunecată, cu storurile trase la toate ferestrele. Ea a aprins lumina.

— Ziua mă dor ochii la lumina asta, am zis. Lăsaţi să intre aia de-afară! am rugat-o, văzînd că nu ia în seamă ce-i spun.

I-am mai zis o dată. Am înţeles că aşa-i place ei şi am renunţat să insist. Nu mai intrasem într-o casă străină şi mă gîndeam la romanele cu întîmplări groaznice în case ciudate; mă temeam de ce se ascunde în spatele celor două uşi care dădeau în camere unde ne aflam.

— Aş vrea să mă schimb, mi-a spus. Nu, mi-e ruşine de tine, m-ai văzut de atîtea ori... Şi cu gesturi leneşe, întinzîndu-şi corpul, oasele, mîinile, s-a desfăcut pe rînd de fiecare lucru, apoi dintr-un sertar a scos halatul cu trandafiri pe care şi-l punea în pauză prin atelier. Stăteam pe o canapea, iar în faţă, pe o măsuţă, pusese două pahare mici şi o sticlă cu coniac. Îşi strînsese picioarele sub ea. Fumam amîndoi; a început să-mi povestească despre copilărie şi despre părinţi, apoi despre o soră frumoasă ce rămăsese nemăritată.

Sorbea mărunt, cîte puţin, din pahar. Obrajii se înroşiseră, iar lacrimile parcă sfîrîiau pe ei. Trebuia să-şi răsucească şi mai mult trupul pentru a pune paharul pe masă. I l-am luat din mînă să-l aşez pe mileul alb şi am suflat peste scrumul căzut.

— Mai dă-mi puţin, mi-a zis, dă-mi din mîna ta!

M-am rezemat cu umărul de spătarul canapelei şi i-am întins paharul spre buze. A gustat puţin, apoi şi-a lăsat fruntea pe mîna mea. Mi-a gîdilat-o cu genele; i-am simţit ochii umezi, clipind, tremurînd pe încheietura pumnului. Trebuia să aşez paharul, nu puteam să-l ţin sub greutatea frunţii ei. S-a cuibărit lîngă mine. Se făcuse mică, părea un fraged animal care se înghesuia în sufletul meu, de teama unui foşnet de frunză. I-am ridicat capul

să i-l privesc. Mi-a cerut din nou paharul și mă mîngîia cu fruntea, torcînd ușor ca o pisică.

— Mi-e frică ! i-am zis, și sufletul bătea în gît. Dacă vine cineva ?

— Nu vine nimeni ! mi-a apăsat cu mîna pe gură. Nu trebuie să te gîndești la prostii...

Nu știu cît mă gîndisem, însă cu asta mi-a tăiat tot curajul. Îmi dădeam seama că are ceva pe inimă, o mare tristețe.

— Mi se pare că aud pași...

— Sînt ai trecătorilor de pe stradă. Ascultă, am să-mi dau ăsta jos, mă incomodează... să părem în atelier, numai noi... Eu modelul și tu pictorul...

Mi-a pus palma peste gură ; a tras de primul nasture, iar ceilalți s-au desfăcut singuri, dintr-o mișcare, pînă jos. Apoi s-a întins, și-a încordat trupul peste genunchii mei, ridicîndu-și pîntecul pînă spre umerii pe care capul mi-atîrna ca o buturugă.

— Haide ! și-a subțiat ea glasul, tremurîndu-și-l, să-ți văd pielea, tu ești de la țară, te arde soarele printre porumbi, prin grîu... Ai pielea coaptă.

Mi s-a părut că înaintea ochilor mei e chipul de care mă despărțisem pe zi. Mă privea languros, apoi printre pleoapele, întredeschise, zîmbindu-mi complice, cu prefăcută mustrare...

Ne îmbrăcam cu mișcări încete. Ceva ce ocupase un mare spațiu și cîntărise greu, se rupsese din mine. Ar fi trebuit să ne spunem cuvinte multe dar tăceam amîndoi, cu gîndurile în altă parte.

— Bine ! a zis ea deschizîndu-mi ușa. Zici că nu mai stai ?

Mi s-a părut că mă rătăcesc. Nu mai cunoșteam străzile. La capătul uneia, am zărit parcul unde stătuserăm pe bancă. Simțeam nevoia să mă țin de un obiect. În locul acelui gol se instalase o mortăciune. Numai în fața ușii mi-a venit să zburd. Mă simțeam ca un ied. O imensă bucurie ciripea prin mine, punea trupului meu mii de aripioare. Portarul m-a văzut tocmai cînd vroia să se aplece. Mi-a făcut semn, cu mîna, să stau pe loc. Vomita. Am așteptat să termine. Nu-mi păsa de ceea ce-mi va spune.

— A, tu ești ? Du-te !

Am intrat în dormitor și mi-a venit să rîd de Mandravili care încerca să facă o copertă de carte. După un timp, am ieșit s-o văd pe fata de la flaut. Simțeam nevoia s-o văd neapărat. Era în aceeași clasă. Nu studia. Stătea aplecată peste un caiet, peste o foaie complet albă. I s-a părut că miros altfel ?

— Te deranjez ? am întrebat-o, apoi am ieșit fără a aștepta răspuns.

Am intrat în dormitor. Am deschis cartea și am încercat să citesc Gauguin, gîndurile îmi lunecau pe de lături.

O vedeam pe Talida rîzînd, cu ochii mari, cu buzele cărnoase ca două jumătăți de cerc. Trupul parcă mi se topea la căldura unui foc imens. Mă cufundam cu spaimă, într-un somn din care presimțeam că nu voi mai avea șansa să ies, să mă ridic în picioare, printre cei vii...

„Rareori ne gîndim la întuneric cînd sîntem la lumină, și la durere, cînd sîntem mulțumiți dar invers întotdeauna“ spune filosoful.

Vremea venea tulbure. Tata era într-adevăr bolnav. Tot mai des tușea de i se rupeau plămînii. O tuse seacă, interminabilă, ce imita păcănitul tractorului. I se bulbucau ochii în cap și se schimba la față ca omul în primejdie să se înece.

Nu mai auzisem pe nimeni tușind așa. Cu o mînă ce ținea jos, să nu i se rupă operația, cu alta de gură. Slăbise, era o mînă de om ; cînd privea în sus, mi se părea că fața sa se oglindește în stele. Cineva se ținea de capul lui, nu-i dădea pace, punea vorbe rele peste tot, îi ațînea calea. Așa spunea. Pe urmă pleca din nou, cu inima îndoită, speriat, cu ceva trist într-însul, de parcă ar fi avut de făcut ultimul drum. Se oprea de cinci, șase ori în loc, să ne mai vadă. Pleca singur, nu vroia să-l petreacă nimeni... Administratorul Cazan redevenea cel știut. O vreme trecusem nepăsător pe lîngă el. Ba văzîndu-l mirat că am, adică nu mai sînt cel de alaltăieri, îi zîmbeam în față. Dar el parcă știind ce se va întîmpla, sigur că situația tot precară va fi, îmi răspundea ca la un fel de salut, cu dinții lui făcuți din ceapă, lătăreți și, îngustîndu-și

ochii, descîntă pe figura mea „de uricioune". M-a luat din prima zi :

— N-ai voie în nici un pat, nici pe jos !

Adică nu trebuia să repete... Nici dacă lipsea vreun coleg, nu aveam voie să mă ating de patul acela.

— Directorul mi-a interzis — și a vrut să precizeze că bineînțeles nu e vorba numai despre mine.

Îmi urcam în fiecare noapte banca portarului, să dorm pe ea, pe culoar, și o duceam dimineața devreme înapoi. La început am tras tare pe biscuiții cu mac. Erau sărați... Mă plimbam prin părculețul ce însemna foarte mult pentru mine de la o vreme, și rontăiam, cu ochii în toate părțile. Simțeam că n-o să pot termina școala. La o vîrstă fragedă e normal să vezi totul astfel, dar să fii și un sceptic din fire ? Mă gîndeam la sfatul lui Vergiliu — să nu cedezi nenorocirii ci s-o întîmpini cu și mai multă îndrăzneală. Cîte citisem ori auzisem de-astea din gura bătrînilor ? Dar cînd stomacul se zvîrcolește în tine și te doare capul de foame, cum să înveți sau să pictezi ? Mi-am cumpărat apoi cîte două eugenii pe zi. Le înmuiam în apă, se umflau ca buretele și mi se umplea gura de zeamă dulce. Exista la WC un dulap în care femeia de serviciu își punea hainele. Descoperisem pe el coji uscate de pîine. Prin bănci nimic ! Probabil, ca Mandravili erau alții care nu se săturau la cantină. Dar pe-astea de pe dulap nu le lua nimeni. Cum ajungeau ele aici, nu știu ! Le rontăiam în grabă, în cîte un loc ferit. Îmi venea să-l rog pe director să mă ajute. Nu uitasem că greșisem față de el, dar îl știam artist, trebuia să aibă suflet mare...

Citesc din jurnal : „15 aprilie 1964. Trebuie să încep în picturile mele, cînd e vorba de naturi moarte, compoziții, peisaj, mai întîi cu fondul spre a putea ține cont de valori și forme. Totul să se profileze, în deplină armonie, pe fond. Desenul să fie corect. Să înscriu obiectele într-o formă geometrică ; să țin cont de înclinații, unghiuri; spațiu, forma... Cînd trec la valorație, să studieze fiecare părticică, apoi alta, și mereu așa, legate între ele, la un loc să închege „o lume."

Mă simt sleit de puteri, sînt amețit, capul mă doare, ochii mă dor și am senzația că mi se umflă, iar pe stomac

hîrșiie niște gheare... Trebuie să plec, se aude portarul stingînd luminile prin clase. Și mîine aceeași problemă..."

„16 aprilie 1964. De-abia acum, după a treia ședință la o frunză de ghips înțeleg ce înseamnă un studiu. Am trăit zile cînd nu am fost bun de nimic. Nici acum nu sînt, însă tind și caut să mă deprind cu examenul atent al naturii. Trebuie să fiu atent și să mă concentrez asupra motivului pe care-l am în față. Este foarte bine să lucrezi după ghips, să redai materialul... Pune alte probleme. Îmi vin în minte spusele lui Goya... „În natură nu există linii, sau umbra nu se așterne ca să izoleze, ci ca să accentueze existența."

Numai studiile făcute cu seriozitate îți învață mîna și ochiul, apoi simțirea depinde de duhul tău de viață" — spune Tonitza. A fi artist nu înseamnă a ști doar să ții pensula în mînă și s-o mînuiești la întîmplare."

„17 aprilie 1964. Toate după-masa, la școală nu putui să mă explic. Mai întotdeauna cad victima unor îndoieli, a unei nesiguranțe. Cînd vreau să scriu ceva ori să desenez, mă simt vlăguit. Nu sînt în stare de nimic. Plecai de la școală. Acum mă aflu la autogară. Aici mă simt bine. Autogara este liniștită. La început nu era nimeni; acum mai vine cîte-o persoană. Din somnolența mea mă trezi o femeie — femeia de serviciu, să dea cu mătura pe jos și să șteargă; apoi doi oameni gureși își puseră mapele pe masa unde scriu. O vorbire curată, veselă. Mă mut mai încolo. Mă uit la oameni — parcă privindu-i și studiindu-le înfățișarea, desenîndu-i în gînd, pe invizibile planșe, le aflau gîndurile. Unii bucuroși, alții căzuți pe gînduri. Mi se pare că toți, indiferent de unde ar fi, au aflat că soră-mea s-a luat cu Giginâ. Iar mama îmi scrie că o duce bine."

Închid caietul. De mîine ne mutăm cu internatul. Rămîn doar fetele aici. Ne mutăm la internatul unui liceu mare, vestit. Un liceu teoretic.

— Mergi acolo, îmi spunea profesorul de pictură. Vorbesc cu pedagogul Bazigan, îl cunosc, și te lasă el să dormi măcar pe la mansardă.

Ne bucuram că nu vom mai fi controlați de-ai noștri. Oricine, numai ei să nu fie! Aflasem că în curtea internatului există și cantina. Aveam ceva bani. Nu spusesem

nimănui. Îmi dăduse gestionarul cooperativei din sat și-mi spusese, de față cu toată lumea din năuntru, să se știe ce om este el :

— Ți-i fac cadou. Să nu mă uiți, cînd o să ajungi mare, că te-am ajutat și eu.

*

Internatul era în gura pieții vechi. Coborai din centru prin gangul umed cu cele mai bune sucuri, ori pe o străduță cu mici ateliere. Și pe dincolo și pe-aici, pașii o luau înainte, mersul se schimba într-un fel de fugă, fără să vrei. Îmi țineam capul pe spate și, cu pieptul în față despicam mirosul cald și greoi de pește sărat și de brînză învechită. Mirosul acesta părea un fel de vînt liniștit, dar instalat pentru totdeauna între măselele bătrînei piețe. Așezată pe o rînă, în partea dreaptă, oarecum sobră, dar cu inimă ascunsă și cum ? — plină de clopoței voioși — privea pe sub sprîncene, departe, peste panorama pieții, spre liceul așezat pe o culme de deal, clădirea internatului ! Poarta ei aștepta cu oarecare îngăduință : să intru după ce dau o raită prin piață, ca orice curios. La început te întîmpinau florăresele. Te întrebai, ce naiba face lumea cu atîtea flori. Atent ! Atent ! Să nu răstorni vreun coș ! Îmbrăcate în culori vii, țigăncile păreau niște vietăți ciudate printre flori ce zumzăiau de albine.

O turmă de cotarle și de pisici bătrîne își frecau burțile pline de cercurile căzute, ale butoaielor. Și se tîrau alene spre locuri umbroase, fără a privi spre cineva. Sub soarele tînăr, lăptărese cu obrajii în flăcări, cu mișcări aținate de spirite misterioase, ce le ciupeau mărunt cu buzele de lobul urechi, apărau de musculițe feliile albe de brînză, lucioase, trăgînd de mînecă trecătorii, șoptindu-le, chiar dacă nu-i interesa, dar e bine să știe, că brînza aia din putinile nedesfăcute, ori desfăcute, nu e mai bună ca a lor... Nu cumpăra nimeni deși omul arunca privirile sătule spre calupurile mai galbene. Trecea spre peștele proaspăt, pus la gheață, un pic mai încolo... Îmi făceam vînt din zona brînzăriei ca să trec repede printre pescării, oprindu-mi respirația, și mă holbam minute în șir la fructele proaspete. Noaptea, printre aceleași putini cu brînză și butoaie cu pește lăsate fără pază, știindu-se

că nimeni nu-i nebun să fure din ele, mieunau mițele melancolice, altele pregătite pentru atac, lătrau ciinii veniți din Rideasca și auzeai zumzetul imperturbabil și rece al neoanelor mari, vărsîindu-și luminozitatea peste cimentul slinos al meselor, al treptelor de scară și al trotuarelor. Luciri mărunte se adunau în preajmă, dintr-o anume grijă de păstorire, de pe macadamul colțuros al străzii cu somn gîfîit. Turla bisericii „Sfîntul Mitică" istorisea întîmplări despre sfinți cu pofte pămîntești.

Din pragul ușii principale te întîmpina un om mărunt, negricios, cu o față ținută prea mult la căldură, dată cu cremă fină. Purta mustață deasă, fuma cu sete și ochii lui, trecînd rapid prin tine, analizîndu-te scurt, își vedeau de nostalgica lor direcție : unul privea spre liceu, celălalt spre grădina bisericii. Numai cuta dintre sprîncene te amenința ca o suliță înfiptă în fața ta ; te ținea pe loc să afle și cît lapte ai supt de la mama.

— De unde ești ? m-a întrebat repede, și cuvintele mi s-au părut că au alunecat pe un singur fir din mustață.

I-am spus de unde. Ochii i s-au ciocnit la rădăcina nasului și au aruncat pe mine ceva din albeața rece a brumei.

— Îhî ! Și de ce vii la ora asta ? V-ați luat-o în cap că sînteți artiști, voi ăștia...

Am înghițit în sec. Aflasem că ne-au primit cu greu și chiar la mansardă vom fi cazați. Ce era să-i spun ?

— M-am uitat și eu prin piață... Vreau să fac cîteva schițe.

Și-a îndulcit privirea peste piață ; scruta din memorie locuri văzute odată.

— Ai auzit de Sîrbești ? m-a întrebat.

— Cum să nu ? Sînt la cîțiva kilometri de mine, am sărit în sus de bucurie.

— E ! De-acolo sînt eu.

Grozav ! Omul cel mai fioros de-aici era de prin părțile mele ! Cel mai fioros, pentru că din prima seară, dintr-un pumn l-a aruncat pe un haidamac de elev peste trei mese. Am rămas cu mîncarea în gură. Cum poate un om atît de scund să aibă așa putere ? Nici o șoaptă, nici hărpăitul să nu se audă, iar furculițele să nu scoată un clinchet !

— Vino pînă la mine, la cameră, mi-a zis cînd mă ridicam de la masă. Ceilalți m-au privit cu nesfîrșită milă ; înșiși colegii greci, care îl contraseră pe cel de la cantina unde mîncaserăm înainte.

— Acum ? am întrebat.

— Peste un sfert de oră. Ultima ușă la parter, pe dreapta. Am auzit că scrii, mi-a spus potrivindu-și nodul la cravata sclipoasă. Gulerul nu-i cuprindea gîtul, iar primul și al doilea nasture lipseau. Așa încît, limba aceea aurie spînzura peste părul des, inelat, negru, de pe piept.

Și atunci mi-era teamă de el, cu toate că își compusese un zîmbet blînd. Dar cum îi stă unui om negru, mustăcios, cu privire șasie, scund, făcut din mormane de mușchi, cînd zîmbește ?

— Încerc și eu ! am zis umil fără pic de regret. Dar degeaba ! Sînt niște porcării.

— Bă ! Scrii sau nu ? Dacă ar fi porcării ai fi renunțat demult la ele, nu mai pierdeai vremea cu creionul în mînă.

— Scriu ! am strigat eu, revenindu-mi puterile din senin.

— Păi așa ! Și eu scriu. Și să mai știi un lucru : fac și romîna la fără frecvență, înțelegi ? și a dat drumul unui rîgîit pe nas.

Înțelegeam unde trebuia să ajung eu cu aprecierea.

— Să-mi arăți și-ți arăt și eu. Aștia nu scriu ! N-am găsit nici unul ! Au club, sala vecină... am face acolo cenaclu, dar cu cine ? Aștia ar mînca întruna, nu se mai satură. Cică sînt băieți în creștere ! Te-apucă sila, nu alta, cînd îi vezi că înghit mîncarea nemestecată. Faci o baie ?

— O baie ? am întrebat neînțelegîndu-l. Cum adică ? și m-au cuprins frisoanele la amintirea băilor cu profesorul de pictură.

— Baie, mă ! De cînd nu te-ai mai spălat ? Faci baie cu mine !

— Vreau, dar cum să fac baie cu dumneavoastră ?

— Ca dracu ! m-a liniștit el, trimițînd snopi de raze din ochi spre cele două colțuri ale camerei. Doar ești de

la mine de-acolo... Mă speli și pe mine pe spinare, îmi dai cu săpun...

Am început să-l spăl cu o mînă, pe cealaltă o țineam de formă, nemișcată pe spinarea lui, să mă sprijin.

Nu mai văzusem atîta îngrămădire de mușchi ; nu-i stătea cîtuși de puțin bine — scund cum era, cu movilele alea pe el. Mi-a spus să ies pentru o clipă, cît să se spele peste tot. Apoi am rămas eu singur.

*

Încercaserăm să avem mesele noastre, noi cei veniți de la altă școală, însă pînă la urmă am fost nevoiți să ne împrăștiem, după cum găseam locuri. L-am cunoscut astfel, pe un elev care zîmbea întruna. Acolo se așeza și el, unde mă așezam ; mi se părea că pedagogul îl trimite după mine. De noi, „artiștii", nu se îngrijea nimeni pe-aici. Din pricina acelui Sică, nu puteam să stau cu Mandravili. I-am zis o dată. A spus că toate mesele acelea sînt ale lui. Am ridicat din umeri și mi-am văzut de farfurie. Pedagogul părea nepăsător, deși aflasem că mă căutase prin piață. Apoi am văzut cu toții ce este în stare să facă elevul acela, și el străin, venit de la un liceu economic. Mînca mult, era foarte slab. Nu se umfla în burtă, își strîngea cureaua pînă la ultima gaură ; pieptul i se înfoia, se desfăcea ca un evantai. Eu mîncam încet, nu terminam ciorba pînă la felul doi ; trebuind să ne încadrăm în timp, pentru a intra seria a doua, rămînea mai mult de jumătate în farfurie. Atunci, prietenul mă ajuta din cîteva sorbituri. Ceilalți nu lăsau nimic... și nici fetele.

— Mi-e foame !îmi spunea prin curtea înțesată de tomberoane în jurul cărora pluteau colaci de ceață gălbuie.

— Păi nu mîncași ? îl întrebam intrigat că altceva nu mai spune.

— Eu nu mă satur niciodată ! Săptămîna trecută au venit de la ziar, să scrie despre mine cît mănînc. Trei inși. Dacă vreți, mă duceți la „Expres", le-am spus. Acolo mîncam și eu bine, că ei aveau de cîștigat de pe urma mea. Te ducem, mi-au zis, dar mai întîi să vedem dacă meriți, adică să ne facem o părere cît mănînci aici...

Tocmai atunci au venit cîțiva băieți dintre cei ce se amuzau pe seama lui. I-a rugat pe ei să spună, ca să cred eu.

— Mă, ia spuneți cît am mîncat cînd au venit ăia de la ziar ! Hai, că vă dau țigări.

— A mîncat, îmi povestea pe un ton cît mai convingător un băiat, un castron de iahnie de fasole. Dar ține cont, își vîra acela degetul între ochii mei, că dintr-un castron mănîncă patru inși, adică sînt patru porții barosane. Asta cu o pîine jumate. Pe urmă o cană de două kile de cafea neagră și cinci budinci. Le-a mîncat și peastea cu încă o pîine. Nu l-au mai lăsat ăia, nu i-a mai dat nici bucătarul...

— Și ? l-am întrerupt eu, ca să nu-l supăr cumva, ci sigur că ascult un fel de poveste.

— Și nu m-am săturat, dar nici ăia nu m-au mai dus la expres, au zis că-i sărăcesc de bani.

Timpul se făcuse de vară. Trăgeam de ultimele rămășițe ale anului școlar. N-a fost greu să ne obișnuim cu noul internat. De-aici puteam să plec oricînd, sub pretextul că avem specialitate. Dacă n-ar fi fost masa de seară, cine știe cînd ne-am mai fi întors. Deseori ne lipseam de ea.

Mă întîlneam rar cu fata de la flaut. Fetele mîncau în continuare la cantina cealaltă. Îmi zîmbea cu subînțelesuri și își pleca ochii în jos. În penultima zi a plecării ei acasă — noi eram cu practica — ne-am plimbat prin parcul mare. Mergeam pe-o alee. Prindeam momentul s-o sărut, dar mereu ni se părea că ne vede cineva. Și tot amînînd, am ajuns la loc deschis. În fața noastră a apărut pedagogul Bazigan. A vrut să treacă de noi, dar s-a răzgîndit :

— Ia stați așa ! Cine este dînsa ?

Retrăiam clipele de rușine cînd ne prinsese directorul într-o sală. Tăceam amîndoi, cu capul în pămînt.

— Cine, mă ? a strigat la mine de-a răsunat parcul. Cine ești, fetițo ?

— Colegă de-a lui și prietenă ! a răspuns ea cu glas incredibil de subțire.

— Colegă zici ? Și vă plimbați prin desișul ăsta ?

— Nu e nici un desiș.

— Directorul știe ? au sclipit dinții albi de sub mustață în timp ce un fel de rîs unsuros îi împăienjenea ochii.

— Știe cîte ceva. Dar am făcut un lucru rău, rușinos ? Aia de pe-acolo, uite-i cum se sărută, poate că sînt ai dumneavoastră.

— Bineeee ! a zis el apăsat și a luat-o din loc. Ar trebui să vă duc de păr pînă la școală. Dar noroc cu el, fetițo, auzi ? ai noroc cu el, altfel...

Nu am înțeles ce a vrut să spună. Îl urmăream cum rupe frunze de pe crengile lăsate ale pomilor și cum încearcă să pocnească din ele. Fluier, adică îl durea undeva că-l sfidăm și că vorbim cine știe ce despre el, dar o să vedem noi. Nu vorbeam nimic. Ne-am despărțit tîrziu, jurîndu-ne prietenie pînă la moarte.

La internat era zarvă mare. Cum nu mă lua nimeni în seamă, mi-a venit inima la loc și m-am apropiat de gloată să aflu despre ce este vorba. Sică, prietenul care mînca mult, era amenințat să rămînă repetent — și cum a făcut, cum a dres, a ajuns noaptea în cancelarie, a luat catalogul clasei lui și i-a dat foc. Dar își uitase haina de uniformă acolo. Unchiu-său, pedagogul, îi căra lovituri de pumn. Mi-a întîlnit privirea și a zîmbit dureros. Am înțeles că nu trebuie să mai stau acolo.

*

Am lucrat serios în practică, împreună cu Mandravili. Fuseserăm duși la un G.A.S. din jurul orașului, cu mii de stupi. Pomi fructiferi, peisaje splendide. Plecam dimineața cu un autobuz și ne înapoiam pe la prînz să mîncăm la cantina unui alt liceu. Seara, după ce moleșeala din aer dispărea și nici asfaltul nu mai arunca atîta căldură, hoinăream pe străzi pe unde prietena mea obișnuia să se plimbe. Mi se părea că îi aud pașii printre zidurile calde ale caselor curate. Simțeam un gol în mine, mi-era greu fără ea. Totuși, iubirea aceasta nu se compara cu aceea de la paisprezece ani, cînd după ce plecase învățătoarea din sat mi se părea că nu pot să mai respir... Îi povestisem Ilenei, făcusem chiar imprudența de a-i mărturisi că niciodată n-o să mai iubesc atît de grozav. Se întristase, sau așa mi s-a părut mie.

După două săptămîni de pictură — numai peisaj, luam drumul spre casă, emoționat, cu un simțămînt tul-

bure de dojană și rușine, de dor și renunțare, la gîndul că o voi întîlni pe Veronica. Cum o fi rămas cu plecarea, cu înfierea ei ?

— Le-am spus că nici moartă n-am să fac asta, clipea mărunt din ochi, într-o după-amiază cînd ne-am întîlnit întîmplător pe drum. M-a bătut tata, m-a scos și din casă ! Nu știu ce se întîmplă cu el de la un timp. La ideea asta nu cred c-a renunțat, plănuiește ceva... Deocamdată m-a lăsat în pace.

— Nu mi-ai mai scris ! i-am reproșat cu tristețe, adică nu mi-ai răspuns !

— Știu ce-ai auzit ! Nu aveam nici un prieten, și nici nu am. Primeam însă niște scrisori. Imediat a aflat tata. Pînă cînd s-a dat un verișor de gol. Adică tata îl punea să scrie, închipuiește-ți ! ca să-mi facă atmosferă proastă, să mă poată lua și trimite la rude. Au aflat și dirigintele și directorul. Culmea e că primesc în continuare asemenea scrisori, ca să nu-și iasă din formă. Nu-mi mai e rușine de profesori. În rest, creadă fiecare ce vrea, inclusiv tu !

Era sigură că departe, acolo la Apadiva, există cineva care se gîndește la ea, cineva cu gînduri curate. Pe cînd eu...

— Aș vrea să ne întîlnim mîine ! i-am spus. Mîine, prin timpul prînzului. Am multe să-ți spun !

Spre surprinderea mea, m-a privit cu tristețe, lung... Și-a strîns buzele, a clătinat din cap și a vorbit încet :

— N-are rost... și a plecat !

Călca hotărît. N-am înțeles nimic. Am rămas în loc în speranța c-o să se întoarcă să-mi spună c-a glumit. Apoi am început să urc la deal, printre lătraturi de cîine.

Melentina era la poartă, singură. Cînd m-a văzut, a intrat în curte. A fugit de mine ! Taica Iacob trebăluia printre stupi. Cum să mă înapoiez tocmai de-aici, cînd lumea știe unde merg ? Lumea era sigură că el mă întreține la școală, pe punga lui.

Am pornit-o încet, spre casă. Prin dreptul lui Giginâ am grăbit pașii, să nu mă vadă soră-mea. Nimic ! Era tăcere de mormînt, nu numai la ei, ci la toate casele din jur. Se înserase. În preajma casei, am auzit-o pe mama cum o certa pe bunică-mea. Am rămas în drum, sub luna ca

sticla. Cîțiva puștani fluierau la o poartă. Aș fi vrut să merg pe la cineva. M-am gîndit la fratele lui tata, el mă scăpase de două ori de la moarte. Nu era la casa lui, ci năpustit într-o coșmelie, făcută mai la vale, unde aveau un petec de pămînt. O însăilaseră acolo, să nu li se ia „fața de linie", dar trebuia să locuiască un suflet înăuntru altfel... Vederea îl lăsase. Tușea adînc, cu clocotiri în gît, ca tata. Terminase de mult cu Bucureștiul. Acum, nici nevasta nici fetele nu-i dădeau să mănînce. „O să ajungă ca Tolea ! „zicea cîte cineva vreunuia care o ducea rău cu ai lui. Devenise proverbial. Auzisem că își gătește singur. L-am întrebat cum de-i iese lui sînge în miezul mămăligii, întrucît toată lumea vorbea uluită, speriată, sigură că numai lui se arată semnul rău care paște satul, pămîntul...

— Nu știu ! mi-a zis ștergîndu-și minute în șir ochii care clipoceau. Pun apa, sarea, mălaiul, cum se face mămăliga, de, pe urmă, cînd dau să tai cu ața, mustește de sînge. Toată lumea a venit să creadă și să vadă.

— Nu ți-e urît să stai singur aici ?

— Urît ? Nu ! Păi unde să mă duc ? Îl mai am pe Gică, stăm toată noaptea de vorbă.

Gică era un pitic, rămas fără părinți și fără frate, ajuns la patruzeci de ani. În obraji, în zbîrciturile lor, intrase și se pietrificase pămîntul, nu era chip să se mai ia cu ceva.

— El singur, eu singur... a moțcăit din cap. N-ai o țigară ?

— Am. Tot așa le fumezi ?

— Tot. Că țin mult din ea. Mă scol noaptea și fumez, rod tutunul între dinți.

Vîra țigara pînă la jumătate. O ținea udă în colțul gurii, unde rămăsese carne vie, iar zoaiele maronii, scurse din ea șiroiau pe barbă.

— Mor ! mi-a zis. Simt că mi se apropie ceasul. Atît aș mai dori : să-mi repare cineva ochelarii ăștia la oraș ! I-am rugat pe toți care au venit pe-acasă, dar nu mi i-a luat unul. Și să mănînc sarmale din semințe de dovleac ! Boala mea, moartea mea !

I-am luat ochelarii și i-am spus mamei de sarmale. Bunică-mi atît i-a trebuit. A început să țipe ca un copil

care nu mai are răbdare, că vrea și vrea sărmale! Mama a deșertat dintr-o copaie mică, în care frămînta azima, semințele de dovleac uscate și ne-am apucat amîndoi să le curățăm. Număram sîmburii. Pe la miezul nopții se strînseseră vreo doi pumni. I-a zdrobit cu maiul într-un capăt de piuă, pînă s-au făcut ca făina.

— Asta era mai greu! a suspinat ea. Mîine călesc ceapa, orezul, pun cimbrul... Mai rămîne cu varza! unde găsim foi de varză? Știi unde? — a tresărit ea ca o fetiță —, Titina are, ea ține varză și vara, că e răcoare în pivniță. Așa că pe mîine.

— Pe mîine! am zis, bucuros și am întins gîtul s-o sărut.

— Să vedem! s-a reîntors la ce avea pe suflet. Tac-to scrie că nu mai are nici o putere. Îi mănîncă frate-tu banii. Cîte zece lei, cîte un pol pe zi... ăștia sînt. Mi-a spus mie un om din Nisipași. Îl sperie, auzi? Zice: Bă, dacă nu-mi dai, te spun la Miliție, și el îi dă de frică.

Se făcuse tîrziu. Peste cîteva case, încolo, nu puteam să ghicesc la cine, înainte cunoșteam cîinii cui sînt după lătrat, urla unul. Începea să latre și sfîrșea printr-un prelung plîns. O clipă tăcea. Apoi o lua de la început.

*

Dimineața, pentru că mama, luîndu-se cu alte treburi, ar fi fost dispusă să renunțe la sarmale („le fac eu altădată") am prins curaj și m-am dus la Titina, soția pădurarului. N-o mai văzusem nici pe ea, nici pe el de mult. Îmi rămăseseră în amintire fața fălcoasă a fetii lor, buzele groase, uriașul piept ce ducea drumul pe sus. De cîte ori storceam tubul de roșu permanent pe paletă, îmi aduceam aminte de culoarea obrajilor ei.

Cînd am intrat pe poartă — Catela m-a poftit în curte-mirată, borborosind ceva; pădurarul tocmai scotea un șobolan de coadă din putina cu varză. L-a aruncat la picioarele mele de silă, și de frică, unde a nimerit mai repede. Șobolanul mare, umflat și probabil bătrîn, nu a fugit, ci stătea așezat pe labele din față ca un motan. Părea răpus de un somn rău. Măgureanu a luat o cazma dintre lemnele așezate în picioare, sprijinite de bucătărie și, călcînd pe vîrful picioarelor să nu-l sperie, l-a lovit cu

tăișul după ceafă, apoi a apăsat puternic, lăsîndu-se cu toată greutatea pe coada cazmalei. Șobolanul a scos un chițăit ascuțit, s-a răsturnat sub tăișul rece și a încercat să muște fierul.

— Tocmai după niște varză venisem, am vorbit ochilor lui holbați și tulburi, de om veșnic beat.

A întins mîinile în lături, ridicîndu-și umerii și împingînd capul înainte, spre putină.

— Da stai ! VenișI pe la noi și vrei să pleci așa de repede ? Tac-to ce mai face ?

Am clătinat din cap : adică și așa, și așa ; cînd mai bine, cînd mai rău.

— Cred c-am s-o iau după el, a zis. Mă duc și eu acolo.

A văzut că sînt nedumerit :

— Nu știi ? Nu știi ce mi s-a întîmplat ?

Nu știam. Ale mele nu-mi spuseseră.

— Am fost și la „mititica". Fă, ăsta nu știe, Titino ! a rîs răgușit, în timp ce fii-sa îi făcea semne, cu mîna la gură să nu mai scoată un cuvînt.

A tras o înjurătură și a început :

— De Lăsata Secului, acuș doi ani. Vine finu pe la mine cu plocon. Scurt. Ți-o spun scurt. Era cu nevasta, cu copiii. Ne-am luat cu beutura și trecurăm la joacă, la bancuri. Venise cu pușca lui. Pădurar și el, că-l știi. O iau și-i zic în glumă : Floricele, te împușc dacă mai îmi zici de femeie. „Trage zice, că n-are nimic pe țavă !" Mă fac că trag. Da, poc ! Și-l schilodesc mă, auzi ? ! Avea cartuș pe țavă ! De față cu nevastă-sa și cu copiii ! Acum gîndește-te, cum dracu era să-l schilodesc tomna pe finumio ? Fonctia mea de pădurar s-a dus ! Uite, fii-mea dă în clocot. Umblă fiartă dupe băieți, a pus cartea în cui

Ea se așezase pe un lemn și rîdea. Se strîmba la el, să cred că n-are dreptate. Nu mi se părea urîtă, dar avea ceva de sălbăticiune pe chip. Semăna cu bărbații ăia fălcoși ce se învîrt mereu pe lîngă femei ca niște tauri cu carnea într-un cutremur continuu. Privirea ei însă, colțurile gurii provocatoare, gata de ceartă, te sfătuiau fără voia lor să fii prudent, deși un duh rău te împingea în raza ei de fierbințeală. O priveam pe furiș, aținat.

— Aș vrea să-i mai arăți tu pe ici, pe colo, cum ai făcut cu a milițianului. S-o mai pregătești zic...

Nu puteam să-i dau un răspuns pe loc. Dar acasă, mama mi-a spus :

— Aia e fată de măritat, mă mumă. Cine știe ce face cu altul și cade beleaua pe tine. Cred că belitul pădurii asta urmărește.

Era duminică. Bătrînii obișnuiau încă să se adune la cîte cineva în poartă, rezemați în ciomege, și acolo să cumpănească împreună, să cearnă, să comenteze evenimentele... Nici ploaia, nici viscolul nu reușiseră să zădărnicească acest obicei al lor. Acum fugeau pe lîngă mine, săreau peste bulgări ca boii bătrîni, albi, deșirați ! Nu avea nici unul vreme să-mi spună ce se întîmplă, unde se duc.

— Zice că fata Cotorboaii a făcut un copil cu bot de cal ! m-a lămurit o femeie care rămăsese în mijlocul drumului, cu mîinile încrucișate pe piept, neavînd curaj să meargă acolo. Veni azi de la spital cu pocitania.

A căzut pe gînduri în timp ce-mi vorbea, apoi, cuprinsă de frisoane, scuturîndu-se de cîteva ori, a intrat în curte drăcuindu-și cîinele.

— Ce este, domn' perceptor ? l-am întrebat pe acesta care ceruse un urcior cu apă și se tot clătea prin gură sub un frasin, în dreptul prietenului meu șchiop.

— Pe dracu ! zice. M-am îmbătat azi-noapte cu unul.

— Nu despre asta e vorba, m-am grăbit să nu creadă că rîd de el, ci despre lumea care fuge încolo. Aud că a Cotorboaii a făcut un copil cu bot de cal...

— Eu am făcut unul cu cap de drac !

L-am lăsat să-și vîre degetele pe gît.

— Am auzit și eu ! s-a închinat mama. Dar n-am văzut. Lumii așa îi turuie gura, c-o fi, c-o păți... că e drac, că e cal... Pînă una alta, hai să vedem ce-om face cu sarmalele ăstora.

Pînă una-alta — ceea ce însemna că în curînd o să se lămurească. Dar nu am mai auzit pe nimeni discutînd. Ori de cîte ori am întrebat, s-a pus tăcere. Păreau a fi înțeleși să nu mai vorbească nimănui, în special celor plecați să învețe ori să trăiască în altă parte. Aștia nu mai erau de-ai lor, de-ai satului. Cum să împarți o bu-

curie sau o tristețe cu unul care cum a pus piciorul în autobuz a uitat totul ?

Vara era secetoasă. Aerul se înnegrise. Lumina soarelui părea umbra unui incendiu imens. Porumbul galben, mic, se topea la o palmă deasupra pămîntului. Ți-era teamă că iei foc mergînd prin soare. Nu-ți venea să ieși din casă, unde cel puțin îți lipeai nările de un perete răcoros, sau turnai apă pe tine. În pădure nu era chip să te ascunzi. Mai rău te îneca, se lipea de piele uscăcinea.

Pe o asemenea arșiță ne-am pomenit cu frate-meu acasă. Negru, subțiat, cu dinți negri și cu ochii moleșiți. Lucra la drumuri și poduri.

— Ce e mă, Ștefane, cu tine ? l-a întrebat mama, clipind des din ochi, sigură că i se adeverise o presimțire care stăruia de mult în gîndurile ei.

— Am venit că mi-era dor de casă ! s-a grăbit să răspundă ca să amîne adevărul.

Ochii i se umpluseră de lacrimi. Și-a întors capul în altă parte, să nu vedem, însă pentru noi era limpede că are ceva pe suflet.

— Ce ai mă ? l-a întrebat mama văzînd că nici de mîncare nu-i arde.

Nu a răspuns ; astfel neliniștea noastră se accentua. A fumat țigară de la țigară, pînă s-a lăsat seara ; punea întrebări vagi la care nici nu mai aștepta răspunsul. Gîndurile-i fugeau în altă parte.

— Nu stau mult, a zis. Mîine, la prînz, plec. Am venit să vă văd. Mă duc s-o văd și pe Lina, că e soru-mea. Îmi vine să intru în pămînt cînd mă gîndesc cu cine s-a măritat, dar acum ce să mai facem ? Să mă duc s-o despart ? Aș putea. Da, ar zice lumea : Veni ăla de la București și gata ! Că în afară de ea nimeni n-a fost de acord. Dar bărbat-so ăsta, n-o fi și el om ? Acum, că e nițel cocoșat...

A dormit frînt de oboseală ; noaptea a trecut fără să ne săturăm de vorbă cu el. Pe sub prînz, cînd mai era puțin pînă să plece la Răscruci, să ia autobuzul, a spus :

— A venit peste tata, acolo, pădurarul ! N-avem cum să-l mai scoatem, și cămărița aia seamănă acum cu o cocină ! Stă ca porcul acolo, pădurarul ăsta, cu sticla lîngă el !

Crezusem că Măgureanu glumește cînd îmi spusese ce are de gînd. Am rămas ca trăznit. Erau din același sat, „flăcăiseră" împreună — iar acum dădea năvală peste tata.

Mamei nu-i mai tăcea gura. Se făcuse timpul de plecare și nimeni nu pusese limba pe-o firimitură. Intrat, apoi, în panică, frate-meu a luat cîteva guri de țuică. A spus :

— Ziceam să mă însor cu asta a lui Gîră, da aud că s-a măritat, a dracu' ! O știam cuminte, că putori sînt destule...

— Păi de ce, de ce nu i-ai scris și tu ? l-a învinuit mama. Că toți băieții i-au scris. Pe urmă știam și io ce să fac. Acum o să-ți mănînce femeile banii, că așa e la oraș.

— La' că știu eu ce să fac. Nu sînt fraierul ăla... Ahă... dar... Și i s-au înnodat lacrimile în gît.

Ne-am îmbrățișat în grabă și a dat drumul la picior, ca să nu avem timp să ne ținem după el. L-am strigat să aștepte o clipă, vream să-l duc pînă în vale, la Răscruci, să-l caut și pe domnul Florea.

— Te bat mă, tu n-auzi ? Te bat dacă te iei după mine ! Lasă-mă în pace !

Dar cum să rămîi în loc, să petreci doar cu privirea un frate ?

*

Prea repede trecuse vara, cu vacanța ei mare ! Lucrasem, dar o neliniște grea umblase, se tîrîse prin mine. Veronica fusese trimisă cu de-a sila la București, pînă-n școală, să vadă cum e pe-acolo, cum se simte, ce are de zis. Al perceptorului călca în gropi pe drum, ținîndu-se mare, nu era chip să discuți cu el. Apoi s-a închis băiatul în casă ; studia, citea, era preocupat de chestiuni serioase, grave... Fata milițianului terminase cu școala : se măritase. Vrusese ea, o puseseră părinții, nu mă interesa, dar luase unul cu situație, plecat din comună, ajuns bine în București, cu case, nu cu o casă, cu mașină. Numai Catela îmi zîmbea larg. Trecea de cîteva ori prin fața porții mele, cu fusta ridicată în față și lăsată la spate, într-un maieu prin care insistau să iasă sfîrcurile, tari ca

bomboanele. Șleampătă citeodată, talap-talap ! sub soarele lăsat jos ; prin pulberea drumului, de multe ori vijiind cu bicicleta, sprințară ca o căprioară grasă căreia nu prea-i stă în fire să sară peste bulgări și nu peste dîmburi. Îi zîmbeam și eu, ametit de tainice gînduri. Răspundeam zîmbetului ei umed, ea așteptînd să fac un pas, eu neîndrăznind de teamă că aude vreun vajnic tractorist și plec deșelat la școală.

Nu mai era timp nici să mori, zicea mama. Dintr-odată am simțit în nări răcoarea dinăuntrul școlii, deși ochii rămăseseră agățați de crengile dudului din curte. Am dus albia mare în grădină, lîngă paie, să mă spăl pe cap, mi-am uscat părul la soare și am început să-mi fac valiza. Nu mai mergeam ca la tăiere. Așteptam chiar să treacă mai repede noaptea s-o văd pe Ileana, pe Mandravili... Îmi părea rău de mama. Frate-meu îi lăsase o rană în inimă. Tata trimisese ceva bani.

— Măi băiete, mi-a zis Milostivu în timp ce coboram scările, dornic să trag în piept mirosul dulce, parfumat, intelectual al orașului, ia vino la mine ! și își lipise un deget de buza inferioară.

Nu făcusem nimic rău. N-om mai fi cazați la internatul din piață ? încă nu ajunsesem acolo.

— Rămîi pe loc, mi-a zis cînd a văzut că trec pragul să intru în cabinet. Tu scrii versuri, așa-i ? În vacanța asta ți-au apărut cîteva în revista de-aici. M-am interesat și mi s-a spus că sînt scrise de-un elev de la liceul nostru. Tu ești ! Frumoase ! Bravo ! Am o idee. Eu sînt compozitor. Ce-ai zice să scrii versurile și eu să le pun pe muzică ? Coruri pentru copii...

M-am îmbătat în cîteva secunde.

Mi-a vorbit despre tematică, despre măsura versului... versuri simple, pentru elevii de la clasele mici. Am început chiar în ziua aceea să scriu. Dimineață, i le-am arătat cu înfrigurare. Le-a citit cu un zîmbet pe față. N-a zis nimic. Le-a vîrît în buzunarul hainei, dăruindu-mi un mersi nazal. I-am spus lui Mandravili; în culmea fericirii că directorul s-a împăcat cu mine iar Mandravili a slobozit un chiot păsăresc, m-a bătut pe umăr că sînt omul directorului, unicul caz fericit din toată școala... Treabă care nu a fost cîtuși de puțin așa, întrucît a

treia zi, întîlnindu-mă pe scări mi-a ordonat să mă tund la zero. M-a privit cu obișnuita-i strălucire de iris directorial, m-a întrebat ce-i cu mine de nu sînt la cursuri. N-am avut timp să-i spun că s-au terminat orele ; mi-a ridicat șapca și smotocindu-mă de părul din față — păr năduşit și unsuros, mi-a zis scurt :

— La frizer ! Zero ! Ai înțeles, băiatule ?

M-am învîrtit ca rața în loc ; nu-mi venea să cred că mie-mi vorbește și-am așteptat să-mi mai zică o dată.

— La frizer, am zis ! Și la zero ! Marș !

Am mărșăluit ca un soldat bleg, zvîrlit din cazarmă în mijlocul mulțimii, iar la întoarcere mi se părea că am un cap mic, mic — și calc în strâchini ! Cum să mă arăt prietenei mele ? Nici măcar nu apucasem s-o întîlnesc. Se rîdea cu poftă pe seama mea, iar colegii mă strigau : „Poete !" Dar tuns la zero am avut satisfacția de a-mi auzi versurile puse pe muzică, la Filarmonică, unde am fost obligați să mergem și noi, plasticienii ! Aș fi vrut să plec din sală. Aveam impresia că nu mai înțeleg nimic, surzesc, însă, cînd să mă ridic, o mînă a apăsat pe umărul meu. Am privit în spate să văd a cui e mîna atît de caldă și ochii mi-au fost amețiți de scînteierea lentilelor de la ochelarii directorului ! M-am ridicat hotărît să-l înfrunt. S-a încruntat la mine ; m-a tras de mînecă. M-am smucit și eu spre marginea rîndului.

— Nu mai pot ! am zis de-acolo, cît să mă audă. Fac pe mine !

A strîmbat din nas și mi-a făcut semn să ies repede. Mi-am aprins o țigară în holul Filarmonicii. Fie ce-o fi mi-am zis, doar sînt coautor, versurile mele au fost cîntate pe scena Filarmonicii. Trăgeam fumul cu poftă, în piept, fără a privi spre cei care intrau. Mandravili îmi știa versurile. Îi spusese prietenei mele.

— Felicitări ! mi-a zis ea trecînd grăbită, surîzătoare. Părea supărată. De ce ? Dar în același timp dispusă să mă ierte. Am simțit că zbor.

*

Am ajuns din nou la internatul din piața veche. Aici, pedagogul mi-a citit poeziile lui scrise în stil Goga. Prea puțin pentru ambițiile lui mari. Îmi plăceau, lucrase mult

la ele, se vedeau că sînt scrise de un poet, deși figura nu i se potrivea. Mai văzusem scriitori în carne și oase doar la cenaclu. Nu mă așteptam să fie frumoși ca niște zei, dar fața ăstuia mi se părea că n-are nici o legătură cu poezia. El era foarte exigent cu încercările mele. Mă bucuram, doar era filolog, pretențiile lui erau justificate...

Terminasem cu banii de mult.

— Nu pot să te culc în dormitor, mi-a spus pedagogul. Dar mai am cîțiva ca tine pe care-i țin în altă cămăruță, la mansardă. Le-am dat cîte șase pături de fiecare. Îți dau și ție.

Sus pătrundea zăpada printre scînduri; ne trezeam ninși, cu obrajii amorțiți, nu mai simțeau degetele cînd îi pipăiam. Păturile grele mă striveau.

— Te iau cu mine în cameră, mi-a spus după un timp. Dormi cu noi, îl conving eu pe colegul nou venit, dar dimineața te scoli la cinci jumate. Încuiem și nu mai dai pe-acolo decît tîrziu, după ce le dau ăstora stingerea.

— Dar ce se va întîmpla la școală? Se vor întreba unde dorm eu.

— Vorbesc cu directorul, îl cunosc, a venit de cîteva ori să se intereseze de voi. E un timid și tocmai pentru asta se poartă așa; vouă vi se pare dur, dar are un suflet nobil... Apoi, gîndește-te, ce s-ar întîmpla cu fetele care se consideră artiste ca voi... dacă ați fi lăsați de capul vostru...

Într-un fel îi dădeam dreptate.

— Dar de ce m-a tuns, domnule? l-am întrebat, purtînd încă expresia de mirare pe chip.

— Păi asta e! s-a amuzat el, rîzînd ca un tenor. Ca să-l respecți, să nu ți-o iei în cap că scrii pentru el. O vorbă bună, o singură vorbuliță dacă-ți spune, să ți se pară miere. Restul nu mai contează, se anulează, uiți ce ți-a făcut pînă atunci...

Așteptam vorbulița aceea, deși eram fericit că dorm în camera pedagogilor. Pictam în clubul în care intenționa să înființăm un cenaclu și încercam să scriu.

Într-o seară ploioasă și tristă, una dintre serile ce se pot ține minte pînă la moarte, pedagogul mi-a spus că a venit profesorul de pictură la poartă și mă așteaptă acolo.

— Nu vrea să intre.

Nu credeam să fie profesorul de pictură, deși știam că se cunosc. Cînd l-am văzut, mi-a venit să-i sărut mîna întinsă să dea noroc cu mine.

— Nu cu asta, a zis, adică nu cu mîna stîngă. Cu mîna dreaptă vreau. Lasă-mă s-o apuc eu !

Nu înțelegeam nimic.

— Vin de la consiliul profesoral, să știi, mi-a spus cu glas tremurat. Pînă acum m-am ciorovăit cu ei. Ești cel mai bun, măi ! Ești cel mai bun elev al meu ! ține minte ce-ți spun în clipa asta. Și le-am spus-o, cred, de zece ori. Aveam grecii ăia. Ei bine, am zis, dar gata, băiatul ăsta a muncit ; s-a chinuit dar a învins. Ți-am obținut bursă, măi. Se încăierau pe ele, erau prea puține. Să fii fericit ! Și știi cine a ținut cu tine ? Știi ? Directorul. Eu am strigat numele tău și directorul a zis de prima dată : Da !

*

Venise primăvara, mama noastră, și luase zăpada de pe coastă. În lumina curată, printre pomi înfloriți, lipsit de griji, sufletul îmi era ca un fluture. Se făcea seară, tăiasem grădinile de-a lungul, dar nu întîlneam pe nimeni. Am avut impresia că trăiesc un vis cu ochii deschiși. Trecusem de casă, se vedea că e încuiată și o luasem la deal, să întîlnesc picior de om. Luna era cît acoperișul unei case — îmi ținea calea. M-am întors înapoi. Mersesem încet, mă oprisem în dreptul fiecărei case. Am avut presimțirea unei întîmplări ciudate, ce se rupe de lumea obișnuită. Cineva șoptea prin mine că este trecut de miezul nopții. M-am întors acasă ; nu se vedea nici o lampă aprinsă, însă o zare luminoasă, peste sat, ca lumina unei flăcări ascunsă de deal, se arăta departe, după ultima casă a satului. Am mers într-acolo. Ființe mici se țineau după mine tropăind ușor, vorbind încet în limba lor.

Lumea era strînsă la marginea satului, la hotarul cu pădurea. Privea netulburată în sus, ținînd cît mai bine

lumînarea în mînă, să nu aprindă haina cuiva, să nu ardă cu flacăra în jos. Aflam că întreaga suflare îl vedea pe Nicolae Alămaru ,îmbrăcat în cămașă albă, de noapte, cum ține de plugul tras de boi albi, cu coarne măgerești, de doi metri. Iar plugul ara pe cer. „Uite-i, uite-i cît de frumoși sînt!" exclamau bărbații și femeile în cor. „Ce brazde mari trag!" Eu însă nu deslușeam nimic. Am strigat-o pe mama, cît am putut de tare. Mi-a răspuns înăbușit, din mijlocul mulțimii ; sigur că nu are cum să pătrundă pînă la mine, i-am spus să stea acolo, că ne-om găsi pe urmă. Am văzut apoi brațele desfăcute să prindă ceva, de sus. Fiecare își închipui că ține cîte o brazdă la piept și pleca fericit cu ea acasă. Rămăsesem doar cu mama.

— Ce faci cu brazda aia? am întrebat-o pe drum, lăsînd-o să se chinuiască singură, pentru că eu nu aș fi putut s-o țin în brațe.

— Ce face toată lumea! mi-a răspuns ușor mirată că nu înțeleg.

— Nu mai știu! i-am vorbit pe un ton plîngăreț.

— O punem lîngă prag, să călcăm pe ea cînd intrăm în casă. Pe urmă, pe poimîine așa, o duc în grădină, pe lotul personal, să sporească rodul pămîntului. L-ai văzut pe Nicolae Alămaru cum plugărea? Ce boi are? De la tica, tatăl meu, sînt cumpărați!

— Da, am zis, să n-o dezamăgesc. Frumoși, albi, cu coarnele de doi metri...

— Boi măgerești, a completat mama, amintindu-și că a copilărit mînîndu-i dindărăt. Cei mai frumoși! Cîntam după ei, toată lumea rămînea așa... Astăzi o să călim varză, mi-a spus, bucurîndu-se.

Era desculță ; s-a lovit de un bulgăre uscat. I-am mîngîiat degetele jdrelite, să nu scape brazda din brațe.

— E bună, i-am spus să uite de durere. Mi-era dor de varză călită.

— Mai am într-un borcan untură de astă-iarnă. Ții minte ce mult îți plăcea cînd erai la noi acasă? A, nu, nu, nu ție-ți plăcea. Soră-ti și mamii. Am s-o chem și pe ea să vină cu ăla la masă, să dăm noroc, să ciocnim un ou...

Soră-mea a venit singură. „Am petrecut", a zis mama, pînă s-a înoptat afară. Soră-mea nu a spus nimic despre cum o duce. A ieșit pe poartă, mică, slabă, aplecată peste

ea însăși, ținînd un tîrș în mînă să n-o muște ciinii. Mă sărutase pe obraji și mi-i șterse cu o mînă aspră, să nu mă supăr că o fi rămas ceva pe ei.

Dimineață trebuia să plec. Nu am putut nici eu , nici mama să vorbim. Bunica sforăia adînc, parcă s-ar fi străduit să iasă dintr-un pămînt ierbos. Mama ținea neapărat să mă petreacă pînă în vale. Cum s-o fi înapoiat singură prin văi, prin păduri ? Cît de fericită se simțea știindu-mă că mă simt bine, că și-a petrecut băiatul care învață carte !

Retrăiam clipele de la masă cu ochii închiși, în mașină, și binecuvîntam razele soarelui ce răsărise de curînd. Nu știu cînd m-a furat somnul. M-am trezit înghiontit de șofer, să mă scol, că duce mașina la garaj.

Mi-am luat sacoșa cu ouă fierte și, ametit, mi-am învățat picioarele să meargă spre centrul orașului. Apoi am traversat piața veche, ciocnindu-mă de putinile cu brînză, de butoaiele cu pește, de florărese, chiorîndu-mă să văd ce sînt animalele atîrnate în cîrligele centrului de carne, jupuite, date pe-ndouă. Măcelarul ștergea masa de sînge. Mi s-a făcut silă și frică. Mi-am dat cu apă rece, de la o pompă, pe ochi și am pășit pe poarta internatului. Colegii erau la școală. N-are nimic, mi-am zis, mai bine lipsesc decît să intru așa în clasă.

La prînz, cei de la muzică vorbeau numai despre un extraordinar concert ce va fi dirijat de un celebru dirijor francez. Îi ascultam și eu și Mandravili. Spuneau că nu se mai găsesc bilete.

— Am un bilet în plus, mi-a zis profesorul Orzan. Mergi cu mine și cu nevastă-mea.

Mi-era rușine, auzisem că soția sa este șefa spitalului regional. Dar cum să-i spun că nu merg ?

— Vă mulțumesc ! am zis. Cît mă costă ?

A rîs și a început să așeze vasele pentru natură statică. După ce am terminat ședința de lucru, mi-a spus, și au auzit toți, la ce oră să-l aștept în fața Filarmonicii, la intrare.

— Să fii acolo, auzi ? Că dacă nu te iau de mînă, singur nu intri de rușine.

Nu i-am luat bine seama soției sale. Orchestra m-a plimbat pe sus tot timpul, mi-a pus aripi mari, de vultur.

Profesorul vroia să-l vadă de-aproape pe dirijor, să mergem după el...

— Că prea e mare !

Am așteptat. Îl conduceau dirijorul Filarmonicii și încă doi, trei instrumentiști. Ne țineam și noi în urmă-le, profesorul îndemnîndu-și soția să meargă mai repede.

În fața sobrei clădiri — un individ cu haine rupte, încălțat în cizme, cu o bască veche, trasă pe urechi ca o căciulă, cu pantalonii lăsați pînă la genunchi.

Nu se auzea nici o șoaptă. Lumea îl ocolea înspăimîntată.

*

Visam să fac pictura de șevalet, această secție mă interesa pentru facultate. Îmi plăcea sculptura, mi-era drag profesorul, dar aceasta, pentru mine, ținînd seamă de efortul fizic... Oricum învățam lucruri deosebite de la tînărul profesor, entuziast, prieten al nostru.

Într-o zi ne-a îmbrățișat pe fiecare în parte și ne-a spus cu glas solemn că i s-au aprobat actele să plece în patrie. Să se întoarcă acasă ! Rămași fără el, ne era urît să intrăm în atelier. Plecarea profesorului însemna un mare și fericit semn pentru colegii greci. Se vor întoarce și ei după terminarea Institutului, cu o diplomă, gata să facă artă. Nu mi-i imaginam plecați, rupți de aceste locuri. Stătuserăm atîția ani împreună, visaserăm, deschiseserăm expoziții în holul Filarmonicii, ne înfoiam ca niște curcani prin fața lucrărilor, prefăcîndu-ne că nu vedem vizitatorii.

De față cu lumea adunată în fața lucrărilor noastre, lîngă portretele cu oameni din satul meu, profesorul de pictură mi-a zis tare :

— Ei, vezi ? Vezi ? Îți mai aduci aminte ? Ce-ți spuneam eu ? lucrează, mă, că te las repetent. Vezi, vezi ? Mi-ai ascultat sfatul... ai făcut cum ți-am zis...

Pierit de rușine, nădușisem sub mîna lui. Vedeam numai guri deschise, rîzînd, dinți dezveliți, dîndu-i dreptate, privindu-mă ca pe un caraghios, cu ochii îngustați, a neîncredere.

Cînd să plec, mi-a vorbit :

— Azi e duminică. Te duci la cantină ? Te duci, că vă dau ăia niște curcani fripți. Te duci, mă, chiar vrei să te duci ?

— Păi ce să fac ? l-am întrebat mirîndu-mă cum poate să pună o astfel de întrebare.

— Nu te duci de loc ! Mergi pe la mine astăzi. I-am spuse nevestii-mi că te iau pe la noi. Vrea să te mai vadă... Vorbim, ascultăm muzică...

Mi-era rușine să stau cu ei la masă, să mă așez într-un fotoliu, să răspund la cine știe ce întrebări. Dar mi se încleștase gura.

Avea sute de discuri. Acum îmi dădeam seama de unde știe atîtea, de ce nu mai termina discuția pe teme de muzică „grea" cînd se întîlnea cu cîte un profesor de la Filarmonică. Am ascultat multe discuri. Cred că numai dacă lua casa foc s-ar fi clintit de pe locul lor — și pe chipuri li se adunaseră atîta împăcare și mulțumire... Nu știu cum am mîncat, de teamă să nu pătez fața de masă, să nu răstorn ceva. Mă simțeam însă bine, se comportau firesc, el și-a luat niște pantaloni de purtare, o cămașă obișnuită. Doamna mă îndemna să iau din dulciuri și mă întreba din cinci în cinci minute dacă mă simt bine. Într-un tîrziu am avut impresia că întinde mîinile să mă mîngîie. Mi-am dat capul pe spate. Admirasem lucrările profesorului, știința de a pune culoarea, desenul viguros. Auzisem și mi se întărea convingerea că este unul dintre cei mai buni coloriști. M-am uitat prin albume de artă... La plecare mi-au vorbit frumos, nicidecum cu aerul celor plictisiți, care abia așteaptă să scape de cineva.

— În fiecare duminică am să te iau la mine, mi-a spus la școală. Mănînci la noi, dă-o încolo de cantină... Ne uităm în albume, ascultăm muzică...

— Mi-e rușine, i-am spus. N-aș fi crezut niciodată.. vă mulțumesc ! Și vă rog să nu mă mai chemați.

— Nu se poate ! Te iubim, de-asta te chemăm, altfel...

Mă întrebam cum arăt eu față de ceilalți. Am mai fost de două ori. Mi-a dat uleiuri, o pereche de pantofi cu piele atît de groasă și tare încît abia puteam să-mi îndoi talpa piciorului.

Ultima oară, a vorbit doamna :

— Alexandre, am să-ți spun ceva care ne privește și pe noi, și pe tine. Este vorba despre viitorul tău. Dar și dacă nu ești de acord, să nu crezi că ne supărăm pe tine și nu te mai primim pe-aici. Mi-a vorbit frumos despre tine soțul, te-am văzut de cîteva ori... Gîndește-te că trebuie să mergi înainte, să studiezi... Ai văzut cît de greu este să răzbești. Înțelegem că vrei să faci artă, nu? Ai nevoie de oameni care să se intereseze de tine. Noi nu avem copii și ne-am gîndit la tine. Ai vîrsta asta, nu-i nimic. Am vrea să te înfiem, cu consimțămîntul părinților tăi, bineînțeles. Te gîndești, stai cu ei de vorbă și ne spui. E o propunere care ți-ar fi de mare folos. Și nouă poate tot atît de mult.

Profesorul mă privea fără să mă scape din ochi, îmbujorat la față. Da! Cum mi-ar sta să se știe că sînt fiu de profesor-pictor, iar mama este șefa spitalului regional? „Ce sînt părinții tăi?" Păi, să încep: Tata este artist plastic iar mama doctor... Ce ar zice lumea din sat? Dar ai mei? Eu ce zic? Vrei? m-am întrebat tare, pe o stradă aglomerată, mergînd în urma unui mort. Vrei? m-am întrebat încă o dată. La urma-urmei totul depindea de mine. Nu mi-ar fi stricat să stau într-o casă mare, într-un oraș frumos...

*

Pentru o vreme eram ocupat cu Olimpiada de Limba română. La început, profesoara Avram mă sfătuise cu vorbă bună să particip, apoi văzînd că bat în retragere, m-a obligat. Adică mă număram și eu printre elevii școlii noastre care pot să participe la olimpiadă, ca dovadă că se muncește cu noi. Nu se mira nimeni din clasă, totuși călcam cu un aer de vinovăție, stingherit. Parcă făceam cuiva un rău. Mandravili era fericit, Calambacos și Carababa, sceptici. În momentul cînd s-a șoptit că am luat premiul întîi pe oraș, adică îi întrecusem pe cei de la liceele teoretice, Calambacos m-a lovit de cîteva ori în cap, cu vîrful a două degete, în semn de bravo. M-au felicitat profesoara de română și profesorul de pictură, iar directorul mi-a răspuns dulce la bună-ziua. Auzeam însă că în consiliul profesoral m-a lăudat și el. Apoi s-a întîmplat să iau și pe regiune premiul întîi. De data aceas-

ta s-a făcut un careu și am fost felicitat împreună cu alții care luaseră și ei la alte obiecte. Am primit ca premiu romanul „Întunecare", cu ștampila școlii sub rîndurile scrise citeț de o mînă necunoscută. A vorbit directorul, a pomenit, și nu aș fi vrut atunci, acolo, cîte ceva despre eforturile mele. Numai că a treia zi, drept recunoștință, întru încurajare pentru faza națională, nota mea a fost 4 (patru), la Limba română. I se păruse profesoarei că vorbesc prea mult în bancă ; glasul meu stăruie în urechile ei, deși nu făcusem altceva decît să-mi adun niște cărți de pe jos. Vedeam Bucureștiul. Am călătorit, împreună cu elevi de la alte licee, într-un Imeseu, însoțiți de un profesor, Racoș, priveam pe gemulețul din spate ce puteam să prind în conul vizual, iar mai încolo mi-a pîngărit privirea pîntecele gol al unei femei care probabil se îmbătase și stătea pe scara unei foste prăvălii, cu picioarele larg desfăcute, în căldură toridă. Semnul că n-o să-mi meargă bine m-a urmărit pînă cînd am reușit să ațipesc. M-au impresionat tramvaiele cu geamurile pline de capete care ne depășeau ori rămîneau în urma Imeseului nostru, hotărît să ajungă cu bine la capătul drumului. Mă simțeam singur, prea puține cuvinte am schimbat cu elevii ceilalți — se uitau cam lateral la mine, nu mai țin minte să mă fi întrebat ceva profesorul însoțitor. Dimineața îmi venea în minte numai chipul profesoarei de română și-i auzeam glasul care-mi dăruise cu atîta repeziciune un patru.

Am spus că-mi vine să vomit, că am dureri de cap și nu m-am mai prezentat la Olimpiadă. M-am plimbat prin parcul vecin cu liceul unde se desfășura concursul. M-am simțit dintr-odată liber... M-am dus la festivitate, curios să-l văd cum arată un ministru. Nu a venit ministrul, dar l-am văzut pe un cunoscut poet. Mi-era frică să respir în preajma lui. Mi-l imaginasem cît un munte după poza din carte, cu privirea plutind peste lume, acolo unde și cerul și pămîntul sînt cîntărite pe o sensibilă frunză de lemn sfînt. Cînd colo, poetul era scund, firav — mă rugam în gînd să nu moară în fața noastră, înainte de a-i auzi glasul.

Întors în orașul care mă pregătise astfel, la cîteva zile am avut norocul de a vedea mai mulți scriitori, veniți din capitală, la invitația revistei locale. Ședătoarea se

ţinea în sala Institutului agronomic. M-au trimis şi pe mine acolo, ca elev bun la română şi care încearcă să scrie. Aici erau mulţi, puteam să-i privesc de pe scaun, să-i aud. Unul citind poezie antirăzboinică a încercat, probabil era un fel de refren, ca în cazul cîntecului — să imite trompeta ; cineva atunci se lansa, era în tînără şi sănătoasă glorie ; iubit, amuzant, drăcos şi cu părul creţ ! Un mare prozator a citit fragmente din romanul cu hoţi şi cuţitaşi, roman ce-i fermecase şi pe tineri, şi pe bătrîni... Au citit şi cîteva poete. A venit rîndul din nou invitatelor şi invitaţilor. Cînd abia începuse să citească un poet cunoscut la vremea aceea, cu un mic smoc de păr alb spre frunte, semn că avea noroc în viaţă oricînd, s-a stins lumina. Pană de curent ! Ceea ce m-a impresionat şi a obligat şi mai mult sala la tăcere, a fost faptul că poetul a continuat să-şi recite lungul poem cu glas de revoluţionar. Nu se încurca deloc ! Carnea se încrîncena pe oase. O şoaptă nu se auzea. Apoi lumina l-a surprins cu un braţ ridicat deasupra capului, spre înălţimi...

M-am întors la şcoală ameţit, încărcat de metafore. Ce rost avea să mai scriu ? Cînd aş termina eu un asemenea poem ?

Îi povesteam acestea prietenei de la flaut, jurîndu-ne credinţă, pe cîte o stradă goală, înţelegîndu-ne că dacă eu reuşesc la Institut, iar ea la Conservator, ne vom căsători în al doilea an. Chiar dacă nu vom reuşi, soarta n-are cum să ne despartă. Dacă are noroc numai unul dintre noi ?

Apoi, ajuns la cămin, citeam din „Donul liniştit".

— E bine, mi-a zis profesorul de pictură, e mare acest scriitor, eu am citit cartea asta în şase luni. Dar te rog, dragă, citeşte-i şi pe Tolstoi, pe Dostoievski, ştii, ştii ? Că nu se poate mă, fără ăştia ! Am cărţile, te aştept.

Citisem Gogol de la profesorul de desen artistic, însă lui îi luasem frica, deşi se ocupa de mine mai mult ca oricînd şi-mi spunea ce cărţi a cumpărat, la ce lucrează, că şi-a schimbat maniera, că va fi un pictor modern...

Într-o zi am ajuns la el. Mă pregăteam să plec în vacanţa de vară şi pierdusem autobuzul. Vream să mă tund frumos, doar pe la ceafă. M-a tras din uşa frizeriei, că nimeni n-o face mai bine ca un plastician, cine are ochi

ameţit. A văzut că nu mai ştiu de mine şi a început să care. Dacă ştiam ce are de gînd, acolo îi puneam crucea.

N-am mai întrebat-o pe mam cum a lovit-o. Plîngea monoton, încet, iar soră-mea se ţinea după noi vinovată. Ar fi vrut să n-o vedem... Coborîserăm în vale, să nu întîlnim pe nimeni. Respiram oarecum liniştit. Parcă mi se luase o greutate de pe inimă. Scăpaseră de el. Seara am încercat s-o îmbărbătez pe Lina.

— Ştiam, a zis ea. Crezi că nu ştiam ce fel de pocitanie este? Dar paică mi-a luat cineva minţile. Paică m-au fermecat surorile lui... Acum nu m-aş mai duce înapoi.

— Să crezi tu! i-am zis în glumă. Te văd mîine-poimîine că-l ierţi...

A început să plîngă. Îi părea rău că se întîmplase asta, nici cu un aştfel de om nu avea noroc...

— Acum, a zis tata, pentru că am venit acasă, hai să uităm năcazul. Aşa a fost să fie! Barim să plec şi eu cu o vorbă bună!

— Nu pleci acum, l-a întrerupt mama. Avem atîtea şi pe-aici! Să facem ţuica întîi, să vedem cu grîul... Uite, cade curtea pe noi! Mai leagă şi tu cu sîrma, cîte-o scîndură. N-ai om pe bătătură, nu te ia nimeni în seamă. Trăiesc ca o văduvă!

— Păi nu mă trimiţi tu?

— Acum te pomeni că începi să-mi strigi că dacă vream, aveam un rost acolo, că...

— Păi da! a vorbit răspicat tata. Sînt dureri, gînduri, neîmpliniri pe care nu le poţi uita niciodată şi pleci cu ele în pămînt.

Era de ajuns pentru mama. Se uita pe furiş la Lina şi ofta; o îngîna fără să vrea.

— Şi cu Bucureştiul ăsta cum mai merge?

— Păi cum să-ţi spun eu? Aşa, punea punct tata — adică: ce mai întrebi, nu ţi-ai dat seama pînă acum?

— Aşa, aşa, nu se dădea bătută mama, dar nu spui că ţi-e mai uşor? Acum copilul are bursă...

— Şi te pomeni că vrei să rămîn acasă! Păi rămîn, am venit cu gîndul ăsta.

— Cu ăsta nu, că toate au un sfîrşit. Cine ştie şi cu bursa asta cît ţine. Oho! Parcă acum ar fi nevoie de mai

mulți bani. Cînd crezi că le ai pe toate puse la punct, atunci să fii mai pregătit ca niciodată.

Tata mînca niște lapte covăsit.

— A dracu burtă ai ! a zis mama.

A ieșit și a început să strîngă lemne pentru cazan. Spunea că avem rînd mîine după-amiază, dar întrase în panică de pe acum. Apoi să facă rost de car, de putini, de vase...

La poartă se aflau Mandravili și Calambacos. Nu era potrivită cîtuși de puțin vizita asta a lor. Unde să ne culcăm atîția ? Făcuseră atîta drum, Mandravili cunoștea locurile, nu puteam să dau înapoi. Îmi era rușine de Calambacos, de căpățînă lui cu început de chelie, cu sprîncene negre, groase „ca ale savantului" îi plăcea lui să spună. Scuzîndu-mă pentru cîteva clipe, i-am lăsat în curte și m-am dus în casă să dereticlo la repezeală.

— Nu stăm mult, mi-a zis Calambacos, ghicindu-mi gîndurile, cu privirea lui scrutătoare. Am plecat așa, ca doi nebuni. Eu am fost cu ideea. Vream să văd cum trăiește un copil lîngă părinții lui, să știu cum se simte fratele meu acum...

Era seară, tîrziu, cînd i-am dus la cazan. La lumina unei lămpi chioampe, prin fumul stricat, abia îl zăream pe tata. Se cam cherchelise. Mama striga mereu la el că nu e atent, uite, pe-acolo curge băutura, ăla — un fel de șef — fură fruntea țuicii, adică spîrtul, cea mai tare... iar tata făcea semn a dă-o-ncolo și mai trăgea cîte un gît, de țuică boalcă, prea caldă, strîmbîndu-se, punîndu-și mîna la gură. Se strîmba dar nu se lăsa — nebărbierit, nedormit, bînd pe inima goală, părea bătrîn. Am gustat și noi din țuică. Era caldă, mi s-a zvîrcolit ca un vierme țepos în stomac. Mandravili și Calambacos îi dădeau înainte și li se schimbase glasul. Vorbeau alți băieți în locul lor. Tatei nu-i venea a crede în ruptul capului că au venit doi greci în satul nostru, la cazanul colectivului — și că ăștia sînt prietenii mei !

— Mă mințiți, zice, dar nu sînteți greci. Grecoaică e cocoana unde stau eu. Adică nu, albaneză ! Adică nici asta, e machedoneancă !

Am plecat de-acolo spre ziuă, colegii mei jurîndu-se pe întrecute că nu sînt români. Mamei nu-i ardea de noi. Nu lăsa ea țuica să se piardă ca să stea de vorbă.

— N-am să uit niciodată figura tatălui tău, mi-a spus Calambacos, cînd să plece la Apadiva. Și cum stătea pe scăunelul ăla, în fum, iar băutura picura pic! pic! în găleată...

Mulțumită că a terminat cu bine făcutul țuicii, mama a uitat de necazul Linii și a început să cînte ca altădată, la secere sau la culesul porumbului. Cînta din cîntecele Mariei Lătărețu, pentru care spunea că și-ar da și sufletul! Atunci am aflat că ea însăși putea fi o Maria Lătărețu.

— Cît te-am rugat! Pe urmă au tras de tine boierii ăia să te ducă să cînți pe scenă, și tu nu ai vrut! i-a reproșat tata.

— Care boieri? am întrebat văzînd că mama vrea să iasă pe ușă.

— Ehe! a dat din cap tata. Stăteam la avocat. Fata lui cînta la Operă. Spunea că n-a mai auzit glas ca al ei, așa de frumos. „Vino, Constantino cu mine, zicea, și o să ajungi cineva! O să ajungi mare." Nu merg, zicea mumă-ta, că eu am casă și pămînt la Piatra. Casă și pămînt, auzi? a rostit în bătaie de joc tata. Ce ar fi fost ea acum?

— Așa este! a adeverit cu tristețe mama. Zicea să mă ducă pe o scenă mare. Păi n-aș mai termina două luni cîte cîntece știu, îi spuneam. „Chiar de-am muri acolo. Constantino, zicea, trebuie să le cînți, să te-audă lumea". Mi-a dat țoale, cîte și mai cîte.., Noi sîntem ai pămîntului, mă! s-a adresat tatei. Blestemați de el să nu-l părăsim. Ai pămîntului ăsta care trebuie muncit. Cîte au văzut mîinile mele! Acum aș cînta, dar de!

— Ai cînta? am întrebat-o. Acum, cu mintea asta, ai lăsa pămîntul?

— Aș! a zis cu toată convingerea. Însă dacă și el, pămîntul, și-ar lua înapoi blestemul. Aș face asta, că știu cum e să-l muncești.

Înțelegeam că e necăjită, că amintirile au stîrnit răutatea din ea.

— Aș cînta la horă. M-aș duce lîngă lăutari și aș zice : Ia mă, voi îl știți pe-ăsta ? Vreau să cînt și eu pentru lumea asta. Da' s-a mai făcut horă ?

— De ce nu se mai face ?

— Cu cine ? Cu mine, cu proasta asta și cu baba Catalina ? Au plecat și lăutarii !

Tata îi făcea mereu semn, cu cotul, să termine cu vorba lungă și să cînte. Atunci am auzit-o :

— Mai dă-l dracu' de cîntec !

Tata a plecat. Probabil lăsase ceva pe-acolo, altfel nu se urnea așa de ușor. Nu știa ce să spună despre fratemeu. Părea și nu îngrijorat, îl crezuse și nu.

— E cam ciudat, încheiase. Nu știu ce vrea. De cînd a venit pădurarul pe capul meu, e ciudat. Iar ăsta zice că el este al lemnelor de pădure, pînă la moarte nu se lasă de lemn. Și a venit aici să le spargă ! Se privesc amîndoi ca mîța cu cîinele, nu-și zic nici noroc.

Tata trecuse ca un fulger pe-acasă. Lăsase în urma lui o căldură uscată, care încinsese rapid pămîntul după o ploaie răspîndită cu ciurul, și care înfierbîntase buruienile al căror miros se amesteca greu, ascuțit cu al lighioanelor. Bunică-mea căsca din gură ca peștele, să tragă aer în ea ; gîfîia ca un vînt obosit printre prăfuitele lucruri din casă.

*

Satul vuia ca un viespar ; după zece ani de la uciderea lui Balauru a fost găsit criminalul — un văr de-al lui. Faptul, spunea lumea, se datora unei femei din Rața.

— Îl cam bănuiam eu, știam ce fel de om este, cît de negru i-e sufletul, îmi povestea mie și mamei Ilinca, nevasta răposatului. Da' n-aveam dovezi ! Cum era să mă duc și să-i zic : Mă Ilie, mie îmi spune inima că l-ai tăiat pe Aurel al meu !

Se strînseseră multe femei la poartă, la noi și o îndemnau să spună mai departe, să povestească.

— Păi ce să vă spun ? Am auzit că trăiește la Rața o femeie care stă de vorbă cu morții. Dacă e așa, ei îi spune cine l-a omorît. Femeia aia stă de vorbă cu ei numai cînd doarme ! Așteptați să doarmă și-i spui ce ai de gînd. Îi spui și-o ții de degetul ăl mic de la mînă. Piurmă

aștepți să-ți spună. „Bărbatu-tău, a început femeia aia, zice că a fost omorît pe un cîmp, de văru-său, văr din frat. Zice că să nu-l lași în pace, că te ții de capul lui pene recunoaște. „Du-te ,zîce, peste tot și spune-le că tu ești sigură-sigură de treaba asta." Am venit acasă. Nu m-am dus direct la el. L-am pus pe cumnatu-meu Fane și pe Mitruță al lui Curcă să-i spună că ei l-au văzut cînd l-a omorît da' în ăști ani s-au întrebat dacă să-l lase în pace sau nu. Și i-au spus cum îm' povestise aia, cum l-a lovit, ce i-a spus măi înainte, adică, de, ce i-a cerut. Furase lemnele de casă ale lui Zăpadă. Al mieu știa. Te spun, zice. Ba nu mă spui. Mă, te spui. Îți dau, zice, bani, te scald în bani, te îmbrac în ei. N-am nevoie de ei, vinde-mi vaca aia a ta. Asta nu. Vinde-mi mai bine tu cocenii ăia ! i-a venit ideia asta și nu și-a mai scos-o din cap. Și dacă n-a zis da și era hotărît să-l pîrască, i-a înfipt cuțitul pi la spate de-a trecut prin inimă. Astea i le-a spus femeii ălia. Ăștia s-au luat de el. Mă, n-ați plecat împreună ? Plecat, zîce, da nu s-a întors cu mine. A rămas la beutură, s-o fi încurcat cu cinevasilea. Io m-am întors cu Pensie, ce nu știe toată lumea ? Vorbisem și eu cu milițianul care nu-l vedea bine. Bre, femeie, îmi zicea, ăsta are încrețitura bărbii sîngeroasă. Are sticlă în ochi, miroasă a moarte !... Să dusăsă și milițianul acolo, cu cumnatu-mio și cu Mitriță. Mă Ilie, zîce, a lui Pensie a zîs că a mințît, adică tu l-ai cinstit și l-ai pus să umple satu' că a venit cu tine pe cîmp. Ilie nu recunoștea. O ținea una și bună. Vine Pensie, spune c-a mințît. Pe ce vă susțineți ? i-a întrebat Ilie pe toți. Așa și io pot să spui că unu din voi... Mă !, am țîpat io, că n-am mai putut, mie mi-a spus el, răposatul, prin gura unei femei care stă de vorbă cu morții, că l-ai omorît, și iote cum... A belit ochii la mine, spăriat. Începea să să dea de gol ! Vedeți voi ? asta l-a spăriat. Atunci a crezut că am dovezi. Merg și io la femeia aia, a zîs. Și să meargă și meleținul ! Și-am mers, fa. Am stat cu ea pe viu. Nu mi să mai arată a doua oară, a zîs. Da io ce spui nu mint. O țin pe-a mea. Mă fac că adorm, mă strîngi de deștși spui la fel cum am spusî atunci. Mă strecurasăm înăuntru nu credeau ei că stau de vorbă cu ea pe

furiș. Intrăm. Dăm de-o dandana. Cînd să se culce a femeie, vine miliținul' de-acolo, că să termine cu înșelăciunea, striga la ea. Și la noi să plecăm. Stăi, leat că sintem colegi ! îl îndulcea al nostru. Și ce-i spune, fa, miliținulu de-acolo ? Ar fi bine să nu te mai îngrijești de alții și să mă lași pe mine în pace. Du-te acasă acum, în momentul ăsta, că îți muri fetița ! Fetița mea ? Fetița 'mneata ! O călcă o mașină ! Mă, femeilor, n-a crezut, dar a plecat, că-l speriase, adică nu știa ce să zică, vorbele alea căzusără ca un trăznet pe capu' lui. Îi venisă s-o bată, da ia l-a oprit, i-a zîs să n-o atingă, mai bine să se grăbească să plece. Nu trecu timp cine știe ce că auzîrăm nește femei țipînd. Fetița aia fusăsă călcată de-o mașină ! Ei, am pus-o pe femeie să ghicească. Vinovatu", zîce, e aici. Pe cine-l cheamă Ilie ? Pe mine nu ! a strigat miliținul nostru. Ăl Ilie n-a mai avut încotro. Așa că asta s-a întîmplat. Mă ajută Dumnezeu, vedeți ? Că el mi s-a arătat în vis. Pășteam caprele printre salcîmi și vine un bătrîn să-mi ceară apă din sticlă. I-am dat. Pentru că te văd femeie bună, a zis, du-te la aia din Rața să-ți spună cine i-a luat viața lui bărbatu-tău. Io nu pot să ți spui, a zîs moșul.

Femeile s-au închinat, scuturîndu-și fustele de țărînă. Li se părea că-l văd pe moșneag. Atunci a apărut taica' Iacob. S-a oprit în dreptul nostru, a ascultat de la fiecare în parte cîte-o părere, nu spunea nimic. Mi-a făcut semn să intrăm în casă.

De la Ilie, mi-a vorbit rar în timp ce se așeza pe patul înalt, nimeni n-ar fi scos adevărul. Prin intimidare a recunoscut. I-a fost mai multă teamă de mort, decît de lege.

— Să fi crezut el în mort ? l-am întrebat.

— Se poate. În ultimul timp venea la biserică. Se ruga și-l lăuda pe Dumnezeu ceasuri întregi. Își închipuia că lui Dumnezeu îi face plăcere dacă îl lingușește.

*

Vacanță mai aveam. Însă prea repede trec zilele cînd ai multe de făcut. Nu era o vară deosebită. Mama și soră-mea plecau dimineața și se înapoiau seara. Bunică-mea moțăia peste străvechile-i amintiri. Îmi piuiau

urechile de atîta liniște și singurătate. Duminicile treceau searbăde. Cîțiva cheflii care intrau în bufet, deveneau agasanți. Printre ei era nelipsit Giginâ. Mi-era teamă să trec și spre preot. Așteptam să se lase seara. Lumea vuia încă despre femeia care vorbea cu morții. Încercam s-o lămuresc pe mama că aia n-are cum să invoce numele cuiva — aș vrea și eu să vorbesc cu Eminescu, sau cu Grigorescu, îi spuneam, dar o făceam să regrete că a cheltuit atîția bani cu mine pînă acum. Am preferat să-i dau dreptate ei, soră-mi, dar să-mi și imaginez cum ar fi, cam cum s-ar arăta răposatul dacă într-adevăr ar exista și această posibilitate a comunicării cu viața de dincolo. Îmi fremătau firele de păr pe cap. Veronica își impusese să nu-mi acorde nici o atenție. Melentina trecea prin dreptul casei noastre, dar acum consideram că e rîndul meu să mă țin mare. Fata pădurarului trimitea priviri languroase păsărilor și era în vorbă cu vreo doi tractoriști, cărora nu le dădea nimeni de nas. Al perceptorului se îngălbenise la față învățînd ; ținea cartea sub braț și pe drum.

— Asta vrea să se facă popă, Cosmin ăsta, rîsese mama, satisfăcută oarecum că el, care îmi ocupase locul — nu-i ieșea asta de la inimă — este amenințat de repetenție.

Nu discutasem nimic pînă atunci în legătură cu propunerea profesorului de pictură. Mama a crezut că glumesc. Apoi am început să spun amănunte. Privea în lingura ce ar fi vrut s-o ducă la gură.

— Cred că numai o nebună ar face asta. În fiecare dimineață numai pe „potretu'" tău făcut de Zugravu am deschis ochii. Paică clipești din ochi. Cum să te dau altura, ca pe un ciine, și să zic : Na, luați-l și să nu-l mai văd, că m-am săturat de el ! Ai mai veni la înmormîntarea mea ? Nici n-o să-i scriu lui tac-to, n-o să-i spun un cuvințel. Amărîtul de el se chinuiește pentru tine pe-acolo și cînd încolo, tu...

— Păi nu s-ar mai amări de-acum încolo ! i-a luat vorba soră-mea.

— Taci din gură, că tu ești o proastă ! a repezit-o.

— Gata ! am strigat la amîndouă. Am zis eu da ?

Dar mamei i se întunecase fața. Rar scotea cîte un cuvînt.

Trebuia să hotărăsc singur. Nu mă mai puteam concentra asupra lucrului. Trăgeam în mine cu nesaț aroma ultimelor zile de vacanță. Strugurii erau aproape copți, prunele cădeau pe jos... Unde plec din splendoarea aceasta ? Cum să mă lepăd pentru totdeauna de ea și să mă arunc în brațele unora care niciodată nu s-au sculat în cîntecul cocoșilor, n-au adormit în țiriitul greierilor, n-au avut tălpile picioarelor ciuruite de ghimpi ? Dar eu, oare, cît voi mai putea să trăiesc în mijlocul acestei naturi ? Mai am puțin și termin școala, apoi va trebui să-mi urmez drumul mai departe, după aceea să muncesc ca orice om pentru a-mi cîștiga existența și pentru a fi recunoscător părinților. Și într-un caz și în altul, ca un musafir grăbit voi trece pe-aici. Acestea mai sînt, cîteva vacanțe, apoi voi trăi satul din amintiri și, privind un fir de iarbă, într-un părculeț, îmi voi imagina că mă plimb pe izlaz ori prin vîlceaua de-acasă. Fiecare ajunge aici, la despărțirea de locurile unde s-a născut. Cînd te gîndești că unii visează acest ceas din copilărie ! Umblam prin curte, o străbăteam de la un capăt la altul, răscolind cu privirea bulgării, tulburînd liniștea găinilor, cînd am simțit-o pe mama venind spre mine grăbită, vorbindu-mi răgușit :

— Ia vezi mă, ce este cu scrisoarea asta terfelită de porci ?

Dintr-o ochire mi-am dat seama că este scrisul Veronicăi. Ca s-o îndepărtez pe mama, i-am spus, prefăcîndu-mă că mototolesc plicul :

— E o scrisoare pe numele de Neagoe, cred că pentru al lui Cizmă, cine știe cum o fi ajuns pe-aici, vreun copil s-a jucat cu ea și a aruncat-o în curtea noastră. Nu se mai înțelege nimic, uite, nici ștampilă nu are.

Mama a plecat. M-am ascuns în porumbi, să văd despre ce este vorba. Scrisoarea mi-era adresată : „Sandele, eu plec de-acasă și nu se știe dacă mă voi întoarce vreodată. Ai mei s-au hotărît să mă predea. Nu pot să zic tată și mamă unor persoane care nu m-au crescut. Oricît ar fi fost tata de rău, sau mama, ei m-au făcut, mi-au

dat viață... Însă răutatea de-acum n-o mai pot suporta. O să dispar fără ca ei să știe, fără să le las un cuvînt. Dar ți-am spus-o ție și poate te întrebi de ce. Simțeam că trebuie să mă destăinui cuiva, să nu părăsesc satul ca o moartă.

Fii cu ochii în patru, artistule! Plec fără regretul că mă despart de cineva, și am considerat că e momentul potrivit să-ți dai seama despre deșartele tale iluzii. Te-am văzut privind printre rosturile ulucii, stînd la pîndă să mă vezi și să-mi faci semne să vin ca să ascult ineptiile tale. Acum poți privi cît vrei. Spune-i-le lui tata".

•

Mergeam cu Mandravili pe o stradă aglomerată, cu mici magazine — o stradă veche, cu parfumul florilor de la capul morților, pe o căldură de toamnă. Mă simțeam de prisos. Nu mai aveam nici o ambiție, nici un vis. Trăiam la întîmplare, ca un animal căruia și pornirile firești îi sînt înăbușite de cel mai prăpădit pîndar, de prostul satului... Simțeam apa prelingîndu-se pe lîngă rădăcina firelor de păr, făcîndu-și loc pe sub plasticul șepcii, lipit de pielea frunții, încleiat acolo. Vream să-mi cumpăr un pix și tocmai ne luam măsurile de precauție să trecem strada, cînd mi s-a părut că mă strigă cineva. Am privit spre stînga și o clipă am avut impresia că visez. Era fosta învățătoare! Auzise și Mandravili. Am bolborisit ceva și l-am tras de mînă să traversăm mai repede.

— Nu te uita în nici o parte! l-am rugat. Îți spun eu despre ce este vorba.

Luasem hotărîrea aceasta într-o fracțiune de secundă. Sufletul s-a întors în brațele mele, s-a zbătut ca un miel care însă îmi mîngîia fața cu botul. O fi crezut că n-am auzit-o și n-am văzut-o. Apoi am început să regret, îmi venea să-mi sfîșii obrajii și hainele. Totuși, o fîntînă de liniște creștea în mine, îi simțeam izvoarele tăindu-și cale prin trup, răcorindu-l... M-am apucat să-i scriu. Cineva dicta. Ascultam ticăitul inimii, susurul apei căzută din ciutura subțire, încinsă de soare, dar mîna caligrafia frumos fiecare literă și rînd prin care-i spuneam primei mele iubiri că nu are rost să mai sufăr, că am treabă,

multă treabă ca să mă mint cu scrisorile ei vagi. Îi mulțumeam pentru încrederea pusă în mine, pentru sfaturi... Înțelesesem că e în ultimul an, că peste puțin timp va intra serios în viață, că se va căsători. Am lipit plicul și, ca să nu mă răzgîndesc pe drum i l-am dat lui Carababa să-l pună la poștă, tot avea drum în oraș. Pe urmă am început să mă frămînt și să mă întreb dacă l-o fi pus sau nu. Știindu-l curios și ros de invidii, dispus să afle cît mai multe pentru a face un caz din ele, indiscret, începusem să-l bănuiesc. Mi se părea că-mi zîmbește cu subînțeles. Ar putea foarte bine să mintă că a pierdut-o, și-a dat seama cînd a ajuns în fața cutiei poștale. I-a căzut pe treptele scării și cine a găsit-o, i-a dat-o dirigintei. Mă bîntuiau fel și fel de neliniști, de închipuiri. Cum de-i dădusem tocmai lui scrisoarea? L-am pîndit să iasă din atelier, își lăsase haine agățate de șevalet. Am cotrobăit repede să nu fiu văzut de ceilalți care fumau la sobă. Și am găsit plicul desfăcut, cu scrisoarea în el! Acum nu mai avea cine să-l creadă. Mă prefăceam că habar n-am. El nu zicea absolut nimic. Nu avea cum să întrebe cine i-a căutat prin haine. Păi ce a furat? O scrisoare. A cui? A lui Alexandru. De ce ai citit-o si nu ai dus-o la poștă? Ce rost avea să-i reproșez? Puteam să-i spun că l-am încercat, am făcut o scrisoare cu o adresă aiurea, să-l verific. Dar am căutat tovărășia lor, a grecilor. Mandravili primise scrisoare de la mama lui Calambacos, în aceeași zi, de la fratele său! Intraseră cîteșitrei în atelierul de sculptură, să le citească a nu știu cîta oară. S-au bucurat că mă văd. Cumpărasem Ianis Ritsos. Vream să le citesc. Seara, ne tremurau capetele pe umeri. Venise și profesorul lor, îl chemase Calambacos. Profesorul a vorbit despre acest poet care cunoscuse ani de deportare, mizerie și boală.

— Pentru atitudinea sa progresistă, pentru ideile noi, timp de patru ani, între 1948 și 1952, poetul a fost deportat în diferite insule ca: Lemnos, Ai-Stratis, Makronisos.

Ne-am despărțit tîrziu de profesor. M-a îmbrățișat și pe mine. La ieșire, poetul școlii, portarul, m-a reținut să-mi citească din versurile lui. Era răcit, îi pica rouă

din nas. A trebuit să stau, să nu mă spună a doua zi la director că n-am vrut să plec pînă la ora aceea din şcoală. De greci nu s-a luat. N-ar fi avut nici un cîştig. Răsfoia pe sub nasul meu vreo cinci pagini şi toate cele cinci pagini alcătuiau un singur poem dedicat siropului de tuse. A doua zi, cu unele adăugiri, am expediat personal scrisoarea către fosta învăţătoare.

Primăvara părea îndărătnică. Viaţa încerca să ţîşnească spre lumină, dar lumina rece îi înfrigura sîngele. Zoaiele resturilor de toamnă surprinse de îngheţ şi de zăpadă se scurgeau alene pe străzi dia albia mare, pe fundul căreia se bălăciseră spiritele rele. În fiecare licăr al apei împleticită prin rigole, lumea vedea o cauză a morţii şi a neştersei dureri. Iarna aceasta pusese multe la cale. Ştia ce coace, dar nu averizase pe nimeni. Acum îşi împrăştia răutatea pe străzi dăruind primăverii parfum mortuar. Foarte încet relele sînt spălate. Nici drumurile de ţară nu aveau noroiul lor, cel ştiut — sănătos, gras, roditor. În băltoacele tulburi se zgîiau făptuiri hilare, aeriene, mici drăcuşori care încurcau poalele luminii. Îmi rămîneau tălpile bocancilor în clisa otrăvită. Găinile umblau stîrcite pe sub corcoduşi, îşi ridicau pe rînd ghearele să şi le încălzească. Bătrînii tuşeau des — auzeam de departe cum li se rupe tusea din piept. Mai îngînduraţi ca niciodată cîinii se întrebau de cîteva ori dacă să latre şi la cine să se dea mai întîi. Pădurarul venise pe-acasă şi insista s-o pregătesc pe fie-sa. Dar cînd să mă hotărăsc măcar să-l fac pe nebun să ne lase în pace şi pe mine şi pe tata, fii-sa a fugit cu un băiat, unde ? la oraş, la vreo rudă, că în sat nu i-a văzut nimeni. Lăsase un bilet cu : „Mulţumesc, papo, că ai venit pe-acasă să mă vezi şi măritată. Sînt cu al Bombonicăi şi am zburat. Pa, băi !“ Tatăl s-a dus la cuscră, mai ales c-o ştia singură, bărbatu-său fiind internat la spital. „Am crescut-o atîţia ani, am spălat-o pînă s-a făcut mare,. o ştiu ca pe ochii din cap cum arată şi acum şi-o bagă în ea Tase al Bombonicăi !“ I-a făcut scandal, n-a văzut că femeia trage să moară, apoi a plecat liniştit la Bucureşti, considerînd că se răzbunase. În timp ce el îl silea

pe tata să-i dea de băut, mica aventură a tinerilor căsătoriți se încheiase — băiatul întorcîndu-se acasă, la timp să-și salveze mama. Bombonica și-a revenit, greu, iar Catela se mira de ce o învinuiește cutare și cutare. Nu înțelegea ce văd ei rău în treaba asta. Pînă ce și-a compus o mină de persoană importantă, un pic îngrețoșată de lume. Iar pădurarul îi striga mereu lui tata că din pricina mea s-a întîmplat necazul ăsta, că dacă o pregăteam, mergea la școală și nu s-ar mai fi umflat păsatul în ea. Eu eram vinovatul. „Mută-te dumneata de-acolo, îi scriam lui tata, caută o cămăruță în alt loc, o magazie, că acum se încălzește timpul". Căutase, îmi scria. Camerele costă chirie. Și magaziile. Acolo avea o „cocoană" cu suflet curat și „zice că dacă moare, să anunț eu vecinii, ca să scrie ei la rudele din Albania."

Mă plimbam cu presimțiri de rău în inimă, pe drumul cu gropi făcute de tractoare. Descumpănit din pricina răuului pricinuit de băutura care nu-l înveselise de loc, fratele lui Zbierea măsura drumul de-a latul. Se îngrășase peste măsură. Trăznea a țuică și a usturoi. N-a stat de vorbă, dar s-a oprit în fața mea, mi-a făcut cu un deget spre stînga și spre dreapta că n-are cu cine să discute și l-am văzut că intră pe poarta Melentinii. Am intrat în curte cu un fost coleg de școală primară. La urma urmei puteam, să-i zic și ei, și părinților ei că nu e bine să deschidă ușa unui om beat, oricît de prieteni ar fi. Mi-am dat seama că părinții fetei sînt acasă și-am înțeles totul. Am plecat. Loveam cu vîrful pantofului în noroiul gros, puturos de prin fața grajdurilor colectivului. Mi-era silă de mine. Uitasem că fata e în ultimul an de liceu. Aflam acum că se măritase cu o săptămînă înainte.

— Pe tine te-ar fi vrut, mi-a spus taica Iacob, cînd am aflat că tocmai el o să-i cunune. Dar tu n-aveai gînduri pentru însurătoare. Asta a fost șmecher, că e frumoasă afurisita, cu școală... ce mai vrei ? Și dacă a văzut că îi vorbești de alte alea, a făcut-o, a zis că-ți dă peste nas.

Îmi părea rău. Din micile și rarele discuții cu ea, rămăsese viu în amintire zîmbetul senin, iluminat de o anume sfințenie naturală. Trecînd prin vacanță, pe sub

obișnuitele îngrijorări și vaiete ale mamei, îmi scuturam capul de stropii mari ai ploilor proaspete, ca un cîine îmbătrînit peste noapte. Măsuram din autobuz dealurile înalte și încercam să mă încălzesc la geam, cu lumina soarelui. Afară bătea un vînt de apleca pomii. Închideam ochii, să-mi mîngîie lumina pleoapele ; îi deschideam să mi-i purifice, să lumineze ungherele întunecate și reci.

Eram la masă cu băiatul care mînca mult și mă uitam la el cum, cînd își apropia lingura de gură, un ochi i se mărește cît jumătate din frunte și scînteiază. Mîna îi tremura pe felia de pîine, de nerăbdare ; o scutura de cîteva ori dintr-un obicei neînțeles pentru mine și era fascinat de ceea ce se afla în farfurie. Înghițea dumicații întregi. Mă gîndeam că ar trebui să i se toarne totul printr-o pîlnie, pe gît.

A venit pedagogul și mi-a zis :

— Un coleg de-al tău zice că te caută cineva la școală și profesorii, întins aci.

Nu apucasem să mănînc. Am plecat repede. Era tata. Fusese pe-acasă și dăduse și pe la școală. Dar i se făcuse rău, iar portarul nu știa cum să scape de el.

— Hai mă, mi-a zis, că l-au văzut toți, și directorul și profesorii întins aci.

Își mai revenise. Am ieșit și ne-am îndreptat încet spre gară, locul unde puteam să vorbim în liniște, aproape de tren. Îl priveam și nu-mi venea să cred. Nu-mi scrisese că vrea să meargă pe-acasă.

— Îmi pare rău de bagaj ! a zis. Spre casă, cînd să cobor din tramvai,. mi-a rămas acolo, că era lume multă. S-au închis ușile și s-a grăbit ăla. Îmi prinsese și colțul hainei. Cumpărasem cîte ceva. Am ajuns cu mîna goală acasă !

— Acum s-a întîmplat, gata, s-a întîmplat ! încercam să-l liniștesc. N-are nimic.

— Ba are, că era acolo un costum numai bun de tine ! Aș fi vrut să-i mai văd pe grecii ăia. Ce mai fac ei ?

S-a luminat la față și mi-am dat seama că ei își găsiseră un loc și în sufletul lui. De multe ori s-o fi gîndit cu bucurie că nu sînt singur pe-aici, am un prieten, doi.

Nu a amintit nimic despre înfiere. Să nu-i fi spus mama ? ori el considera că n-are nici un rost să discutăm așa ceva ?

Ne-am așezat să mîncăm. Puii sînt mici, puțini, că i-a luat dihorul, bucăți în untură nu mai are... am adus niște dovleac copt și o litră de țuică.

— Nu beau de-asta, i-am spus cînd am văzut că se căznește să-i scoată dopul. O bei dumneata pe tren, ori o păstrezi și-i dai âluia, pădurarului, că așa e bine.

— Îi dau, îi dau. S-a îmbunit de la un timp, îmi vorbește frumos, cîntă, aduce de băut, nu-mi mai cere doar mie. Vrea să pună mîna pe casa cocoanii și s-o aducă pe fii-sa acolo. Știe ce vrea. Pe urmă o cară și pe nevastă-sa și-i lasă pe-ăi bătrîni la țară, să aibă grijă de casă, de păsări, să le crească un porc...

Mîncam încet din cîte-o bucată de dovleac.

I se strîmbaseră degetele la mîini și se umflaseră. Puloverul pe care i-l știam de mic copil, presărat cu flori vii, se rupsese și mama îl cîrpise cu grijă. Îl priveam cu tristețe amintindu-mi ziua cînd, îmbrăcat în el, a venit să mă ia acasă de la sanatoriu.

— Nu te las, a zis trebuie să te văd om mare. Să mă mîndresc cu tine...

Pentru ei om mare însemna oricine termina o școală. Mă gîndeam cum să-i răsplătesc și cît mai repede. Mi se părea, examinîndu-i îmbrăcămintea, că niciodată nu văzusem o cămașă mai albă, mai curată. Pantalonii de doc, spălați, miroseau a săpun de casă ; pantofii păreau noi. El însă, era galben la față, tras, iar puțina mustață se zbîrlise. A izbucnit tusea obositoare, neîntreruptă care i-a umplut ochii de lacrimi și i-a înroșit fața.

Se înserase prea repede ; îl treceau din minut în minut lacrimile. Nu-i venea să se despartă de mine. Mă privea, uita de sine privindu-mă. Apoi m-a mîngîiat pe păr și pe obraji, pînă sub barbă zicînd încet :

— Mă, Săndele ! Mă, Săndele, mă !

Simțeam că trebuie să-i sărut mîna, dar un soi de rușine, de încetineală a gîndurilor și a mișcărilor, m-a

oprit. Mi-a strîns mîna bărbăteşte. Se uita cu duioşie în ochii mei.

— Mi-e aşa de greu să mă duc ! mi-a zis, străduindu-se să nu-mi dau seama că-i vine să plîngă. Nici nu ştii cît te-am iubit eu pe tine !

— De ce mă priveşti aşa ? l-am întrebat. Parcă ţi-ar fi teamă că mă pierzi. Sînt mare, sînt...

— Ai grijă cum treci străzile ! m-a sfătuit. Să nu dea vreo maşină peste tine ! Cînd trece toată lumea, atunci să treci şi tu ! Să nu te grăbeşti !

— Ştiu asta, nici o grijă, dar de ce te uiţi aşa ? nu ştiu cum să spun...

— Mă uit şi eu, că eşti băiatul meu... Nu te-am făcut eu ?

— Lasă, i-am zis, lipindu-mi fruntea de pieptul său şi simţindu-mi lacrimile fierbinţi pe la colţurile pleoapelor. Termin eu cu şcoala asta, o să vezi dumneata...

— Bine ! Bine ! m-a bătut pe umăr, nu mai plînge ! Auzi tu ? nu mai plînge !

De la o fereastră de sus, a Filarmonicii, un flaut picura în ştiubeiele luminii. Mă clătinam pe gangul ce ducea în Piaţa Veche, cu gîndul să-mi pun capul pe pernă şi să dorm, să uit de mine. Mirosul ce exala de pe mesele gestionarilor plecaţi la masă, miros de peşte, de brînză şi sînge scurs din carne, amintea că există viaţă, multă viaţă... O bătrînă de la ţară, rezmată de piciorul unei mese de ciment, care stătuse la umbră, dar în acel moment trebuia să plece, m-a rugat s-o ajut ca să se ridice.

— A dracu' de boală cu oasele ei ! am auzit-o. Mi s-au umflat picerele, nu mai pot de mijloc...

Apoi gîfa-gîfa, tîrşîindu-şi tălpile, a luat-o pe lîngă gardul bisericii în sus. Curtea cantinei plutea pe mirosurile cazanelor de ciorbă. La umbra ascuţită a unui colţ de zid, somnoleau trei internişti tunşi proaspăt, cu urechi mari, clăpăuge, în amintirea ăprului mare de care se despărţiseră adineaori. M-au întrebat dacă am o ţigară.

— Nespus de rău îmi pare că nu am ! le-am răspuns cîntat. M-aş fi bucurat şi eu de împărăţia voastră, aş fi

trăit alături de voi cele mai senine și mai fleșcăite ceasuri ale zilei...

Mergeam și vorbeam. Erau desculți, își scoseseră și șosetele. Priveau după mine asemenea ciinilor între vis și trezie, cărora le e lene să deschidă gura, dar să mai și latre.

După-amiază, spre seară, am mers la școală. Eram în ultimul an și spre sfîrșitul lui. Trăgeam de ultimele resturi ale liceului și ele aveau gust de lemn uscat. Foarte ocupați cu fotografiile pentru panoul de absolvenți ! Împrumutam haine, cravate, învățam să zburăm privegheați de ochiul idealurilor de viitor și de cel al visurilor pentru mîine. Cu școala încheiasem, dar ce vom face cu Facultatea ? Ziceam : Imposibil să nu reușim !

Însă mai aveam examenul de maturitate. Mai era o săptămînă și încă nu ne dumiriserăm că trebuia să ne pregătim. Continuam să-mi fac planuri mărețe cu prietena de la flaut, să ne promitem că nu ne vom despărți niciodată, orice ar fi. Și totuși, în secret, frisoanele fricii de examen lucrau în fiecare.

*

Și tocmai cînd crezi că toate merg de la sine, că nimic rău n-are să se întîmple, panica te cuprinde într-o clipă. Se tulbură izvoarele din tine, pădurile freamătă ca înainte de furtună, vietățile nu știu unde să se ascundă. Ne-am trezit brusc la realitate. De fapt, profesorii ne-au luat la rost — și am început să mergem la meditație pentru materiile de examen, să pictăm, să desenăm și să sculptăm mai mult. Trebuia să știu ca pe apă Istoria artelor. Era vorba că ni se vor pune în față și toate volumele din „Propilee", să recunoaștem cîte-o lucrare, s-o discutăm din punct de vedere compozițional. Profesorul de pictură ne încuraja. Spaima ne schimbase într-o clipă ! Acum eram la mîna profesorilor — ne reaminteam din nou cine sînt ei și ce rol joacă în viața noastră. După cinci ani de zile ni se părea că nu prea ne cunosc.

Profesorul de desen artistic nu devenise sceptic în ceea ce privește egalarea lui Leonardo da Vinci. Vorbea numai despre asta, nu-și părăsise stilul, deși așa făgăduise — ici, colo pusese cîteva tente mai curajoase pentru a le demonstra colegilor că poate oricînd să fie și un modernist, însă detestă toate „răscăbăielile" astea. Era fericit că strînsese cărți multe, că ne-a învățat să desenăm. Știam să stabilim proporții, unghiuri, înclinații, să valorăm, să construim. Îl simțeam sincer, singur, necăjit că unii colegi nu-l înțeleg, dar hotărît și încrezător în munca lui.

— Voi ajunge un pictor mare mi-a spus el într-o pauză, intrînd în sufletul meu.

— V-o doresc din toată inima !

— Nu trebuie să ne despărțim pentru totdeauna, înțelegi ? m-a scrutat cu interes. Să-ți amintești că, undeva pe lume exist eu, care mă gîndesc cu dragoste și cu prietenie la tine. Dacă ești trist sau vesel, gîndește-te că Zugravu are un loc în inimă pentru tine. Să te interesezi de soarta mea și să vezi : am avut sau nu dreptate ?

— Promit din suflet că o voi face !

— Și dacă nu ai vreodată unde să tragi, vino la mine, în sărăcia mea. O să te simți bine, al tău...

Era emoționat. Nu-l văzusem niciodată bînd sau fumînd. Era convins că va trăi peste o sută de ani...

Prin atelier mergea cu pași mărunți, preocupat de ceva care îl privea numai pe el, profesorul de grafică și decorativă. Din cînd în cînd pufnea într-un rîs scurt, mirat, apoi bătea în loc cu piciorul, oarecum contrariat. Își ridica fața spre noi și ne zîmbea fiecăruia în parte cu chipul complet destins, ca și cînd ne-ar fi fost un coleg mai mare, al cărui nume însă, ca scenograf, apăruse pe cele mai importante afișe ale Teatrului din oraș. Nu credeam că poate să fie atît de comunicativ. Acum îmi părea rău că nu-l cunoscusem mai bine, că nu încercasem să mă apropii de el. Ne ruga pe fiecare să-l vizităm pe la teatru. Numai noul profesor de sculptură, venit de cîteva luni, necunoscîndu-ne bine, ne privea ca unul care înțelege clipa despărțiri de școală. El fuma Virginia ți-

gară de la țigară și zîmbea cu niște buze groase, om în vîrstă, bine hrănit, complet chel, aspirant la glorie cîndva, acum mulțumit și împăcat cu sine însuși. Iar printre toți, cel mai agitat, ca șef de catedră, profesorul de pictură ! pipăind omoplatul fiecăruia, întrebîndu-ne a nu știu cîta oară ce avem de gînd să facem în viață, sfătuindu-ne să nu renunțăm cu nici un chip la artă. Și nu cumva să nu-l căutăm, la o adică, să-i povestim care cum o ducem...

Toată școala mirosea a flori. Peste mirosul acesta pluteau adieri de îngrijorare.

Mai era o zi pînă la banchet. Urcam și coboram scările fără nici o țintă. Nimeni nu avea stare. Directorul ne ținea calea sus, la etaj :

— Măi băieți, măi băieți, aveți grijă !

Descompeream că ne iubise întotdeauna. Ca să evit a-l revedea de mai multe ori în ziua aceea, am hoinărit prin centrul orașului pînă m-a luat amețeala de căldură. Obosit, mă rezemasem de ușa de la intrare. Priveam trecătorii ; ca adormit, fără a le lua seama. Și mi-era silă să intru, ca nu cumva portarul să-mi dea iar de citit poeziile lui și să se vaite că ziariștii ăia nu i le mai publică.

Cum mă mutam de pe un picior pe altul, mi s-a părut că alături de mine este chiar Ileana ; mirosul ei dulce îmi mîngîia nările. Nu mă înșelasem.

— Du-te, a zis, urcă mai repede, că de cînd te caută directorul și profesorii !... Cred că nu e de bine, a zis și a plecat spre centru.

Am mai rămas. Nu aveam curajul să intru. Ce să fac ? mă întrebam.

Urcam, ținîndu-mă de palier, încordîndu-mi mîna să tragă trupul după ea. Portarul, ca niciodată, nu se clintise de pe scaunul său și nu deschidea gura. Va să zică, îmi ziceam, în această clădire, la ora asta se vorbește de mine, eu sînt centrul de interes, ca într-o pictură în care s-a stabilit cu măiestrie secțiunea de aur.

O profesoară de pian, cum de m-o fi cunoscînd ? m-a luat de umăr și m-a împins spre ușa cancelariei. A deschis ea și m-am trezit dintr-odată în fața cadrelor didactice care încheiau de zor medii.

— Măi băiete, mă !

M-am pomenit la pieptul profesorului de pictură. Directorul mă mîngîia pe păr. Am auzit un suspin general. Nu știu de unde am avut, de unde am căpătat atîta tărie de sine, dar cînd mi s-a spus că a murit tata, n-am țipat și n-am plîns. Am tăcut și am ieșit privind înainte. Nu se luase nimeni după mine și mă bucuram. Am intrat în spălător și am terminat din trei, patru fumuri o țigară. Am stat acolo mult timp, cu capul golit complet de gînduri. Cînd am ieșit, mi-a spus Mandravili că profesorul de pictură mă cheamă la el.

— Trebuie să mergi la București, mă băiete, să-l luați de-acolo. Au dat telefon de la tine din sat. Să te duci, că te-așteptă frate-tău acolo. Uite, eu îți dau o sută de lei din partea mea. Le zisei ăstora prin cancelarie să contribuie și ei cu cîte ceva, că pentru ziua nu știu cui pune fiecare... Pînă acum nu-mi dete nimeni nimic ! Poate ar fi dat ăi care lipsesc...

Am ieșit din școală cu o liniște imensă în mine. Am rătăcit pe străzi. M-am îndreptat apoi spre gară. Nu știam la ce oră am tren. Stăteam rezemat de un stîlp, pe peron.

O țigancă tînără, scosese de sub cămașă două bidonașe cu sfîrcuri mari, umflate, negricioase, să-și alăpteze pruncul care țipa înalt, cu disperare, vînăt la față. În fața ei ședeau un domn, cu o geantă pe genunchi, tînăr și el, cu păr în care fiecare fir era așezat perfect și căruia nu-i convenea prezența țigăncii. Mereu strîmba din nas. Iar copilul refuza sînul. Plîngea la fel de înalt.

— Ia ! Ia ! îl îndemna mama. Ia, mă, că dacă nu, i-o dau lu' domnu !

Contrariat, hotărît, domnul s-a ridicat privind-o cu răutate. Ținîndu-și geanta la piept, a luat-o încolo pe culoar, cît mai departe...

Mi se făcea somn. Am adormit, fără grija vreunui bagaj. M-am trezit lac de transpirație cînd trenul a oprit în gara „16 Februarie". Nu cunoșteam Bucureștiul. Însă știam adresa : Calea Rahovei 172. „Oi ajunge eu acolo" mi-am zis eu cu glas tare, fără a mă rușina că vorbesc singur...

*

Am ajuns spre seară acolo. Cocoana, cum o numise tot timpul tata, o doamnă în etate cu figura ascuțită ca a unei păsări și din care numai ochii rămăseseră vii, zbîrnîind sub arcadele ieșite mult în afară, restul chipului părînd de sticlă groasă, cum este sticla bazinului unei lămpi, mi-a spus că nu e voie să intru în cămăruța unde locuise tata — ușa era sigilată. Nu înțelegeam de ce. Iar pe frate-meu să-l aștept, că este plecat să se intereseze de-o mașină, cu care să transportăm mortul acasă, la țară. M-am învîrtit în jurul acelei cămăruțe insalubră și pe dinafară, în speranța că voi întîlni duhul tatălui meu. Ea, însă, speriată se ținea după mine și mă examina atent, spunîndu-mi printre gîfîieli că fusese curioasă să mă vadă, să mă cunoască.

— Cît mi-a vorbit tată-tău despre tine, săracul!

— Cum s-a întîmplat? am întrebat-o.

— Nu știu! Dar l-a găsit frate-tău zbătîndu-se. Toată dimineața întinsese niște smoală pe un acoperiș și își arsese mîinile. Frate-tău l-a dus la Spitalul de urgență. Acolo a murit, cu masca de oxigen la nas. Așa că n-a murit aici, a precizat ea.

— Dar cel cu care locuia, unde este?

— Umblă cu frate-tău după mașina aia promisă de cei de la „Drumuri și poduri", unde lucrează.

— Și cînd a murit?

— A, sînt două zile, dar l-au ținut acolo. A venit Procuratura pe-aici, i-au făcut autopsie... e belea mare. Rău că a murit, uite și nu trăi să te vadă cu școala terminată, intrat undeva... Numai părinte să nu fii — și a început să-mi povestească soarta ei, cum a muncit pentru copii, nu mai știe nimic despre ei...

Începuse să-mi urle capul. Tata era mort în acest oraș mare, iar eu, deși mă aflam aici de cîteva ceasuri, nu-l văzusem.

Se aprinseseră luminile în case și pe străzi cînd au venit frate-meu cu pădurarul. Era transfigurat, nebărbierit, plin de apă, cu o cîrpă neagră legată de mîneca

hainei. Nu mai era timp de stat. Am strîns în grabă cîteva lucruri și am ieșit ; nu mi-am luat nici la revedere de la doamna aceea. Ne aștepta mașina — un teveu.

— Trebuie să mergem la morgă, a zis frate-meu, să-l luăm de-acolo. Săracul ! A plîns ca un copil, a zis : Du-mă repede la spital ! și mă strîngea de mînă și se uita în ochii mei. Cînd să ieșim, rămăsese o luminare aprinsă în cameră, a zis : Stinge luminarea, să nu ia ceva foc !

Șoferul era în vîrstă. Părea detașat de situație, stăpîn pe sine, probabil cu gîndul la casă și la problemele lui. El trebuia să meargă unde fusese trimis. O să treacă și asta, și-o fi zis. A ocolit o mulțime de străzi și a frînat brusc într-un loc, apoi a dat înapoi. Trecuse de spital.

— Eu nu intru în morga aia ! a zis frate-meu. Mi-e frică !

Am înțeles că nici pădurarul nu vrea. Fratele a prezentat actele.

— Merg eu cu dumneata, mi-a zis șoferul, să te ajut. Dă-ne hainele ! s-a întors spre frate-meu care șontîcîia ca un deșelat spre mașină, să le-aducă.

Le-am luat în brațe, le țineam strîns cu mîna, să nu scape ceva jos.

— Acuma, mi-a zis din prag șoferul, ia-o înainte și recunoaște-l, că eu nu-l știu.

L-am găsit. L-am îmbrăcat.

Nu mi-era frică. I-am pus la gît cravata mea, mi-o dăduse pedagogul, de tot, s-o am la banchet. Cînd l-am ridicat, mi s-a părut că oftează.

Sicriul era pus în spate. L-am întins în el și am lăsat capacul alături, nepus. Frate-meu fuma pe lîngă cabină, întîrzia să se urce.

— Ce mai stai ? l-am întrebat.

— Mai stau, a zis el. Cîțiva oameni de la noi m-au rugat să le duc pachete acasă, s-au gîndit că tot mergem cu mașina... Matei al Doadii vrea să trimită o somieră...

Tocmai gîfîiiau vreo patru, cinci, cocoșați de greutate.

— Nu iau nimic ! a vorbit tăios șoferul. Ce, nu vă e rușine ? Puțin bun-simț acolo...

Îl priveau nedumeriți. Apoi cu ură. Ne cereau nouă îngăduință.

— Dacă dînsul nu vrea, cum să le iau eu ? Aici e un mort...

l-a lăsat bombănind în stradă. Matei făcea semn că barim somiera lui s-o luăm.

— Culcă-te pe ea, aici, în stradă ! a zis șoferul. Și către mine : Lăsăm ușa din spate deschisă, pînă ieșim. Să mai vadă orașul, să-și ia la revedere de la el...

Stăteam în spate, lîngă sicriu. Am crezut că din grabă așa s-a nimerit, dar cînd o să ieșim, o mai sta cineva cu mine.

Printre luminile orașului trecea, cu fața în sus, tata. Am ridicat de la un capăt sicriul, să poată privi străzile, clădirile ce rămîneau în urmă. Mi se părea că zîmbește cu oarecare regret, știind el ce știe. Se maimuțărea chiar prin dreptul cîte unui neon cu lumina de ziuă, ferindu-și fața de tăișul umbrelor repezi. Apoi, parcă mi-a făcut cu ochiul.

Cînd am ieșit din București și am intrat în bezna nopții fără stele, șoferul a tras mașina pe dreapta și a coborît să închidă ușa.

— Gata a zis, de-acum mergem prin întuneric, se poate odihni în voie !

Într-un sat, șoferul a oprit să ne mai dezmorțim și să bem apă. Frate-meu cu pădurarul dormeau ; păreau răstigniți pe spătarul canapelei, cu gurile larg deschise, transpirați. Ne-am dus la fîntînă, însă nu avea lanț. Am fumat ; mi se uscase gura de sete decum îl auzisem pe șofer vorbind de apă.

— Om găsi altă fîntînă, mi-a zis. Pînă acum am mers șase ore.

A oprit în alt sat și l-am auzit înjurînd că pe-aici nu e nici o fîntînă.

— Unde să strig la ora asta ?

S-a învîrtit în jurul mașinii, apoi m-a chemat să-i dau o țigară.

— Trebuie să găsim ! am vorbit cu pauză mare între cuvinte. Trebuie...

Am recunoscut străzile Apadivei. I le-am spus în şoaptă, lui tata. Am trecut pe lîngă şcoală şi am strigat lá el să se trezească.

Am bătut în geam, la şofer.

— Daţi un pic în spate, să mai vadă şcoala mea ! A intrat şi el pe uşa asta, a pus mîna pe clanţă.

— Gata ? m-a întrebat şoferul apreciind că e de-ajuns cît am stat.

— Gata ! Să-l ducem acasă !

I-am spus că am intrat pe Bariera Râmnicii, că puţin mai la dreapta e gara de unde ne-am despărţit, de unde nu-i venea să mai plece după ce mîncaserăm dovleac copt.

Apoi am început din nou, pe drumul plin de gropi, să aşez capacul la loc. Simţeam că mi se înmoaie vinele gîtului. Îl ridicasem şi îl ţineam în braţe, rezemîndu-mi coatele de el, sprijinindu-mă cu pieptul...

Am simţit maşina fîşîind uşor, parcă intra într-o apă. Se auzea vocea şoferului şi a unui bărbat necunoscut. Apoi uşa a fost deschisă de cineva. La lumina lanternei am deslușit uniforma unui miliţian. Vroia să vadă ce transportăm.

— Un mort, domnule, v-am spus...

În fasciculul viu, care speria întunericul, îl sfredelea şi puteam să observ firele de praf, am văzut figura lui tata strîmbată de umbre şi lumini ce se mişcau rapid ; şi faţa înspăimîntată a miliţianului care dădea din mîini.

— Nu vă supăraţi ! am strigat după el, ce comună e asta ?

Mi-a spus un nume.

— Păi drumul spre Piatra nu-i ăsta ?

— Nu ! În loc s-o luaţi la stînga, unde s-a bifurcat şoseaua, aţi mers înainte. Este în urmă mult...

Ne-am întors. Ne rătăciserăm cu mortul ; de o oră jumate bîntuiam alte aşezări liniştite la ora aceea, cufundate într-un somn binefăcător...

Cînd urcam dealul ce ducea spre sat, se lumina de ziuă. Se auzeau cocoşii ridicînd satele peste păduri. Şoferul a început să claxoneze. Nu s-a oprit pînă în dreptul

casei. Lumea ieșise în drum, auzise de departe țipătul mașinii. Mașina mergea încet, gemea. Ușa din spate era deschisă. Răcoarea dimineții, aerul proaspăt, curat, lumina zilei de acasă îi mîngîia fața care nu mai părea a unui om mort. Femeile se ștergeau la ochi cu poala șorțurilor. „Ei sînt!" am auzit de departe glasul mamei. „L-au adus!" și a dat drumul unui sfîșietor strigăt prin razele calde ale răsăritului de soare. S-a aplecat peste sicriu, în mașină :

— Omul meu ! Omul meu ăl bun !...

Deasupra casei noastre cocoșul de tablă s-a auzit trîmbițînd. Am privit într-acolo uluit, m-am șters la ochi cu dosul palmei și l-am văzut prăbușindu-se spre streașină. De-acolo și-a luat avînt într-o dungă și a vijiit pe lîngă noi lovindu-se cu aripa grea, de tablă, de colțul camionetei...

*

Cît a ținut examenul de maturitate, în fiecare seară, pînă tîrziu din noapte, am colindat pe străzile orașului. Mă înfiora cea mai ușoară adiere de vînt sau foșnetul frunzelor din pomi. Nu auzeam ce se discută în jurul meu, mă retrăgeam pe furiș, să nu fiu strigat de cineva. La urma-urmei, mă întrebam, ce mi s-ar spune ? Pe tata nu puteam să-l uit, așa că, singur în drumurile mele, îi vorbeam lui. Fiecare ieșire se încheia cu un popas la gară, unde mîncaserăm împreună pentru ultima oară.

Am aflat de la un coleg că trebuie să merg la secretariat pentru a-mi lua diploma. Iar acolo am nimerit într-un adevărat viespar. Mă întrebau toți, deodată, cum s-a întîmplat, ce este pe-acasă ? Profesorul de pictură mă chema pe la el, profesoara de română vroia să mă trimită într-o tabără pînă încep înscrierile la facultate... Portarul poet știam că așteaptă afară, la umbra unui castan. Am fugit ca un mut în atelierul de pictură.

Șevaletele miroseau a lemn uscat și părăsit ; pe jos — planșe și ziare rupte, cărbune de desen strivit, o cutie de acuarele pe un scaun. Loveam cu piciorul, la întîmplare, în ele. Mi-era imposibil să cred că aici mi-am petrecut cinci ani.

Cînd am ieșit pe ușă, se auzea vocea portarului care discuta aprins cu cineva, la acel etaj. Se plictisise așteptîndu-mă. Mulțumit că nu e jos, am coborît în fugă. Din stradă n-am mai privit înapoi. Cineva mă striga.

La colțul străzii, am dat nas în nas cu modelul. Surprins de această întîlnire, am vrut să trec mai departe.

— Stai ! m-a rugat, luîndu-se după mine cu pașii ei deși, mărunți, chinuiți de rochia îngustă.

Țăcănitul tocurilor lungi și ascuțite mă loveau în creștetul capului.

— Te-am văzut cînd ai intrat, și am rămas aici, să te aștept. Ce faci ? Unde te duci ?

— La internat, i-am spus. Mai am o noapte de dormit pe-aici, adică m-am gîndit să mai dorm o noapte, că pedagogul e singur în toată clădirea și a insistat să nu plec. Aș avea autobuz peste o oră...

— Nu te du la el, te rog ! Te caut de cîteva zile. Am aflat ce necaz ai avut. Cîți ani avea ?

— Nu era bătrîn !

— Alexandre ! m-a strigat ea, deși eram aproape, ni se loveau coatele și credeam că din pricina mersului meu nesigur. Sînt fericită, înțelegi ? Fe-ri-ci-tă ! Am divorțat ! Azi s-a terminat totul !

— Cum poți să fii fericită cînd te desparți de un om ? Ce fericire e asta cînd termini pentru totdeauna cu cineva ?

— Cam așa este, dar...

— Dar ?

— Lasă asta ! Dacă ți-aș povesti mai mult, ai înțelege. Hai la mine ! a vorbit ca o fetișcană.

— La dumneata ? Azi ? Nu pot !

— Nu mai zi nu pot ! Haide ! Îmi cunoști casa, ai văzut cît este de mare, de frumoasă, ce lucruri am ! Am situație bună, ai tot ce-ți trebuie...

— Eu să am ?

— Da ! Tu ! Tu !

Și retrăgîndu-ne fără să-mi dau seama, într-un gang, m-a sărutat, strivindu-mi buzele, mușcîndu-mi-le. Ne-am

lovit în dinți. Încercam să mă șterg de gulerul cămășii, dar ea m-a sărutat din nou.

— Lasă-mă ! am gemut.

Nu aș fi vrut s-o împing încolo cu brutalitate ; înțelegeam ce se întîmplă cu ea, că disperarea o copleșește treptat, că peste puțin timp, cînd mă voi desprinde din strînsoarea ei, se va simți complet singură. Dar ce vroia ? Să rămîn de pe acum în casa ei ?

— Să rămîi la mine ! Să fim împreună ! Eu te întrețin cu bani la facultate, eu...

I-am coborît mîinile de pe umerii mei. I-am spus că dacă mă voi hotărî, am s-o caut cît de curînd, ca să n-o țin încurcată... Mă chema înapoi, încet, cu sentimentul că n-o să mă mai vadă niciodată.

Mergeam aiurea, călcam ca din pod. Priveam înainte ; calculam cam cît de înaltă o fi cupola bisericii care se vedea departe, profilată pe cer. Am intrat, fără să-mi fi propus dinainte, pe ușa mare a Filarmonicii. Dar ușa de la hol era încuiată ! Am privit pe geam, ca un copil rătăcit, curios să văd ce e înăuntru. În momentul acela s-au aprins neoanele. M-am retras, temîndu-mă să nu fiu văzut, întrebat ce vreau. Am privit din stradă ce se întîmplă și ochii au întîlnit chipul tatălui meu ! Drept în fața mea, era portretul lui făcut în cărbune, expus, printre alte lucrări, pe un panou, cînd se deschisese expoziție la audiția muzicală de sfîrșit de an școlar. Mă privea țintă. M-am mutat cu un pas spre stînga, să văd dacă mă urmărește. Apoi spre dreapta. Nu mă scăpa din priviri. Era trist...

— Rămîi cu bine, tăietorule de lemne ! i-am spus. Rămîi aici, că aici e bine.

Coboram spre Piața Veche. Picioarele mergeau fără mine...

Lector : MIRCEA CIOBANU
Tehnoredactor : GH. CHIRU

Apărut : 1990 ; Bun de tipar : 14.03.1990 ;
Format 16/54×84 ; Coli tipo : 21,25.

Tipărit sub cd. 5292/989 la
INTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ
BACĂU, Str. Mioriței, nr. 27.

I.S.B.N. 973-23-0143-0

Lei 16.50